3. Basım

CLARA ZETKİN

KADIN SORUNU ÜZERİNE SEÇME YAZILAR

&

CLARA ZETKİN ÜZERİNE

N.Krupskaya / W.Pieck

inter yayınları

CLARA ZETKİN

KADIN SORUNU ÜZERİNE SEÇME YAZILAR & CLARA ZETKİN ÜZERİNE

N. Krupskaya - W. Pieck

Çeviren
İsmail Yarkın

Bu derlemede yayınlanan yazılar Almanca'dan çevrilmiştir. Her birinin özgün ismi, ve alındığı yer makale sonunda belirtilmiştir.

Bunlar bir arada ilk defa yaymevimiz tarafmdan bu biçimde derlenmiştir.

Birinci Basım : Aralık 1988
İkinci Basım : Mart 1992
Üçüncü Basım : Ocak 1996

Dizgi : Dönüşüm (0212) 244 29 97
Baskı : Lord Matbaası
Kapak : İnter-Grafik Tasarım
Kapak Baskı : Lord Matbaası

ISBN 975 – 7349 – 41 – 0

İNTER YAYINLARI
Ankara Cd. No: 31
Fahrettin Kerim Gökay Vakfı İşhanı
Kat: 4 Daire: 51
Cağaloğlu –İstanbul
Tel: (0212) 519 16 16

İÇİNDEKİLER:

I. Bölüm: CLARA ZETKİN'DEN YAZILAR

* Günümüzde Kadın İşçiler Sorunu ve Kadın Sorunu 9
* Uluslararası Komünist Kadınlar Konferansının Görevleri Üzerine 48
* Burjuva Kadın Hareketi 97
* Sosyal-Demokrat Kadın Hareketi 107
* Komünist Kadın Hareketi 119
* Sosyalizm Yalnızca Proleter Kadınla Yenecektir! ... 131
* Kadınlar Karl Marx'a Ne Borçludur 147
* Kadınlar Lenin'e Ne Borçludur 155
* N.K. Krupskaya ve Emekçi Kadınlar 174

II. Bölüm: CLARA ZETKİN ÜZERİNE

* Clara Zetkin'in Anısına (N. Krupskaya) 187
* Clara Zetkin - Yaşamı ve Mücadelesi (Wilhelm Pieck) 196

I. BÖLÜM

CLARA ZETKİN

KADIN SORUNU ÜZERİNE
SEÇME YAZILAR

Clara Zetkin, işçilerin yasal korunması için 1897 Zürih Uluslararası Kongresi'nde.

GÜNÜMÜZDE KADIN İŞÇİLER SORUNU VE KADIN SORUNU

KADININ İKTİSADİ KONUMUNDAKİ DÖNÜŞÜM

«Ana hukuku»nun kadına muazzam bir toplumsal iktidar konumu sağladığı dönemleri ve halkları bir tarafa bırakırsak, kadın cinsinin durumu sürekli **ezilenlerin**, ikinci sınıf insanın, aşağı bir cinsin durumu idi. Erkeğin çıkarcılığı, daha güçlü olanın kanlı şiddeti, kadının ve toplumsal etkisinin gelişmesini demir zincirlere vurdu ve bu olgunun üstünü adi ikiyüzlülükle, «ev kadınının şerefi» ve **iç yaşamının** zenginliği üzerine duygusal edebi soytarılıklar ve boş lafazanlık dırdırlarıyla örtmeye çalıştı.

Kadının durumu daima, halkın üretim faaliyetinde bulunan **yığınlarının** durumuyla eşitti; o da onlar gibi bağımlı idi ve haktan yoksundu. Yunan ve Romalı «matronların»* hak ve yükümlülükleri, antik ev kölelerinin-

* «Matron»: Eski Yunan'da ve Roma'da vatandaş çocuğu olarak doğan —köle çocuklarının tersine— ve evlenen kadınlar. ÇN

kine eşitti. Ortaçağın «dilber hanımı»nın, terbiyeli ev hanımının konumu, kendi köle hizmetçisinden hemen hiçbir şekilde ayrılmıyordu. **Modern kadın** hiçbir açıdan, **modern ücretli işçiden** daha iyi durumda değildir; hatta birçok açıdan modern ücretli işçiden daha kötü durumdadır. Aynı onun gibi sömürülmektedir ve haktan yoksundur; ve hatta birçok durumda çifte sömürülmektedir ve haktan yoksunluğu da çiftedir.

Bu başka türlü de **olamaz.** Çünkü **kadının konumu, belirli, sonsuza dek geçerli düşünceler** tarafından; acındırıcı bir çıkarcılığın uydurması olan «sonsuza dek geçerli kadınlık mesleği»nin **değiştirilemez kaderi** tarafından belirlenmez. Kadının durumu bilakis, belli bir dönemdeki **üretim ilişkileri üzerinde yükselen toplumsal durumların sonucudur.** Kadınlara çeşitli tarihi dönemlerde, iktisadi gereklerden doğan belli bir konumu veren bu toplumsal durumlar, aynı zamanda kadının toplumsal rolü üzerine düşünceleri yaratıp beslemektedirler. Bu düşüncelerin tek amacı, **gerçekte** varolanı güzel göstermek, sonsuza dek geçerli göstermek ve varolan durumu bunlardan esas yararlananlar lehine ayakta tutmaktır.

Kadının toplumsal olarak ikincil konumunun kökeni; fetihçi savaşçının kaçırdığı kadını özel mülkiyetine geçirdiği, kendisi için en mükemmel iş aracına, en önemli üretim aletine dönüştürdüğü, —gebelik ve emzirme döneminde koruma bahanesiyle— ortak yaşama ilişkin kaygıları ve çevreyle ilişkileri tek başına üstlendiği zamana rastlar. Erkek bununla, kadının iktisadî ve toplumsal bağımlılığının temelini attı; doğal işbölümünün (fetihçi -) **kazanıcı** - savunucu ve üretici - **varolanı koruyucu** faaliyete gerçekleşmekte olan dönüşmesinin de temelini attı. Bunlardan birincisi erkeğe, ikincisi ise kadına düşmüştür. İşte bu, aslında çoktan aşılmış, fakat

kökü derinlerde olan «Dünya erkeğin evi, ev kadının dünyası olmalı» şeklindeki önyargının ilk nüvesidir.

Töreler ve dinler, şiddetin yarattığını, ebedi bir hak yaldızıyla kutsallaştırmakta tereddüt etmediler. Kadının zayıflığı ve geriliği yüzyıllar sürecinde bir toplumsal dogma, yıkılmaz bir temel dünya görüşü haline getirilmiş ve bunun üzerinde bedeni, ruhi ve ahlaki bir baskı sistemi inşa edilmiştir. Kadın cinsinin köreltilmesi ve köleleştirilmesine hıristiyanlığın da katkısı büyüktür. Havva'nın suçu sonucu günahkârlık masalından, kadını ilkede günahkar, şeytani, ve cennetlik olmanın önünde en kudretli engel gören asketizm (zevkten feragat) öğretisinden, kadının değersizliği, düşük değeri ve aynı zamanda erkeğe karşı itaatkârlık ve boyun eğme görevi türetilmiştir.

Nasıl ki dinî dünya görüşü, öküzü, insanların biftek yemesi ve derisinden çizme giymeleri amacıyla yaratana yarattırdı ise; filozoflar ve yasa koyucular da kadının gelişmesine ve rolüne ilişkin olarak, mükemmel insanın, yani erkeğin rahatı için, ırkın üremesi ve ev kölesi hizmeti yapmak için var olması amacından başka bir şey tanımamaktadırlar.

Kadının bütün gelişmesi tekyanlı ve sadece bir hedefe yöneliyordu: Erkeğin koruması ve sorumluluğu altında aile içinde ve aile için faaliyet.

Bu dar sınırlı alan içerisinde kadın, ortak ev idaresinin en önemli üretici gücü idi, o ailenin gelişmesi ve serpilip büyümesi işlerinden başını alamıyordu, ne var ki ona yalnızca konumunun yükümlülükleri verilmişti, hakları değil. Erkek, deyim yerindeyse, kadının işgücünü, onu ömür boyu koruma karşılığında sömüren sorumlu aile işvereniydi.

Üretim eski, yetkin olmayan iş araçlarına bağlı olduğu sürece, kadının kendi faaliyet alanını genişletme-

si **mümkün değildi.** O ilkel işbölümü sonucu eve zincirlenmişti ve üretimin tarz ve biçimi de onu eve zincirlemekteydi. Eski üretim öyle yorucu, zaman alıcı ve az verimliydi ki, kadının bütün güç ve zamanını, çoğu ailenin geçimi için gerekli olan ihtiyaç maddelerinin üretilmesi alıyordu. Dolayısıyla, kamuoyundaki haktan yoksun konumuna rağmen, iyi bir ev kadınına gösterilen saygı iktisadi sebeplerden kaynaklanıyordu ve tamamiyle yerindeydi: onun kadın olmasına değil, tersine ailenin mükemmel, vazgeçilmez, o dönem başka güçlerin yaratamayacağı değerler yaratan bir işgücü olmasına duyulan saygıydı bu.

Geçmişteki ile bugünkü ev kadınının rolü arasındaki derin özsel ayrılık, son değinilen ilişkilerde yatmaktadır. Birincisinin mütevazi rolü, eski iktisadi yaşam koşullarının varlığından ileri gelmektedir; sonuncusunun rolü ise çoktan her türlü haklılığını yitirmiş olan iktisadi bir anakronizme* dönüşmüştür, çünkü üretim ilişkilerinin değişmesiyle birlikte, erkeğe ve kadına dışarda iktisadi yaşamda ve içerde ailede çok değişik roller düşmüştür.

Eski üretim koşulları yürürlükte kaldığı sürece neden bir **kadın sorununun olmadığının, olamayacağının** sebebi de, tüketim maddelerinin aile içerisindeki kadın üretim gücü tarafından üretilmesinin vazgeçilmezliğidir. Geçmişte elbette kadının durumunu şu ya da bu anlamda **belli derecede** yükseltmek sözkonusu olabilirdi, ama sözcüğün modern anlamında bir kadın sorunu, kadının durumunun **bütün temelini** sarsmak sözkonusu olamazdı; çünkü bununla tüm o zamanki yaşam, tüm o zamanki «kültür» en derinliklerine kadar sarsılmış olurdu. Kadın sorunu daha çok, modern işçi sorunu gibi, me-

---

* Anakronizm: Tarih aykırılığı, çağdışılık. ÇN.

kanik aletlerin, buhar gücünün, elektriğin kullanılmasıyla gerçekleşen sanayi devriminin, büyük üretimin çocuğudur. Bu sorun (her ne kadar siyasi ve ahlaki unsurları içinde taşısa da), ne siyasi ne de ahlaki bir sorundur, bilakis **ekonomik bir sorundur.**

Kadın, ev kölesi olarak eski çevresine zincirli kalmak **zorundaydı;** kadının kurtuluşu düşüncesi, kurtarıcı (Mesih) olarak makina ortaya çıkmadan ve dişli çarklarının tangırtısı gümbürtüsüyle kadının insan oluşunu, onun ekonomik bağımsızlığı öğretisini ilan etmeden, ortaya çıkamazdı. Modern sanayi geliştiği ölçüde, buhar ve mekanik ile üretimi daha kolay, daha hızlı ve verimli, ürünleri daha ucuz yaptığı ölçüde, **kadının ev içerisindeki eski üretici faaliyetinin alanları birbiri ardından elinden alınmak zorundaydı.**

Ev sanayisi ve küçük sanayi ile birlikte adım adım kadının aile sanayisi de yokolmak zorundaydı. Büyük üretim, ev idaresinin tüm ihtiyaç maddelerini öylesine ucuz fiyatla sunuyordu ki, bunları aile içerisinde, cüce iktisadın yetkin olmayan araçlarıyla üretmenin güç ve zaman tüketmek olduğu görüldü. Böylece ev kadınının o eski zamanlardaki rolü, büyükannelerin içaçıcı dönemlerindeki rolü, iktisadi önemini ve haklılığını yitirdi. «Üçüncü kişilerin karışması» olmaksızın ev ihtiyaçları için değer yaratan —sabun kaynatan, mum yapan, meyva artıklarından sirke elde eden, ip eğiren, dokuyan, boyayan, biçen, ören, nakış işleyen, ekmek pişiren ve hayvan kesen— «eski saygın ev kadını», gitgide kültür tarihinin hilkat garibesine, iktisadi bir fosile dönüştü. Tekstil sanayii ve konfeksiyon mağazaları her türlü giyim maddesini sağlıyor. Büyük tüketim mağazaları kadının —sebze ve meyve konservelemesi, et tuzlaması vs. gibi— yemek ön hazırlığını ve çoğu zaman da yemek hazırlamanın kendisini gereksiz kılıyor. Mo-

dern sanayi, büyük üretim sayesinde tüm ihtiyaç maddelerini, kadının hammaddeye —hem de kadın bunları mamul hale getirmek için üstelik güç ve zaman eklemek zorundadır— vereceğinden daha düşük bir fiyatla sunmaktadır. Çamaşırların uzman kadınlar tarafından yıkanması ve silindirden geçirilmesi, makinalarla işleyen aşağı-yukarı büyük bir sanayiye dönüştü ve iktisadi gelişme, besin maddelerinin üretilmesi ve hazırlanmasını bile aile içinden çıkarıp, toplum içine taşıma yönünde ilerlemektedir.

Yüz yıl önce tanınmayan birçok sanayi dalı, bir dizi mekanik alet, şimdiden kadının üzerinden mutfak işinin büyük bir bölümünü almış durumda veya en azından alabilecek durumda; ve büyük ortak buharlı mutfakların kurulmasıyla, merkezi ısıtmanın ve merkezi ışıklandırmanın gerçekleştirilmesiyle, tencerelerden kurtuluş yönünde açılan yol sonuna ulaşacak.

Demek ki, üretim aletlerinin gelişmesi, kadının aile içindeki faaliyetinin ekonomik temelini yoketti ve aynı zamanda kadının toplumsal —dışarda, «yaşam pazarında»— faaliyetinin koşullarını yarattı.

Burjuvanın kadını, «ev idaresi»nin eskisi gibi zengin içeriği kalmayınca, boş kalan zamanını gitgide yalnızca eğlence ve zevk için, istisnai olarak da ciddi beyinsel uğraşlar için, köklü bir eğitim, hayırseverlik sporu için kullanmaya başladı. Ekonomik koşulların büyük altüst oluşundan bu yana, toplumsal yaşamda genelde bir lüks maddesi, bir zevk hayvanı rolünü oynamaktadır.

Orta tabakanın kadın ve kızları, eski yaşam koşullarının yıkılmasıyla **ekmek kazanmaya** zorlandılar; herhangi bir şekilde olanak çıktığında, liberal meslekler denen (öğretmenlik, hastabakıcılığı vs.) mesleklere ve sanata yakın olan sanayiye yöneldiler. Kadınların öğre-

nim hareketini ortaya çıkaran, bilgiye susamışlık değildi; kör gözlerin önünde aniden çakan kadının eşitliği tanısı değildi; [bu hareketi ortaya çıkaran, — ÇN] esas olarak değişen ekonomik koşullardı, erkek kılığında bir besleyicinin bulunamadığı şartlarda garanti altına alınması gereken **bir parça ekmek sorunuydu.** Kadınların öğrenim hareketi adım adım ve orta tabakanın yokoluşu ile paralellik içinde gelişti.

Kadın **yığınları, mülksüz** kesimin kadınları için, onların şimdiye kadarki faaliyet alanlarını yok eden aynı ekonomik koşullar, onların yeni bir çalışma alanına, **sanayiye** yönelmesini getirdi.

Böylece kadının faaliyeti kesin olarak ev içinden toplum içine kaydırıldı. Başlangıçta kadını fabrikaya çeken şey, göreli yüksek kazanç, daha kolay iş umudu idi. Ama çok geçmeden zorunluluğun gücüyle sanayi yaşamının ta göbeğine fırlatıldı ve orada tutsak edildi.

Her yeni buluş, teknik ve bilim sayesinde sınai çalışma biçiminde ortaya çıkan her iyileştirme, zayıf kadınların çalıştırılmasını da kolaylaştırdı; ve öte yandan insan işgücünü gereksiz kıldı; işsizlerden oluşan sanayi yedek ordusunu oluşturdu ve böylece ücretleri gittikçe daha fazla düşürdü. Erkeğin ücreti, ailenin geçimini sağlamaya artık yetmiyordu, çoğu durumda bekar erkeğin gereksinimini bile karşılamıyordu. Çok geçmeden, ailenin geçimi, erkeğin kazancının kadının kazancıyla tamamlanmasını talep etti. Kadının faaliyeti **tasarruf amacıyla** olmaktan çıkıp **kazanç amacıyla olmaya dönüştü,** ama kadın bununla **erkeksiz de yaşama olanağını kazandı;** bu, **kadına ilk kez tamamiyle bağımsız bir yaşam sürdürme yeteneğini** verdi.

Demek ki, yeni üretim ilişkileri kadının şimdiye kadarki (aile içindeki) faaliyetinin iktisadi temelini yıkmakla kalmamış, bununla birlikte aynı zamanda ka-

dına önceden düşen toplumsal, kamusal konumu da sarsmış; eski, erkeğin üstünlüğü üzerine kurulu aileyi alaşağı etmiştir. Aileyi şimdiye kadar birarada tutan, kadının ev ocağı ile sınırlı çalışmasıydı; **kadının fabrikaya kaydırılan faaliyeti alışılagelmiş aile yaşamını yok etti**, ama aynı zamanda ekonomik bağımsızlığın ve böylece **kadın cinsinin kurtuluşunun da ilk temel taşını koydu.**

Her zaman olduğu gibi, bu durumda da toplumsal kurumlar, insanların düşünceleri, yeni ekonomik olguların çok gerisinde kaldı. Kadının iktisadi rolü ve konumu alanındaki devrim, gerçekleşmiş bir olgudur; kadının siyasi ve hukuksal konumu alanındaki devrim ise kendini hâlâ bekletmektedir. Üretim ilişkileri sayesinde erkekten bağımsız olan kadın, siyasi ve toplumsal olarak halen onun vesayeti altındadır ve haktan yoksundur.

Sanayinin bundan sonraki gelişmesi, açılan yolda ilerledi. Üretim araçlarının her gelişmesi, binlerce kadını ev ocağından koparıp fabrikaya sürüklüyordu. Kadın, artık ailesinin ihtiyacı için değil, toplumsal pazar için üretiyordu.

Sınai kadın işi artık, kapitalistin memnuniyetle hesaba kattığı kudretli bir ekonomik güce dönüşmüştü. Yalnızca, işgücü pazarına yeni giren işgücü olarak bile kadın işgücü arzı bir işgücü arz fazlası yarattığından, ücretler düşürülmeliydi. Ama kadın işgücü çoğu zaman ta baştan daha düşük fiyata satın alınır olduğundan, ücretler kadınların rekabet süreci içinde iki kat, üç kat düşürüldü. Bunun nedeni, kadınların bugüne kadarki kazanç sağlamayan faaliyetine verilen, verilmek zorunda olunan düşük değerdir. Kadınların kazanç getirmeyen faaliyeti, büyük sanayinin mekanik olarak ürettiği ürünlerle karşılaştırıldığında, toplumsal ortalama eme-

ğin ancak **küçük** bir parçasını temsil etmektedir. Bu, kadın işgücünün daha az verimli olduğu şeklindeki yanıltmacaya izin vermektedir. Bunun diğer nedenleri, kadınların kanaatkarlığı; kadınların çalışmaları ile çoğu zaman geçim masraflarının tümünü değil, bir bölümünü kazanma zorunda olmaları ve sürdürülmek zorunda olan ev işleridir.

Sonuncu olarak, ama en az bunlar kadar önemlisi: kadınlar sadece ucuz işgücü olmakla kalmıyor, koşulları daha az kavrama, dayanışma duygusundan yoksunluk, daha az kendine güven, şimdiye kadarki köleliğe katlanma sonucu, zahmetsiz ve söz dinleyen bir işgücü oluşturuyorlardı. Ayrıca kadınlar birçok sanayi dalı ve faaliyet açısından erkeklerden daha becerikli ve daha kavrayışlı idiler.

Bunun için, o zamana kadar dikkate ve ciddiye alınmayan kadınların, sanayi alanında erkeğin karşısına rakip olarak çıkması, —öyle bir rakip ki, makinelerin güçlü işgücünü gereksiz kıldığı ölçüde korku salmış olan ve salan bir rakip— şaşılacak bir şey değildi. Sanayinin neresine kadın emeği girerse, orada erkeğin ücretini düşürmekte ve hatta ilgili işdalından erkeği kovmaktadır. Kadın emeğinin kendisi de çocuk emeğinin rekabetini tatmakta, ve tüm insan emeği de makine işine karşı korkunç mücadeleye dayanmak zorunda. Üretim, işçilerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla değil, tek tek patronlara artı-değer yaratmak için, kâr için; **kullanmak** için değil, **satmak** için yapıldığı sürece; onlar için mümkün olduğunca ucuza üretmek ve mümkün olduğunca pahalıya satmak sözkonusu olduğu sürece, üretim ilişkileri bu acımasız etkide bulunacaktır. Özel mülkiyet iktidarı altındaki modern üretim, kadın emeğini erkek emeğine karşı —tayin edici özel mülkiyet sahiplerinin daha büyük yararına erkek emeğinin fiyatını ve

bir bütün olarak emeğin fiyatını düşürmek için— kullanmak **zorundadır.**

Sınai kadın emeğine bu sebepten ötürü karşı çıkmak, **kadını gerisin geriye eve zincirlemek istemek,** işte **bu, tam da,** makinaların rekabetini makinaları kırarak bertaraf etmeyi düşünen ingiliz işçilerinki gibi **boşuna ve budalaca davranmak olur.** Kadın emeğini kaldırmak veya belli meslek dallarıyla sınırlamayı hedeflemek de (kadının ve neslin sağlığına zararlı olan belli durumlar dışta tutulursa), gelişmemizin tekerini geri döndürmek ve ekonomik ilişkiler üzerine sınırsız bir anlayışsızlık sergilemektir. Ekonomik olgular, bizim ne istediğimizi dinlemez; şunun bunun acıklı bir geri kafalılıkla kadını eve bağlı, ekonomik olarak kendine bağımlı, siyasi ve hukuken köleleştirilmiş olarak görmek istediğini dinlemez. Üretim koşulları duygusal, kişisel hesapları tanımaz, yalnızca doğa kanunları gibi, kaçınılmaz olan ekonomik gerekleri tanır. Ve bu gereklere uygun olarak kadınlar, tüm derkafalı ağlayıp sızlanmalara karşın, sanayide faaliyette kalmak zorundadır; ve hatta kadının sınai faaliyet alanı günbegün genişlemek ve sağlamlaşmak zorundadır. Ekonomik koşullar gereğince, ne kapitalist, ne de erkek, sanayide kadın emeğinden vazgeçemez. Birincisi [kapitalist — ÇN], dünya pazarındaki rekabet sonucu yıkım cezasıyla, mümkün olduğunca ucuz üretime mecbur olduğu ölçüde, ücretler genel olarak düştüğü ölçüde; erkek de o ölçüde tek başına kadının ve çocukların geçimini sağlayamayacak duruma düşmekte, kadının kazanç sağlayan faaliyeti de o ölçüde değişmez gereklilik olmaktadır.

Aslında, makina işi gibi kadın emeği de, **tabiatı gereği,** kendi içinde ücretleri düşürme eğilimini taşımamaktadır. Her iki ekonomik gücün de —eğer öyle söy-

lenmek isteniyorsa— «doğal» eğilimi, daha çok her bir bireyin toplumsal gerekli **emek** harcamasını **azaltmaktır.**

Ücretlerin düşmesi, kadın emeğinin ve makina işinin özünden doğmamaktadır; bu sadece ve sadece, içinde bulunulan anda, özel mülkiyet ayakta tutularak süren üretim sisteminin bir sonucudur. Ancak ve yalnız kapitalist kullanım, gelecek için bir **saadet** olacak olan, yeni ve daha iyi birşeylerin düzeni için nüveleri oluşturan bu iki ekonomik gücü, günümüzde **belaya,** işçilerin durumunu kötüleştiren bir araca dönüştürmüştür.

Nasıl ki makina, insanları, daha kolay ve zamandan tasarruflu işle, ürünlerin çoğaltılmasıyla, yeni bir toplumsal düzeni olanaklı kılarak kurtarıyorsa; kadın emeği de, onsuz kadın cinsinin kurtuluşu ve eşitliği bir imkansızlık olacak olan iktisadi temeli yaratmaktadır. Toplumsal üretici olarak erkekle aynı değerde olduğunu gösteren, **ekonomik olarak kendi ayakları üzerinde dikilen** kadın, siyasi ve hukuksal olarak da erkeğe eşit kılınmak zorundadır. Kadının konumu sorununda sözkonusu olan, şimdiki ekonomik durumları, hâlâ geçmişin ekonomik ilişkileri üzerinde yükselerek hükmünü sürdüren kamusal düzenlemelere ve düşüncelere uydurmak değildir; yapılması gereken, **toplumsal biçimleri yeni ekonomik durumlara uygun hale getirmektir.** Mülkiyetin toplumsallaştırılmasıyla, kollektif üretimle bu gerçekleştiğinde, kadın sorunu da işçi sorunu gibi çözümünü bulur. O zaman insan ile makine, kadın ile erkek emeği arasındaki çelişki bir vuruşla biter; çünkü üretim tarzı ve mülkiyet edinme biçimi arasındaki çelişki sona erer. Ondan sonra artık makina işi ve kadın emeği, toplumsal zorunlu emeği kolaylaştırma ve her bir birey için genelin refahıyla uyum içinde olan minimumla sınırlandırma şeklindeki doğal eğilimini izler.

Kadın emeğini **ortadan kaldırmak** veya salt sınırla-

mayı bile istemek, kadını sürekli ekonomik bağımlılığa, toplumsal köleliğe ve aşağılanmaya, evlilik içi ve dışı fuhuşa mahkum etmek demektir. Ama aynı zamanda, erkeğe çift emek miktarı yüklemek ve bununla onu da gerektiğinden daha büyük bir bağımlılığa sürüklemek demektir.

Azalmış olmasına rağmen, hâlâ sosyalist taraftan kadın emeğinin sınırlandırılması talebinin gelmesi tamamen anlaşılmazdır. Bu istem, zanaatkarlığın, küçük sanayinin, orta tabakanın kurtarılması için loncaların yeniden kurulmasını hedeflemekten zerre kadar daha az gerici değildir.

Günümüzde, gölgenin ışığı takip etmesi gibi kadın emeğini takip eden kötü, vahim sonuçlar önlenmek veya en azından azaltılmak isteniyorsa, o zaman **erkek ve kadın emeğinin çıkarları birbirine düşmanca karşı karşıya konulamaz**; tersine, ikisi birbiriyle birleştirilmek ve kenetlenmiş bir kitle olarak, **işçi** çıkarları olarak kapitalist çıkarlarla karşı karşıya konmak zorundadır.

Kadın, **erkeğe** ekonomik bağımlılık boyunduruğundan kurtulduğu günden itibaren, **kapitalistin** ekonomik hükmü altına girdi. Yani ekonomik bakımdan [kadın işçi — ÇN], her ücretli erkek işçinin durumuyla aynı durumdadır; onunla aynı kötü durumlar altında ezilmekte, onun çıkarlarını, onun taleplerini paylaşmaktadır. Örneğin, düşünülebilecek en düşük ücrete çalışmak ve böylece erkek emeğinin fiyatını düşürmek, kadının çıkarına değildir. Onun da çıkarı, mümkün olan en yüksek ücrettedir. Kadın emeğinin ücret düşüren rekabetinden kaçınmak ya da en azından bunu sınırlamak için, kadın emeğinin kaldırılmasını talep etmeye gerek yoktur.

Ama eğer kadın emeğinin sanayileşmesinin, erkek

proletaryanın çıkarlarına düşmanca zıtlıkta gerçekleşmesi istenmiyorsa, o zaman koşullar hakkında berrak bir bilgiyle, emellerini gerçekleştirmeye çalışan ve mücadele eden proletaryayla birleşmesi için, **sınai kadın işçisinin örgütlenmesi,** ekonomik ve politik olarak **aydınlatılması** en yüksek önemdedir. Böyle bir tutumun anlamı, onun ötesinde gerekliliği, son döneme kadar çokça unutuldu.

Kadın işçilerin örgütlenmesi ve aydınlatılması, ekonomik ve siyasi eşitliği için mücadele, sosyalist hareket açısından sadece istenilir olmakla kalmamaktadır; sanayinin gelişmesi erkeği üretimden dıştaladığı ölçüde, kadın proleter ordusu büyüdüğü ölçüde, bizzat onun için [sosyalist hareket için — ÇN] de gittikçe daha fazla bir yaşam **sorunu** olmuştur ve olmaktadır. **Yalnızca erkek proletarya tarafından değil, bilakis milyonlarca sınai kadın işçisi tarafından da taşınan bir sosyalist hareket, zafere, tüm işçi sınıfının siyasi ve iktisadi kurtuluşuna iki kat daha çabuk götürmek zorundadır.**

II. Kadın ve Kamusal Yaşam

Kadınlar, toplumsal ilişkilerin gelişmemiş olduğu, bunlar dar sınırlar içinde hareket ettiği sürece, birey ve bireyin yaşam koşulları ancak en yakın etkilerden etkilendiği ve onlarca belirlendiği sürece, kendisine ve topluma büyük zarar vermeden kamusal yaşamdan dıştalanabilirlerdi...

Burjuvazi devrimlerle siyasi iktidarı ele geçirerek, üretim ve iktidar ilişkilerini kendi yararına ve çıkarına düzenleme hakkını yarattı.

Proletarya gerçi sözde az veya çok tam olmayan bir şekilde, siyasi olarak özgür ilan edilmiştir; fakat iktisa-

di bağımlılığı sonucu, iktidar onu, toplumsal ilişkileri kendi çıkarına düzenlemesinden yoksun bırakmaktadır. Burjuvazi, engelleyemediği şeye, —yani işçilerin içinde yaşadıkları koşullar sonucu kamusal yaşama katılmalarına, kendi varlıklarını teşvik edici ya da engelleyici olan siyasi ve sosyal alanda bilgi edinmesine, kamusal olaylar ve kuruluşlar hakkında fikir ve karar sahibi olmaya başlamalarına, ve bunun devamında yaşam şartlarının, varlıklarının temeli olan faaliyetlerinin sözkonusu edildiği noktalarda söz hakkı istemelerine— istemeyerek de olsa izin vermek zorundaydı.

Ne var ki, toplumsal ilişkiler üzerine onun [işçinin — ÇN] yargısını yalanlamak, [toplumsal ilişkileri — ÇN] gerçeğe ve onun kendi çıkarlarına uygun olarak değil de, burjuva iktidar sahiplerinin, varolan koşulların ayakta tutulmasının lehine düzenlemek için herşey yapılmaktaydı. Kilise, okul, basın ve diğer sözümona eğitim kuruluşları, proletaryanın gözünü boyamak ve onu yanıltmak için, sınıf devletinin elindeki isabetli araçlar olduklarını gösterdiler.

İşçinin kamusal yaşama aktif katılmasına gelince; bu, iktisadi yaşamdaki rolüne göre oynaması gerekenden fersah fersah uzaktaydı ve halen uzaktadır; günümüzde bu hâlâ, ünlü «vergi ödemek ve çeneyi tutmak» la sınırlıdır. Ama en azından ilkede, erkek dünyasının kamusal yaşama katılması kabul edilmiştir; bu noktada belli ölçüde siyasi gelişme, üretim ilişkilerinin gelişmesini izlemiştr. Kadınlardaysa durum değişiktir. Onun konumu, iktisadi önemi ile, toplumsal ya da siyasi hakları arasmda keskin bir çelişme göstermektedir. Ona, proletaryanın onlar vasıtasıyla kandırıldığı o küçük göstermelik imtiyazlar bile verilmemiştir; hukuki ve siyasi olarak kadınlar, bugünkü toplumun beşinci sınıfını oluşturmaktadır. Ekonomik faaliyeti yeni üretim koşul-

larına uyumlu hale gelirken ve gittikçe genişlerken; toplumsal hakları, küçük üretimin veya ev üretiminin önkoşullarını oluşturduğu toplumsal ilişkilerin düzeyinde kaldı.

Büyük üretimin küçük üretimi bastırdığı günden itibaren, kadın, ailenin kullanımı için gerekli ihtiyaç maddelerini kendisi üretmediği günden tbaren, kadının ilgisi de aile içinden toplum içine kaymıştır. Kendisi yeni üretim koşullarında üretici faaliyette bulunmadığı durumlarda bile, yeni koşullar altında üreten erkeğin üzerinden dolaylı olarak kadının aile dışındaki dünyayla ilişkisi değişmiştir. Ailenin yaşam koşulları artık ağırlıklı olarak aile reisinin bireysel isteğine göre değil, bilakis, sonuç olarak siyasi olaylardan ve durumlardan etkilenen pazar koşullarına, dışardaki toplumsal yaşamın tüm iktisadi durumuna göre belirlenmektedir. Ailenin geçimini sağlayan kazancın yüksekliği, işgününün süresi, çoğunlukla da uğraşın biçimi, boş zamanlar ve tatil günleri, aile yaşamının bütün kuruluşu ve düzenlenişi artık erkeğin arzusuna değil, kapitalistin keyfine, üretimin ve pazarın gereklerine bağlıdır. Ev geçimi için ihtiyaç maddelerinin fiyatları, aile alanı içinde değil, ondan çok uzakta yatan karmaşık kamusal koşulların ve siyasi tedbirlerin etkileriyle belirlenmektedir. Rekabet, sömürge savaşlarını ve korunma gümrüklerini ortaya çıkarmış ve çok geçmeden bunlar ev geçimi için her ihtiyacı yönlendirir hale gelmiştir. Üretimdeki yeni bir gelişme bugün babayı, yarın kocayı ekmeksiz sokağa atmaktadır. Yabancı devletlerle siyasi, sınai ve ticari üstünlük kazanmak veya varolan üstünlüğü ayakta tutmak amacını güden savaşlar, varlığını sürdüren toplumsal düzen üzerine yürütülen içsavaşlar, babayı, oğulu ve erkek kardeşi merhametsizce evden koparmakta, geçim sağlayanı öldürmekte veya zavallı bir sakat olarak geri

göndermektedir. Ailenin geçimi için elde edilen kazancın büyük bir bölümü, savaş girişimlerinin, muazzam hükümet ve devlet mekanizmasının masraflarını kapatmak üzere doğrudan ve dolaylı vergilere gitmektedir. Yasama ve yürütme organları, ailenin geçim koşullarını yıkıma götüren, aile üyelerini birbirinden koparan, her birini yoksulluğa götüren kararnameler çıkarmaktadır. Çocuklar kabiliyetleri ve yetenekleri ölçüsünde gelişememekte, burada da aile içindeki koşullar değil, tersine toplumun dış koşulları tayin edici olmaktadır: Eğitim kuruluşlarının büyük bölümü yoksul çocuklarına kapalıdır. Aşağılayıcı binbir dilenme sonucu giriş açık olduğunda da, ailenin uzun dönem karşılaması gereken geçim derdi, bunun kullanılmasını önler; kazanç koşulları babayı, evde «işe yaramaz yiyici»lerin olmamasına, çocuklarm mümkün olduğunca erken kazanç sağlamasına bakmaya zorlamaktadır.

Kısacası, kadının eş, ev hizmetçisi ve anne olarak dikkati, her yerde ve her zaman, onun ve onunkilerin tüm yaşamına hükmeden ve bu yaşamı belirleyen, aile dışında varolan toplumsal güçlere ve kuruluşlara çekilmektedir.

Ve böyle bir durumda ona, nabzı evi dışmda atan; acısı ve sevinci, eski tipte «ev kadını»nın yemek pişirme sanatı ve diğer maharetlerinden çok değişik bir biçimde ona bağlı olduğu yaşama ilgi göstermesine izin verilmek istenmeyecek, öyle mi?

Toplumsal ilişkiler onun omuzlarına yeni ve ağır yükler bindiriyor, onun en derin duygularını, arzularını ve tavırlarını etkiliyor. Ve bu durumda o bu ilişkilerin niye ve nasılını sormayacak, ölçüsüz sorumluluk yüklendiği yerde hakkını talep etmeyecek, öyle mi? Kepekli ekmeğinin, nohut kahvesinin, sıska ineklerin sert etinin,

ince pamuklu elbisesinin neden pahalılaştığını; sevdiğinin neden sakat edildiğini, kocasının neden ekmeksiz sokakta gezdiğini; yavrusunun neden neşesiz bir gençlik, yorucu bir ihtiyarlık çekmesi gerektiğini; kocasının işgünü gittikçe uzar, boş zamanı gittikçe kısalırken, haftalığının yıldan yıla neden giderek azaldığını sormayacak, öyle mi? Kendisinin ve ailesinin varlığına karşı duran, yaşamını boynunda değirmen taşları asılıymış gibi ağırlaştıran binlerce, onbinlerce soruya cevap aramayacak ve olgulara bunların kaynağını anlamadan, araştırmadan razı olacak, öyle mi?

«İşgücü» olarak kalan, ama şartlara uygun olarak artık aile için değil, toplum için üreten, ekonomik olarak erkekten bağımsız, buna karşın kapitaliste bağlı duruma gelen kadın, topluma bağımlılığını, onunla karşılıklı ilişkilerini çok daha açık bir biçimde hissetmektedir. Günde on defa yönlendirildiği kamusal yaşama ilgi ve katılma, onun için bir gereklilik, bir yükümlülük ve bir hak teşkil etmektedir; ve onu bundan ancak tepeden tırnağa adaletsiz bir toplum düzeni alıkoyabilir.

Sınai kadın işçisi, toplum ve devletin aldığı her türlü tedbirlerden doğrudan etkilenmektedir. Tüm diğerleri gibi o da bu güçlerle temas halinde olmalı, etkisini, taleplerini ve protestolarını doğrudan dile getirebilmelidir. Her şeyden önce, kamusal yaşama katkıda bulunabilmeli; ve seçimlerde vs. oyunu belirleyici ağırlığı olan bir biçimde tartıya atabilmelidir. Toplumsal politik şartlar bakımından o, erkek işçiyle tamamen aynı durumdadır. Peki, o zaman ona düşen daha az hak miktarı nasıl açıklanır?

İş güvenliği ve meslek yasaları, erkek işçi için olduğu kadar kadın işçi için de çok büyük önem taşımaktadır. Serbest dolaşımın mı, yoksa oturumun sınırlandı-

rılmasının* mı hüküm sürdüğüne kayıtsız kalamaz, çünkü durumunun iyileşmesi belki buna bağlıdır, iyi bir iş bulması buna göre kolaylaşabilir veya zorlaşabilir. Devletin yalnızca hakim sınıfların, burjuva çıkarlarının temsilcisi olarak mı ortaya çıktığı, yoksa en azından çok az da olsa çalışan kitlelerin çıkarlarını korumaya mı çalıştığı; ve buna bağlı olarak kapitalistlere sınırsız sömürme özgürlüğü mü tanıdığı, yoksa onların kâr hırslarını koruma yasalarıyla dizgine mi vurduğu, işçi kadın için büyük önemdedir. Pazar ve tatil günlerinde kapitalistin onu sınırı belirsiz uzun saatler boyunca sömürme imkanının mı olduğu, gece çalışmaya ve fazla mesai yapmaya, sağlığa zararlı sanayi dallarında çalışmakla yaşamını kısaltmaya mecbur mu olduğu, yoksa 8 saatlik normal işgününün mü olduğu, tatil günleri ve gece uykusu mu tanıdığı — tüm bunlar onun için derin anlam taşımaktadır. Patronun ücretini hiç durmadan düşürmesi veya bunun yerine en gerekli yaşam şartlarını garantileyen belli bir asgari ücrete bağlı kalmaya zorunlu olması onu nasıl ilgilendirmesin? Sağlık ve güvenlik tedbirlerinin kontrolüne ilişkin, hastalık, yaşlılık ve mağdurluk kasalarına ilişkin kanunlar, kadın sanayi işçisi için, erkek proleter için olduğundan daha az önemli değildir; çünkü o da her an sanayi cephesinde kurban gidebilir veya çalışamaz duruma gelebilir; onun koşulları ise, böyle bir durum için geçimini önceden garantileme imkanı vermez.

Toplanma ve dernekleşme hakkına ilişkin yönetmelikler de, onun yaşamı için erkeğinkiyle eşit önemdedir; bu yönetmeliklerin içeriği ve uygulanışı, ya ona, sermayenin hakimiyetine karşı belli ölçüde direniş ola-

* O dönemlerde bir yerden bir yere iş aramak için gitme tamamen serbest değildi ve bu çoğunlukla izne tabi idi. — ÇN

nağı verir, ya da onu eli-kolu bağlı olarak ona [sermayenin hakimiyetine — ÇN] teslim eder. Toplanma hakkı ona, kendi durumunda olanlarla birlikte ortak çıkarlar üzerine açıklığa kavuşma ve talepler öne sürme olanağı verir. Dernekleşme hakkı onu, kapitalizmin en kaba girişimlerine karşı ekonomik açıdan güçleri birleştirerek kendini savunacak ve kadın emeğinin tam özgürlüğü için mücadeleyi başlatacak duruma getirir.

Diğer yasalara, resmi ve toplumsal ilişkilere gelince, bunlar da aynı şekilde erkek işçi gibi kadın işçinin de yaşamına damgasını vurur. Vergi ve harçlar onu kadın üretici ve kadın tüketici olarak ezer; kapitalist devlet ve tek tek kapitalistler hatta, onun varlığını koruması için vazgeçilmez gereklilik olandan da birşeyler koparmak için binlerce bahane bulur. Bir yandan kazancı azaltılır, diğer yandan gereksinimleri pahalılaştırılır; ve bütçesi eğer büyük açık veriyorsa, o zaman toplum ona cömertçe ve manen, «varolan düzenin emniyet sibobu» fahişelik yolunu gösterir; tabii ki ancak bu alanda da asalaklara ve sömürücülere, çoğu zaman da hatta devlete ve belediyeye öşürünü* ödemek önkoşuluyla. Her diplomatik hamle, her borsa manevrası muhtemelen ücretini düşürür veya işini tamamen elinden alır. Dizginsiz spekülasyonun yol açtığı krizler, onu binleriyle sokağa atar, hastaneye, ölüme veya geneleve sürükler. Savaşlar, sanayi yaşamını ve bununla birlikte onun kazancını sekteye uğratır. Yaşamının hiçbir bağlamı yoktur ki, kadın işçi kendini topluma ve onun kurumlarına en yakından bağlı hissetmesin.

Böyle bir durumda, kamusal yaşamın karşısında gözleri - kulakları kapalı, elleri - kolları bağlı durması,

---

* «Zehnten] = Öşür. Ortaçağa özgü vergi. Gelirin onda biri. — ÇN.

tonlarca yükümlülüğü yerine getirmek zorundayken bir dirhem olsun hak talep etmemesi nasıl beklenebilir? Milli üretimin önemli bir faktörü olan, kanı ve teriyle milli refahı ve kendisi için de dilenci değneğini yaratan kadın sanayi işçisinin, toplantılarda kendi çıkarları üzerine tartışma ve gerçekten halkın refahını gözönünde tutacağından emin olduğu kendi içinden temsilcileri yasama ve yürütme meclislerine seçme hakkına, bu küçücük hakka bile sahip olmaması nasıl istenebilir?

Kadınlar üretici faaliyetleriyle aile içinden nasıl dışarıya fırlatıldılarsa, düşünceleri ve duygularıyla da evin dar ve sınırlı çemberinden koparılmalı, aileden çıkarılıp insanlığın içerisine aşılanmalıdırlar. Kadın artık ev ocağının arkasında daha fazla saklanmamalı; toplumun içerisinde yaşamalı; tekyanlı, dar yürekli derin egoist aile sevgisinin yerini, henüz kadında az olan genel dayanışma duygusu almalıdır.

Kadının üretici güç olarak oynadığı rolün iktisadi önemine, onun siyasi ve sosyal hakları da artık nihayet denk düşmelidir. Siyasi yurttaşlık haklarını, antik savaşçı cumhuriyetlere dair hatıra kırıntılarına dayandırmaya çalışmak ve kadın askerlik yapmıyor diye bunu ona vermemek — bu Nuh-u Nebi'den kalma bir bakış açısıdır; ve milli ekonomi, tüm toplumsal gerekli ve yararlı emeğin aynı değere sahip olduğunu ispatladığı günden beri, bunun yeri çöplüktür. Kadın işinin erkek işinden daha az değerli olduğunu söylemek, çeşitli toplumsal işleri «yüksek» ve «alçak», «şerefli» ve «pis» işlere bölen ve toplumsal merdivenin en üst basamağına, tüm işler içinde en yüksek, en şerefli ve en fazla kazanç sağlayan iş olarak kupon keseninkini yerleştiren eski hiyerarşik düşüncenin bir artığıdır.

Kadında siyasi yaşam anlayışının ve «olgunluğunun» olmadığına dair hiç durmadan tekrarlanan eski itiraz da

çöplüğe! Politik yaşama katılım, sadece sağduyu, pratik düşünce, kendi öz çıkarları ve bunların genelin çıkarıyla yakın bağı hakkında berrak bir görüş gerektirir. Siyasi -ekonomik eğitimi, kadın ocağın başında oturmakla alamaz. Bu, yaşamdan kazanılan bir öğrenim, deneyim ve izlenim sonucudur ve kadın o büyük öğrenme yeteneğiyle bunu kolayca elde edecektir.

Kadın cinsinin kamu yaşamına katılmasının önünde şimdiye kadar duran şey, erkeğin rahatına düşkünlüğü ve egoizmi olduğu kadar, kadının kayıtsızlığıydı da. Fakat olguların zorlayıcı mantığı, kadını ekonomik, toplumsal-politik sorunlarla sürekli teması sonucu, siyasal ve toplumsal haklarını da —bunlar vasıtasıyla üretim koşullarına ve kendi kaderine etkide bulunabilmek için— talep etmeye zorluyor. Bugünkü üretimde oynadığı ve her geçen gün artmak zorunda olan rolü gereğince o, toplumsal-politik haklarını elde edecektir; ister erkeğin isteğiyle, ister ona karşı olsun, ve hatta isterse kendi isteğine karşı olsun.

III. Çocukların Eğitimi ve Kadın

Kadının değişen konumu ve rolü üzerine daha önceki açıklamalarda, ekonomik ilişkilerin, eski tipte «ev kadını»nın faaliyetini iktisadi bir anakronizmaya dönüştürdüğü, ve kadın cinsinin faaliyetini ve çıkarlarını aile içerisinden topluma kaydırdığı ispatlanmaya çalışıldı.

Bunu yaparken «ev kadını»nın fonksiyonunu sadece ekonomik açıdan gözönünde tuttuk ve ikinci yarı; burjuva darkafalılığın üzerine şiirler yazdığı, felsefeler ürettiği: kadının «doğal mesleği»ni, yani «çocukların anası olarak, kızlara baş eğmeyi, oğlanlara mücadele etmeyi öğret» yanını konu dışı bıraktık.

«Kadın, annelik yükümlülüğü ve çocukları için korunmalıdır» - kadın cinsinin kurtuluş çabalarına karşı haçlı seferi bu çığlık altında öğütlenmektedir. Kadının doğal mesleğinin annelik olduğu; çocukların eğitimi olduğuna dair hiç itiraz kabul etmez bir açıklamayla, kadının toplum içerisinde her türlü görev ve hak talebini peşinen yok edebileceklerini, hatta bu «ahlaki» sebeplerle iki kez yok edebileceklerini sanmaktadırlar.

Bilindiği gibi, dar kafa, işine gelmez olguları ve görüntüleri ahlaki gerekçelerle reddetmeyi sevdiği kadar başka hiçbir şeyi sevmez; «ahlaki gerekçeler» iyi gider, üstelik sudan ucuz ve kolaydır; üzerinde düşünmeyi gereksiz kılar ve kulağa hoş laf üretimini olanaklı yapar. Burjuva ahlakı, hoşa gitmeyen bir şey yaklaştığında, devekuşunun başını gömdüğü çöl kumudur; ve kadını eve bağlamak sözkonusu olduğunda da son tahlilde yine o [burjuva ahlakı — ÇN] görev yapmak zorundadır.

Kadının «doğal mesleği»nin çocuk doğurmak ve eğitmek olduğuna hükmolunurken, tabii ki hiçbir zaman annelik görevlerini yerine getirecek imkana sahip olmayan binlerce, onbinlerce kadın hesaba katılmaz. Oysa bunların sayısı, toplumsal duruma bağlı olarak gittikçe artmaktadır. Ve bunlar için meslek ve kazanç sorunu, ölüm-kalım sorunudur. Savaşların genç erkekleri binleriyle götürmesi ve bundan da çok, aile kurmanın gittikçe güçleşmesi sonucu, evlilik sayıları düşüyor; iktisadi yoksulluk, mülkiyet ve kazanç ilişkileri çoğu zaman evlilikte çocuk yapmaktan alıkoyuyor ve çoğunlukla toplumsal durumun sonucu olan kötü fiziksel gelişme, kadınların çocuk doğurmasını veya en azından azbuçuk sıhhatli çocuk doğurmasını olanaksız kılıyor. Öyleyse hangi hakla, tüm bu kadınlar için ön koşulu olmayan bir kural öne sürülmektedir?

Diğer taraftan, anne olarak çocukların etrafında olan kadın, gerçekten yeterli bir eğitici midir ve bugünkü koşullarda olabilir mi? Tepedeki onbinin ailelerine bir göz attığımızda görürüz ki, «doğal mesleğin» kadın tarafından uygulanması çoğunlukla, çocuğun gelişme sürecine bağlı olarak «annelik yükümlülükleri»nin devredildiği bir dizi yabancı fiziki ve zihinsel ücret işçisinin ücretini ödemekten ibarettir; ve o bunu yaparken, çoğu zaman hatta, hoş olmayan doğurma işini de kiralık kişilere vermenin mümkün olmamasına hayıflanır. Sütanneyi, dadı ve anaokulu eğiticisi; daha sonra ise kadın - erkek eğiticiyi kadın-erkek öğretmen izler. Çocuğun vücutça, akılca ve manevi gelişmesi, maddi koşulların elvermesiyle uzmanlara emanet edilir. Annelik yükümlülükleri, bu uzmanları seçmek, ödemek ve gerektiğinde denetlemekle sınırlamr. Sözkonusu çevrelerde anne, çocukların gelişmesini ancak istisnai durumlarda etkiler; ve bu etki ise çok daha ender durumlarda anlayışlı ve eğitmeye uygundur.

Bolluğun büyük burjuvaziye getirdiğimi, proletaryaya yoksulluk getirir. Erkeğin kazancı azaldığı ve tehlikeye düştüğü ölçüde, ailenin geçim masraflarını karşılamaya yardım etmek için kadının kazanç sağlaması kesin bir gereklilik olduğu ölçüde, kadının çocuklarıyla birlikte yaşaması, onların eğitimiyle uğraşması o ölçüde imkansızlaşmaktadır.

Demek ki, maddi koşullar, üst tabakalarda olduğu gibi alt tabakalarda da aynı eğilimi ortaya çıkarmıştır: Çocukların eğitimi annenin elinden alınmıştır. Eğitim esas olarak aile bağıyla bağlı kişilerin değil, tersine aile dışında olan, çokça da onun dışında yaşayan kişilerin eseri ve görevidir. Yeni üretim koşulları kadını sadece ev işlerinden uzaklaştırmakla kalmadı, daha şimdiden

çocuk eğitiminin büyük bölümünden de uzaklaştırdı. Ve çıkan sonuç burjuva kadını için de, proleter kadın için de aynıdır.

Ama devamında, birincisinin lüks avareliği ile sonuncusunun ezici fazla işi arasındaki derin ayrılık kendini göstermektedir.

Kapitalistin karısı, çocuklarının eğitimi için uygun temsilciler, iyi eğitimden geçmiş eğitici ve öğretmenler seçebilir, çocuklar uygun önkoşullarda gelişir.

İşçi kadın için ise durum ne kadar da değişiktir! Onun çocuklarının eğiticisinin adı Tesadüf; gelişmelerine tek tutarlı etkide bulunan okul Yokluk'tur. Çocuğuna güzelliği bozulmasın diye memesini vermeyen zenginin karısı, bebeğine, babasının günahıyla bozulmuş organizmasının üretebileceğinden çok daha sağlıklı olan «köyden gelme sütanne»nin sütünü verdirir. Çocuğun daha sonraki gelişmesini gözeten ve yönlendiren kişiler, özel eğitimle mesleklerine hazırlanmışlardır. Buna karşın, kural olarak işçi kadın, çocuğuna kendisinin bakmasıyla eşdeğerde bir temsilci bulmayı .düşünemez. Eğer çocuğu anne sütüyle beslemeyi hastalık veya kötü beslenme engellemiyorsa, o zaman çalışma koşulları buna itirazını yükseltir. Anne, hatta belki de kendini sütannesi olarak başkalarına sunmak zorundadır; ama büyük çoğunlukla, daha gün ağarmadan buhar düdüğünün tiz çığlığı onu fabrikaya çağırır. Uzun işgünü boyunca makinaya kenetli kalır; yalnızca kısacık öğle molasında çocuğuna şöyle bir gözatmak, ona yemek vermek için eve koşmaya vakit bulur, en iyi halde tabii ki ancak yakında oturuyorsa. Bu arada ufaklık, büyük kardeşinin bakımına, bir komşunun iyiniyetine, belki de para ödenen bir başka kişiye, çocuk avutmayı ticaret olarak güden ve

«melek yapan»* bir kişiye bırakılır. Küçük çığırtkanın mümkün olduğunca sessiz yatması için, ağzına o bilinen kirli emzik** sokuşturulur, tabii eğer «derin ve iyi uyması için» yemeğine ölüme veya aptallığa yolaçan narkotik ilaç atılmıyorsa. Anne sütü yerine ipince, su karıştırılmış inek sütü ve çeşitli «çocuk besini» verilir, bunlar ancak en iyi durumda, nazik bebek organizmasına zehir gibi gelmezler. Bebeğin diğer bakımı, sıhhi ve temizlik gereklerinin gözetilmesi de aynı beslenme gibidir. İşçi kadın, çocuğunu verebileceği iyi bir yuva veya çocuk bakım kurumu bulursa şanslı sayılır. Bebeklik dönemi geçti mi, çocuk kardeşlerinin veya tanıdıkların şüpheli korumasına emanet edilir; veya hiç korumasız, kendini yakma, suya düşme, pencereden düşme sınırsız özgürlüğüne bırakılır. Bir ihtimal çocuk bakım kurumuna veya bir çocuk yuvasına girebilirse, oradan da ilkokula gidebilir. Anne de derin nefes alır; çocuğunun en azından şu kadar saat gözetim altında olduğundan, zarar görme tehlikesinin biraz azaldığından emindir. Halk çocuk bakımevleri ve halk okulları gerçi çocuklara verilmesi gerekeni hiçbir şekilde vermezler ve sınıf devletinde de hiçbir zaman vermeyeceklerdir, ama salt bu bile proleter kadın için önemlidir: en kaba zararlardan korunma şansı.

Yani sözkonusu çevrelerde kural: annenin çocuğun gelişmesi için en uygun görünen bakım ve eğitim biçimini seçememesi, tersine kendisine en ucuz geleni ve çalışmak için en fazla zamanı bırakanı seçmek zorunda olduğudur. Kendisi çocuğunu ancak, iş zamanı içerisindeki kısa aralarda, iş sonrasında, pazar ve tatil günle-

---

* «Engelmacherin»: «Melek yapan». Eğitimsiz kürtaj yapan kadın veya ebe.

** «Lutschbeutel»: Bezden yapılmış emzik.

rinde —eğer fazla mesai yapmıyor, pazar günü çalışmıyorsa— etkileyebilir. Vücudu çalışmaktan yorulmuş, beyni dertlerle hırpalanmışken, iş sonrasında onu ikinci iş yükü bekler; ekmek işi sırasında ihmal edilen ev işi yapılmak zorundadır. Bu şartlarda kadın nasıl çocuklarının gelişmesine iyi etkide bulunacak durumda olsun?

Geriye, büyük babalarımız için çok değerli ve kutsal olan kavramların ve durumların koruyucusu olan, modası çoktan geçmiş kurumların antika müzesi olan saf ve babayani orta sınıf kalır. Ama orta sınıfın ilişkileri hiçbir şekilde ölçü değildir. Küçük burjuvazi kurtarılamaz şekilde yokolmaya yüz tutmuştur ve burjuvaziye yükselen çok az üyesinin dışında proleterleşmek zorundadır. Hali vakti yerinde olan küçük burjuvaların kadınları, büyük burjuva kızkardeşlerini taklit ederek, çocuklarının eğitiminden mümkün olduğunca kurtulmak istiyorlar. Buna karşın küçük-burjuva kadınların büyük kısmı, terzi, nakışçı, öğretmen olarak ek bir gelir getirme gerekliliğiyle, aşağı-yukarı işçi karısı ile aynı duruma düşmektedir. Çocukların bakımı ve eğitilmesi yeni bu sınıfta da gittikçe annenin elinden çıkmaktadır.

Demek ki, yeni üretim koşulları, kullanım maddelerinin aile içerisinde üretimini yokettiği andan itibaren, çocukların aile içinde eğitilmesinin temeli de yıkıldı; toplum içerisinde üreten kadın, «doğal» mesleğinden —ekonomik temel koşullara uygun olduğu sürece doğal olan mesleğinden— çekilip alındı.

Çocukların bakımı ve eğitimi ancak, kadın iktisadi durum sonucu, çalışma tarzı sonucu eve bağlı olduğu sürece, salt annenin bir fonksiyonu olarak kalabilirdi. Aile yaşantısı, modern üretim biçimleriyle bu yönde de temelden altüst edilmek zorundaydı, çünkü aile manevi değil, ekonomik bir birlikti; varoluşunun ekonomik temel koşullarıyla birlikte ailenin tüm sözümona mane-

vi yükümlülükleri ve görevleri de değişime uğramak zorundaydı; toplum bu noktada da onun miraçısı olarak ortaya çıkmak zorundaydı.

Dönüşüm süreci ne yazık ki henüz sona ermedi. Eskiyle yeninin savaşı, geçiş döneminin zor şartları, çocuk eğitiminde de en ağır şekilde kendini hissettiriyor. Fakat yeniden şekillendirme süreci, onu nasıl biteceği üzerine hiçbir şüpheye yer vermeyecek kadar da ilerledi. Çocuk eğitimi aileden çıkarılıp topluma kaydırılacaktır ve kaydırılmak zorundadır; annenin elinden alınıp, kelimenin geniş anlamıyla pedagoglara verilecektir ve verilmek zorundadır. Kadın sadece ev hizmetçisi olarak değil, anne olarak da, kişisel yetenek ve eğilimine ve toplumsal gereksinim ölçüsüne göre toplumsal faaliyet göstermek üzere özgürleşecektir, burada da konumu gitgide erkeğin konumuna benzeyecektir. Hiçbir duygusal gözyaşı bu olguyu zerre kadar değiştiremez.

Bu olgu acaba üzerine gözyaşı dökmeye değer midir? Kadın ve erkek cinsinden ağıtçıların döktükleri gözyaşına değer midir?

Görüşümüzce hayır, çünkü «Anne çocuklarını doğa tarafından belirlenmiş eğiticisidir» şeklindeki varsayım bize, bu yüzyıl içinde hiç yeri kalmayan, sayıca çok ama değersiz yaygın beylik lakırdılardan biri olarak görünüyor.

Anne, ilk bebeklik döneminin, emzirme döneminin «doğal» (yani kendisi ile çocuk arasında doğal ilişkiler tarafından belirlenen) eğiticisi ve bakıcısıdır; bundan sonrası için değil! Toplumun görevi, bu dönemde, aynı doğum öncesi, hamilelik döneminde de anne şahsında ve onun üzerinden çocuğun düşünülebilecek en iyi gelişme şartlarını yaratmak zorunda olduğu gibi, anneyi çocuğa bağışlamak ve güvencelemektir. Ama çocuk bir

kez emzirme dönemini atlattı mı, ondan sonraki gelişmesi için aslında onun annesi tarafından mı, yoksa bir başka kişi tarafından mı yönlendirildiği farketmez. Bundan sonra artık tayin edici olan, «doğal», değiştirilemez sebepler değil; tersine toplumun değişen koşulları, bunların andaki durumu ve geleceğe doğru gelişme yönüdür.

Esas mesele, anne tarafından eğitim değil, bilakis çocuğun gelişme kanunlarının bilinmesine ve gözetilmesine dayanan, anlayışlı ve sevgi dolu bir eğitimdir. Anne eskiden, kadın ile erkek arasındaki ilkel işbölümü gereğince aile geçiminin tüm kullanım maddelerinin üreticisi olduğu, terzi, ayakkabıcı, ekmekçi, dokumacı, eğirici vs. yi temsil ettiği gibi, çocukların da doğal —yani varolan toplumsal koşulların belirlediği— eğiticisiydi.

Aynı, o zaman üretilen eşyalar gibi, çocukların eğitimi de basit ve kabaydı. Her türlü işte görülen işbölümü ve faaliyetlerin birbirinden ayrılması, kadının elinden tüm ev sanayisi dallarını birer birer aldı; işbölümünün gelişmesi aynı şekilde —bir kişinin şahsında birleştirilmesi ancak çok nadir durumlarda mümkün olan çok büyük bir çokyanlılık ve daha yüksek talepler ile— kadından çocukların eğitimini de giderek almak zorunda idi.

Bunun ilk sonucu, erkek çocuğunun teknik ve mesleki eğitiminin kadının elinden alınmasıydı; daha sonraları ise onların zihinsel eğitimi, genelde çocukların eğitimi de, uzmanların işi olmak üzere kadından alındı.

Günümüzde, çocukların eğitimindeki bu tür bir işbölümüne karşı çıkmak kimsenin aklından geçmiyor. Derslerin öğretmenler, ve bunlar içinde de branş öğretmenleri tarafından verilmesinin faydaları, onun ötesinde gerekliliği açıktır. Hiç kimse, annenin çocukların «tek doğal öğretmeni» olması gerektiğini iddia edemez.

Demek ki, öğrenimin uygar örgütlenmesi sonucu, anne eğitici olarak rolünü epeyce yitirmiştir. Öğrenim bağıntısında annenin yerini toplum almıştır. Eğitimin bu bölümünü örgütleyen, ve belirli, kendisine uygun görünen, mesleğe hazırlanmış temsilcileri görevlendiren, toplumdur. Koşullar bunu iki yandan zorlamaktaydı: bir yandan, kaçınılmaz olan işbölümü aracılığıyla [ortaya çıkan — ÇN] sonucun daha da bir mükemmel oluşu, diğer yandan kadınların çoğunluğu için ortaya çıkan —ev içinde veya dışında— kazanç sağlama gerekliliği.

Ve buna rağmen hala, bu olgularla saçmalık derecesinde çelişkili olan, kadının çocuklarının eğiticisi olması gerektiğine dair yıkılmaz dogma çığlığı atılıyor. Bu çığlık atılırken, tabii kadının bu rolden daha şimdiden çıkmış olduğu da kabullenilmiş oluyor!

Bu arada, çocukların eğitiminin de, diğer meslekler gibi bir meslek olduğu gözardı ediliyor. Tıpkı diğer mesleklerde olduğu gibi, bu meslekte de tam başarı için önkoşul, bu mesleği güdenin, eğiticinin, meslek için doğal yeteneğe, gerekli teknik öğrenime ve mümkün olduğunca yüksek ve çok yönlü gelişmeye sahip olmasıdır. Kadına eğiticilik mesleği tercihli meslek olarak yüklenmek isteniyorsa, o zaman en azından, mesleğinde başarılı olması için gerekli olan yukarıda sayılan üç şartı onun kendinde taşıdığından yola çıkmak gerekir. Ama bu çok az kadında ve annede sözkonusudur. Nasıl ki tüm erkekler, örneğin ayakkabıcı, asker veya ressam yeteneği nüveleriyle doğmuyorlarsa, nasıl ki bunların hepsi belki de varolan nüveleri geliştiremiyorsa, aynı şekilde her kadın da pedagojik meslek yeteneğiyle dünyaya gelmiyor. Ve hatta kadın cinsine düşen gelişme, belki de varolan bu yeteneğin nüvelerini ilerde faydalı olacak şekilde geliştirmekten çok uzaktır. Eğitici mesleği yeteneği, tüm diğer mesleklerde olduğu gibi, kişilere

göre dağılmıştır, cinsiyete göre değil. Yüzyıllar boyu eğitici çalışması ve kalıtım sonucu, çocuk eğitimi yeteneğinin kadınlar arasında erkeklerden çok olması mümkündür ve çok da olasıdır. Fakat 100 durumdan 90'ında bu doğuştan yetenek, kadınların tekyönlü gelişmesi sonucu körelecek, berrak bilinçli ve bilinçle uygulanan bir yeteneğe doğru gelişmek yerine belirsiz bir içgüdü olarak kalacaktır.

Ama ya da yukarıda sayılan ikinci önkoşulun, yani daha iyi teknik eğitimin varlığı, kadına peşinen eğitici rolünü vermeyi haklı çıkarır mı acaba?

Eğitimin amacı, çocukları kelimenin tam anlamında insana biçimlendirmektir. Ama modern insan, kendinde ve kendi dışında varolan ve birbirlerini teşvik eden, birbirleriyle mücadele eden, birbirlerini ortadan kaldıran yasalara göre gelişen karmaşık bir yaratıktır. Oysa eğitim, çocuğun gelişmesine hükmeden fiziki (vücutla ilgili) ve psikolojik (ruhi) yasalar bilinmeden, gelişmenin içinde yürüdüğü doğal ve toplumsal çevre kavranmadan, amacına ulaşamaz. Yukarıdaki yasalar üzerinde yükselen pedgojik yöntemler bilinmeden ve bunlara uyulmadan da bu amaca tam erişilemez. Her zanaatkar ve sanatçı, üzerinde çalıştığı materyali tanımak, bu materyali biçimlendirmek için gerekli olan belli teknik, mesleki el yatkınlıklarının ustası olmak zorundadır. Aynı şey, insanı biçimlendiren kişi için de geçerli olmalıdır. O, yoğuracağı hamuru bilmek, en uygun görünen yöntemi bilmek, eğitici mesleğine hazırlanmak zorundadır.

En basit eşyaların bile mümkün olduğunca iyi bir şekilde üretilmesi için, bunların imalatı uzmanlara, mesleki olarak eğitilmiş insanlara bırakılmaktadır. Eski bir ayakkabının tamiri, önüne ilk çıkan kişiye yaptırılmaz; bilakis sanatının tüm kurallarına uygun şekilde

yapması için bir uzmana, ayakkabıcıya verilir. Oysa çocukların eğitimine bu kadarcık bile özen gösterilmiyor, tüm toplumsal işlevlerin en önemlisi için mesleki öğrenimin gerekliliği kavranmıyor!

Dahası var: Bunun [eğiticiliğin — ÇN] meslek için donatılmamış ve hazırlanmamış güçler tarafmdan yapılması bir dogma düzeyine çıkarılmaktadır, çünkü «anne, çocuklarının doğal eğiticisidir.» Yani önümüze ilk çıkan kaz —deyim affola—, anne olduğunda, salt doğurmakla, bu zor ve sonuçları çok çeşitli mesleğin tüm görevlerini yerine getirecek tılsımlı yeteneğe sahip oluyor).

Bu görüş, sonuçları itibarıyla tamamiyle caniyanedir.

«Ama,» diyor göğe doğru duygusal bir bakışla iyiniyetli darkafa, «ama doğa anneye annelik sevgisi içgüdüsünü verdi,ve bu içgüdü, bilginin eksik olduğu yerde yardımcı ve tamamlayıcı olmaktadır.»

Böyle gerekçelere dayanan bir ispat çabası, kötü bir ispat çabasıdır! Zamanımız, deyim yerindeyse, dünya üstü ilahi açıklamaların gücüne inanacak kadar mistik değildir. Annelik sevgisi içgüdüsü kördür, karanlıkta elyordamıyla ilerler. O, bilgi ve becerinin yapabileceğinin yerini hiçbir zaman ve hiçbir şekilde tutamaz. O en iyi halde çocuğun eğitiminde en kötüyü engelleyebilir, ama en iyi olam yapamaz. Çocuğun vücutsal gelişmesinin temel koşullarını bilmeyen, onun ruhi şekillenmesinin anahtarını kavramayan kadın, ince bir denlilikle ve bir akıl hocası titizliği göstermeden ne zaman teşvik edici veya engelleyici bir biçimde davranacağını bilmeyen kadın, çocuğun insan olmaya doğru gelişimini kolaylaştıran teknik hileleri tanımayan kadın, isterse çocuğun on defa gerçek anası olsun, eğitici rolü için yaratılmış da olamaz! «Annelik sevgisi, içgüdüsü» adına, en narin annelerin, çocuk tabiatının gelişmesine karşı ne

denli akıl ermez şeyler —hadi canilikler demeyelim— yaptıklarını gösteren örnekler her gün görülmektedir. Gençliğin bedensel ve ruhi sakatlanmasının büyük bir bölümü, eğitimin azimli bir bilgi ve beceri işine dönüştürüleceği yerde, «annelik içgüdüsüne» bırakılmasından kaynaklanmaktadır. Çocuk bakımı ve gençlik eğitimi üzerine tüm «popüler makaleler» bu durumu hiç değiştirmez, çünkü annelerin çoğunluğu için bunlar zaten yoktur. Günde on, oniki saat hatta daha da fazla fabrikada çalışan ve sabahın köründen akşamın geç vaktine kadar evde çalışan kadın, kendisini eğitici mesleği üzerine araştırmalara verme olanağı bulamaz. Eğitici olarak yaptığı, çoğunlukla, önceden çocuğa gerekli bir parça ekmeği kazandıysa, pantolonları yamamak ve çorapları dikmekle sınırlıdır.

Tam da eğitim işinin amacı ve başarısı açısından, şimdiye kadar öğrenim alanında büyük ölçüde ve başarıyla yapılanlar, çocuk eğitiminin tamamında gerçekleştirilmelidir. Eğitim, meslek için hiç donatılmamış veya yeterli donatılmamış kadının elinden, mesleki öğrenimden geçmiş kadın veya erkek eğiticinin eline geçmelidir. Toplum bu açıdan da hakkını aramalı ve yükümlülüklerini üstlenmelidir. Alışkanlığın gücü ve lafazanlık gerçi hala çocuk eğitiminin annenin görevi olduğu ilkesine sarılmaktadır, ama varolan koşullar bu görevi her geçen gün gerçekten hayalci kılmakta, ortadan kaldırmaktadır. Bu değişiklikle çocuğun gelişmesinin başına bir kötülük gelmez, kör içgüdünün eseri olmaktan çıkıp, hedefi berrak bilimsel bir işe dönüşür.

Fakat, çocuk eğitiminin kadının en önemli görevi olduğu [tezinin — ÇN] karşısında bir başka önemli gerekçe daha bulunmaktadır. Eğitmek isteyenin bizzat kendisi de eğitilmiş olmak zorundadır. Kadının bugün, kelimenin geniş anlamında bu talebe ne kadar az uygun

düştüğü üzerinde durmak bile gereksizdir. Yüzyıllardan beri boyunduruk altına alınan ve köleleştirilen, doğuştan itibaren sistematik bir şekilde fiziki ve ruhi köreltmenin hedef tahtası olan kadın, kaçınılmaz olarak, yeterli gelişmemiş olan ve tek yönlü gelişen bir yaratıktır. Erkekler kendi aralarında kadını aslında insan türünün aşağı bir türü olarak görürler. Ve ne hayret verici iştir ki, insanlığa yaraşır bir konum için her mücadele çabasında, her uygun anda efendisi ve ustası tarafmdan aşağılık olduğu hatırlatılan bu gelişmemiş yaratık, yetişen kuşakları eğitmek üzere doğa tarafından «seçilmiş» olsun! Bu durumda kim olsa şu eski sözle sormaz: «Kör köre kılavuzluk edebilir mi?» Kadının kurtuluşuna karşıt olanlar, kadın cinsinin aşağılığını kanıtlamak için ciltler dolduruyorlar, ama öte yandan bu aşağı yaratığa tüm toplumsal görevlerin en önemlisini vermekte, evet hatta bunu onun esas «mesleği» ilan etmekte sakınca görmüyorlar. Bu mantık erkek aklını onurlandırmaktadır:

Kadının, yüzyıllardır içinde bulunduğu dar koşullar sonucu genelde gerçekten de varolan zayıflığının nasıl ortaya çıktığına, ve bunun yeni, elverişli gelişme koşulları sonucu neden ortadan kalkmak zorunda olduğuna girmek istemiyoruz. Şu an için kadının daha az gelişmişliğini, ve bununla birlikte ama onun çocuk eğiticiliği rolü için uygun olmadığını da tespit etmeliyiz. Goethe'nin: «Anababalar kendileri eğitilmiş olsalardı, eğitilmiş çocuk doğururlardı» sözü, öncelikle anne-çocuk ilişkisi için geçerlidir.

Kadının zengin ve derin hissi yaşamı ve «ebedi kadınca»lığın manevi soyluluğa götüren etkilerine dair çok duyulan laflar da değersizdir. Kadın, gelecek nesiller için güzelliğin, doğruluğun ve iyiliğin rahibesi olamaz, çünkü sanatsal, bilimsel ve ahlaki kavramlar anlayışıy-

la büyük ölçüde hala geçmiş bir döneme bağlıdır. Sözkonusu kavramlar ebedi geçerli düşüncelerin ifadesi değildir, sadece her somut durumda varolan, sürekli akış içinde olan toplumsal ilişkilerin onunla birlikte değişen soyutlamaları ve görüntüleridir. Her çağın ve her halkın kendi ahlak anlayışı, sanatı ve bilimi vardır. İçinde bulunduğumuz dönemde eski ile yeni zamanın düşünceleri arasında keskin bir mücadele alevlenmektedir. Ahlak alanındaki görüş ve gelişmeleri alırsak, kadın kural olarak eski, modası geçmiş, pederşahi ailenin toplum düzenine uygun kampta durmaktadır. Kadının tüm manevi gelişmesi geçen yüzyılların görüş noktasında tutulduğundan, gelişmesi kıskaç* altına alındığından, toplumda ona düşen rol hala verilmediğinden ve eve bağlandığından, tüm bunlardan dolayı, kadın ahlaki görüşleriyle de, tamamen alt-üst olan toplumun dışına düşmüştür. Yeni toplumsal durumlar, insanlar arasında yeni ilişkiler ve bununla birlikte de yeni ahlak anlayışları yarattı ve bunlar da tıpkı yeni üretim koşullarının eskilerinden değişik olduğu gibi, eskisinden değişiktir. Oysa bu gelişme süreci kadın cinsinde henüz başlamadı bile. Kadın, ahlak anlayışını henüz yeni toplumsal ilişkilerle uyum içerisine getirmedi; neyin yüceltilmesi ve neye özenilmesi gerektiği konusundaki görüşleriyle hala dünün toplumsal ilişkilerinin yansımalarına takılıp kalmaktadır.

Böyle bir durumda o, yarının yurttaşı olan, geçmi-

---

* «Prokrustes» ve «Prokrustesbett», Wilhelm Liebknecht'in Halk Yabancı Kelimeler Sözlüğü'nde şöyle açıklanmaktadır: a) Gerdiren, uzatan; b) Eski Attika'da yolcuları işkence yatağına sokan ve eklemlerini koparan haydut; dolayısıyla: «Prokrustesbett]: birinin içine zorla sokulduğu zor durum; aynı Yunan efsanelerinde Prokrustes haydutunun kurbanlarını parçalayarak yatağına sokmaya çalıştığı gibi.

şin değil geleceğin yükümlülük ve haklarına hazırlanması gereken çocuğun gelişmesini yönlendirmede nasıl «olağanüstü yetenekli» olabilir?

İnsanlığın manevi gelişmesinin daha hızlı olmamasının nedeni kısmen, insanlığın yarısmdan fazlasının gelişmede bu denli geri bırakılmasında yatmaktadır. Genel olarak kadının düşüncesi, burnunun ucunun ötesine, yani ailesinden öteye geçmemektedir; kadın, yeni koşulların yarattığı toplumsal ahlakın karşısında duran daryürekli bir aile ahlakı gütmektedir. Tüm göklere çıkarılan erdemleri, feragâtliliği ve fedakarlığı, ince düşünceliliği, sadece dar aile çevresi içindir ve sadece kadınm sevdiklerine faydası vardır. Kendininkiler için en büyük fedakarlığı yapabilen kadın, topluma karşı adeta canice bir egoizm göstermektedir. Gayet doğal! Genel yaşamın dışında duran, toplumsal olaylara katılmayan ve ilgi göstermeyen kadına, yeni toplumsal erdemler yabancı kalmıştır. Kadında aile sevgisi ne kadar gelişmişse, toplumsal dayanışma da o kadar az gelişmiştir. Kadınların çok azı dayamşma kelimesinin ne anlama geldiğini gerçekten bilir; bu yüzdendir onun kişisel sempati alanının dışında olan herşeye karşı daryürekliliği, sertliği, evet hatta acımasızlığı. Kadının zengin ahlaki duygusal yaşamı, aslında, kafasını dar duvarlarma çarpma tehlikesi olmaksızın, bir yüksüğün veya bir tencerenin içine sığmaktadır.

Tüm kadm çevreleri içinde tam da aşağı sınıflar denilenlerde, modern anlamda görece en yüksek manevi gelişme kendini göstermektedir; dayanışma kavramını ve tüm yeni toplumsal erdemleri kavramaya ve uygulamaya en yakın olanlar onlardır. En gerici ve en geride kalmış olanlar ise küçük - burjuva kadınlardır; bunlar Mart öncesi* kavram ve erdemlerle ve ahlakla taşlaş-

* Mart 1848 - Almanya'da burjuva devrimi. — ÇN.

mışlardır ve onlara sıkıca sarılmaktadırlar; halbuki bu sarıldıkları, yeni toplumsal durumlarla ilişkilerinde deyim yerindeyse apaçık ahlaksızlığa dönüşmüş bulunmaktadır.

Kadının ahlakı eski zamana saplıdır, toplumsal erdemleri tamamen olumsuzdur; hırsızlık yapmıyorsa, yalan söylemiyor, insanları aldatmıyor, öldürmüyor ve evlerini yakmıyorsa, kendisini çok ahlaklı bulmaktadır. Fakat o, genelin çıkarına manen olumlu iş yapmaya —bunlar onu ailesinin çıkarlarıyla çelişkiye düşürmese de— çok zor ve çok ender hazırdır. Genelde o, sürekli olarak toplumun çıkarlarını ailesinin çıkarlarına feda etmeye hazırdır; onun anlayışına göre, kendi feragât ve fedakarlığında toplumun hakkı yoktur. Kadının maneviyatının merkezinde aile durur; erkek kendini ailenin çıkarlarına ne ölçüde veriyorsa —bunu yaparken genelin çıkarlarını gözardı etse de—, kadın tarafından o ölçüde mükemmel kabul edilir.

Erkeğin kamu yaşamına katılması karşısında kadının ilgisizliği, evet çoğu kez düşmanca direnci işte bundandır.

Aile ve toplum, kadının kafasında düşmanca bir zıtlık oluşturur ve ailenin çıkarlarını toplumun çıkarlarına feda eden erkek, kadının gözünde bir nevi cani veya budaladır. Bu anlayış ve bundan kaynaklanan direnç, kadının bakış açısından anlaşılır bir şeydir ve haklıdır; bu salt onun kendi alanıyla sınırlı ahlak anlayışından değil, bilakis bir bütün olarak genelin çıkarı yerine özelin çıkarları üzerinde yükselen toplumsal durumdan kaynaklanmaktadır. Bu, kadının ekonomik koşullarla çelişkiye rağmen evde kalmasının doğal sonucudur. O, gerçekler üzerinden kendi faaliyet alanının da dünya olduğunu bir kez anladığında, ailesi içinde doğal gördüğü sözkonusu özelliklerini toplum içinde de gösterecektir. Kadının

yeni toplumsal konumu, ardından kendi hakları ve yükümlülükleri üzerine görüşlerinde tamamen değişikliği getirecektir. O zaman toplum, kadının yaşamında bugün evin gaspettiği yeri alacak ve toplum aileyi yerinden söküp atacaktır.

Fakat kadın eski görüşlerinde ısrar ettiği sürece, düşünce ve duyguları yeni koşullarla kaynaşmadığı sürece, aile ve toplum içinde gerici bir unsur olduğu sürece, anne a **priori** çocukların en iyi eğiticisi olarak övülemez. Çocuklar düne göre değil, yarına göre eğitilmek zorundadır.

Bundan dolayı bizzat çocuk eğiticileri, tamamen yeni dönemin görüş açısına sahip olmak zorundadırlar.

Bu ilkelerin doğruluğu kabul edildiğinde, kadının bugünkü durumuyla gençliğin seçkin eğiticisi olamayacağı sonucu kendiliğinden ortaya çıkar.

Öyleyse, modern koşulların kadını eğitici rolünden dıştalamasında ve bunu toplumun üstlenmesinde üzülecek bir şey yoktur. Dolayısıyla, eğitici anne mesleği çığlıklarıyla kadını toplumsal yaşantıdan dışlamanın da hiçbir haklı yanı yoktur.

Toplumun yükümlülüğü, anneyi, gerçekten doğal eğiticisi ve bakıcısı olduğu dönemde çocuğuna bırakmaktır: hamilelik ve emzirme döneminde. Daha sonraki gelişim dönemlerinde toplum çocuğa, annenin —burada tüm eğitici etkilerin toplamı anlamında kullanılıyor— yerini en iyi şekilde doldurabilecek tüm kuruluş ve kurumları yaratmalıdır.

Bundan, gelecekte kadının eğitim işinden dıştalanacağı anlaşılmamalı. Tam tersine, gelecekte gençliğin eğitiminde muazzam bir rol oynayacak yeteneğe büyük ihtimalle kadın cinsinin sahip olduğuna önceden de değinmiştik. Fakat salt «anne» olduğu için her kadın değil, tersine ancak ve yalnız pedagoji mesleğine yeteneğini

ve eğilimini, mümkün olduğunca yüksek ve çokyönlü bir genel gelişim ile birleştiren ve gerekli mesleki özel eğitimden geçen kadın. Ancak kadın, özgür bir toplumda özgür bir gelişmeyle tam bir insan olduğunda, yeni hak ve yükümlülüklerinin bilincine vardığında, ancak Goethe'nin Prometheus'uyla geçmişin tüm putlarına: «Buradayım ve insanları kendi görüşümce şekillendiriyorum» sözünü söyleyebilecek yüksek görüşe vardığında, ancak o zaman kadının gençliğin eğiticisi olduğundan sözetme hakkımız olabilir.

Özet

Sonuç olarak açıklamalarımızın en özsel noktalarını özetleyelim!

Üretim ilişkileri kadının konumunu ekonomik temellerinde altüst etmiş (devrimcileştirmiş), onun aile içindeki ev yöneticisi ve eğitici faaliyetinin haklı temelini, evet olanağını yok etmiştir.

Üretim ilişkileri kadının aile içerisindeki eski faaliyetini yok ederken, aynı zamanda onun yeni faaliyetinin temelini toplum içerisine taşımıştır.

Kadının yeni rolü onu ekonomik bakımdan erkekten bağımsız kılmakta ve bununla birlikte de erkeğin kadın üzerindeki siyasal ve toplumsal söz hakkına ölümcül darbeyi indirmektedir.

Ama erkekten kurtulan kadın bugünkü toplumda kapitaliste bağımlılığa düşmektedir; ev kölesinden ücret kölesine dönüşmektedir.

Kadının tam kurtuluşu, son ve belirleyici tahlilde, işçi sorunu ile en yakın bağları olan ve ancak ona bağlı bir şekilde nihai çözüme ulaşacak olan ekonomik bir sorundur. Kadının davasıyla işçinin davası ayrılmaz şekilde birbirine bağlıdır ve son çözümlerini ancak sosya-

list toplumda, emeğin kapitalistlerden kurtuluşu üzerinde yükselen toplumda bulur.

Bu yüzden kadının, tam kurtuluşu için ancak sosyalist partiden beklentisi olabilir. «Kadın hakları savunucuları»nın hareketi tek tek noktalarda belli avantajlar sağlayabilir, ama hiçbir zaman kadın sorununu çözemez.

Sosyalist işçi partisinin görevi, kadın sorununun çözümü için örgütlenmeyi ve politik - ekonomik eğitimi, yeni üretim ilişkileri sonucu faaliyetleri en geniş ve en temelden dönüşen kadın kesimlerinde başlatmaktır: Sanayideki kadın işçilerin örgütlenmesi. Sınai kadın işçilerinin örgütlenmesi ve eğitimi, yalnızca kadının durumunu düzeltmek için en önemli adım olmakla kalmaz, genel olarak işçi hareketinin daha hızlı ve daha güçlü ilerlemesi için de önemli bir faktör oluşturur. Dolayısıyla varolan toplumsal koşulların daha hızlı dönüşümü üzerindeki etkisi çok büyüktür.

Clara Zetkin
«Die Arbeiterinnen - und Frauenfrage der Gegenwart».
«Clara Zetkin zur Frauenfrage», s. 8-26. Westberlin 1987.

II. ULUSLARARASI KOMÜNİST KADINLAR KONFERANSININ GÖREVLERİ ÜZERİNE

Bütün dünyada komünist kadınlar, coşkulu bir ilgi, şiddetli bir çalışma ve mücadele isteğiyle, yakında Moskova'da yapılacak II. Dünya Kongresi'ni bekliyorlar. Önlerinden, elektrikli projektörle aydınlatılmış gibi, Komünist Enternasyonal'in içinde savaşmak ve zafere ulaşmak zorunda olduğu tarihsel durumu gösteren olay üzerine olay geçiyor, önlerine sorun üzerine sorun çıkıyor. Komünist Enternasyonal! Bu, cinslerinin tam insanlığa, ancak köleleştirici kapitalist toplumun çöküntüleri üzerinde, komünist düzenin havadar ve ışıklı binasının yükseldiğinde ulaşılacağının bilincine varan; bundan dolayı kapitalizmi yoketme, komünizmi gerçekleştirmede iradeleri sarsılmaz olan kadınların da savaşmak ve zafere ulaşmak zorunda olduklarından başka anlama gelmez.

Kapitalizm dünya krizini yaşıyor. Ağır iktisadi ve toplumsal sarsıntılar ve yokluklar döneminin yeni bir atılım, yeni bir yaşam dönemine geçmesi şeklindeki «geçici bir görüntü» anlamında değil. Hayır, dünya felaketi şeklindeki ve kapitalizmin sonunu getirmek zorunda olan bir dünya krizi. Kapitalist kâr ekonomisinin şu veya bu ülkede sahte bir bahar yaşaması, onun genel ta-

rihsel kaderini değiştirmez. Sahte bahar çabuk ve meyvesiz solar; kapitalizmin çöküşünü durdurur, onu iyileştirir görünürken, sonuç itibariyle onun çöküşünü çabuklaştırır.

Tüm kapitalist ülkelerde hakim olan görüntüler birbirine benziyor. Ekonomi, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet temelinde şimdi tüm kol ve kafa emekçisi yığınların acil ihtiyaçlarını kapitalist sermaye ile, mülk sahibi ve sömürücü azınlığın bencil çıkarları ile birleştirmeyi mümkün kılacak bir yeniden canlanma ve ayakları üzerinde yükselmenin krampları ve kasılmaları ile kıvranıyor. Mecazen söylersek: Kapitalizmden yararlananlar, parazitler, pergel kırıldığı ve iş görmediği bir durumda, onunla dairenin kareliğini* aamaya kalkıyorlar. Kapitalist iktisadın sarsılması ve çöküşü, fahiş fiyatlarla, açlık ücretleriyle, işveren sabotajları ve işsizlikle; kanlı kitlesel yoksullukla öyle bir ortam yaratmakta ki, sömüren ve hakim sınıflar devasa üretim araçlarını ve üretim güçlerini, çalışan kitlelerin bedensel ve beyinsel ihtiyaçlarını, ekmek ve kültürü garanti altına alacak ve geliştirecek şekilde idare etmek, yönetmek ve yönlendirmek için ne yeteneğe, ne de iradeye sahip olabiliyorlar. Maddi değerleri ve kültürü yaratan, ama çabalarının meyvelerini alamayan çoğunluğun çıkarları, hakları ile; bu çabaların meyvelerine —hiçbir kişisel katkıda bulunmadıkları halde, sadece hakim oldukları için— el koyan azınlığın çıkar ve hakları arasındaki iktisadi ve toplumsal karşıtlık uçurumu her zaman oldu-

---

* Quadratur des Zirkels: «W. Liebknecht Halk Sözlüğü» Daireyi, alanı bir dairenin alanı ile tümüyle eşit olan bir kare olarak ortaya koymak; bu problem tümüyle çözülemeyeceğinden, çözümü mümkün olmayan bir problem anlamında kullanılır.

ğundan daha da derin ve dehşetlidir. Kısacası, «mülksüzleştirenlerin mülksüzleştirilmesi saatinin çalması» için nesnel şartlar olgunlaşmıştır.

Dünya saati çamlaya hazırdır, ama henüz —Sovyet Rusya'yı dışta tutarsak— balyozu inmemiş, henüz kurtarıcı darbesi sesini duyurmamıştır. Toplumsal devrime doğru müthiş hızla öne atılan nesnel gelişmeye, proletaryanın, çalışan halkın bilincindeki öznel gelişme ayak uyduramamıştır. Biri, teknik ilerleme ve dünya savaşının etkileriyle kanatlanmış, dünya yarış arabası temposuyla ilerlerken; diğeri hala dedem zamanından kalma posta arabasıyla karşılaştırılır şekilde ardından topallamaktadır. Tüm bunlara rağmen! Moskova Birinci Komünist Kadınlar Konferansından bugüne, —kısa tarihsel zaman, küçücük bir andır bu,— uyuyan proletaryanın, sömürülen ve ezilen kitlelerin uyanışı ne müthiştir; ne müthiştir, uyananlardaki bilincin oluşması ve olgunlaşması ve devrimci pratik azmi!

Tüm kapitalist devletlerde, yılanın sokmasına ve acılara karşı koyan, bu canavarın başını ezmek isteyen proletarya hareketleri, atılımları, mücadeleleri. Kendilerinin de sömürülenler, köleler olduğu gerçeğini ve kol işçileriyle birlikte kapitalizmi yerle bir etmek zorunda oldukları gerçeğini ağır geçim sıkıntılarının balyozla vurur gibi bilinçlerine çıkardığı hizmetlilerin, memurların hareketleri, atılımları, mücadeleleri. Toplumsal ürün ve değerleri yaratanlar ile, bunlara el koyanlar arasında, bitmiş gözükürken muazzam bir şiddetle yeniden başlayan bir mücadele. Siyasi öz kazanan iktisadi grevler, iktisadi talepleri kabul ettirmek için siyasi mücadeleler. Bir de kapitalist iktidarın sömürge ülkelerinde —az ya da çok toplumsal öge taşıyan— ulusal uyanışlar ve ayaklanmalar, bu iktidarın zorla kabul ettirilmeye çalışıldığı bölgelerde ulusal bağımsızlık için savaşlar.

Proletarya, köleleştirilenler ve sömürülenler, yaşam haklarını talep etmek ve mücadeleyle almak için nerede baş kaldırıyorsa, orada sınıf devletinin maskesi düşüyor. Ayaklanan ücret kölelerinin düşünce ve iradesini, yalan-dolan ve boş vaatler zehiriyle artık daha fazla felç edemediğinde, reform kırıntıları ve ucuz tavizlerle başlarını döndüremediğinde, [sınıf devleti, — ÇN] kurtuluşu en vahşi şiddette arıyor. Onun demokrasisi, angarya çalışan kitlelerin önüne tüm çıplaklığıyla, mülk sahiplerinin mülksüzler üzerindeki sınıf iktidarı olarak, onların bunlar üzerindeki kanlı sınıf diktatörlüğü olarak ortaya çıkmaktadır. Her yerde, proleterlere, mülksüzleştirilenlere, sözümona siyasi özgürlüklerin kaldırılması ve sıkıyönetimle, makinalı tüfekler, cop ve cellat hukukuyla, kafalarına vura vura, onları kurtuluşa götürecek yolun burjuva demokrasisinden değil; demokrasiye karşı, siyasi iktidarın ele geçirilmesi, Sovyet düzeni ile kendi diktatörlüklerinin kurulması için sıcak, fedakarlıklarla dolu mücadeleden geçtiği öğretiliyor. İçinde bulunulan durumda varolan ve elde edilebilen tüm araçlarla devrimci kitle eylemleri, her türden devrimci kitle mücadeleleri — anın talebi işte budur. Çeşitli milletlerden kapitalistlerin sömürü ve egemenlik iktidarları için emperyalist dünya savaşından sonra içsavaş, tunçtan adımlarla yerküre üzerinde ilerlemeye başladı; o içsavaş ki, proletaryanın burjuvaziye karşı insanın insan üzerindeki her türlü sömürü ve kölelik ilişkisini yok etme savaşıdır.

***

Sovyet Rusya halen, proletaryanın cesaretli devrimci atılımla siyasi iktidarı ele geçirdiği, çetin ve fedakarlıklarla dolu içsavaşta olduğu gibi, uluslararası karşı -

devrime karşı mücadelede de kendi diktatörlüğünü ayakta tuttuğu tek devlettir. Silah zoruyla ve adeta insanlık üstü sabır ve fedakarlıkla komünist inşa için bir «soluk molası» koparabildi. Öyle şartlar altında ki, inşanın başlangıcı, şimdiye dek hiçbir sınıfın hiçbir ülkenin önüne konmamış olan muazzam tarihsel görevler olmaktadır. Gerçekten öyle! Feodal Fransa'dan burjuva Fransa'yı yaratan büyük Fransız Devrimi, tüm kahraman savaşlara ve cesur yeniliklere rağmen, Rus proleter devriminin komünist düzenin temel taşlarını koyma ve duvarlarını örme dev girişiminin yanında nerdeyse cüce gibi kalmaktadır.

Komünist Sovyet Rusya'yı taşımak zorunda olan ekonomik ve toplumsal güçler gözönüne alınırsa, bu, başaşağı duran bir piramit görünümündedir. Aşağıda, yeni ve henüz gelişmesi cılız bir fabrika sanayii, modern büyük ekonomi, genç ve cılız modern bir proletarya sınıfı. Bunun üzerinde, büyük çoğunluğu adeta tufan öncesi biçiminde çalışan geniş köylülük kütlesi; kısacası, güçlü tarih öncesi sistemlere işaret eden bir ekonomik ve toplumsal yapılanma. Dışarıdan, küçük ve zayıf komünist inşa temeline hiçbir destek, hiçbir genişletme yok: Devrimci Sovyet Rusya'nın etrafı, beylerin «Bolşevizmin» kendi ücret kölelerini devrimci savaşçılara dönüştürebileceğinden korkan kapitalist devletlerle çevrili. Ama Sovyet Rusya'nın ekonomisi ve komünizme doğru gelişmesi de, görülen ve görülmeyen binlerce iple dünya ekonomisinin kopmaz ağına bağlıdır. Rus Sosyalist Federal Cumhuriyeti, proletarya iktidarı altındaki komünist devletlerle kardeşlik birliği oluşturamazsa, o zaman burjuva diktatörlüğünün hüküm sürdüğü kapitalist ülkelerle ilişkiye geçmek zorunda kalacaktır.

Sözü geçen şartlar altında, her toplumsal alt-üst oluşun kaçınılmaz sonuçları olan zorluklar, Sovyet Rusya

için korkunç şekilde artmakta, giriftleşmekte, keskinleşmektedir. Olmak ya da olmamak! Bu kader sorusuna verilecek cevap, Rus proleter devletinden, köylülükle ve kapitalist yabancı ülkelerle iktisadi ve toplumsal bir modus vivendi [geçici anlaşma — ÇN] talep ediyor. Bir modus vivendi ise, taviz anlamına gelir. Sovyet Rusya, tahıl ve tarımsal ürün teslimatı ve serbest ticarete kısmen tekrar izin verilmesi ile ilgili olarak köylülere tavizler vermek zorunda kaldı; kapitalist devletlerle ticaret ilişkilerine ve yabancı kapitalistlerle anlaşmalara zorlandı. Rus devrimine, proleter cumhuriyetine nefret duymakta ve onu küçültmekte çıkarı olanların tümü —bunların arasına, Rus proleter devriminde kendi ihanetlerinden dolayı çektikleri vicdan azaplarını, korkaklıklarını gördükleri için nefret eden tüm milliyetlerden menşevik önderler de dahildir—, bu tavizlerde özlemini çektikleri «sonun başlangıcını» görüyorlar. Devrimci proletarya, verilen tavizleri tarihsel bir kavrayışla değişik değerlendirmek zorundadır: [Bunlar — ÇN] kapitalizmin, özel mülkiyetin dayanaklarına sağladığı geçici tek tek avantajlarla değil; devrimci bütüne, kalıcı amacı komünizmin gerçekleştirilmesi olan Sovyet düzeninin, [yani — ÇN] proletarya diktatörlüğünün sağlamlaştırılmasına olan etkisine göre ölçülmesi gereken reel politik gereklilikler olarak [değerlendirmek zorundadır — ÇN].

Bilinçli veya bilinçsiz olarak —tüm güçlerini kapitalizmi devirmek için seferber etmek yerine— Batı Avrupa'da kaptalizmin sağlamlaşmasına katkıda bulunan sözkonusu işçi önderleri, Sovyet Rusya'nın modi vivendi'lerini [geçici anlaşmalarını — ÇN] Sosyalizmle alay etme ve taviz verme, «Bolşevizmin iflası» olarak görme ve sevinç çığlıkları atma hakkına en az sahip olanlardır. Çünkü proleter devletin boyun eğmek zorunda kaldığı zorlu gereklilik, son tahlilde Batı Avrupa proletaryası-

nın, ama özellikle de Alman işçi sınıfının, can çekişen, kokuşan kapitalizmi mezara gömme ve kendi iktidarını kurma noktasındaki bilinç ve irade zaafından kaynaklanmaktadır. Sovyet Rusya'nın şimdiye kadar yaptığı tarihsel hesap hatası, onun tüm ülkelerin işçilerinin kavrama yeteneğine ve enerjisine kendi kahramanca cesareti ve fedakarlık ruhunun kutsal ateşiyle inanmasıydı. Batı Avrupa proleterlerinin bu hesap hatasını —sıfırın yerine, birleşmiş devrimci enerjilerinin dev toplamını koyarak— düzeltmelerinin zamanı geldi. Onlar son kutsal savaştan korkuyla, pısırıklıkla kaçınarak, eseri ve dünyasıyla coşturucu, parlak örnek ve toplumsal devrimin güçlü korunması olan fırtınaların çemberinden geçmiş proletaryayı yalnız bırakmamalıdır.

Böylece, güncel durum, Üçüncü Enternasyonal'in önüne, tarihin şimdiye kadar görmediği bir anlam, genişlik, çok yanlılık ve giriftlik taşıyan tarihsel bir görev koymaktadır. Çünkü Üçüncü Enternasyonal, tüm devrimci toplumsal güçlerin, kapitalist devletlerde hakim sınıfların iktisadi sömürü iktidarını yerle bir edecek ve onların siyasi iktidar mekanizmasını parçalayacak olanların, kapitalizm öncesi gelişmenin olduğu ülkelerde ezilen ve sömürülenlerin zincirini koparacak olanların; özgür Rusya'da komünizmin inşasında çalışan ve bütün dünyanın proleterlerine savaş yolunu gösterenlerin bilinçli enerjik birliği, sembolü olmak zorundadır. O, karşısında durulamaz bir güç; dünyayı sadece anlamakla kalmayan, onu değiştirmek isteyen sayısız milyonların boyun eğmez iradesinde canlılık ve yaratıcılık bulan, enerjik, yolundan şaşmaz, tarihsel bilgi ve deneyimin gücü olmalıdır. Komünist Enternasyonal'in yaklaşan Moskova oturumları tarihe geçmelidir.

***

Komünist kadınlar, İkinci Uluslararası Konferans'larını ve onun görevlerini, işte kısaca özetlenen devrimci gelişmenin bu durumu temelinde ve Üçüncü Enternasyonal'in yaşam ve çalışmasıyla bağıntı içerisinde görmek zorundadırlar. [Bu konferans — ÇN] içinde yaşadığımız zamanın muazzam devrimci yiğitlik destanı içinde yalnızca birkaç harf, belki birkaç sözcük olacaktır; ama olmazsa olmaz birkaç harf veya sözcük. İkinci Uluslararası Komünist Kadınlar Konferansı'nın görevleri, özünde, geçen yılki konferansın yaptığı ön çalışma ve Üçüncü Enternasyonal Yürütme Komitesi'nin yayınladığı «Komünist Kadın Hareketi İçin Yönergeler» ile belirlenmiştir. Şimdi yapılması gereken, gösterilen ve başlanılan eserin enternasyonal alanda uygulanmasıdır.

Üçüncü Enternasyonal, kadınlarm hedefinin bilincinde ve fedakâr ortak mücadelesi olmadan, proletaryanm ne siyasi iktidarı ele alabileceğinin, ne de kendi iktidarını koruyabileceğinin; kadın cinsinin anlayışlı ve kendini adayıcı birlikte çalışması olmadan komünist düzeni inşa edemeyeceğinin bilgisiyle doludur. Bu nedenle o, kadınları eşit hak, yükümlülük ve değer temelinde proletaryanın devrimci çalışma ve mücadele saflarına ayrılmaz bir şekilde katmıştır. İdeolojik ve örgütsel olarak, ulusal ve uluslararası alanda. O, komünist kadınların «kadınlar» olarak ayrı örgütlerini ve kendi başına buyruk eğilimlerini kararlılıkla reddettiği ölçüde, onlara kayıtsız-şartsız hareket özgürlüğü de tanıyor, onlar için özel organlar ve kurumlar yaratıyor, komünist kadın hareketinin görevlerini genellikle her ülke komünist partisinde ve uluslararası alanda yerine getirmek için amaca uygun ve gerekli görülen kendi yöntemlerini kullanma olanağını veriyor.

Komünist kadın hareketi, ulusal ve uluslararası

alanda genel örgütlenme çerçevesinde, büyük proleter kadın kitlelerini, kapitalizmin aşılması ve proletarya diktatörlüğünün kurulması için devrimcileştirmek, Komünizmin gerçekleşmesi için çalışmaya çekmek amacıyla bilinçli faaliyet gösteren tüm güçlerin bu planlı, örgütlü birliğinden başka bir şey değildir. Amacına ulaşmak için, proleter kadınların, çalışan halkın kadınlarının ruhlarını kazanma mücadelesinde, varolan toplumsal saldırı ve üs noktalarını kullanmak; kendisi için gerekli çalışma ve mücadele mekanizması yaratmak; bu aygıtın amaca en uygun şekilde uygulanması üzerine açıklığa kavuşmak zorundadır. Bir başka deyişle: Sömürülen ve özgür olmayan kadınların beynine ve yüreğine işleyecek ve onların Üçüncü Enternasyonal'in bayrağı altında toplanmasını, eğitilmesini ve mücadelede yetkinleşmesini sağlayacak şiarlara gereksinimi vardır. Kadın yoldaşların, görevlerini yerine getirmekte en iyi çalışma ve eylem şartlarını sağlayacak örgütsel tedbirlere ve kurumlara gereksinimi vardır.

İkinci Uluslararası Komünist Kadınlar Konferansı'nın geçici gündemi iki gerekliliğe cevap vermek istiyor. İlk iki maddesi, kadın yoldaşların çalışma ve mücadele için örgütsel donanmaları üzerine; sonraki üç madde, sadık bir dava vekili olarak, içinde kapitalizmin sayısız milyonların vücut ve ruhlarını çökerttiği karanlık yoksulluk çukurundan, Komünizmin güneşli tepelerine doğru devrimci mücadeleyle ılerlemeleri için geniş kadın kitlelerine yapılacak uyanış çağrısı üzerinedir.

İlk planda, geçici gündemin diğer noktalarına yalnızca komünizmin verebileceği yakıcı şiarların değil, kuru, cansız, pratik örgütsel sorunların ele alınmasının öngörülmüş olmasını bazı kadın yoldaşlar yadırgayabilir. Unutmayalım ki, Üçüncü Enternasyonal —İkinci

Enternasyonal'in tersine— parlak gösterilerin düzenlendiği ve gösterişli kararların uydurulduğu bir birlik olmak istemiyor. Hayır, o, tarihin kendisinden beklediği ağır zorunluluğun bilincinde olmak istiyor: Çalışma, eylem ve mücadele Enternasyonali. Bundan dolayı, uluslararası komünist kadın hareketi için de çalışma ve mücadele aygıtının biçimlendirilmesi ve yetkinleştirilmesi tali birşey değildir. Kadın yoldaşlar, örgütsel aygıtın ve etkinlik biçimlerinin devrimci ruhun, devrimci enerjinin yaratıcısı değil, daha çok böyle bir ruhun ve böyle bir enerjinin aletleri olduğunu pek tabii biliyorlar. Ne var ki onlar, iyi inşa edilmiş ve çalışan bir örgütsel aygıtın ve amaca uygun çalışma yöntemlerinin, düşünce ve iradenin nasıl etkili bir aracı olacağının da bilincindedirler. Bununla ilgili sorunlara işte bu yüzden tüm dikkatlerini veriyorlar.

Tecrübeler, bu konular toplantıların sonuna doğru ele alındığında, yeterince üzerinde durulmadığını gösterdi. Zihinler yorulmuş, gerginleşmiş oluyor ve işlenmesi zor konular ancak çok az kişiyi yeniden canlandırıyor. Ama, büyük problemler sonradan ortaya atıldığında; çalışan kadınlara, kendilerinin en güvenilir ve en uzman öncüsünün Komünist Enternasyonal olduğunu kaçınılmazlıkla gösteren; zincirleri koparan güç olarak proletarya diktatörlüğüne, sömürüden ve kölelikten tek kurtarıcı olarak Komünizme işaret eden büyük önemdeki talepler gerekçelendirildiğinde, dikkatin dağılmasından korkmaya gerek yoktur. Orada; tarihsel olanın nasıl ve ne olduğunu eleştirici gözle tartan ve ölçen, ne olması gerektiğini ve neyin olabileceğini kâhince gösteren komünist düşüncenin yaratıcı gücü; kadınların özleminin kategorik emri olan düşüncenin yaratıcı gücü; konferansa katılan kadınların ruhlarını tutkulu, içten ilgi göstermeye yöneltir. Düşünce, onların gücünün sınırlarını

genişletir. Böylece, ele alınması gereken konuların önerilen şekilde gruplandırılmasında, birinin veya diğerinin hakkının yeneceği korsusu ortadan kalkar.

*
**

Geçici gündemin birinci maddesinin a) ve b) şıklarının ele alınması içerik olarak birbirine bağlıdır. Tek tek ülkelerdeki kadın yoldaşlar arasındaki uluslararası bağların sağlamlaştırılması ve mükemmelleştirilmesinin, Moskova Kadın Sekretaryasının çalışmasının ne ve nasılına etkisi tartışma götürmez büyüklüktedir. Aynı meselenin iki yönüyle ilgili temel şeyler halihazırda «Yönergeler»de tespit edilmiştir. Orada, Komünist Enternasyonal'in tek tek seksiyonlarının ülke kadın ajitasyon komiteleri veya ülke kadın sekretaryasının, uluslararası Kadın Sekretaryası ile sürekli ilişkide bulunan bir uluslararası kadın muhabir tayin etmek zorunda olduğu söyleniyor. Tek tek ülke kadın komiteleri veya ülke sekretaryalarının kendi aralarında ilişkiyi canlı tutmaları gerekiyor. Moskova'daki Kadın Sekretaryası'nın görevleri olarak şunlar öngörülüyor.

a) Tek tek komünist partilerin ülke kadınlar komiteleri ile, ve bu ülke kadınlar komiteleri arasında canlı bir ilişki kurmak ve sürdürmek.

b) Tek tek ülke kadın komitelerinin çalışmalarında ortaya çıkan verileri ve ajitasyon malzemelerini toplamak ve bunları diğerlerine ulaştırmak.

c) Çeşitli ülkelerin komünist kadın ve parti yazınının ürünlerini —«Kadınlar sayfası», dergiler, bildiriler, vs.— toplamak ve bunların ülkeden ülkeye değişimini sağlamak.

d) Kadınların mesleki çalışmalarındaki ve medeni hukuk ve kamu hukuku konumlarındaki, mesleki ve genel eğitimlerindeki, işçi kadınların

korunması sorunlarındaki, ana ve çocuk yardım kurumlarındaki, konut alanındaki gelişmeleri, kısaca çeşitli ülkelerdeki kadın yaşantısının ve kadın faaliyetinin tüm sorunlarını izlemek, bununla ilgili malzemeleri toplamak, ülke kadın komitelerinin uluslararası öneındeki özel sorunlar ve görevler konusunda dikkatini çekmek ve ortaya konan eğitim malzemesine dikkat çekmek.

e) Tek tek ülke örgütlerinin uluslararası kadın muhabirinden, önemli olay ve olguları hemen, en az ama üç ayda bir kez bildirmeyi talep etmek.

f) Genel özet halindeki raporun dışında, özellikle tek tek önemli raporları da yayınlayan ve gündemde duran sorunlara, görevlere ve eylemlere dikkat çeken bir uluslararası enformasyon organının yayınlanması.

g) Bütün ülkelerde en geniş emekçi kadın kitlelerini mücadelenin anlayış dolu, özveriye hazır ve cesur taşıyıcıları olarak devrimci ordunun saflarına çekebilmek için, proletaryanın Komünist Enternasyonal'in önderliği altındaki bütün uluslararası eylemlerinde zaman geçirmeksizin tüm adımları atmak.

h) Kazanılmış deneyim ve çalışma için yeni öneri alış - verişini kolaylaştıran, kadın yoldaşlar arasındaki ilişkiyi pekiştiren ve büyük emekçi kadın kitlelerini uluslararası alanda devrimci çalışmada ve devrimci mücadelede birleştirmeye hizmet eden uluslararası komünist kadın konferanslarını toplamak ve yönetmek.

Keskin bir olgu kavrayışı ile, kendi kendini aldatmaksızın, «Yönergeler»in önde duran kararlarının ulusal ve uluslararası alanda ne ölçüde teoriden pratiğe dö-

nüştüğünün denetlenmesi, konferansın görevi olacaktır. Onun ötesinde, tam gerçekleşmemesinin nasıl ve niyesini sormak ve uluslararası eylemin birliği ve acilliği için önkoşul olarak uluslararası bağlantıların gerekli sağlamlığını ve düzenliliğini sağlayacak tedbirlerin kararlaştırılması. Şu anda bir toplu bakış elverdiği ölçüde, öne çıkan bu konudur. Tek tek ülkelerin kadın komünistleri ile Moskova'daki Uluslararası Kadın Sekretaryası arasındaki ilişki henüz çok zayıf ve düzensizdir; hatta belli ölçüde, çalışma ve mücadeleyi ilerleten bir gerçek değil, içten istenen bir hedef olma durumundadır. Aynı şey, tek tek ulusal ülke seksiyonlarından kadın yoldaşlarımızın kendi aralarında kurdukları uluslararası ilişkiler için de geçerlidir. Bunlar çok gevşek ve oldukça azdır.

Tüm bunda suçun büyük bir bölümü, biçimsel barışa rağmen —ister «dış» isterse «iç» düşmana karşı savaş olsun— savaş durumuna işaret eden ulaşım koşullarındadır. Bundan kaynaklanan dış zorluklar, halen bugüne kadar bir yanda batının merkezi devletlerinden ve İskandinavya'dan, diğer yanda Balkan devletlerinden, komünist kadınlar arasında sürekli bir ilişki kurmak için tekrar tekrar yapılan ciddi çabaların hemen hemen meyvesiz kalmasına yol açtı. Amerika'daki kadın yoldaşlarla da henüz hiçbir bağlantı yok. Toparlarsak, çeşitli ülkelerden komünist kadınlarla, o ülkelerden gelen veya oralara giden yoldaşlar yardımıyla ilişki kurma çabaları da sonuçsuz kaldı. Hiçbir yansı gelmedi bu çabalara. Moskova'daki Uluslararası Kadın Sekretaryası ile, onun yurtdışındaki şubesine ve Rus olmayan ülkelerin kadın komünistleri arasında düzenli ilişkiye hizmet etmesi gereken kurumların da yetersiz olduğu görüldü. Kısacası şunu tespit etmek zorundayız: Komünist kadınlar arasındaki uluslararası bağların daha sağlam ve hızlı örgütlenmesi ve merkezileştirilmesi noktasında

yapılacak daha çok, pekçok şey var; herşey daha önümüzde duruyor.

Fakat, uluslararası ilişkilerimizin zaaf ve noksanlarını sadece resmi ve devrimci ulaştırma servisinin suç hanesine yazmak kökten yanlış olur. Bu durum daha çok, daha önemli bir gerçeği; birçok ülkenin komünist kadın hareketinin gençliğini, zaaflarını ve örgütsel ve siyasi olarak olgunlaşmamışlığını yansıtmaktadır. Şeyleri dürüstçe, onları görmek istediğimiz gibi değil, oldukları gibi görelim. Çeşitli eski sosyal - demokrat partiler, sendika ve kooperatifler, uyanan örgütsüz proleter kitleler içerisinden komünist partisinin ideolojik ve örgütsel olarak oluşması süreci, henüz pek az devlette ve çok kısa zaman önce belli bir sonuca ulaşmıştır; diğerlerinde bu süreç ya henüz yeni başlamış durumdadır ya da hızla gelişmektedir.

Bu süreç hemen her yerde, sömüren ve hakim olan azınlığın güçlerine karşı sıcak mücadeleler ve proletaryanın bizzat kendi içerisindeki tutkulu ve acılı tartışmalar içinde gelişmektedir. Bu durum, sözkonusu ülkelerdeki komünist partilerini, komünist kadın hareketinin örgütlenme ve faaliyetini güçlü bir şekilde teşvik etme noktasında kamçılamalıydı. Ne yazık ki, bu durum bunların daha da savsaklanması ve önem verilmemesi yönünde etkide bulunmaktadır. Komünist partisinin komünist kadın hareketine karşı tavrı, henüz tüm devletlerde eski önyargıların mirasından tamamen kopmuş değildir. Çoğu durumda bu davranışı belirleyen şey, bu harekette proleter kurtuluş mücadelesinin organik bir parçası yerine, sadece «kadınların davası»nı gördükleri için onu küçümseyen önderlerin —tarihsel olarak anlaşılır, ama siyasi olarak affedilmez— anlayışlarıdır. Böylelikle, komünist partisinin inşası, örgütsel toparlanması

ve biçimlendirilmesi yer yer komünist kadın hareketinin ideolojik ve örgütsel katılmasına dikkat gösterilmeden gerçekleşmektedir. Genelde bu katılma çalışması, kendinden emin, bilinçli ve enerjik kadın yoldaşlardan oluşan sağlam bir grup olduğu ölçüde gerçekleşmektedir.

Komünist kadın hareketinin «Yönergeler»e uygun biçimde, komünist partilerine ve dolayısıyla Üçüncü Enternasyonal saflarına katılması çalışması, ülke seksiyonlarının pek azında tamamlanmıştır. Bu katılma, Rusya Komünist Partisi'nde kendiliğinden anlaşılır bir olgudur; partinin eski sosyal - demokrat partiden kadın ve erkeklerin birlikte örgütlenme biçimini devraldığı ve sadece katı örgütsel şemayı bir yana atmak zorunda kaldığı Bulgaristan ve Almanya'da gerçekleştirilmiştir; Çekoslovakya ve Avusturya'da —işçi hareketinin yıllardan beri amaçladığı, ama ancak eski dernek yasasının kalkmasıyla mümkün olan bu örgütlenme— halihazırda mevcuttur. İsveç'te, İtalya'da ve Fransa'da oluşma durumunda, Hollanda'da henüz çok yetersiz ve İngiltere'de ise hemen hiç başlamamış durumdadır. Avrupa ve Amerika'nın diğer ülkelerindeki durumu ise bilmiyoruz. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, komünist kadınların örgütsel birliğinin sadece küçük - burjuva küçük - köylü ekonomi ve kültürün ağırlıklı olduğu ülkelerde değil, proleter kadın hareketinin varolan eski, güçlü burjuva kadın hareketinden yavaş yavaş koptuğu, ama onunla halen birçok benzerlik taşıdığı yerlerde de çok yavaş ilerlemekte olduğudur. Bunun sözkonusu olduğu yerlerde, çoğunlukla proleter kadın hareketinin parçalanmışlığını; kadın yoldaşların, komünist partisi saflarına girmekle, haklarını ve pratikte gerekli hareket özgürlüğünü yitirecekleri korkusuyla ayrı, salt kadın örgütlenmelerine girdiklerini görüyoruz. Bunun, erkek yoldaşların saflarındaki karşılığı ise, safların birleştiril-

mesi çalışması için gayret gösterilmemesi, ve hatta kadın hakları savunucusu eğilim ve entrikalar parti yaşamını zayıflatır şüphesiyle direnişleridir.

⁂

Ulusal planda varolmayan birşeyin, uluslararası planda örgütlenmesinin, işlemesinin mümkün olmayacağı elle tutulur bir gerçektir. Komünist kadın hareketinin, tek tek ülkelerin komünist partileri içerisinde güçlü gelişimi, sıkı, merkezi örgütlenmesi, uluslararası ilişkilerimizin canlılığının ve sağlamlığının önkoşuludur. Elbette ki, kadın yoldaşlar arasmdaki uluslararası ilişkilerin ve Uluslararası Sekretarya'nın özel çabasının, çeşitli devletlerde komünist kadın hareketinin gelişmesini, örgütlenmesini teşvik etmeye ve ilerletmeye katkısı olur. Bu tam da uluslararası merkez tarafmdan öneri ve eylemle yapılabilir, yapılmalıdır; o, gelişmenin zayıf olduğu, güven verici olmadığı, duraksamalı olduğu yerde yardımcı olmalıdır. Fakat buna rağmen, tek tek ülkelerde dayanılacak geniş bir temel olmadığı sürece, Uluslararası Kadın Sekretaryası'nın çalışmasının tam olamayacağı olgusunu atlayamayız. Uluslararası merkezimizden, nabzı güçlü atan, sıhhatli bir yaşamın fışkırması için, ona sürekli her yönden kan ve güç ulaştırılmak zorundadır. Kesintisiz bir biçimde eylemci, mücadeleci yaşam akımı ona doğru yükselmeli ve ondan geri aşağılara inmelidir. Uluslararası Kadın Sekretaryası'nca bilinmesi, komünist kadın hareketinin değerlendirilmesi ve teşvik edilmesi için gerekli olan gerçek tespit, deneyim, öneri, bilgi, eğilim ve taleplerin toplandığı yer olmalıdır. Tek tek ülkelerde kadın yoldaşların çalışmalarında ve mücadelelerinde olgunlaşan şeyler, buradan uluslar-

arası bilgi, irade, enerji, beceri ortak mülkiyetine dönüşmelidir.

Uluslararası Kadın Sekretaryası, böylesi bir anlamın, böylesi bir çalışmanın başlangıcı olmaktan öteye gidemedi. Becerinin, iradenin, çalışma isteğinin olmamasından değil, bilakis öne çıkarılan bu iki önkoşulun olmamasından dolayı. Uluslararası Kadın Sekretaryası'nın faaliyeti esas olarak, Sovyet Rusya dışındaki komünist kadınlara Rus kadınlarının proletaryanın devlet iktidarını ele geçirme ve ayakta tutma mücadelesinde olduğu gibi, ekonominin inşası, yeni toplumun inşasında da örnek, kahraman ve fedakar çalışmaları üzerine; kadın haklarının Sovyet düzeni tarafından tam gerçekleştirilmesi üzerine vs. olgu materyalleri ve çalışmaları iletmekle sınırlı kalmıştır, ve kalmak zorundaydı. Kısacası, o tüm dünyadaki kadın yoldaşları, Sovyet Rusya proleter devriminin, kapitalizmin yıkılması, komünizmin inşası ile kadınların gerçek kurtuluşu arasındaki yakın, organik bağı üzerine verdiği muazzam tarihsel canlı öğretime katmaya çalışmıştır.

Uluslararası Kadın Sekretaryası bununla çok değerli, vazgeçilmez bir iş yapmıştır. Ne var ki, tüm bunlara rağmen, onun çalışması kavramın tam anlamıyla enternasyonal değildir. Bunun olabilmesi için onda, tek tek ülkelerin komünist kadın hareketi ile karşılıklı canlı, güçlü ilişkileri; ve onlar üzerinde güç verici, ilerletici etkisi; bütün dünyadaki kadın yoldaşların çalışma ve mücadelelerine hedef ve yol gösteren; bilginin, iradenin ve eylemin uluslararası alanda birliğini ve yoğunlaşmasını zorlayan aktif bir siyasi önderliği eksiktir. Bunların hepsi, Üçüncü Enternasyonal'in yaşam ve çabası çerçevesinde ve onun ilkeleri ve taktikleri temelinde kendiliğinden anlaşılırdır. Uluslararası Kadın Sekretaryası'nın inisiyatifi ele aldığı ve komünist kadınların tek uluslararası

girişimi, Uluslararası Komünist Kadınlar Günü toplantısıydı — ve bu da 1 Mayıs bayramı gibi, İkinci Enternasyonal döneminden kalan bir mirastır. İnisiyatif, kadınlar gününün aynı zamanda yapılmasını sağlayamadı. Esas olarak, Moskova'daki Uluslararası Kadın Sekretaryası'nın içinde çalıştığı —hesaba katılmayan— dış şartların kötülüğü sonucu [oldu — ÇN]. Kadınlar gününü bir kenara bırakırsak, proletaryanın büyük mücadelelerini —örneğin İngiltere'de kömür işçilerinin grevini— emekçi halkın kadınlarının uluslararası dayanışmasıyla desteklemek yönünde veya kadınların gittikçe artan yoksulluğunu kadın yoldaşların uluslararası hareketlerinin çıkış noktası yapmaya dair bir tek çaba yoktur. Ama Uluslararası Kadın Sekretaryası, sadece uluslararası bilgi organı olamaz, o, komünist kadın hareketine uluslararası önderlik, inisiyatif, azim vermelidir.

İkinci Konferansımızın en önemli görevlerinden biri, bunun için şartları yaratmak olacaktır. Ondan, çeşitli devletlerin komünist kadın hareketini «Yönergeler» ile uyum içerisinde örgütlemek, onların çalışma verimliliklerini artırmak ve ülkeden ülkeye Uluslararası Kadın Sekretaryası ile ilişkilerini sağlamlaştırmak için güçlü bir ateş fışkırmalıdır. O, tüm teknik bağlantı olanaklarının oluşturulmasını sağlamalıdır. Moskova'daki Kadın Sekretaryası'nın yanına, gerekliliği açık olan ve merkezimizin şimdiye kadarki yalnızlığını kaldıracak olan bir Batı Avrupa Yardımcı Organının verilmesini talep etmelidir. Ve gerçekten de böyle bir yardımcı organ olmadan, o hiçbir şekilde tam çalışır halde ve aktif olamaz. Bulunduğu yerin konumu ve varolan ulaşım zorlukları bunu dıştalamaktadır. Yerini değiştirmek ise doğrusu mümkün değildir. Bunun karşısında, Üçüncü Enternasyonal Yürütme Komitesi ile gerekli olan yakın birlikte çalışmanın ötesinde —ki tek başına bu bile ikna edici

bir sebeptir—, daha güçlü nedenler vardır. Bu, Yürütme Komitesi'ni de Moskova'ya bağlayan zorlayıcı iç gerekliliktir. En üst, tayin edici, önder merkezi organların yeri, dünya devriminin alevli kalbinin attığı, ilham verici soluğun, yeni görüntüler ve deneyimleri, bilgi ve meyve taşıyan iradeyi büyüttüğü; yarın veya öbür gün diğer ülkelerde devrimci proletaryanın sorunu olacak sorunların çıktığı ve onların mücadele ve çalışmasında yol gösterici olacak çözümlerin kendini gösterdiği Sovyet Rusya'da olmalıdır. Kadınların tam insani kurtuluşu için mücadele açısından da, evet tam da bu mücadele açısından, Sovyet Rusya bilgi kaynağı, devrimci enerjinin genç pınarıdır.

Uluslararası Kadın Sekretaryası'nın şimdiki tecrit olmuşluğu, Moskova'daki kuruluşla en yakın bağ içerisinde olan, işleyen bir Batı Avrupa Yardımcı Sekretaryası'nın faaliyetiyle aşılabilir. Bu faaliyet, komünist kadın hareketinin ve Üçüncü Enternasyonal'in sıkı enternasyonal merkeziyetçiliğini zayıflatmamalı ve onu baltalamamalı, tersine ona hizmet etmeli, onu kuvvetlendirmeli ve güvenceye almalıdır. Uluslararası merkezin Batı Avrupa Yardımcı Sekretaryası'nın ardına, özde başına buyruk bir komünist kadın hareketi yönetiminin gizlenmesi kesinlikle olamaz. Batı Avrupa Yardımcı Sekretaryası, Moskova'daki Uluslararası Kadın Sekretaryası'nın danışması ve aleti olarak kalmak zorundadır, onun önderliğini ve bağlarını gizlice üstlenmesine izin verilemez. [Batı Avrupa Yardımcı Sekretaryası'nın — ÇN] görevi, Moskova'daki merkezin faaliyetleri, önerileri ve kararları için ön çalışmayı ve sonraki çalışmayı yürütmektir. O, Rusya dışındaki tüm ülkelerdeki komünist kadınlarla ilişkileri dolayısıyla, bunlar ve Uluslararası Kadın Sekretaryası arasında sağlam bir üs ve bağlantı noktası oluşturmalıdır. O, Uluslararası Kadın Sekretar-

yası'nın çalışmaları ve tedbirleri için gerekli olan enternasyonal materyalleri aramak, toplamak, gözden geçirmek ve düzenlemek zorundadır. Moskova'daki Sekretarya'nın hazırladığı materyalleri, Üçüncü Enternasyonal'in tek tek ulusal seksiyonların komünist kadın hareketine hızlı ve düzenli bir şekilde iletmek zorundadır; Moskova'daki Sekretarya'nın tavsiye, öneri, karar ve taleplerinin hızlı ve emin ulağı olmalıdır. Kendi çalışma ve eylemlerinde o, Uluslararası Sekretarya'nın onayına tabidir. Belli bir hareket özgürlüğü ona ancak çok belirli koşullarda tanınabilir. Yani ancak Üçüncü Enternasyonal Yürütme Komitesi'nin çağrı yaptığı eylemlerin pratiğe geçirilmesinin sözkonusu olduğu belli durumlarda, en geniş proleter kadın kitlelerinin harekete geçirilmesi, kadın komünistlerin derhal eyleme geçmesini gerektirdiği, ve Moskova'daki organın onayını beklemek, zararlı bir zaman kaybına yol açacağı durumlarda. Böyle durumlarda, Batı Avrupa Yardımcı Sekretaryası, Uluslararası Kadın Sekretaryası'na vekaleten ve onun adına gerekeni yapmak zorundadır.

Önümüzdeki Moskova Kadın Konferansı, uluslararası merkezin bir Batı Avrupa Yardımcı Sekretaryasının oluşturulması sorununa açık, şüpheye yer bırakmayan şekilde cevap vermekle görevlidir. Konferans aynı şekilde, açık ve yanlış anlaşılmalara meydan vermeyecek biçimde, onun görev ve yetki alanını, Uluslararası Sekretarya ile ilişkisini belirlemek zorundadır. Pratik amaca uygunluk ile ilgili nedenler dolayısıyla, bu yardımcı organın «Komünist Kadın Enternasyonali»nin yazı kuruluna dahil edilmesi uygundur. Bu yardımcı organ şimdiden, çeşitli ülkelerden kadın yoldaşlar arasındaki uluslararası ilişkilerin çoğunun birleştiği ve aynı zamanda da uluslararası merkezle bağlı olan merkezi bir nokta durumundadır. Yardımcı Sekretarya belki de, Rusya

dışındaki ülkeler için Uluslararası Kadın Sekreteryası temsilcisi ve gerekli diğer yardımcı güçlerin yanında, bir de uluslararası merkez tarafından gönderilen yetkilinin de dahil olması biçiminde örgütlenebilir. Onun içerisinde, tek tek ülkelerin komünist kadın hareketinin temsilcilerinin sürekli veya dönem dönem çalışması sorunu, ilkesel bir sorun değil, güvence altına alınması gereken bir çalışma yeteneği sorunudur. Bu konuda en iyi kararı, uluslararası çalışma alanımızın büyüklüğü ve bunun için hazır eğitilmiş güçler üzerine mümkün olduğunca geniş ve tam bir bakış açısına sahip olduğundan konferans verebilir. Yardımcı Sekretarya, çeşitli ülkelerden veya belirli ülke gruplarından kadın yoldaşların gecikmeden, bir tek vücut gibi hareket etmelerini talep eden durumlarda, sözkonusu önder kadın yoldaşları, Uluslararası Kadın Sekretaryası'nın bir temsilcisinin de katıldığı bir görüşmeye çağırmakla yükümlendirilmelidir. O en az altı ayda bir, kendisiyle ilişkide olan kadın komünistlerin uluslararası buluşmalarını; uluslararası komünist kadın konferanslarının yapılmasından ise en geç iki ay öncesinde —hazırlığın iyi olmasını sağlamak için— böylesi buluşmaları düzenlemelidir. Bunların hepsini de tabii ki Uluslararası Kadın Sekretaryası ile önceden görüşerek ve onun temsilcilerinin birlikte çalışmasıyla yürütür. Konferansın, komünist kadın hareketinin gerekli sıkı merkezileştirilmesi ile aynı şekilde çalışma ve mücadele aygıtının tek tek bölüm ve parçalarının vazgeçilmez çalışırlığı arasındaki organik bağı bulacağına inancımız tamdır. Bu bağın mükemmelleşmesi ancak pratiğin ürünü olabilir, çalışma ve mücadele içinde oluşur. O güçlerin hızlı dolaşımı ve canlı oyunu içerisinde zengin yaşamı yukarılara yükseltecek ve oradan da yayılmasını sağlayacaktır.

***

Konferans, kadınlar arasındaki çalışmamızın yöntem ve biçimleri sorununu da ele almalıdır. Bu, göze görünmeyen ama yine de çok önemli bir sorundur! Çalışmamızın yöntem ve biçimleri, ufukların ve iradelerin devrimcileştirilmesi için partinin komünist düşüncesini, tüm toplumsal yaşamın komünist görüşünü en geniş proleter kadın kitlelerine iletmekte ne ölçüde başarılı olacağımızda belirleyici önemdedir. Dünya kapitalizminin yaklaşan sonuna, proletarya diktatörlüğünün tarihsel tunçtan zorunluluğuna dair en açık, en denenmiş bilgi, sadece bazı kadın önderlerin; küçük sınırlı bir grubun «gizli öğretisi» olarak kaldığı ölçüde nedir ki? Bu, etkide bulunan devrimci yaşam değil, sadece ve sadece bazı ender kişileri coşkularıyla zamanımızın dehşetinden özgürlük dünyasına taşıyan bir rüya olabilir. Kadınlar arasındaki çalışmamızın yöntem ve biçimlerine dair heyecansız soruyu, Marx'ın şu mükemmel sözüyle bağıntı içerisinde de ele almak zorundayız: «Kitleleri sardığında, teori de şiddet olur.» Proleter kadınlar, çalışan kadınlar arasındaki çalışmamız, kitlelerin iradesi, kitlelerin eylemi ve kitlelerin gücü için önşart olan, kitlelerin bilgilendirilmesi üzerine yoğunlaşmalıdır.

Üçüncü Enternasyonal sorunu bu bağlamda görmektedir. Bu yüzden «Uluslararası Komünist Kadınlar Hareketi İçin Yönergeler»i, kadın kitleleri arasındaki çalışmada kadının hem psikolojik özgüllüğünün, hem de onun aile ve toplum içerisindeki özel konumunun dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Böylelikle kadın yoldaşlarımıza, sadece bir rehber verilmekle kalınmamış; aynı zamanda çalışmalarının yöntem ve biçimini seçmede gerekli olan özgürlük ve özerklikleri de sağlanmıştır. Bu seçim, iki soruya verilecek yanıta bağlıdır: Burjuva düzeninin haç taşıyıcılarından, proletarya diktatörlüğü için, komünizm için devrimci kadın savaşçı-

lara dönüştürmek istediğimiz bu insanlar nasıllar, duyguları, düşünceleri, arzuları nelerdir? Hangi toplumsal koşullarda yaşıyorlar, hangi toplumsal koşullar içinde ele alınmalılar? Yaşamın kendisinden, çalışan kadınların varlıkları ve uğraşlarıyla günlük temas içinde olmaktan çıkan bu iki sorunun cevabı bize, onların toplumsal yaşam koşullarının çeşitliliğini ve farklılığını, birbirleri arasındaki toplumsal sınıf farklılığını, kadınların gittikçe artan mesleki çalışmasının etkisini gösterir. Ama bir başka şeyi de gösterir: Ailenin, çalışan kadının yaşamı üzerindeki muazzam gücünü. Kadının aile içerisindeki özel görevleri, özel konumu, bundan kaynaklanan yaşama bakış açısı, milyonlarca kadımn —erkeklerle eşit çalışanların da— iç ve dış varlıklarını biçimlendirmektedir. Kadın kitleleri arasındaki komünist çalışmamızın yöntem ve biçimleri bunu hesaba katmalıdır. Özellikle, Rusya dışındaki, devrimin henüz aile ekonomisinin eski zincirlerini parçalamadığı, komünist insanın henüz kadını kurtaracak yeni toplumsal kurumları yaratmadığı ülkelerde.

Kadınlar arasmdaki çalışmamızın yöntem ve biçimleri, dünyadaki devrimci durumun bilincinde olarak, şimdiye dek olandan daha da fazla, çalışan kadınların büyük ordusunu proletaryanın devlet iktidarmı ele geçirme ve elde tutma mücadelesine katmaya yönelmek zorundadır. Çünkü iktidarı ele geçirme ve elde tutma, toplumsal devrimin başlangıcıdır. Bundan dolayı Rus kadın yoldaşlarımızın, kadınlar arasında çalışmanın yöntem ve biçimleri üzerine anlatacakları —sadece devrim sırasındaki yöntem ve biçimler üzerine değil, Sovyet düzeninin kurulmasından önceki yıllar üzerine anlatacakları da— özellikle önemlidir. Rus kadın yoldaşlarımızın çalışma yöntem ve biçimleri, fırtına ve şiddetli dalgalarda, legal ve illegal faaliyetlerde, çarlığa ve Ke-

renski demokrasisine ve bir de can düşmanı kapitalizme karşı mücadele içinde denenmiştir. Bunlar, proletaryanın siyasi iktidarı ele geçirmek için giriştiği son büyük atılımı sırasında ve zaferden sonra, sorun iktidarı ulusal ve uluslararası karşı - devrimle mücadele içinde elde tutmak, yaratıcı inşa çalışmasına başlamaya dönüştüğünde de denenmiştir. Bunlar bütün ülkelerden kadın komünistlere örnek ve fikir verici olabilirler. Bunların varolan her türlü ulusal koşullarda şabloncu bir biçimde taklit edilemeyeceği, bunların özü itibariyle ve zeki bir şekilde uygulanması gerektiği bilinen bir gerçektir ve bu ancak sosyal-yurtseverlerin ve sosyal-pasifistleri hiddetlendirmeye, kafa patlatmalarına yol açabilir. Buna bir örnek.

Sovyet Rusya'daki partili olmayan işçi ve köylü kadınların delege toplantılarının ve delege konferanslarının, komünist mücadele ve inşaya, ona karşı belirsiz ve hatta düşmanca tavır içinde bulunan geniş kadın kitlelerini kazanmak için verilen uğraşların en başarılı biçimlerinden biri olduğu tartışma götürmez. Böylesi delege toplantıları, geniş kadın grupları üzerinde uyandırıcı, onları kazanıcı ve toplayıcı etkide bulunmakta; kadın temsilcileri aracılığı ile onları, kadın yoldaşlarımızla ve kendi faaliyetleriyle ilgili organlarla sürekli canlı temas içerisinde tutmaktadır. Aym zamanda [bu toplantılar — ÇN], bu temsilcileri, yetenek ve eğilimlerine göre, çok çeşitli alanlarda, anlayışlı ve becerikli çalışma arkadaşları ve kadın savaşçılar olarak yetiştirmektedir. Böylelikle işçi ve köylü kadınların delege toplantıları ve delege konferansları, komünist kadın hareketinin ikili görevini —kadın kitlelerini devrimcileştirmek, mücadele için harekete geçirmek ve güvenilir, çalışan bir önder kadın yoldaşlar çekirdeği yetiştirmek— yerine getirmektedir. Sovyet Rusya'da; buna dikkat etmek gerek. Proletaryanın,

gözüpek komünistler önderliğinde iktidarı kendi güçlü eline aldığı, Sovyet düzeniyle kendi diktatörlüğünü kurduğu bir devlette. Devamen, devrimci ruhla dolu sendikaların, iktisadi kuruluşlarda ve işletmelerde tayin edici güçlerden biri olduğu; devrimci işçilerin ve yoksul köylülerin iradesini yerine getiren Komünist Partisinin iktidar partisi olduğu ülkede. İşte bu şartlar altında, partisiz işçi ve köylü kadınların delege toplantıları ve delege konferansları, Sovyet Cumhuriyeti'nin bir nevi resmi kuruluşları haline gelebilir.

Fakat proleter devrimin henüz gerçekleşmediği ülkelerde durum ne kadar da değişiktir! Oralarda, kuvvetli toplumsal güçler, çalışan partisiz kadınların komünistler önderliğindeki delege toplantılarına, kendilerini tehdit ettiği için, her türlü araçla karşı koyacaklardır. Örneğin Almanya'da kadın işçiler, kadın hizmetliler vs. arasından «komünist yıkıcı çılgınlığı» kovmak için Scheidemann'larm, Dittmann'ların ve Dißmann'ların Hirsch-Duncker sendikalarıyla ve hıristiyan sendikalarla sadık ittifak kardeşleri olarak buluşacaklarını söylemek için peygamber olmak gerekmez. Tüm burjuva partileri, ev kadmlarının, küçük-köylü kadınlarının ve daha başkalarının siyasi ve toplumsal ahmaklık «hakkını» «ilkesel olarak» ve «tamamen» savunmaya kalkacaklardır; komünistlere karşı olduğu sürece, bağımlı ve bağımsız sosyal-demokratların [SPD: Almanya Sosyal-Demokrat Partisi ve USPD: Almanya Bağımsız Sosyal-Demokrat Partisi kastediliyor — ÇN] desteğinden emin olabilirler. Diğer kapitalist ülkelerde de —eğer tümünde değilse— durum benzerdir. Kadm yoldaşlarımız burada, partisiz delege toplantılarının özünü önce diğer biçimlerde gerçekleştirmeye eğilmek zorundadırlar. Belki, komünistler tarafından belli bir meslek ve yaşam sefaletine tavır takınmak için, belli bir talep ileri sürmek için çağrılan

kamuya açık işçi kadınlar, ev kadınları, yoksul köylü kadınlar toplantısı şeklinde. Bu durumda, toplananlar, ilgili sorunun devamen ele alınması için, toplantı yönetimiyle sürekli ilişkide bulunacak ve sonraki toplantıları örgütleyecek görevliler seçmelidir. Can çekişen kapitalizm ve onu ayakta tutmaya çalışan burjuva sınıf devleti, çalışan kadınların yaşamına günbegün acımasızca darbeler indirmektedir. Bu yüzden kadın yoldaşlarımızın belirtilen çalışması için saldırı ve dayanak noktaları sıkıntısı hiçbir zaman olmayacaktır.

Dünya devrim fırtınasının ağır ama emin gök gürültüsünden, komünist kadınlara, hazır olma ve kadın kitlelerini hazırlama zamanının geldiği uyarısı yükseliyor. Bu yüzden, eski «emektar» ajitasyon broşürleri, ajitasyon biçim ve yöntemleri artık tek başına yeterli değildir. Bunlar «yıkılmalı», tamamlanmalı, genişletilmeli, derinleştirilmelidir; sadece düşüncenin değil, eylemin aleti olmalıdırlar. İşletme ve işyerlerindeki çalışmalarımız daha geniş temellere oturtulmak, büro ve dairelere, kısacası, kadınların çalıştığı tüm meslek alanlarına doğru genişletilmek zorundadır. Bu, çalışan kadınların çıkarlarını korumakla görevli sendikalarda, kooperatiflerde, tüm birliklerde, küçük-büyük bir grup kadının biraraya geldiği her yerde büyük bir gayretle yerine getirilmek zorundadır. Kadın yoldaşlarımız çok kadın işgücü çalıştıran işletme ve fabrikalarda, işyeri temsilciliklerine ve hizmetliler konseyine kadın üyelerin seçilmesini; kooperatiflerde vs. kadın denetim komisyonlarının kurulmasını sağlamalıdırlar. Bir cümleyle ifade edilecek olursa; kadın yoldaşlar, çalışan kadınların tüm çalışma ve yaşam şartlarını, tüm acılarını, isteklerini ve taleplerini komünist bilgi ve komünist mücadele için silahlanmanın çıkış noktası yapmak zorundadırlar. Yetkin komünist kadınlar, birlikte çalışma ve yaşama içeri-

sinde, kadınların yüreklerini proleter devrime kazanmak için kadın emeğinin büyük rol oynadığı işyerlerine kadın işçi, emekçi olarak girmeli; belirli proleter semtlerine yerleşmelidirler.

Kadınlar arasında ev ajitasyonunun vazgeçilmezliği ve önemi genelde kabul edilmektedir. Fakat bunun şimdiye kadar olduğundan çok daha büyük ölçüde, tek tek belirli kadın yoldaşlarla tek tek belirli proleter kadınlar, emekçi kadınlar arasındaki sürekli kişisel ilişkilere yüksoltilmesi gereklidir. Derin bir kişisel güven ilişkisi, komünistçe veren ile alanı birbirine bağlamalıdır. Kadından kadına bu kişisel güven ilişkisi, proleter kadın yığınları ile Komünist Partileri, Üçüncü Enternasyonal arasında bir kişisel güven ilişkisi haline gelmelidir. Emekçi kadınların güncel sorunlarından yola çıkan ajitasyon broşürleri, bildirileri vb. hazırlanmalıdır. Bunları yayınlamak ve dağıtmak, planlı bir şekilde çalışan komünist kadınların işi olmalıdır. Unutmayalım ki, kapitalist ülkelerde ajitasyon yazınımız proleter kadın dünyasının derinliklerine kadar inememektedir. Bu sadece, orada okuma ve aydınlanma ihtiyacının henüz uyuduğu veya gözlerini yeni yeni açmaya başladığından değil, bilakis çalışan kadınların beyin ve yürekleriyle anlayacakları seslerin bizde henüz eksik olmasındandır. Kadın ajitasyon yazınımız halen çok yetersiz ve çoğunlukla seçkin proleter kadınlara yöneliktir. İçerik ve biçim açısından ancak çok sınırlı ölçüde, çalışan kadınların büyük kitlelerinin zihinsel malı olabiliyor. Bunlar için bir ajitasyon yazını yaratmak bizim en önemli görevlerimizden biridir.

Kapitalist ülkelerde çok daha fazla bildirilerle çalışmak zorundayız. Ama halen darkafalılığa saplı kalan halk kadınlarını gerçek anlamda toplumsl bilgi yağmuruna tutan, iki sayfalık, hem de küçük yazıyla yazılmış,

geleneksel bildirilerle değil. Hayır, belli işletmelerin, çalışma alanlarının, tek tek bölgelerin, semtlerin işçi kadınlarına, çalışan kadınlarına yöneldiğinden dolayı, anlamı bu kadınların bilincine çıkan somut şeylerle, kötülük ve taleplerle uğraştığından dolayı, kişisel etkide bulunan, çok kısa ve afiş stilinde, etkileyici bildiriler. Ve buna ek olarak da, güncel ve çekişmeli sorunları tek tek sayfalarda, bölüm bölüm ele alan ve emekçi kadınların yaşamlarıyla bağını kurarak komünist bakışla aydınlatan, oktav boyda, dört sayfalık, iyi kağıda basılmış ve zevkle düzenlenmiş «dizi bildiriler». Bu bildirilerin her biri dıştan bakıldığında tamamlanmıştır, ama gerçekte bütünün sadece organik bir parçasını oluştururlar. Dış görünüşü, kadınları bunları saklamaya, diziyi toplamaya iter; okunması ve benimsenmesi de daha geniş ve daha az popüler broşürlerin incelenmesine hazırlık olur.

Sovyet Rusya dışındaki kadın kitlelerini siyasi kavrayış ve siyasi eylem yönünde eğitmek için, kadın yoldaşlarımız komünist partisinin parlamento çalışmasına da dikkatleri çekmelidirler, öncelikle de kadınların konumlarını, çıkarlarını ilgilendiren sorunlara. Erkek ve kadın komünistlerin parlamentolardaki etkinlikleri, parlamento dışında, kitlelerin iradelerinin dile getirilmesiyle tamamlanmalı ve itici gücünü bundan almalıdır. Bu irade belirtmeler, kadınların iradelerini de ve hatta bazen özel olarak kadınların iradelerini ifade etmelidir. İşçi kadınların, annelerin ve çocukların korunması, beslenme politikası vs. ile ilgili sorunları düşünün. Kadınlar arasında yapılacak siyasi eğitim çalışmalarında, belediye meclislerinin faaliyetinin çıkış noktası olarak alınması özellikle uygundur. Bu faaliyet çoğunlukla doğrudan yaşamı ilgilendiren şeylerle ilgilidir; ayrıca yönetim ve yürütme organıdır ve bundan dolayı geçime etkisi, çalışan kadın nüfusun bilincine yasama çalışmalarından daha

elle tutulur bir biçimde yansır. Kadın yoldaşlarımızın kadınlar arasındaki çalışmada çok sıkı bir şekilde el ele vererek çalışması gayet tabiidir. Kadın milletvekilleri burada, parti ile kadın kitleleri arasındaki aracıdırlar. Onlar, komünistlerin parlamentodaki faaliyetlerinde yapılabilecek en «olumlu» şeyi yapmak için ellerinden geleni yapmak: emekçi kitleleri uyandırmak ve onları parlamentarizme ve burjuva sınıf iktidarına karşı saldırı için toparlamak zorundadırlar.

Konferansta, bütün ülkelerden kadın yoldaşların, oldukça zengin tavsiye ve önerilerle, kadınlar arasındaki çalışmanın yöntem ve biçimleri sorununa katkıda bulunacaklarına inancımız tamdır. Günbegün pratikten çıkan ve yine pratiği güçlü bir şekilde verimli kılacak olan tavsiye ve öneriler. Bu noktada iki şey kendiliğinden anlaşılırdır: Komünist kadın hareketinin daima Komünist Partisi ve onun çeşitli organlarıyla bağ içinde etkinlik göstermesi; ayrıca ve herşeyden önemlisi, propaganda çalışmasının kadın kitlelerini sadece devrimci eyleme hazırlamak olması. Bundan dolayı, kadın yoldaşlar için geçerli olan, sadece lafla değil, ama aynı zamanda daha çok eylemle komünizme kazanma faaliyeti yürütmektir. Proleter ve emekçi kadınlarla kadın yoldaşlarımız arasındaki güven ilişkisinin önkoşulu, söz ile eylem arasında hiçbir çelişki olmamasıdır. Çalışan halkın geniş kadın kitleleri siyasi bakımdan cahildirler. Onlara devrimci alfabeyi öğretmek ve akıcı devrimci okuma - yazmayı öğretmek, komünist kadın hareketinin elindedir. Komünist kadın hareketi, komünist bilgi ile, dert yüklü kadınlar içerisindeki tam insanı yakalayacak ve her siniri [sinir ucu — ÇN], her düşünceyi eyleme hazır şekilde büyük hedefe: devrime yöneltecek çalışma yöntem ve biçimlerini seçmek ve yaratmak zorundadır.

*
**

Konferansımızın geçici gündeminin diğer üç tartışma noktasına da toplu bir bakış atalım. Bunlar, kadının, insanlığın kurtuluş mücadelesi olan, dünya proletaryasının devasa kurtuluş mücadelesinde görevlerimizin yerine getirilmesi için donanmak ile ilgili değildir. Bunlar mücadelenin içeriğiyle, bizzat komünist kadın hareketinin amaçlarıyla ilgilidir. Kadınlarm çalışma hakkı ve tam siyasi, toplumsal eşitliğine dair sorunlar, aynı zamanda toplumun, kadınm tüm yeteneklerinin en yüksek verimlilik düzeyine gelmesi, toplumsal yaşam biçiminin tüm görev ve eserlerinde eşit etkinlik göstermesi yönündeki talebine dair sorunlardır. Bu sorunlar, kadın cinsinin bugünkü sömürülmesi ile özgürlükten yoksunluğu; milyonların köreltilmesi, sakatlanması ile, köleleştiren ve öldüren özel mülkiyet iktidarı, kapitalizm, burjuva düzeni arasındaki ilişki tüm keskinliğiyle ortaya çıkmadan ele alınamaz. Olgu ve düşünceleri kaçınılmaz bir şekilde zorlayan mantıkla, kadını, aşağılıktan ve zorluktan, sömürü ve baskıdan, çile ve ölümden tek kurtaracak olan Komünizme işaret etmeden bu sorunlar ortaya atılamaz. Böylece kadınlar için anın görevi gümbürdüyor: Tüm benliklerini ve olanaklarını, en son atomlarına dek, siyasi mücadeleye, proletaryanın siyasi iktidarı ele geçirme ve ayakta tutma ve kendi diktatörlüğünü kurma mücadelesine vermek. Böylelikle daire kapanıyor. Hedefi —kurtarıcı Komünizmi— isteyen, yolu da istemek zorundadır; ancak proletarya diktatörlüğü üzerinden sınıfsız topluma ulaşacak olan proletaryanın devrimci mücadelesi. Konferansın son üç tartışma noktası, uyandırıcı ve kazanıcı güçte organik bir bütün oluşturmaktadır. Toplantımızın çok uzaklara dek yayılan propaganda etkisi eksik olamaz.

Bu makalenin giriş bölümü, dünyadaki devrimci durum üzerine orada çizilen çerçeve, görüşümüzce kadın

yoldaşlara, en geniş çalışan kadın kitlelerinin içinde barındırdığı gizli enerji, coşku ve gayreti canlı ve etkili hale getirme, devrimci proletaryanın devlet iktidarını ele geçirme, ayakta tutma ve diktatörlüğü kurma mücadelesine bilinçli ve cesur katılım için görevimizin acilliğini göstermiştir. Proleter devlet iktidarı ve proletarya diktatörlüğü, bugün artık üzerinde tartışılan teorik program maddeleri olmaktan çıkmıştır. Bunlar, uğrunda mücadele edilen ve edilmek zorunda olunan pratik güncel hedeflerdir. Siyasi iktidarın proletarya tarafından ele geçirilmesi ve korunması, proletarya diktatörlüğünün kurulması, güncel gerekliliktir. Dünya savaşı, yarattığı sonuçlarla, burjuva düzeninin yıkılmasını, komünizmin inşasını güncel gereklilik haline getirdi.

Ama; Marx'ın okuluna giderek siyasi alfabeyi öğrenmiş her savaşçı, proletaryanın devlet iktidarını ele geçirme ve kullanma mücadelesinin —bu mücadele her ne kadar enternasyonal ve evrensel de olsa—, tek tek ülkelerde, varolan çeşitli tarihsel koşullarda, eşit olmayan hızla ve değişen biçimlerde geliştiğini bilir. Komünist kadınlar, tek tek devletlerdeki faaliyetlerinde bu olguyu hesaba katma yasasından vazgeçemezler. Komünist kadınlar da —Engels'in deyimiyle konuşacak olursak— tarihi «yapmak zorunda oldukları gibi yaparlar.» Sorunun esası şudur: «ama yaparlar.» Bir başka deyişle: Komünist kadınlar, kadınların proletaryanın devlet iktidarı ve proletarya mücadelesine katılmaları için varolan somut koşulları dikkate almaya evet tarihsel olarak zorunludurlar; fakat koşullardan dolayı hiçbir zaman görevlerinden vazgeçmez, hiçbir zaman mücadelenin içeriğini, hedefini koşullara feda edemezler. Çok biçimliliğin ve verili tarihsel koşulların karşılıklı etkisinin ortasında bu «bulamk görüngüler ortasındaki sakin, istikrarlı kutup» olarak kalır.

Üçüncü Enternasyonal'in ikinci kongresi, proletarya iktidarı ve proletarya diktatörlüğü mücadelesi için en önemli ilkesel ve taktik yönergeleri berrak ve sağlam bir şekilde tespit etmiştir. Bunlar, kadınların katılımı ile ilgili olarak da tayin edicidir. Ulusal planda mücadelenin koşulları ne kadar çeşitli olursa olsun, uluslararası alanda birleştiren, birliği tutan bunlardır. Kadın yoldaşlar, tüm ülkelerde en geniş kadın kitlelerini bu bilgiyle doldurmalıdır: Sömürülenleri, mülksüzleştirilenleri devlet iktidarına ve özgürlüğe götürecek yol burjuva demokrasisinden geçmez. Burjuvazinin sınıf iktidarı ile eşanlamda olan ve proleter kitleler zincirlerini ciddi bir şekilde salladıkları zaman en cani, kanlı buruva diktatörlüğü olarak maskesi düşen bu demokrasiye karşı mücadeleden geçer. Siyasi iktidarın demokrasi adına, proletarya ile burjuvazi arasında bölünmesi, çalışan kitlelerin aldatılması, sömürülmeye devam etmesi ve köleleştirilmesine varır. İşçi kadının, emekçi kadının oyu, proletaryanın siyasi iktidarı ele geçirmesinde tayin edici silah değildir. Kadınlar bundan, mülk sahiplerinin sömürü ve hakimiyet iktidarlarına karşı mücadelede yararlanmalıdırlar —özel koşullar bunu yasaklamadığı sürece—; bunu yaparken, proletaryamn hiçbir zaman oy ve aday yığınağıyla, parlamentonun çoğunluk kararıyla siyasi iktidara gelemeyeceğini bir an bile bilinçlerinden çıkarmamalıdırlar. İktidar yalnızca ve yalnızca devrimci mücadeleyle, silah elde içsavaşla ele geçirilebilir. Ama bu mücadele, emekçi halkın erkeklerinin olduğu gibi kadınlarının da davasıdır.

Sovyet Rusya'nın yarattığı, proleter devrimin büyük öğretileri bunu tamamen doğrulamaktadır. Bütün ülkelerin emekçi kadınlarına, kendi sınıflarının zaferi, iktidarı için azimkar ve fedakarca mücadeleye katılmalarının ne ölçüde gerekli, ne ölçüde tayin edici olduğunu

gösteriyor. Proleter devrimin meydan savaşları kadın kitleleri tarafından da kazanılmak zorundadır. Tarihin tanıdığı en muazzam özgürlük mücadelesinin aydınlanan havasında neyin «kadınsı» neyin «kadınsı olmadığı»na ilişkin önyargılar çabucak eriyip gider.

«İnsan insanla karşı karşıya geldiğinde,
Doğanın eski ilkel durumu geri döner.
Hiçbir şey fayda etmediğinde,
son araç, kılıç kalır.»

Binlerce Rus kadını, Schiller'in bu dizelerinin doğruluğunu devrimci mücadele ve ölümle güçlendirdiler. Ölümsüz örnekleriyle diğer ülkelerdeki kız kardeşlerine, özgürlük uğruna onların da katetmek zorunda oldukları kahramanlık ve şehitlik yolunu gösterdiler: Gururlu bir ağacın su emen binlerce kökü gibi ebediyen karanlıkta kalacak, göze görünmez, adı olmayan hizmetlerde; «kızıl hemşire» olarak sessiz ama yine de kahramanca gönüllü hastabakıcılık eserinde ve proletarya ile burjuvazi arasındaki açık meydan savaşlarında cesur kadın savaşçı olarak: öyle veya böyle — daima tüm kişiliğini ve yaşamını ortaya koyarak. Yaşamı ancak yaşamını gözden çıkaran kazanır.

Ama Rus devrimi bir başka noktayı da berrakça aydınlattı. Proletarya iktidarını ve proletarya diktatörlüğünü ayakta tutmak, kadınlardan, iktidarı ele geçirmek ve diktatörlüğü kurma mücadelesinden daha az fedakarlık, daha az kahramanlık ruhu talep etmiyor. Kadının tam insanlığının düşmanı olan kapitalizmin yerle bir edilmesi yetmiyor; o tamamen zararsız hale getirilmek zorunda. Ama proletarya bütün ülkelerde kapitalizmi yenmediği sürece, bir ülkenin işçi sınıfının siyasi iktidarını ve diktatörlüğünü elinde tutma savaşı, tüm kapitalist dünyanın karşı-devrimiyle ittifak içerisinde olan kendi karşı-devrimine karşı mücadele anlamına ge-

lir. Proletaryanın burjuvaziye karşı verdiği ve başlamış bulunan, sömürenlerle sömürülenler, köle sahipleri ile köleler arasındaki son tarihsel hesaplaşmada burjuvazi, ne yazık ki proleterlerin henüz göstermediği bir uluslararası dayanışma tanıyor ve gösteriyor. Sovyet Rusya'nın uluslararası karşı-devrimin tüm güçlerine karşı yürüttüğü üç yıllık yapayalnız mücadelesi bunun kanıtıdır.

Rus devrimi, tüm ülkelerin kadınlarının dikkatini bir başka şeye daha çekiyor. Proletarya iktidarının ve diktatörlüğünün ayakta tutulması, komünizmin inşası için yaratıcı çalışmayı kapsıyor. Devrimci proleter devlet, varlığının haklılığını sadece kılıçla değil, kepçeyle de kanıtlamak zorunda. Bu, en geniş kadın kitlelerinin anlayışlı ve sevecen birlikte çalışması olmaksızın mümkün değildir. Proletarya iktidarı ve diktatörlüğü altında, yıkıntılar içerisinden yeni, yüksek bir toplumsal hayatın açması, iktisadın iyileşmesi, toplumsal kurumların oluşması, yeniliklerin yaratılması kadınların da eseri olmalıdır. Ki bunlar sayesinde, cinsiyet ayrımı olmaksızın kitleler, kültür güneşi altında yaşayıp etkinlik gösterebilsinler. Bu yüksek hedef için yüzbinlerce, milyonlarca kadın, arılar gibi çalışkan ellerini çalıştırmak, beyinlerinin gücünü öğrenerek, düşünerek, örgütleyerek ve biçimlendirerek genelin yaşamına feda etmek zorundadır. Kısacası, proletaryanın siyasi iktidarını ve diktatörlüğünü ayakta tutma mücadelesine kadınların katılımına, inşa çalışması, verimli çalışma da girer. Sadece insanların yaşamlarının ayakta tutulması açısından değil; hayır, aynı zamanda proleter devletin, devrimin yaşamının ayakta tutulmasının temeli olarak da. Bu açıdan da Sovyet Rusya'nın devrimci kadınları, görülmemiş zorluklar altında en yüksek mahrumiyet altında örnek işler başardılar.

Proletaryanın devlet iktidarını ele geçirme, diktatörlüğünü kurmak için mücadele dönemi ve bu kazanımları ayakta tutmak için mücadele dönemi, kadınlara da çeşitli görevler koymaktadır. İlkönce: Tüm devrimci kadın güçlerin sıkıca toparlanması ve düşmanı yerle bir etme mücadelesine sokulması. Sonra: bu güçlerin muzaffer, fakat tehdit altındaki devrimin savunulması için birleştirilmeye devam edilmesi ve aynı zamanda en yüksek enerjiyle inşa çalışması. Bu ikili görev, devrimci kadın gücünün parçalanması ve zayıflaması anlamına gelmez. Tersine: dev, mucizevi görünen bir yükselme ve büyüme olmalıdır. «İnsan ancak, amacının yüceliği ile büyür.» Gücün kullanılması, sınanması; gücün artmasının, gücün büyümesinin önşartıdır. Ancak, tam insanlığı uğruna, devrim için en ciddi sorumluluk duygusu ve tutkulu saygı duyan, gücünün sınırının nerede bittiğini hiçbir zaman soruşturmayan devrimci kadın savaşçı, yüreksiz, korkak ve tembelce arkada kalmayacak, devrimci mücadelede gerçekten gücünün sınırına kadar gidecektir. Biz komünist kadınlar için, proletaryanın devlet iktidarı ve diktatörlüğü mücadelesinde bu görüşü yaşam ve çalışmamızla özgürlük isteyen kadın kitlelerinin laytmotifi [ana tema — ÇN] haline getirmek, en doğal şeref yükümlülüğüdür.

*
**

Kadın cinsinin yasa önünde ve pratikte tam siyasal eşitliğine, mesleki çalışmada eşitliğine dair taleplerimiz, değinilen toplumsal ilişkiler ışığında ele alınmak zorundadır. Ne kadar önemli olsalar da, yine de bunlar, hem kadın cinsinin çıkarlarına, hem de proletaryanın burjuvaziyle genel hesaplaşmasına göre ayarlamamız gereken kısmi taleplerdir. Bunları, «sadece kadın hakkı» ve «ka-

dın hakkından başka bir şey değil» burjuva-reformist bakış açısıyla genel toplumsal sorunun ve proletaryanın devrimci sınıf mücadelesiyle büyük ilişkiden koparma girişimlerini keskin bir şekilde geri çevirmeliyiz. Bunları bir an için bile, işçi sınıfının siyasi iktidarı ele geçirme, ayakta tutma ve proletarya diktatörlüğü mücadelesinin önüne geçirmemeliyiz. Tersine: onları bu mücadeleye tabi kılmalı, faydalı yapmalıyız.

Gerçekten de! Uluslararası Konferansı uğraştıracak olan bu iki sorunun her sözümona çözümü, kapitalist ekonomi, burjuva düzeni çerçevesi içinde kalır; dermeçatma bir parça ve yama eseri olur. Ama Sovyet düzeni biçimiyle proletarya diktatörlüğü, hem kadınm tam siyasal eşitliği, hem de kadınm mesleki çalışmada eşitliği için toplumsal önkoşulları yaratır. Sözkonusu taleplerin gerçekleşmesi, proletarya iktidarmın güven altına alınmasının, toplumsal insanın önşartıdır ve bu onun hedefidir. Devrimci proletaryanın devlet iktidarınm hakimiyeti mücadelesiyle gerçekte, kadınlarm tam siyasal hak, bağımsız toplumsal çalışma uğruna mücadelesi çözüme bağlanır. Bu talepler uğruna mücadele, proleter devrim sonrası özünde değişik bir karaktere sahip olur. Bu da geçmişten kopma anlamına gelir.

İşçilerin, sözümona demokratik anayasası olan tüm kapitalist ülkelerdeki kaderi, siyasi hak eşitliğinin sadece biçimsel bir hak olduğuna, sadece sabırlı kağıt üzernde bir demokrasi olduğuna en iyi tarihsel kamttır. Bu sözümona demokratik anayasa, mülkiyet iktidarına dokunmaz, iktisadi eşitsizliği kaldırmaz, mülk sahiplerinin elinde, iktisaden zayıf olanları sömürmek ve köleleştirmek için manevi ve siyasal güç olur. Kadın cinsiyetinin siyasal özgürlüğü [eşitliği — ÇN], burjuva demokrasisinin son sözüdür, yoksa, sömürülen kadın kitleleri için burjuva sınıf devletinin zindan duvarlarını parçala-

yan sihirli formül değil. İktidarda olan burjuvazi onu [kadınların siyasal özgürlüğünü — ÇN], arzulu, başkaldıran proletarya ile olan çekişmesinde kendi durumunu güçlendirip güçlendirmeyeceğine bakarak, tamamen veya kısmen, reddeder veya tanır. Temeli özel mülkiyet olan erkek cinsinin ayrıcalığı ile mülkiyet iktidarını güçlendirmeye ve sağlamlaştırmaya çalışır. O bu ayrıcalıktan ancak, bayanlara seçim hakkının veya genel olarak kadınlara seçim hakkının, proletaryanın sınıf mücadelesinin yükselen seline baraj olacağını düşündüğünde ödün veriyor. Burjuvazi, erkeğin siyasal mevki ve memuriyetlerdeki ayrıcalığını mümkün olduğunca uzun süre savunmaya çalışıyor: «zayıf cins»e dair yosun bağlamış önyargılarla, «kadının kutsal doğal mesleği»ne dair kof ilkelerle; kısacası, altında yatanın «güçlü cins»in rekabetten korkusu olduğunu gizlemeye yarayan bahanelerle.

Ezilen ulusların ve halkların mücadelesi gibi, siyasal olarak ezilen, özgür olmayan kadın cinsinin mücadelesini de proletaryanın kurtuluş mücadelesinin akış yoluna kanalize etmek zorundayız. Kadının yasa önünde ve pratikte siyasal hak eşitliği talebi, siyasi iktidarı ele geçirmek için siyasal mücadelenin çıkış ve üs noktası haline gelmektedir. Bunu savunmak, bize burjuva demokrasisinin parlamentarizmin kofluğunu teşhir etmede, «sınıf ayrımı yapılmaksızın bütün kadınların büyük kızkardeşliği»ne dair yalanı yerle bir etmede, emekçi kadınları kendi sınıflarının devrimci mücadeleleri için harekete geçirmede yardımcı olmaktadır. Bu, hakka susamış, özgürlük özlemiyle yanan kadın kitlelerini bu mücadeleye yöneltir ve burjuva kampında karışıklığa, parçalanmaya yol açar. Öyleyse, kapitalist ülkelerde kadının yasa önünde ve pratikte siyasal hak eşitliği için mücadele, bir önyargı, adet ve geleneklerin yıkılması mücadelesinden, erkeğin ayrıcalığının yıkılması mücadelesin-

den çok daha fazla şey anlamına gelmektedir. Bu, burjuva sınıf iktidarına, burjuva sınıf devletine karşı mücadeleye dönüşmekte, proletaryanın devlet iktidarını ele geçirme saldırısıyla birleşmektedir.

Aynı talebin Sovyet Rusya'daki, proleter ve köylü devletindeki anlamı ise çok değişiktir. Orada kadınların yasa önündeki siyasal hak eşitliği, yavaş yavaş yıpranmış erkek ayrıcalığının zincire vurulduğu mücadelelerin kazanımı değildir. Bu kazanım, devlet iktidarını —şimdi komünist iktisadı kurma dev görevini yerine getirmek için— eline alan devrimci proletaryamn zaferinin meyvesidir. Sovyet düzeni, ne mülkiyeti ne de «herkesin eşitliği»ne dair biçimsel felsefi «doğal hak»kı siyasal hakkın temeli olarak alabilir. O bunu, toplumsal çalışma ile temellendirmek zorundadır. Proleter Sovyet devleti, normal insanları haktan mahrum etmek için bir tek siyasal, toplumsal sebep tammaktadır: âvârelik ve başkalarının emeğinin sömürüsü. O, eşit hak ve yükümlülüklerle çalışanları, yaratanları siyasi iktidarm taşıyıcısı yaptı, öyleyse, toplumsal olarak gerekli ve toplumsal olarak yararlı çalışma gösteren kadınm da tam siyasal hak eşitliğini tanımak zorundaydı.

İktidarm proletarya tarafından ele geçirilmesinden sonra kadının politik hakları, pratikte, idari ve yönetici makamlara gelince hemen her zaman olduğu yerde kalma [bu makamlara seçilememe — ÇN] anlamma gelen, seçme ve seçilme hakkı ile sınırlı kalamazdı. Sovyet düzeni, en geniş tabandan en üst kademesine kadar ve tüm organlarıyla, çalışanlar tarafmdan seçimlerde özgürce seçilen ve istendiği zaman görevden alınabilen temsilciler temeli üzerinde kuruludur. Sovyet düzeni ayrıca, yasama ile yürütme ve yönetme arasmdaki karşıtlığı kaldırmaktadır. Komünist iktisat içinde loncavari parlamentarizmi, loncavari bürokratizmi yoketmeyi hedefle-

diğinden, her siyasi mevkiyi, her siyasal faaliyeti, diğerleri gibi, bir toplumsal çalışmaya dönüştürüyor. Ve bununla birlikte siyasal alanda da, cinsiyetler arasındaki ekmek kavgası, mevki kavgası ve tatmin edici çalışma alanı için rekabet mücadelesini besleyen toplumsal kökler yok oluyor. Aynı çalışan erkek gibi, çalışan kadın da her siyasi makama müracaat etme, her yönetim, yürütme görevini üstlenme doğal hakkına ve pratik olanaklarına sahiptir. Dahası var. Sovyet düzeninin varlığının ve gelişmesinin önşartı, siyasal alanda da her bir bireyin en yüksek yetenekle faaliyet göstermesidir. O, yeni toplumsal yaşamın inşasında, toplumun üyelerinin büyük dişi yarısının (kadınların) verebilecekleri yetenekleri geri çeviremez.

Yüz kat yoğun zorluklar ve tehlikelerle bu inşaya girişmiş olan Sovyet Rusya, kadınları tüm organlarla, tüm mevkilerde siyasi faaliyet göstermeye çağırıyor ve onları cesaretlendiriyor. O, herşeyden önce, kadınların ve çocukların yararına, zayıfların ve zor durumda olanların korunmasına hizmet eden toplumsal kuruluşların yaratılmasını onların eline teslim ediyor. Dahası var. O, Komünist Partisinin önderliğinde, kadınların teorik ve pratik siyasi eğitim olanaklarını yaratıyor, çoğaltıyor, genişletiyor. Sovyet düzeninin siyasi yaşamı, kadınların siyasi çalışması için sürekli bir eğitim kurumu, bu anlamda onlar için hem temel hem de yüksek okuldur. Sovyet Rusya aynı zamanda kadının sırtından ev ekonomisi yükünü alan, onun çocukla uğraşını hafifleten ve tamamlayan, ve bununla ona siyasi çalışma için zaman ve güç sağlayan toplumsal kurumlar yaratmaktadır. Kadın ancak şimdi gerçekten ve fiilen toplumun siyasal hak eşitliğine sahip parçası haline gelmektedir; çünkü ancak şimdi o da, erkek gibi, eşit toplumsal şartlar altında kendine düşen payı siyasi yaşama tam verebilir.

Peki, siyasi iktidarın proletarya tarafından ele geçirilmesiyle kadının tam siyasal hak eşitliğini savunmanın gerekliliği ortadan kalkmadı mı? Henüz hayır, ama niteliğini değiştiriyor, yeni bir anlam kazanıyor. Sovyet düzeni, kadın cinsinin siyasal olarak aşağılanmasının, daha az hak sahibi olmasının taşıyıcısı olan toprağı altüst ediyor; hem birinin hem de diğerinin köklerini kazıyor. Fakat halen insanların duygularına, düşünce ve tavırlarına eski toplumsal durumun güçlü kalmtıları hakimdir. Ve bu erkeklerden hiç de az olmamak suretiyle bizzat kadınlarda da böyledir. Her ikisinde de yeni hukuk, yeni yüksek toplumsal düzen bütünüyle, canlı bir şekilde yeniden biçimlendirilmek zorundadır. Bu, erkeğin tarihsel olarak gelişmiş —siyasal yaratıcılığın sadece kendinde olduğuna ve ancak kendinin topluma bir şeyler verebileceğine dair— burnu büyüklüğünün alaşağı edilmesi anlamına gelir. Ama bu aynı zamanda, kadının yüreksizliğinin —kendisinin siyasal olarak sıfır olduğu, genelin yararına siyasal değerler yaratamayacağına dair düşüncelerin de— yenilmesi anlamına gelir. Kadın kitleleri, siyasal yaşamın tüm alanlarında, tüm organlarında enerjik faaliyet göstermenin sadece hakları değil, kutsal yükümlülükleri de olduğunu öğrenmelidirler. Sovyet düzeni, proletarya diktatörlüğü altında kadın cinsinin tam hak eşitliği için mücadele, bir eğitim sorununa dönüşmektedir.

*
**

Aynı şey, mutatis mutandis [gerekli değişikliklerle — ÇN], ilkesel olarak, kadın cinsinin toplumsal hak eşitliğinin ve eşdeğerliliğinin sarsılmaz temelini oluşturan kadının mesleki çalışması için de geçerlidir. Kadının toplumsal ekonomi içinde çalışma hakkı ve toplumun

kadının çalışmasını talep etme hakkı, kapitalizm şartlarında bütünüyle herkesin herkesle serbest rekabet yasasının zaferi, tam hakimiyeti olarak görülmektedir. Mülk sahibi, hakim sınıflardan erkekler, kadının mesleki çalışma hakkını, «yüksek meslekler» denilen alanlarda reddediyor, buna karşı mücadele ediyor ve böylece bu alanları rekabetsiz tekelleri haline getirmek istiyorlar. Buna karşın, mülksüz veya az mülk sahibi sınıflardan erkekler, kapitalist sömürücüler tarafından kadın emeğinin rekabetine boyun eğdiriliyor; evet, onlar bunu kendi kârlarını arttırmak için en keskin kirli rekabete dönüştürüyorlar. İktisat tekniğindeki ilerlemeler, kapitalist kâr hırsı ve proleterlerin sınıfsal çilesi, proleter kadını, az varlıklıların kadınlarını, kazanç sağlayan olarak toplumsal iktisada sokma yönünde ortak etkide bulunuyor. Ve ardından kazanç sağlayan kadın, erkeğin efendi olduğu aile ekonomisinden bağımsız oluyor.

Kapitalizm, yaşayan insanları sıkıp servet çıkardığı sürece, tayin edici değişikliğe rağmen, meslek sahibi kadın hiçbir şekilde toplumsal olarak özgür olamaz. O, kapitalist kâr ekonomisinin tüm yasalarına kul olur ve kapitalistlerin sömüren, köleleştiren şiddeti altına girer. «Mesleki çalışma hakkı» onun için gerçekte gücünü topluma faydalı bir şekilde kullanma güvencesi değil, kapitalist kâr üretmek için zorunluluktur. Kapitalist iktidar, burjuva toplumsal düzen şartlarında kazanç sağlayıcı kadın emeği buna yöneliktir, buna yönelik kalır. Mülk sahibi sınıfların kadınları genelde yemek pişirme ve çocuk doğurma makinası olmakla kalmalı, mülksüzlerin kadınları ise buna ek olarak bir de kâr makinası olmalıdır; «hakkın şartı üçtür». Kâr makinası olarak —her şeyi kısa ve dobraca gerçek adıyla tanımlamayı seven İngiliz, onu «Hand» (el) diye adlandırır— meslek sahibi kadın, kapitalist kâr ekonomisinin tüm yasalarına bo-

yun eğmek zorunda kalır. Kadın «el»inin, kadın kâr makinasının bir ucunda —tüm özlemi ve çilesiyle— kadınlığın, insanlığın yattığını gözeten en küçük bir saygının sözü bile yoktur bu yasalarda. Bozma ve öldürme kapitalist kârı yükselttiyorsa, istediği kadar bozuk ve öldürme mübahtır. Meslek sahibi kadın, özgür olmayan, sömürülen emeğin dikenlerini ve yaralarını taşır.

Kadının mesleki çalışma hakkının esasa değgin, tarihsel anlamının, yani kadını yeniden toplumsal iktisada kazandırma gerekliliğinin, kısaca çerçevesi çizilen şartlara göre iki çehresi vardır. Bu mücadele kendisini, burjuva kadınlarma yüksek mesleki eğitim ve mesleki çalışma yolunu açmakla, çalışan ve yaratan olarak erkeğin tekelci konumunu yıkmakla sınırlayamaz. Bu mücadele, toplumsal olarak zayıf ve geri kadınlar olarak proleter kadınları, proleter erkeklerden daha ağır, daha acımasız sömüren, onların kadınlığını ve insanlığını ayaklar altına alan ve hatta annelik durumundan bile hiç direnişsiz ve özellikle çok kâr vuran mülk sahibi sınıfların iktidarına karşı mücadeleye genişlemek [gelişmek — ÇN] zorundadır.

Proleter kadınların mesleki çalışma hakkı pratikte, sınırsız, keyfi kapitalist sömürü anlamına geldiği sürece, bir komedidir. Bunun uğruna kavga, erkek ve kadın için eşit işe eşit ücret mücadelesine; tüm meslek sahibi kadın ve kızlar için etkin koruma yasaları için mücadeleye; ev kadınının ve annenin yükünü hafifleten ve böylelikle onu toplumsal ekonomi için özgür bırakan toplumsal kurumlar için mücadeleye dönüşmek zorundadır. Başka kelimelerle; kadının mesleki çalışması için mücadele, proletaryanm kapitalist sömürü iktidarına, mülk sahibi sınıflara, toplumsal ekonomik sistem olarak bizzat kapitalizme ve onun devletine karşı sınıf mü-

cadelesinin bir parçasıdır. Fakat kadın haklarını içeren bu mücadele bölümü de, cinsiyet ayrımı olmaksızın bir bütün olarak proletarya tarafından yürütülmek zorundadır. Sadece hak ve adalete dair ideal talep bakış açısıyla değil. Hayır, proletaryanın sınıf olarak en öz çıkarları açısından. O, meslek sahibi kadının sömüren sermayeye karşı korunma hakkı ve toplumsal korunma hakkı ile birlikte, sömürülen erkeğin patronlar tarafından çalışma ve yaşam şartlarının kötüleştirilmesine karşı hakkını, çocuklarının sıhhatli bir anne hakkını, bilgili ve şefkatli bakım hakkını da savunuyor. Kadının toplum içerisinde çalışma hakkı ile birlikte, toplumun hakkını da koruyor; çünkü toplumun servet ve kültürünün artması için kadın işgücünün verimliliğinin de —modern üretim süreci içinde kullanılması yoluyla— artması gereklidir. Proletarya, kapitalist toplum düzenine karşı mücadelesinde, kadının mesleki çalışma hakkı noktasını da kendi davası olarak kavradığında, kendi bugününü ve yarınını korumaktadır.

Bu mücadele şu an özel bir görünüm dolayısıyla özel bir nitelik kazanmaktadır. Emperyalist soygun savaşı döneminde, daha önce sadece erkeklere açık olan alanlara, silah sanayiine, ulaşım, yönetim, okul hizmetlerine ve diğer meslek alanlarına nerdeyse zorla sokulan veya kandırılarak çekilen geniş kadın kitlelerinin, proleter ve hatta burjuva kadın kitlelerinin işsizliği [görünümü — ÇN] kapitalist iktisadın alışılagelmiş geçici krizlerinde bu görünüm sürekli tekrarlamyordu. Kapitalist kâr hırsı işverenleri ilk aşamada daha yüksek ücret alan erkekleri işten atmaya ve işletmeyi mümkün olduğunca ucuz kadın emeğiyle yürütmeye zorluyordu. Bundan dolayı krizler, sık sık ve göreceli olarak ve hatta bazen mutlak olarak kadın emeğinin artışını getirir.

Bugün de bu gidişat şurada veya burada kendini göstermektedir. Çok yetersiz olan istatistik tespitlerle değerlendirme yapıldığında, zaman zaman bir canlanma olan iktisat dallarında ve işyerlerinde. Sorun, kapitalist kâr sorununun ötesinde, artık bizzat kapitalist iktisadın varlığı sorunudur. Kadınların işyerlerini erkekler için terketmek zorunda kalmaları —özellikle öğretmenliği, memurluğu vs.—, siyasal ve toplumsal geriliklerinin faturasıdır. Kapitalistler, kazanç sağlamayan kadını, burjuva toplum düzeni için, kazancı olmayan erkekten daha az tehlikeli görmektedirler. Ekmeksiz kadınların geçimlerini aile içerisinde sağlayabilecekleri yalanına başvuruyor ve kadınları fahişeliğe sürüklüyorlar. Kapitalizm nasıl savaş ekonomisini barış ekonomisine dönüştürdüyse, kadın kâr makinasını da zevk makinasına dönüştürüyor. O, kadınların işsiz bölümünü de mülk sahipleri için kullanılır hale getirmektedir.

Geniş kadın kitlelerinin günümüzdeki işsizliği, burjuva toplum düzeninin iç çelişkisinin, evet, çılgınlığının elle tutulur kanıtıdır. Kaçınılmaz bir felaketle o, çalışma isteğiyle dolu milyonlarca kadını en koyu dertlere, acılı ve yıpratıcı yokluğa mahkum ediyor; çocuklara ve yarı yetişkin kızlara, açlıktan ölmek veya sokağa düşmek dışında seçenek bırakmıyor. Ve bunu yalnızca küçük bir azınlığın, sömürücü hakim sınıf olarak varlığını sürdürmek için yapıyor. Kapitalizm, milyonlarca kadına mesleki çalışmayı esirgerken, onları geçim derdiyle eve sürüyor, hem de savaşın milyonlarca erkeğin başını yediği veya kötürüm ettiği, böylece ne ev kurabilecek ne de ev geçindirecek erkeğin kalmadığı bir dönemde. Kapitalizm, savaşın muazzam yokluk yarattığı, emekçi kitleleri en gerekli ihtiyaçlarından mahrum ettiği, büyük çoğunluğun kaderinin maddi ve kültürel ürünlerin çoğalmasına bağlı olduğu bir dönemde, milyonlarca kadının

çalışkan ellerinden modern ve verimli üretim araçlarını çekip alıyor; kadınları kitle halinde bürolardan, daire ve okullardan kovuyor. Kapitalizm, Avrupa'da sayısız proleter gömleksiz dolaşırken, Almanya'da yeni doğan çocuklar kağıtlara sarılırken, Amerika'da, fiyatların yüksek tutulması yüce amacıyla, dev pamuk stoklarını yaktıran hayduttur!

Büyük kadın kitlelerinin işsizliğinde, kapitalist kâr çıkarı ile herkesin yararına bütün işgücünden ve iş araçlarından en yüksek seviyede üretimi talep eden toplumun çıkarı arasındaki zıtlık en açık şekliyle kendini göstermektedir. Bu, mülk sahibi ve hakim azınlığın, toplumda varolan muazzam üretim araçlarını ve üretim güçlerini daha uzun zaman yönetemeyeceğini, ve daha uzun zaman bunların sahibi ve bunlardan faydalanan olamayacağını açıkça göstermektedir. Mülksüzleştirenler mülksüzleştirilmelidir. Proletarya, bu tarihsel görevin çözümü için siyasi iktidarı ele geçirmek ve kendi diktatörlüğünü kurmak zorundadır. Bedenin ve ruhun çektiği çok çeşitli sıkıntılar, gümbürdeyen sesle bunu öğütlüyor işsiz kadın kitlelerine. Kadının toplumsal iktisattan eve geri gönderilmesine karşı mücadele —burjuva toplum düzeninin dilenci sadakası dışında, milyonların işsizliğine ve açlığına karşı olan tek «ilacı»— tüm işgüçlerinin toplumsal iktisadın içine katılması için proleter mücadelenin organik bir parçasıdır. O, işçi sınıfının, vicdansız, gözlerini kâr hırsı bürümüş işverenler tarafından toplumsal iktisadın sabote edilmesine, yok edilmesine karşı mücadelesinin ve üretimin yeniden canlandırılması ve üretimin artırılması için mücadelesinin organik bir parçasıdır. O, proletarya diktatörlüğü için devrimci mücadelenin organik bir parçasıdır. Gerçek kadın ordularının işsizliği, kadınların mesleki çalışmasına karşı olanların güçlü bir şekilde alevlenmesi bağlamında,

proleter kadınların, evet hatta kilçük ve orta burjuva kadın katmanlarının devrimcileştirilmesi için dayanak üstüne dayanak sunmaktadır. Bu imkanın akıllı, ilkeli bir şekilde değerlendirilmesi, kadın kitlelerini burjuvazinin iktidarına, devletine, burjuva toplum düzenine karşı saldırı için toparlar.

Proletaryanın siyasi iktidarı ele geçirmesiyle birlikte, kadın cinsinin mesleki çalışması sorunu, erkeklerin iktişadi ve toplumsal üstünlüğüne karşı mücadele, burjuvazinin iktisadi ve toplumsal iktidarına karşı mücadele olmaktan çıkar. Sovyet düzeni, varlığını korumak ve komünizme doğru ilerlemek açısından, burjuva düzeninde bir bölümü kullanılmadan duran, bir bölümü de kötürüm, cüce aile ekonomisi içinde sayısız boş şeyler için bölünen ve boşa giden tüm kadın güçlerini ve yeteneklerini kendi iktisadi ve kültürü için çalışmaya çekmekten vazgeçemez. Kadınların emekçiler, çalışanlar olarak büyük toplumsal iktisat içinde yerini alması, kadınların kamu ve kültürel yaşamın tüm alanlarında birlikte çalışması, proleter devletin yaşaması için önşarttır. [Proleter devletin — ÇN] Kadınlarm mesleki çalışmasına gereksinimi hem nicelik hem de nitelik açısındandır. O, burjuva devlet düzenine üstünlüğünü, toplumun her bir parçasına her yönlü gelişme ve etkide bulunma olanağı sağlayarak genelin çıkarının, genelin kültürünün güçlü ve yenilmez pınarlarının yolunu açarak ve fışkırmalarını sağlayarak kanıtlamak zorundadır. Kadını dar ve sefil eve, küçük burjuva yeşil panjurlu ev hayaline kapatmak isteseydi, o zaman bizzat kendi gücünün ve kendi gelişmesinin dayandığı güçlü kökleri mezara gömmüş olurdu.

Bundan dolayı, Rusya'daki Sovyet devleti, kadının mesleki çalışma hakkını tanımakla, çalışan kadını, et-

kinliği sırasındaki zarar ve tehlikelerden korumakla, ona uygun, faydalı çalışma şartları ve her yaşam altında ihtiyacı olan toplumsal yardımı sağlamakla yetinmiyor. O, erkeğe olduğu gibi kadına da, fiziksel ve beyinsel yeteneklerini mümkün olan en yüksek verimliliğe ulaştırmak için olanak sağlıyor; çünkü o, kadına da, tüm mesleki ve genel eğitim kurumlarının kapısını açtı. Ve Sovyet Rusya, her şeyden önce, tartışma götürmez biçimsel hakkı canlı pratiğe dönüştürmek için tayin edici adımlar atıyor. Kadını eski ev ve aile ekonomisinin yükünden kurtarıyor. Komün ve fabrika mutfakları, kollektif aş evleri, çamaşırhaneler, anne ve bebek yurtları, yuvalar vs. ile, kadınm erkekle eşit olarak toplumsal iktisat içinde yerini alması için, tüm faaliyet alanlarında etkinlik göstermesi için toplumsal önşartları yaratıyor. Ancak şimdi kadın yeteneği, toplumsal mesleki çalışma içerisinde kanatlarını açabilir ve tepelere yükselmeyi göze alabilir.

Demek ki, kadın cinsinin siyasal hak eşitliğinin gerçekleşmesi için olduğu gibi, onun toplum içerisinde mesleki çalışma hakkının gerçekleşmesi için de proletarya diktatörlüğü, kapitalizme karşı mücadeleyi kitlelerin komünizm için eğitimine, komünizmin inşası çalışmasına dönüştürüyor. Kapitalist kâr hırsına ve burjuva toplum düzenine karşı kadınlığın korunması, kadınm tam insanlığı ile ilgili toplumsal kuruluş ve tedbirler niteliklerini yitirmektedirler. Bunlar, sömürüsüz bir toplum içinde yeni ve yüksek bir yaşam biçiminin temel taşları haline dönüşmektedir. Ama kitlelerin —yani kadın kitlelerinin— bilinci açısından yapılması gereken, tencereye yapışma ve asılma eski dargörüşlü anlayışın kökünün kazınması ve tüm güçleri toplum içinde ve toplum için tutkuyla ve sevecenlikle çalışır hale getirmektir. Er-

keklerin başarılarıyla gururlu ve sevecen yarışma içerisinde kadın kitleleri, siyasi iktidarın ele geçirilmesinin, komünizmin yükümlülükler verdiğini kavramalıdırlar. Komünist kültürden faydalanmakla yetinmemelidirler. Bu kültürün birlikte taşıyıcıları, birlikte yaratıcıları olma hırsı yüreklerini titretmeli, azimlerini kamçılamalıdır.

Moskova'daki İkinci Komünist Kadınlar Konferansı görüşmeleri şüphesiz, kadının siyasal ve iktisadi hak eşitliği sorunuyla ilgili olarak kapitalizmin, burjuva düzeninin karanlık sefaleti üzerindeki parlak örtüyü indirecek olan zengin olgu malzemesi toplayacaktır. Bu olgu malzemeleri, komünist kadın hareketinin tek tek ülkelerde görevini yerine getirmek için, içinde çalışmak zorunda olduğu somut şartların ne denli çeşitli ve girift olduğunu keskin bir şekilde ortaya çıkaracaktır. O, aynı şekilde, yansımasını Üçüncü Enternasyonal'in ilke ve taktiklerinde bulan, büyük uluslararası birleşik tarihi gelişme çizgisini de gösterecektir. Böylelikle konferans, tüm ulusal özellikler dikkate alınsa da, şu anlama gelecektir: Tek bir devrimci irade için uluslararası birlik. Böylece onun, ne bütün ülkelerin komünist kadınları üzerindeki aydınlatıcı, sağlamlaştırıcı ve itici etkisi eksik olacaktır, ne de en geniş kadın kitleleri için uyandırıcı ve toparlayıcı gücü. Bu devrimci dönem, fırtınadan kanatlarla ileriye koşturuyor. Biz kadınlar, uyarı ve özlem dolu insanlığımızla yalpalama ve sallanmaya, çekinme ve ikircikliğe en son izin veren olmalıyız. Kaybedecek zamanımız, boşa harcanacak gücümüz yok. Proletaryanın siyasi iktidarı ele geçirme ve koruma devrimci mücadelesinde yerlerimizi alıyoruz. Komünist inşa eserine elimizi uzatıyoruz. Moskova'ya nereden gelmiş olursak olalım, Moskova'ya bakışlarımızı nereden yönel-

tirsek yöneltelim, kararlılığımızda biriz: devrimci bilgi, devrimci eylem haline gelmeli. Şanlı Sovyet bayrağı bize sesleniyor: Eyleme geçin!

Clara Zetkin
«Über die Aufgaben der II. internationalen kommunistischen Frauenkonferenz».
«Die Kommunistische Fraueninternationale», Doppelheft 2/3, Mai/Juni 1921.

BURJUVA KADIN HAREKETİ

Burjuva kadın hareketi —bir bütün olarak modern kadın hareketi de— kapitalist üretim biçiminin çocuğudur. Kadın cinsiyetinin erkek cinsiyetiyle tam toplumsal eşitliğini sağlama çabasının ekonomik temelini yaratan, onun taşıyıcı ve itici gücü, kapitalist üretim biçimidir. Kapitalist üretim biçimi, bu biçim üzerine kurulu burjuva toplumunda, önceki toplumsal örgütlenmelere özgü olan, kadının yaşamını belirleyen ve onu erkeğin boyunduruğu altına iten, kadının ev içinde ve aile için üretici çalışmasının toplumsal koşullarını yıkar. Bu derinlemesine dönüşüm için belirleyici olan, mükemmelleştirilmiş üretim araçları, ağır iş ve işleme makinaları, bilimsel bilgilerin uygulanması üzerinde yükselen iktisat tekniğine ilişkin diğer ilerlemelerdir; diğer taraftan, modern şehirlerin gelişmesi, kadının önceki çok yönlü ev işletmesindeki çalışmasının, aile konutundaki işyerinin ve tarımsal hammaddelerin kendileri tarafından üretilmesinin ellerinden alınmasıdır. İşaret edilen burjuva toplumundaki bu iktisadi değişiklik, modern kadın hareketinin önkoşuludur. Onunla birlikte adım adım, geniş, gittikçe büyüyen kadın kitleleri ortaya çıkmakta, bunlar planlı, örgütlü bir şekilde, erkeğin yasal, toplumsal boyunduruğundan kadınların kurtulmasını ve

kadın cinsiyetinin erkek cinsiyetiyle toplumsal ve insansal eşitliğini amaçlamaktadır.

Burjuva kadın hareketi, kadının erkek ile tam yasal ve toplumsal eşdeğerliği ve eşitliği ilkesel talebini yükseltmektedir. Bu hareketin kadın önderleri bu talebin gerçekleşmesinin, ayrımsız tüm kadınlar için aynı kurtarıcı önemi olduğunu iddia etmektedirler. Bu yanlıştır. Kadın hakları savunucuları tam toplumsal, insansal özgürlük veya kölelik için belirleyici olguyu, yani kapitalist üretim biçimi üzerinde yükselen burjuva toplumunun burjuvazi ve proletarya arasındaki aşılmaz sınıf zıtlığıyla, bir yanda sömüren ve hükmeden, diğer yanda sömürülen ve hükmedilen şeklinde bölündüğünü görmüyorlar veya görmek istemiyorlar. Kadının durumu ve yaşam biçimi için son tahlilde belirleyici olan onun şu ya da bu sınıfa mensup olmasıdır, yoksa erkeğin üstünlüğü ve ayrıcalıklığı yararına şu ya da bu ölçüde haktan yoksun olan veya ezilenlerin cinsiyet birliği değildir. Kadın cinsiyetinin erkek cinsiyetiyle kanun metinlerinde formel eşitliği sonuç olarak, sömürülen ve ezilen sınıfın kadınları için —tıpkı bu sınıfa ait erkeklere, burjuvazinin erkekleri ile cinsiyet birliğine rağmen tam toplumsal ve insansal özgürlük vermemesi gibi— tam gerçek toplumsal ve insansal özgürlüğü sağlamaz.

Bunu ortaya çıkaran sınıf karşıtlığının esas nedeni, geçim ve kültürel yaşamın yükselmesi için gerekli mal üretim araçları üzerindeki burjuva toplumuna özgü özel mülkiyettir. Ezilen ve sömürülen sınıfın ve ona yakın katmanların kadınlarının —ve bunlar bütün kadın cinsiyetinin çok büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır— gerçekte ve pratikte tam kurtuluşa ve eşitliğe kavuşmaları için, onların sınıf köleliğinin bu esas nedeni ortadan kaldırılmalıdır. Modern üretim araçlarının toplumsallaşmış karakterine uygun olarak, bu ancak, bun-

ların tek tek veya küçük grupların özel mülkiyetinden toplumsal mülkiyete dönüşmesiyle; mal üretiminin koşullarını ve maddi ve kültürel meyvelerinin dağıtımını toplumun üstlenmesiyle olabilir. Yalnızca böyle dönüştürülmüş iktisadi tabanın üzerinde, tüm kadınlara tam insanlığa gelişmenin ve bu yolda etkinlik göstermenin gerçek özgürlüğünü sağlayacak, yeni, daha yüksek toplumsal yaşam biçimleri gelişebilir. Yalnızca cinsiyet ayrımı yapılmaksızmtüm sömürülenlerin örgütlü devrimci sınıf mücadelesi bu hedefe götürür, yoksa sınıf ayrımı yapmaksızm kadınların erkeklerin imtiyazlı konumlarına karşı savaşımları değil.

Olgularla ve deneyimlerle onaylanan bu bilimsel bilginin tersine, burjuva kadm hareketi kadınların kurtuluşu için girişimini erkeğin aile, devlet ve toplumdaki imtiyaz ve hakimiyetine karşı mücadele ile sınırlamaktadır. Bu sınırlama burjuva kadın hareketinin uluslararası alandaki karakteristik belirtisidir. Bu, kadın hakları savunucularmın, kadının kurtuluşu büyük ve karmaşık sorununu dallı budaklı toplumsal bağıntıları içinde kavramadıklarını, daha çok burjuva toplumunun çıkarlarının kurbağa perspektifinden baktıklarını göstermektedir. Tarihin öğrettiği gibi, kadınların cinsiyet köleliği özel mülkiyet temelinde ve onunla birlikte geliştiğinden, onların görüşleri ve pratikleri bir o kadar daha karakteristiktir.

Erkek cinsiyetinin kadın cinsiyeti üzerindeki egemenliğini ve iktidarını kırmak içn burjuva kadın hareketnin talepleri şunlardır: evliliğin kurulması, biçimlendirilmesi ve sona erdirilmesinde eşit hak; kadın ve erkeğin çocuklar üzerinde söz hakkı; her iki cinsiyet için bir tek cinsel ahlak; kadının kendi mülkiyeti, geliri ve kazancı üzerinde özgür kullanma hakkı; meslek öğreni-

mi ve mesleki çalışma özgürlüğünün garantilenmesi; toplumsal yaşamın tüm alanlarında kadına erkekle eşit hareket ve çalışma özgürlüğü hakkı; devlette ve onun organlarında tam politik eşitlik ve daha başkaları. Kadın hakları savunucularının taleplerinin kadın proleterler ve emekçi kadınlar için de değerli olduğu, ve özellikle onlar için de kadın cinsiyetinin eşit değer ve eşit haklılığının ilkesel kabulünün öneminin büyük olduğu yadsınamaz. Ne var ki, kadınların cinsiyet köleliğinin hafifletilmesi veya kaldırılması için reformların değeri ve anlamı, onların çoğunluğu için, burjuva toplumunda, sömürülenlerin vücudunu ve ruhunu zincire vuran sınıf köleliğinin sürmesiyle, küçültülmekte ve hatta yok edilmektedir. Burjuva kadın hareketinin başarıları esasta ağırlıklı olarak, mülk sahibi, egemen ve sömürücü sınıfların ekonomik bakımından özgür kadınlarına yaramaktadır.

Kadın hakları savunucuları, kadınların ezici çoğunluğunun sınıf köleliğine karşı mücadelesini —o cinsiyet köleliğini ayakta tutmasına ve keskinleştirmesine rağmen— boşluyorlar. Bundan da öte onlar, sınıfa karşı sınıf, ayaklar altında tepelenenlerin efendilerine ve kendilerine azap çektirenlere karşı yürütülmesi gerekli bu savaşı ilkesel olarak reddetmektedirler. Burjuva kadın hareketi her iki ayağıyla burjuva toplumunun zemini üzerinde durmakta ve onu ileriye atılan proletaryaya karşı savunmaktadır. O sadece, kadın cinsiyetini erkeğin avantajına zincire vuran burjuva toplumunu yasal ve toplumsal bağların çözülmesiyle reformdan geçirmeyi amaçlamaktadır. Proletaryanın iktidarı ele geçirmesi ve sosyalizmin kurulması aracıyla kadınları kurtarıcı toplumsal devrim mücadelesi karşısında bugün kadın hakları savunucularının çok büyük çoğunluğu, bu hareketin başlangıcında kısmen olduğu gibi, artık belirli bir ta-

rafsızlık görünümünde değil, bilakis apaçık katı bir düşmanlık konumunda durmaktadırlar.

Dolayısıyla burjuva kadın hareketi, kurtuluş özlemi çeken tüm kadınların çıkarlarının temsilcisi, onların öncüsü değildir. O, bir burjuva sınıf hareketidir ve öyle kalacaktır. O, burjuvazinin feodal toplumun egemen ve yönetici tabakalarını alaşağı ettiği ve burjuvazinin egemen siyasi iktidara yükseldiği kurtuluş mücadelesinin son filizidir. Onun hedefi, burjuvazinin feodal iktidar gücü tarafından tepelenen ve soyulanların hepsini ona karşı uğrunda savaşa çektiği ilkelerin yasal bakımdan gerçekleşmesidir. Evrensel insan haklarının ifadesi olarak burjuva toplumunun bütün üyelerinin eşitliğinin ve eşit haklarının yasal olarak tanınması, biçimsel burjuva demokrasisinin ilkeleriydi.

İngiltere'de 17. yüzyılda burjuva iktidarının ideolojik olarak güçlü bir dinsel damga taşıyan öncü savaşçılarına göre, bu evrensel insan hakları yüce yaratanın bir armağanıdır. Bir yüzyıl sonra Fransa'da feodal güce karşı burjuvazinin iktidar dalaşının önderlerini öğretileriyle coşturan filozofların materyalist dünya anlayışına göre ise, evrensel insan hakları toplumun ayrımsız her üyesine doğumla birlikte gelen bir doğal haktır. Bu iki görüş tarafından yönlendirilen uluslararası burjuva kadın hareketi, kadın cinsiyetinin hak eşitliğini «evrensel insan hakkı», güçlü erkeklerin zayıf kadınların elinden aldığı bir tanrı vergisi ve doğal hak olarak talep etmiştir ve bugün de kısmen talep etmektedir. Taleplerini, kadınların değişmiş bulunan çalışma ve yaşam koşullarıyla gerekçelendirmeye ancak tedricen ve eksik bir şekilde —yani sosyalist öğretilerin ve sosyalist eleştirinin etkisi altında— geçmiştir. Burjuva toplumunda, üzerine yemin edilen «demokrasi ilkeleri»nin burju-

vazinin diktatörlüğü olduğu, «evrensel insan hakları» nın mülk sahiplerinin ayrıcalığı olduğu gerçeğine gözlerini kapamaktadır.

Burjuva kadın hareketi kökenini, 18. yüzyıl sonundaki Fransız Devrimine dayandırmaktadır. Bu devasa olayın fırtınası ve ateşi içinde, örgütlü olan, mücadele eden kadınlar, kadın cinsiyetinin aile, toplum ve devlette tam hak eşitliği talebini yükseltirler. Olympe de Gouges, ilan edilen evrensel insan haklarının sonucu olarak bunu şu ünlü cümlede vurguladı: «Eğer kadının giyotin altına gitme hakkı varsa, o halde onun konuşma kürsüsüne çıkma hakkı da olmalıdır.» Kadınların, kadın kitlelerinin devrimin savunulması ve zaferi uğruna fedakarlıklarına ve çabalarına rağmen, insan hakları kadın hakları olmadı. Genç kapitlizm, burjuva toplumunu bu ileri adım için henüz yeterince derinlemesine altüst etmemişti. O, burjuvazi ve proletarya arasındaki sınıf karşıtlığını da, kadın haklarının evrensel insan hakları olarak yetersiz ve biçimsel niteliğini berrak bir şekilde ortaya koyacak keskinliğe ve olgunluğa henüz geliştirmemişti. Hala, olmadıkları [ve fakat olmak istedikleri — ÇN] şekilde görünebiliyorlardı: bir bütün olarak kadın cinsiyetinin kurtuluşu.

Ondokuzuncu yüzyılın birinci yarısında Fransa ve Almanya'daki devrimler ve İngiltere'deki siyasal ve toplumsal mücadeleler, ve Birleşik Amerika'da zenci köleliğinin ortadan kaldırılması için sanayileşmiş Kuzey'in feodal Güney'le büyük, ve son kertede savaşçı çatışmalarına, kadın cinsiyetinin hak eşitliğinin kadın ve erkek ilkesel temsilcilerinin ortaya çıkması eşlik etmiştir; bu talebi yükselten gevşek bağlantılı kadın grupları ortaya çıkmıştır. Fransa ve Almanya'da bunların bazı öncü savaşçıları, kadınların kurtuluşunun yanında işçi kadınla-

rın yaşam koşullarının düzeltilmesi için de taleplerde bulundular. Ama bu proleter sınıf bakış açısıyla olmadı, tersine dokunaklı bir hümanizm adına «zavallı kızkardeşlere» yukarıdan yardım etme şeklinde oldu, yoksa onları kendilerini kurtarma savaşına çağırmak istenmedi. Fransa ve Almanya'daki devrimlerde işçilerin birleşen ve mücadele eden bir sınıf olarak ortaya çıkışları —Paris'te 1848 Temmuz çarpışması!— burjuvaziyi, «namuslu burjuvaziyi» korkutmuştu. Kapitalizmin muzaffer bir şekilde ileri atıldığı tüm ülkelerde, ayrılmaz bir biçimde sömürenler ve sömürülenler arasındaki sınıf karşıtlığını keskinleştirdi, proletarya, talepler ileri süren, kendisini sendikal ve politik olarak örgütleyen devrimci güç olarak ilerlemeye başladı. Burjuvazi bu gücü önce kendi oltasına takmaya, daha sonra ise ezmeye çalıştı. Bir zamanlar devrimci bir sınıftan, gerici bir sınıfa, sonunda da tamamen karşı-devrimci bir sınıfa dönüştü.

Burjuva kadın hareketi de bu gelişmeden payını aldı. Onun sınıf karakteri gittikçe berrak bir şekilde, eski laf kalabalığı örtüsünden yoksun, ortaya çıktı. Bu, kendisini özellikle, onun işçi kadınların yasal korunması ve kadınların seçim hakkının «bayanların seçim hakkı» na minikleşmesi tutumlarında gösterdi. Gerçi arkalarında orta burjuvazinin, aydınların geniş kadın kitlelerinin gereksinimleri ve talepleri duran ve büyük sermayenin hakimiyetini acı bulan «radikal» kadın hakları savunucuları öne atıldılar. Ama buna rağmen bir bütün olarak burjuva kadın hareketi teoride ve pratikte «daha ölçülü», «daha aklı başında» hale geldi. Eski önyargılarla uzlaştı, burjuva sınıf çıkarlarını kadın cinsiyetinin hak eşitliğinin üzerine çıkardı. Birleşik Devletler ve İngiltere'deki fedakar, anarşizan süfrajetlerin [Kadın hakları savunucuları — ÇN], kadınların seçim hakkı için mü-

cadeledeki terörist taktikleri gerçi kadın hakları savunuculuğunun sınıf niteliğinin altını çizdi, ama onu değiştirmedi. Enternasyonal kızkardeşlik üzerine şenlik türkülerine ve yanıp tutuşan barış sevgilerine bakmayarak, bütün ülkelerin burjuva kadın örgütlerinin ezici çoğunluğu, «anavatan savunması» adı altında dört yıldan fazla emperyalist katliamın fanatik milliyetçi, katliamsever metanetli kadın sürdürücüleri olarak faaliyet gösterdiler.

1917'nin Kızıl Ekiminde Rus proletaryası proleter dünya devriminin hücum ve zafer çanlarını çalmaya başladığından beri, zamanımızın bu en büyük olayının etkisiyle henüz kapitalist devletlerin, sömürge ve yarı - sömürge ülkelerin ezilenleri ve sömürülenleri, zincirlerini parçalayarak, savaşarak ayaklanmaya başlamalârından beri, burjuva kadın hareketinin herşeyin ona tabi olduğu esas hedefi, kadınları ne sınıf köleliğinden, ne de cinsiyet köleliğinden kurtarmayan burjuva toplum düzenini korumak ve ayakta tutmaktır. Üstelik bu, Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Birliği, Sovyet anayasasıyla ve sosyalist inşayla, proletarya devriminin, tüm kadınların tam toplumsal ve insansal eşdeğerliğini ve eşit hakkını kağıt üzerindeki bir haktan canlı yaşama dönüştüren daha yüksek iktisadi ve toplumsal biçimler yarattığını pekiştirmesine rağmen. Burjuva kadın hareketinin karşı - devrimin bir gücü olarak faaliyet göstermesine yalnızca Barış ve Özgürlük için Uluslararası Kadınlar Ligası bir istisna oluşturmaktadır. Dürüst bir pasifizmle, sıcak özgürlük sevgisiyle ve Rus devriminin kadınları kurtarıcı eserini önyargısız bir şekilde tanımakla, bu Liga'nın en iyi kadın önderleri, burjuva toplum düzeninin devrimci bir şekilde mücadele eden proletarya ve onun diktatörlüğü vasıtasıyla yıkılmasının

yaklaşmasından korkmuyorlar. Ne var ki, Liga, burjuva kadın hareketinin sadece küçük bir parçacığıdır.

Örgütlü kadın hakları savunuculuğunun karşı - devrimci gücü, onun burjuva bayanları toplamasından gelmiyor, bilakis istekleri ve eylemleri, devrim için sınıfa karşı sınıf mücadelesi yerine, burjuva düzeninin reforme edilmesi için, cinsiyetin cinsiyete karşı mücadelesine yoğunlaştırılan, geniş emekçi kadın kitleleri üzerindeki yanıltıcı, felç edici etkisinden geliyor. Burjuva kadın hareketi bu kitleleri karşı-devrimin güçlerine aşağılamaktadır. O, faaliyetlerinde güçlü reformist sosyal-demokrat kadın hareketini kendi kuyruğuna takmaktadır. Bu olayın önemi küçümsenmemelidir. Kapitalizmle birlikte burjuva kadın hareketi de dünyanın tüm kıtalarına yayılmaktadır. O, doğu dünyasında da gittikçe artan bir şekilde kadın kitlelerini kapsamaktadır. Boyunduruk altında tutulan, yağmalanan sınıfların ve halkların emperyalist kapitalizme karşı ayağa kalktıkları her yerde, o, [burjuva kadın hareketi — ÇN] emekçi kadınları yanıltıcı hayallerle erkek kardeşleriyle birlikte devrimci mücadele vermekten alıkoyarak emperyalist kapitalizmin yardımına koşmaktadır. Burjuva kadın hareketi, sermayeye sadık bir alçakgönüllülükle eğiten eğitim kuruluşlarını, küçük avantajlar sağlayan kooperatifleri, sendikaları, meslek birliklerini; anti-burjuva zihniyetin ve çalışmanın zinciri ve ağız tıkacı olarak görev yapan hayır cemiyetlerini kapsamaktadır. Emrinde incelikle düşünülmüş propaganda-ajitasyon aygıtı ve onbinlerce aktif gücü bulunmaktadır. Kamusal ve özel kasalardan zengin maddi kaynaklarla desteklenmektedir. Burjuva kadın hareketinin karşı-devrimci özünün klasik ifadesi İtalya, Polonya, Almanya, ABD ve diğer ülkelerdeki faşist kadın örgütleridir. Kısacası, burjuva kadın hareketi karşı-devrimin ciddi, tehlikeli bir gücüdür. Onunla

hiçbir uzlaşma, hiçbir ittifak olamaz, olmamalıdır; proleter dünya devriminin zafere ulaşması için onun yerle bir edilmesi gerekir. Tarihin objektif ve sübjektif güçleri onun [Proleter dünya devriminin — ÇN] zaferinin garantisidir.

«Die bürgerliche Frauenbewegung».
Clara Zetkin,
«Zur Geschichte der proletarischen Frauenbewegung Deutschlands»,
Verlag Roter Stern,
s. 202 - 210.

SOSYAL-DEMOKRAT KADIN HAREKETİ

Tarihinin önemli, en iyi aşamasında sosyal-demokrat kadın hareketi, proleter kadın hareketi olarak burjuva kadın hareketinin karşısına konulabilirdi. Bu dönemde o, teori ve pratiğinde, burjuva kadın hareketinin öyle gibi görünmek istediği konumda idi: Tüm kadın cinsiyetinin toplumsal ve insani bakımdan tam kurtuluşu ve eşit haklara sahip olması için öncü savaşçısıydı. Kadın sorununu, tarihsel materyalizmin ışığı altında, genel toplumsal sorunun önemli bir parçası olarak görüyordu. Bu nedenle de, burjuva toplumundaki sömürülenler ile sömürenler arasındaki sınıf karşıtlığının ve sınıf mücadelesinin kadınların tam kurtuluşu için belirleyici önemde olduğunu tanımaktaydı. Eylemine kılavuzluk eden düşünce, ancak burjuva toplumunun devrimci bir biçimde yıkılışı ve mücadele ederek kendini kurtaran proletaryanın eylemi olarak sosyalizmin gerçekleştirilmesinin, kadınların tümüne tam bir şekilde gelişen ve etkinlik gösteren insanlığı getirebileceği idi; cinsiyetlerin yasada biçimsel olarak eşit kılınmaları değil.

Bu temel görüşünün sonucu olarak proleter kadın hareketi, burjuva kadın hakları savunucularının tersine, erkek egemenliğini ortadan kaldıracak bir toplum

reformu için tüm sınıf ve tabakalardan kadınları ortaklaşa bir cinsiyete karşı cinsiyet mücadelesine çağırmıyordu. Tersine o herşeyden önce proleter kadınları, erkek kardeşlerinin safında mücadele etmek için topluyor, örgütlüyor ve eğitiyordu. Ama aynı zamanda tüm tabakalardan ezilen ve sömürülen kadınları, proletarya ile birlikte, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin kaldırılması yoluyla burjuva düzeninde devrim için sınıfa karşı sınıf mücadelesine çağırıyordu.

Sosyal-demokrat kadın hareketi, öğreti ve eyleminde proleter kadın hareketi olma şerefini kaybetmiştir. Bugün amaç ve içeriği bakımından salt bir reform hareketidir; burjuva kadın hakları savunuculuğunun, burjuva demokrasisinin özel bir çeşitlemesidir. Yükselişi II. Enternasyonal ile birlikte olmuş, ve onunla ve onun proletaryaya ihanetiyle birlikte, 1914'te Emperyalist Dünya savaşının patlamasından bu yana adım adım batmıştır.

Proletaryanın ve burjuvazinin kadınlarının kurtuluş hareketlerinin temeli aynıdır: Kadının eski, aile içindeki ev ekonomisi faaliyetinin kapitalist üretim tarzı tarafından yok edilmesi. Ne var ki bunun ötesinde burjuva toplumda kadınlar arasındaki sınıf çelişkisi geçerlidir. Mülksüzlük, üretici, geçim için yapılan çalışmayı proleter kadınlar için, evet proleter aile için bir varlık - yokluk sorunu haline getirir. Modern üretim araçları ve üretim koşulları sayesinde ekonomik devrim fabrika sanayii ile birlikte, toplumda bu tür çalışma için geniş ve büyüyen bir alan yaratır. Kapitalizmin ruhu olan artı - değer, kâr dürtüsü, yığınlarla proleter kadını açlık ve sefalet zoruyla fabrikalara doğru kamçılar. Ucuz, ve ücret baskısı yoluyla daha da ucuzlatılan uysal kadın emeğinin bolca kullanılışı, yalnızca kapitalizmin genişlemesi sonucu ortaya çıkan bir görüntü değil, aynı zamanda onun gelişmesinin bir önkoşuludur.

Toplumdaki ücretli çalışma proleter kadını erkeğe ekonomik bağımlılıktan kurtarır ve kendini geçindiren kişi olarak onunla eşit kılar. Ama bir kadın olarak cinsiyet köleliği onu kanuni ve hukuksal bakımdan erkeğe bağlamaya devam eder. Ayrıca kadın ekonomik bağımsızlığını, proleter sınıf köleliğinin insafsız sonuçlarıyla pahalıya ödemek zorundadır. Ve bunu ödemek zorunda olan yalnızca o değildir. Proleter erkek de ücretin azalması ve fabrikadan atılma biçiminde, proleter çocuk ilgi ve bakımdan yoksun olmakla, felaket ve ölümle, tüm işçi sınıfı artan sefaletiyle [bunu öder — ÇN]. Bilimsel sosyalizmin öğretileri vasıtasıyla işin aslını henüz anlayamamış olan erkek işçiler, sonuç ile sebebi birbirine karıştırırlar. Artan yoksulluktan kapitalist sömürü toplumsal rejimini sorumlu tutacaklarına, en ağır biçimde sömürülenlerin çalışmasını sorumlu tutarlar. Sınai, ücretli kadın emeğiyle mücadele ederler ve bunun kanunen yasaklanmasını talep ederler. Cinsiyetlerin mücadelesi, proletaryanın dünyasında da, gerçekleşmesi kadını ta eskiden erkeğe bağımlı olduğu duruma geriletecek olan bir talep etrafında kızışır. Cinsiyet olarak özgür olmama ve sınıf köleliği, sıkı sıkıya birbirinin içine girerek proleter kadının acılı varlığını biçimlendirir.

Ütopik sosyalistler olan Owen, Saint-Simon, Fourier ve onların öğrencilerinin fikirleri bu karanlıkta bir umut ışığı yakar. İnsanlıklarmm bilincine ve özgürlük özlemine uyanan proleter kadınlar, tüm kötülüklerden kurtuluşlarını, eşitlik, özgürlük ve kardeşlikten oluşan yeni, ideal bir toplum yapısından beklerler. Giderek, kadınların çalışmasının yasaklanmasına karşı koyan ve kadın işçilerin çalışma ve yaşam koşullarının düzeltilmesini talep eden gruplarda —burjuva kadınları da dahil— toplanırlar. Düşlenen ütopik toplumun inşası için topluca propaganda yapmak ve etkinlik göstermek üze-

re aynı fikri paylaşanlar —hem erkekler, hem kadınlar— ile birleşirler. Ne var ki, kapitalizmin, burjuva toplumunun bağrında, kadınları ve insanlığı kurtaracak olan yeni bir düzenin objektif koşullarını yarattığı ve bunun ancak proletaryanın kadın ve erkeklerinin ortaklaşa devrimci sınıf mücadelesi yoluyla gerçekleşebileceğini anlamaktan henüz çok uzaktırlar.

Proleter kadınların kurtuluş çabalarının ilk başlangıcına ilkeli, açık sosyalist, sosyal-demokrat denilemez. Kadın hakları savunucusu, ütopik, toplumsal - devrimci ve toplumsal-reformist eğilim ve talepleri içiçe ve yanyana içinde barındırmaktaydı. Ulusal ve herşeyden önce enternasyonal olarak sıkı bir örgütsel yapıdan yoksundu. İngiltere, Fransa, Almanya, Kuzey Amerika Birleşik Devletlerinde ve diğer yerlerde kâh şu karakteristik özellikler, kâh bu karakteristik özellikler, kâh daha çok ekonomik, kâh politik şiarlar öne çıkıyordu. Genel olarak bu konuda belirleyici olan, tek tek ülkelerin verili tarihsel koşullarında kapitalist üretimin ilerleyen gelişmesi ve bunun burjuvazi ile proletarya arasındaki sınıf karşıtlığına, burjuva demokrasisinin gerilemesine, proletaryanın devrimci bir sınıf olarak mücadele gücü, bilgi ve örgütlenmesindeki ilerlemesine olan etkisidir. Bu tarihsel olgunlaşma sürecinin akışı içinde, özgürlük ve eşitlik talep eden proleter kadınlar arasında kadın hakları savunucusu hava ve akımlar sınıf mücadelesinin gereklerinin gerisinde kaldılar; proleter kadınlar, sınıfın kurtuluş mücadelesinin eşit hakka ve eşit değere sahip kadınların bilinçli ve özverili katılımı olmaksızın zaferle yürütülemeyeceği anlayışına vardılar.

Tüm kadın cinsiyetinin tam kurtuluşu için mücadelede I. Enternasyonal, yönetici ve yolgösterici olarak proletaryanın önünde yürüdü. Onun 1866'daki Cenevre Kongresi, lonca ruhlu İngiliz sendikacıların sağdan,

anarşistlerin, Proudhon'cuların ve kafadarlarının soldan talep ettikleri, sanayide kadın emeğinin yasaklanmasına ilişkin saldırılarını geri püskürttü. Bunda belirleyici olan, diyalektik materyalizme uygun olarak, sanayide kadın emeğinin çok büyük devrimci önemini aydınlatan ve kapitalizmin toplumsal düzeninde onun gerici, proletaryanın sınıfsal durumunu kötüleştiren sonuçları karşısında sömürüye ve baskıya karşı etkin yasal koruma talep eden bir şekilde sorunun ortaya konması idi —ki bu Marx'ın kişisel bir çalışmasıydı. Sendikalara ilişkin kararda olduğu gibi, köleleştiren ve sömüren kapitalizmin devrilmesi için kadın ve erkek proleterlerin ortak sınıf mücadelesinin gerekliliğini gösterdi. I. Enternasyonal'in genel konseyinde bir kadın bulunmaktaydı ve mesleki kadın işçi örgütleri onun mensubuydu: İngiltere'deki kadın ayakkabı işçileri birliği, Lyon'daki Kadın İpek Dokumacıları Birliği, ve Uluslararası İşçi Birliği bu sonuncuların bir grevini büyük bir enerji ile ve başarılı bir şekilde destekledi. Militan işçi sınıfının bu dünya örgütünün fikirleri, Paris Komünü'nün savunulmasında kadın kahramanlar ve şehitler olarak erkeklerle eşit değere ve eşit hakka sahip olma konusundaki haklılıklarını ispat etmiş olan birçok proleter kadını ve küçük-burjuva kadını ayaklandırdı ve onlara yol gösterdi. Almanya'da, proletaryanın iktidarı ele geçirişinden, uluslararası alanı birbirine katan, öğretici bu büyük olaydan önce, sosyalizmin nişanesi altında kadın ve erkek proleterlerin kapitalizme karşı ilk ortak, örgütlü harekete geçişi gerçekleşti. Tekstil işçileri birliğinin öncülü olan, Crimmitschau Manüfaktür, Fabrika ve Kol İşçileri Meslek Kooperatifi kuruldu ve Uluslararası İşçi Birliği'nin ilkelerini kabul etti.

I. Enternasyonal örgüt biçimi olarak dağıldı, ama

onun zengin tarihsel içeriği proletarya saflarında, kadın sorununun devrimci kavranışında da yaşamaya devam etti ve gittikçe daha fazla kadın ve erkek taraftar kazandı. II. Enternasyonal'in 1889 Paris Kuruluş Kongresi bunu kanıtladı. Alman Kadın İşçi Derneklerinin* iki kadın temsilcisinden biri, Alman delegasyonu adına, kadınların çalışmasının yasaklanmasına karşı cephe aldı, kadın hakları savunuculuğunu reddetti ve proleter kadınların işçi sınıfının mücadele saflarına katılmasını talep etti. Kongre bu görüşü uzun alkışlarla destekledi, fakat ortaya atılan sorun konusunda partileri ve sendikaları yükümlendiren hiçbir karar almadı. Bu, II. Enternasyonal'in bu sorundaki davranışı için karakteristiktir. II. Enternasyonal, proleter, emekçi kadınların kurtuluş için mücadelesini ideolojik ve örgütsel olarak proletaryanın sınıf mücadelesiyle birleştirmekte ve onu toplumsal devrimin vazgeçilmez taşıyıcı ve itici bir gücü haline getirmek için inisiyatif ve önderlik koymayı boşlamıştır. Bu önemli görevi çözmeyi, sosyalizmi kabul eden kadınların kendilerine bırakmıştır.

Tüm kapitalist ülkelerde bunlar, olgunlaşan teorik bilgiyle ve büyük fedakarlık gösteren gayretlerle, kadın hakları savunucusu, sosyal-reformist ve sosyalist düşünce karışıklığına açıklık getirmeye, çok çeşitli örgüt biçimlerinin parçalanmışlığını aşmaya ve bu ırmak içinde bulunan proleter kadınların hareketini ilkesel bakımdan doğru, pratikte etkili, tamı tamına sosyalist bir kadın hareketi haline getirmeye koyuldular. Almanya'nın sosyal-demokrat kadınları, bu çalışmada yol gösterici ve örnek bir şekilde başı çektiler. Sosyal-demokrat ka-

---

* *Alman Kadın İşçiler Birliği'nin temsilcileri Clara Zetkin ve Emma Ihrer'di. «Kadının Kurtuluşu İçin!» adlı raporu Clara Zetkin sundu; bkz. Clara Zetkin, Seçme Söylevler ve yazılar, cilt. 1, Dietz Yayınevi, Berlin 1957, s. 3 - 11.*

dın hareketi, kadın hakları savunuculuğundan ve burjuva reformizminden berrak bir şekilde ayrılışıyla devrimci proleter kurtuluş mücadelesinin eşdeğer bir parçası olduğunu pekiştirdi. Bunun için gerekli olan fikir mücadeleleri, toplumsal bir sorun olarak ancak sosyalizmin yolunu açan proletarya devrimi ve diktatörlüğünce çözülebilecek olan kadın sorununun tüm cephesinde verildi.

Bu konudaki tartışmalar başlangıçta kadın işçilerin kanunen korunmasına ilişkin ilkesel ve pratik tavırda yoğunlaştı. II. Enternasyonal'in 1893 Zürih Kongresi, güçlü kadın hakları savunucusu eğilimlere karşın Marksist anlayış doğrultusunda karar aldı. Bundan daha önemli ve daha ağırlıklı olan, kadınların seçme hakkına ilişkin olarak ilkesel ve taktik tavır konusundaki mücadele idi. «Hanımefendilerin seçme hakkı»na arka çıkmaya, proleter seçme hakkı mücadelesinde kadınların genel seçme hakkı talebinden vazgeçmeye, kadın hakları savunucuları tarafından kadınların politik seçim hakkının kadın cinsiyetinin tam toplumsal kurtuluşuyla eşitlenmesine izin verilmeli miydi? Bu tartışma sorunlarının açıklığa kavuşturulması, tüm çizgi boyunca reformizme, oportünizme karşı hararetli bir mücadele haline geldi. Sosyal-demokrat kadın hareketinin en ileri temsilcilerinin insiyatifi ve direşkenliği, bu mücadelenin II. Enternasyonal'in 1907 Stuttgart Kongresinde devrimci Marksizmin zaferiyle sonuçlanmasını sağladı. Sosyal-demokrat kadın hareketi en iyi zamanlarında, oportünizm ve revizyonizmle mücadelede II. Enternasyonal'in sosyalist partilerinin «sol kanadının» değerli bir gücü idi.

Cinsiyet farkı gözetmeksizin sömürülenlerin birleşik örgütlenmesi anlayışına sadık kalarak o, kadın işçileri erkek meslektaşlarının sendikalarına, ve her tabaka-

dan proleter kadınları ülkelerinin sosyalist partisine doğru yönlendirdi. Yaratılan temel üzerinde sosyal - demokrat kadın hareketi, II. Enternasyonal çerçevesinde ve onunla sıkı bağlantı içinde uluslararası alanda birleşme [sorununu — ÇN] ele aldı. Sosyalist kadınların 1907'de Stuttgart'taki ilk enternasyonal konferansı, Alman sosyal-demokrasisinin kadın gazetesi «Eşitlik»i («Gleichheit») uluslararası organ olarak tespit etti ve bir Uluslararası Kadın Sekreter* seçti. Sosyalist kadınların 1910'da Kopenhag'daki İkinci Enternasyonal Konferansı, birleşik uluslararası eylem olarak her yılki kadınlar gününü kararlaştırdı. Kadınlar günü, proleter kadınlarm güncel taleplerinden, örneğin kadınların seçim hakkından yola çıkarak, proleter kadın ve erkeklerin burjuva toplumuna karşı devrimci bir sınıfsal hareketi olmalıydı.

Emperyalist halklar katliamı, reformizm solucanının o denli umutvar görünen sosyal-demokrat kadın hareketini de kemirmiş olduğunu gösterdi. [Sosyal-demokrat kadın hareketi — ÇN] bir tek güçlü devrimci hayat belirtisi daha gösterdi: 1915 Bern Uluslararası Sosyalist Kadınlar Konferansı. Bu konferans proleter sınıf bakış açısıyla kadınları, sosyal-demokrat partilerin ve sendikalarm çoğunluğunun tüm ülkelerin proleterlerinin enternasyonal dayamşmasına ihanet etmesine karşı mücadeleye, burjuva toplumun devrilmesi için proleter kitlelerin en keskin devrimci atılımının önkoşulu olarak halklar arasında barış için mücadeleye çağırdı. Bu konferans, hareketin azınlığının bir eylemi idi, onun kaçınılmaz bölünmesinin habercisi idi. Örgütlü sosyal-demokrat kadınların büyük çoğunluğu, II. Enternasyonal'in önderliğinde, emperyalist burjuvazinin ulusal «ana-

* *Bu görevi 1907'den 1917'ye kadar Clara Zetkin yürütmüştür.*

vatan» savunucuları derekesine düştüler. Şövenist düşünce ve eylem konusunda burjuva hanımefendileriyle yarıştılar. Proleter kadınları emperyalist güçlerin dalaşının amacı ve karakteri konusunda yanıltıp aldatarak, onları ekonomideki ve toplumsal yaşamın tüm alanlarındaki siperlere ittiler. Sosyal-demokrat kadınları, Çarlık imparatorluğundaki proletarya devriminin dünya çapındaki müthiş fırtınasından hiçbir şey öğrenmeksizin, devrimci bir şekilde ilerleyen sömürülenlerin hücumuna karşı burjuvazinin sınıfsal egemenliğini korumak için onun yanında saf tutmaya devam ettiler.

Şanlı geçmiş, sosyal-demokrat kadın hareketinin ne kadar alçaldığına ışık tutuyor. O, burjuva düzenini yıkmak değil, ona dayanak olmak isteyen salt bir reform hareketine yozlaşmıştır. Proleter kadınların sınıfsal köleliğini pekiştirmeye, ayakta tutmaya katkıda bulunmaktadır. Elbette ki sosyal-demokrat kadın hareketinde hâlâ sosyalizmden sözedilmektedir, ama yalnızca emekçi kadınları sınıflarının devrimci mücadelesinden alıkoymak amacıyla. O, proleter kadınları sosyalizmin, komünist dünya düzeninin tek yolu olan, devlet iktidarının ele geçirilmesi için devrim yoluna götürmüyor. Kapitalizmin bu çifte kurbanlarını, toplumsal reformlar ve burjuva demokrasisi yoluyla «sosyalizme barışçıl intibak» rüyasıyla uyutuyor. Hatta reformlar ve demokrasi ile ilgili olarak, emekçi kadınlarla, bu «kazanımların» zorlu, inatçı proleter sınıf mücadelesinin sonuçları olmayıp, sınıfların işbirliğinin, onlar arasındaki iç barışın meyveleri olduğu şeklindeki aldatmacayla dalga geçmektedir. Temel hedeften —proleter devrimden— vazgeçtiğinde, bizzat kendi kendisini proleter kadınların güncel taleplerini de temsil edemez hale getirmektedir.

1925'te Marsilya'da ve 1926 ve 1928'de Brüksel'de, tekrar yamanan II. Enternasyonal'in kanatları altında

toplanan enternasyonal sosyal-demokrat kadın konferansları bütün bunlar için özellikle karakteristiktir. İşçi kadınların kanunen korunması, ana, çocuk ve her çeşit yardıma muhtaç insanın korunması ve onlara toplumsal yardım sorunlarında bu konferanslar, 1919 Washington Konferansının minik taleplerine geri döndüler. Bu talepler bugüne kadar büyük kapitalist devletlerin övülen koalisyon hükümetlerince ve İngiltere'deki İşçi hükümetince tasdik edilmiş değildir; ve bunların «hümaniter insan hakları» olarak gerçekleştirilmesi sosyal-demokrat kadınlar tarafından ılımlı bir şekilde rica edilmektedir. Böyle bir tavrın karşılığını İngiliz işçi hükümetinin çalışma bakanı bayan Bondfield, madencilik alanındaki işsizlere yardım ve çalışma koşullarının düzenlenmesine ilişkin kanun tasarıları ve önerileriyle, onbinlerce kadın işçinin sömürülüp ezildiği yün sanayiindeki büyük mücadeleye ilişkin tavrıyla göstermektedir.

Sosyal-demokrat kadınların uluslararası konferansları, kadınların seçim hakkını, katıksız feminist bir şekilde, kadınların eksiksiz insan hakkı olarak değerlendiriyordu. Buna rağmen, toplananlar, «hanımefendilerin seçim hakkı» ile iktifa etmeye hazırdılar, ve liberallerle olan ittifak sonucu meclisteki temsilcileri, kilise temsilcileri tarafından teklif edilen kadınların seçim hakkına karşı oy kullanmış olması dolayısıyla Belçika'daki reformist işçi partisinin kendisine çeki-düzen vermesi konusunda çağrı yapmaktan bile korkakça kaçındılar. Tehdit eden emperyalist savaşlar tehlikesi karşısında sosyal-demokrat kadınların tavrı ise son derece utanılacak bir şeydir. Marsilya'da, Fransız emperyalistlerinin nefret uyandırıcı Fas savaşının lanetlenmesi talebinden kaçındılar, çünkü Fransa'nın reformist sosyalistleri bu savaşa karşı mücadele etmemişlerdi. Buna karşılık Sovyetler Birliği'nin sözümona «kızıl emperyalizmi»ne kar-

şı kışkırtıcılık yaptılar ve barış özlemi içindeki proleter kadınları «anaların oy pusulası» umuduyla avuttular. Sosyal-demokrat kadın hareketi, Birleşmiş Milletler'in, kapitalist hükümetlerin uluslararası silahsızlanma konferanslarının barış getirici gücü üzerine aldatmacaların ve bununla ilişkili tüm kitle dolandırıcılıklarının yuvalarından biridir. Keza o, ilk proletarya diktatörlüğü devletine ve onun sosyalist inşasına karşı söylenen tüm yalanların ve tüm kötülemelerin de beslenme yuvalarından biridir. Buna karşılık o, bu devletin ciddi barış politikası karşısında; eşitliği gerçekliğe ve kuvveden fiile yükselten Sovyet Anayasası ve iktisadi ve toplumsal yaşam biçimlerinin gerçekleştirilmesi yoluyla kadının insan olarak tam kurtuluşunun örnek eseri karşısında tam bir suskunluk göstermektedir. Sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin emperyalizme karşı verdikleri kurtuluş mücadelelerine; işçi, köylü, küçük-burjuva ve entellektüel kadınların mükemmel bir fedakarlıkla katıldıkları bu mücadelelerle enternasyonal dayanışmasını gösterecek hiçbir eylemi yoktur. Sosyal-demokrat kadın hareketi burjuvalaşmıştır. İmanlı taraftarlar konusundaki rekabette feminizmden farklılığı yalnızca tumturaklı sözlerdedir, özde değildir. Bağlı olduğu siyasi partilere ve sendikalara kadın sorununu açıklayıcı, pratiği canlandırıcı ve zenginleştirici biçimde yol göstermez. O, büyük burjuvazinin hizmetindeki bu örgütlerin itaatkâr hizmetçi kızıdır. Koalisyon politikasının, sanayi barışının hiçbir işçi düşmanı utanç eylemi yoktur ki, «devlet düşüncesi» ve «ulusal ekonomi» adına bunlara katlanarak proleter kadınların sınıf bilincini karartmamış, onların mücadele enerjisini gevşetmemiş olsun. İçteki kokuşmasına rağmen sosyal-demokrat kadın hareketi dışta güçlü ve tırmanan bir gelişme göstermiştir. Sosyalist İşçi Enternasyonali'nin 1928'deki Brüksel Kongresin-

deki raporuna göre, ona bağlı olan partilerde 915.000 kadın örgütlüdür, reformist sendikalardaki kadın üye sayısı ise 1 687 000'dir. O zamandan bu yana bu rakamlar büyük ölçüde aşılmıştır.

Sosyal-demokrat kadın hareketi artık bir zamanlar olduğu gibi «kamuoyunca» alaya alınmamakta, resmi makamlarca kovuşturulmamakta, [bilakis — ÇN] her iki taraftan da güçlü destek görmektedir. Koalisyon hükümetlerinin olduğu —özellikle kadınların seçim hakkı olduğu— ülkelerde devlet aygıtı içindeki güçlü konumları aracılığıyla belediye idare heyetlerinde, sosyal sigortalarda ve yardım derneklerinde proleter kadınlar arasında kök salmaktadır. Tecrübeli ve yetenekli kadın propagandacılar ve örgütçüler bu hareket için faaliyet gösterirler, daha önceleri kazanılmış olan güveni ve emekçi kadınların durumu ve psikolojisi hakkındaki tüm bilgilerini, onların karşı-devrimci korkaklığını ve devrim karşısındaki korkularını besleyip güçlendirerek yanıltmak ve onların başına kahya kesilmek için kötüye kullanırlar. Hem de bunu, tekelci sermayenin ve yağmacı emperyalizmin insafsız iktidarı; başlamış olan proleter devrimci ve Sovyetler Birliği'nde devrimci bir şekilde mücadele eden ve sosyalist inşaya katılan kadınların ölümsüz örnekleri gözlerinin önündeyken yaparlar. Kadınları kurtaracak olan proletarya devrimi kapitalizmi yıkmak için, işçi sınıfı saflarındaki reformizmi yoketmek zorundadır...

«Die sozialdemokratische Frauenbewegung».
Clara Zetkin,
«Zur Geschichte der proletarischen Frauenbewegung Deutschlands»,
Verlag Roter Stern, s. 212 - 223.

KOMÜNİST KADIN HAREKETİ

Komünist kadın hareketinin kısa, fakat içerik bakımından çok zengin bir tarihi vardır. İnsanlık tarihinin günümüze dek tanıdığı en önemli dönemde gelişmekte ve etkinlik göstermektedir. 1917 Kızıl Ekim'i ile başlayan proleter dünya devrimi döneminde, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin kaldırılması ve toplum düzeni olarak komünizmin gerçekleştirilmesi sayesinde, insanlar arasındaki tüm ekonomik ve toplumsal engeller yıkılmakta ve yeni toplumsal yaşam biçimleri yaratılmaktadır. Toplumun bu muazzam alt-üst oluşu, erkek ile kadının, ana-baba ile çocukların yeni, daha yüksek düzeydeki ilişkisinin; ve bunun sonucu olarak tüm kadın cinsiyetinin insani bakımdan tam kurtuluşu ve eşitliğinin vazgeçilmez koşuludur. Komünist kadın hareketi bilinçli olarak bu büyük amaca hizmet etmelidir ve edecektir; ki bu amacın gerçekleştirilmesi, smıf bilinçli proletaryanın önderliği ve öncülüğü altında devrimci mücadeleciler haline gelecek olan, dünyada kapitalizm tarafından tüm ezilen ve sömürülenlerin eseri olacaktır. Kadın komünistlerin faaliyetleri planlı ve organik bir biçimde, mülk sahiplerinin sınıf egemenliği sonucu ezilmekte ve aşağılanmakta olan emekçi kadınların en geniş kitlelerini, erkeklerin cinsiyet olarak hakimiyeti

sonucu köleleştirilen tüm toplumsal tabakaların kadınlarını, bu kurtuluş eserinin ortak savaşçıları yapmaya yönelmiştir. Çifte boyunduruk altındakilerin irade ve eylemlerine yol gösteren bilgi, proleter dünya devriminin onların kurtuluşlarının tek yolu olduğu olmalıdır.

Komünist kadın hareketi, sosyal-demokrat kadın hareketi tarafından bir zamanlar Marksizmin ruhuna uygun bir şekilde istekle başlanmış, fakat bugün ihanet edilmiş olan eseri, tarihsel, teorik bilginin ve pratik faaliyetin bir üst aşamasında sürdürmektedir. Bu ikisi arasında derin, aşılmaz bir çelişki vardır: Burjuva toplum düzenine, onun ekonomisine, onun devletine karşı alınan tavır. Burjuva toplumunun reformu yoluyla mı, yoksa devrim yoluyla mı kadınların tam kurtuluşu işte iki hareketi temelde ve taktikte ayıran sorun budur. Burjuvalaşmış sosyal-demokrat kadın hareketi, devrim düşmanı bir tavır içerisinde, 1914'ten beri olayların açık, berrak derslerinden kaçmaktadır. Buna karşılık komünist kadın hareketi, emperyalist dünya savaşından, Rus devriminden ve o zamandan bu yana oluşan tarihsel olaylardan teori ve pratikte hedef koyucu, yol gösterici sonuçları çıkarmaktadır. Bunu yaparken ona, devrimci Marksizmin sadakatle korunan tarih anlayışı ve onun toplumsal gelişim sürecinin sorunlarında ve görevlerinde tutarlı, canlı Leninist uygulamşı yol gösterir.

Örgütlü komünist kadın hareketinin çıkış noktası, III. Enternasyonal'in 1919 Mart'ında Moskova'daki Kuruluş Kongresidir. Proletaryanın bu dünya çapındaki örgütünün komünist kadın hareketine karşı tutumu, toplumsal gelişimin proleter devrimi için ilerlemiş objektif ve sübjektif tarihsel olgunlaşmışlığını yansıtır. III. Enternasyonal'in Kuruluş Kongresi, II. Enternasyonal'in Kuruluş Kongresinin yaptığı gibi kadınların eşit haklara sahip kılınması talebi ve onların savaşan proletaryanın

saflarında yürümesini alkışlamak ile yetinmedi. Rus kadın yoldaşların talebi üzerine, —diğer ülkelerdeki kadın komünistler, o sıralar Sovyetler Birliği ile trafiğin olağanüstü zor koşulları nedeniyle toplantıya katılamamışlardı— oybirliğiyle, kadınların tam hak eşitliğini ve onların devrimin vazgeçilmez gücü olarak önemini kapsayan bir karar aldı. Komünist Enternasyonal'in «ancak işçi sınıfının kadın ve erkeklerinin birbirine sıkı sıkıya bağlı ortaklaşa mücadelesi ile önündeki görevleri yerine getirebileceğini, dünya proletaryasının nihai zaferini ve kapitalist düzenin tamamiyle ortadan kaldırılmasını güvence altına alabileceğini»* tespit etti.

Bu kararın ruhu, komünist kadın hareketinin oluşumu, gelişmesi ve etkinliği üzerinde; komünist kadın hareketinin Komünist Enternasyonal ve onun ulusal seksiyonları ile olan ilişkileri üzerinde belirleyici oldu. II. Enternasyonal, ideolojik ve örgütsel olarak gevşek bir yapı idi, bağlayıcı ve yönetici gücü, kararların ve gösterilerin ötesine geçmiyordu. Sosyal-demokrat kadın hareketi onun çerçevesi içinde gelişti, fakat onun önderliği altında değil. III. Enternasyonal, emperyalist dönemin olaylarından, öncülünün eksikliklerinden ve sonuçtaki alçakça başarısızlığından ve ihanetinden ders çıkardı. III. Enternasyonal, II. Enternasyonal'in tersine, ideolojik ve örgütsel bakımdan sağlam bir birliktir. Bundan dolayı komünist kadın hareketi, yalnızca III. Enternasyonal'in çerçevesi içinde değil, onunla çözülmez bir bağ içerisinde ve onun önderliği altında gelişmekte ve faaliyet göstermektedir. İleriye doğru atılan proletaryanın yüce dünya örgütü gibi o da, çalışma ve mücadelesinde, Lenin'in geliştirmiş, biçimlendiren pratiğe yükseltmiş

---

* *Bkz. «2-19 Mart tarihleri arasında Moskova'da yapılan görüşmelerin tutanağı», Hamburg 1921, s. 194 .*

olduğu tarihsel materyalizm teorisine ve Rus devriminin deneyimlerine, öğretilerine dayanır. Kol ve kafa emekçisi kadın kitlelerini sınıf kardeşleriyle birlikte kendilerini özgürleştirecek, eşit haklara sahip kılacak olan devrimi tarihsel olarak gerçekleştirecek güçler haline gelmeleri için, örgütün ve eylemlerinin temel ilkelerinin uluslararası birliği: İşte komünist kadın hareketinin yol gösterici ilkeleri ve hedefleri bunlardır.

Uluslararası kadın konferansları ve kadın toplantıları, bu üçlü amaç üzerinde başarılı bir şekilde etkili oluyorlar. Komünist Enternasyonal'in dünya kongreleriyle ya da onun Yürütme Kurulu'nun plenum toplantılarına bağlı olarak toplanıyorlar, ve aldıkları kararlar ve raporlar bu toplantılara gözden geçirilmek ve karara bağlanmak üzere sunuluyor; tabii ki kadın yoldaşların temsilcileri de bu toplantılara tartışmak ve oy kullanmak üzere katılıyorlar. Komünist kadın hareketinin örgüt, taktik ve ilkeleri konusunda özellikle 1921 Moskova İkinci Uluslararası Komünist Kadınlar Konferansı temel teşkil etmiş ve yol gösterici olmuştur. [İkinci Komünist Kadınlar Konferansı], uluslararası komünist kadın hareketi için, onu hem kadın hakları savunucularından ve hem de ondan daha az burjuva olmayan reformist sosyal-demokrasiden ve onun kadın hareketinden kesin çizgilerle ayıran yönergeleri tartışmış ve kararlaştırmıştır. Yönergeler, cinsiyet köleliğinin ve sınıf köleliğinin nedeninin son tahlilde özel mülkiyet olduğu ve kadınların tam kurtuluşunun ancak ve yalnızca üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin kaldırılması ve onların toplumsal mülkiyete dönüştürülmesi ile güvencelenebileceği tespitinden yola çıkmaktadır. Toplum düzeninin bu geniş ve derin dönüşümü, cinsiyet farkı gözetmeksizin mülksüzlerin ve küçük mülk sahiplerinin ortaklaşa eylemi olmalıdır. Proletaryanın devrimci sı-

nıf mücadelesi olmaksızın kadınların gerçek ve tam kurtuluşu olanaksızdır, kadınlar bu mücadeleye katılmaksızın kapitalizmin parçalanması, sosyalist yeniyi yaratma olanaksızdır.

Yönergeler ikna edici bir biçimde kanıtlamaktadır ki, kurtarıcı komünizmin önkoşulu, savaşan muzaffer proletaryanın, muazzam toplumsal dönüşüm hedefine giden yol olarak kendi diktatörlüğünü kurduğu devrimdir. Kadın cinsiyetinin hak eşitliği yararına yapılan kanun metinlerindeki değişikliklerin ve proletaryanın konumunun iyileştirilmesi için yapılan sosyal reformların; proletarya diktatörlüğü yerine burjuva diktatörlüğünün özgürlük ve hak eşitliğini getirebileceği şeklindeki aldatıcı ve zararlı hayalleri parçalamaktadır. Yönergeler, şu ya da bu tarzda reformların sömürücü, köleleştirici burjuva toplumunun yamaları olduğunu ve öyle kaldıklarını, kadın sorununun, toplumsal sorunun çözümü bakımından hiçbir anlam ifade etmediğini açıklıyor. Komünist kadın hareketinin «sonal amacı» olarak reformların bu ilkesel reddinden sonra, Yönergeler bir dizi talepler formüle etmektedir, ki bunlar emekçi kadınların acil güncel ihtiyaçlarını bir ölçüde hafifletmeye yönelik ve onlar arasında komünizm konusunda aydınlatma ve örgütlenme çalışmalarının çıkış noktası olmaya hizmet eden; uyanmış olanların bilgi, irade ve inisiyatifini acil günlük ve kısmi taleplerden, proletaryanın iktidarı ele geçirmesine, toplumun devrilmesine yönelten ve onların devrim için mücadele yeteneklerini güçlendirip arttıran taleplerdir.

Yönergeler, komünist kadınların ayrı örgütlenmesini kesinlikle reddetmektedir. Komünist kadınlar, eşit hak, yükümlülük ve değere sahip üyeler olarak kendi ülkelerinin komünist partilerine girerler; işçi kadınlar,

meslek sahibi kadınlar kendi meslektaşlarının sendikalarına mensup olmalıdırlar. Varolan belirli toplumsal ilişkiler, pekçok kadın ve erkeğin ortak örgütün gerekliliğini ve üstünlüğünü kavramaktaki yeteneksizliği ve geriliği karşısında, bugün komünist partiler hâlâ, başarılı etkinlikleri sonucu zaman içinde kendilerini gereksiz kılacak olan özel organlara ihtiyaç duymaktadırlar. Bu organların bileşiminin nasıl olacağı —en iyisi kadın ve erkek yoldaşlardan oluşmasıdır—, amaca uygun olmanın bir sorunudur. Uluslararası komünist kadın hareketinin özü, her ülkenin komünist partisinin işçi ve emekçi kadınlar arasında, onları kapitalizme, burjuva düzenine karşı kitleler halinde harekete geçirmek için planlı, örgütlü, enerjik faaliyet göstermektir.

Komünist Enternasyonal'in III. Dünya Kongresi bu yönergeleri onaylamıştır. Bu yönergelerin anafikrine uygun olarak, örgütlü kadın komünistlerin enternasyonal konferans ve toplantıları —ikisi Berlin'de, diğerleri Moskova'da— parti çalışmasının önemli alanlarında: sendikalarda, kooperatiflerde, öğretim ve eğitim alanlarında faaliyet konularında tartışma yürüttüler. Bu toplantılar ayrıca, komünist partisinin çeperi dışındaki emekçi kadınları, partinin eylemlerine kazanmak ve kazanılanları aynı zamanda toplumsal ortak çalışma doğrultusunda eğitmek için, kadınların ve kadın işçi delegelerin toplantı ve konferanslarının sistematik olarak yürütülmesiyle ayrıntılı bir şekilde ilgilenmeyi değerli bir araç olarak gördüler. Partilerüstü kitle örgütlerinde, sempati duyan, özellikle partilerüstü kadın örgütlerinde etkinlik konusunda aynı anlamda tavır aldılar. Kadın komünistlerin ulusal toplantıları da, tabii ki kendi ülkelerinin komünist partisiyle bağ içinde, hareketi aynı tarzda ilerletmektedirler. 1921'den bu yana iki uluslararası kadın sekreterliği —birisi Batı için Berlin'de, diğe-

ri Doğu için Moskova'da—, tek tek her ülkenin komünist kadın hareketlerinin birbiriyle ve Komünist Enternasyonal'in yönetimiyle sıkı bağ içinde olması için faaliyet gösterdiler. Bunlar V. Dünya Kongresinden sonra Yürütme Komitesinin kadın bölümü olarak birleştirilmiş ve biçimlendirilmiştir. Merkezi Moskova'dadır ve çalışmalarıyla proletaryanın dünya örgütünün kurmayının tüm bölümleri ve organlarının bir parçası haline gelmiştir. Ulusal seksiyonların yönetimine iyi bir örnek oluşturur.

Komünist kadın hareketinin temel zihniyetinin ve örgütünün uluslararası birliği, onun eylemlerinin uluslararası birliğini güçlendirir, onlara sürükleyici bir coşkunluk ve metanet kazandırır. Önde gelen kadın komünistlerin 1921'de Sovyetler Birliği'ne kıtlık dolayısıyla yardım çağrısı, halen kapitalist olan tüm devletlerde sayısız kadının kalbini fedakar, enerjik dayanışma için tutuşturdu. 8 Mart Uluslararası Komünist Kadınlar Günü, Sovyetler Birliği'nde [sosyalizmi — ÇN] devrimci bir şekilde inşa eden kadınların; kapitalist devletlerde, sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde devrimci bir şekilde ileri atılan kadınların yıldan yıla büyüyen yığınlarını, kurtarıcı komünizmin gerçekleştirilmesi için birbirlerine ve erkek kardeşleriyle çözülmez enternasyonal bağlılıklarının bilinci içinde birleştirmektedir. Ulusal komünist partileri III. Enternasyonal'in sancağı altmda proleterleri ve her tabakadan emekçi kitleleri emperyalist savaş tehlikesine karşı, ilk proletarya diktatörlüğü devletinin ekonomik bakımdan boğulmasına yönelik olarak Sovyet düşmam bir politikayı haklı gösterecek ve emperyalist ülkelerin ona karşı girişecekleri ani bir askeri saldırıyı hazırlayacak olan burjuva ve sosyal-demokrat anti-bolşevik kışkırtma kampanyalarına karşı birlik içinde ve kararlı ortaklaşa mücadeleye her ne zaman

çağırmışlarsa; orada kadınlar, tüm güçlerini devrim davası için ve böylelikle kendi kurtuluşları için seferber etmek üzere en ön saflarda yeralmışlardır.

Emekçi kadınlar her yerde gösterdikleri yüksek kahramanlıkları ve verdikleri şehitlerle, erkek kardeşlerinin mücadelelerine katılmalarının büyük devrimci değerini tarihe yazmışlardır: Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya'da toplumsal ve ulusal bakımdan ezilenlerin ve sömürülenlerin ayaklanmalarında; İtalya, Polonya ve diğer devletlerde sanayideki ve kırdaki emekçilerin ve aydın emekçilerin faşizmle mücadelelerinde; Büyük Britanya'daki maden işçilerinin muazzam mücadelesinde; Çin, Hindistan, Endonezya, Hindi-Çini, Güney Batı Afrika'da ve emperyalist yağmalamanın diğer bölgelerindeki işçilerin, köylülerin, küçük burjuvaların ve akademisyenlerin ulusal ve toplumsal esarete karşı devrimci ayaklanmalarında; kadın işçilerin ve işçi eşlerinin sık sık örnek bir şekilde önde yeraldıkları her yerdeki her çeşit grev ve lokavtlarda; sosyo-politik önlemler için, mülksüzlerin politik ve kültürel hakları için keskin mücadelelerde vb. bunu göstermişlerdir. Kadınların aktif olarak olaya karıştıkları her yerde ve daima, onların mücadele azmi ve mücadele şevki, eylemlerle ifadesini bulamasa ile, uluslararası bağlılık bilinciyle yükselmiştir. Komünist kadın hareketinin devrimci fikir tohumları çimlenmekte, boy vermektedir.

Sovyetler Birliği'ndeki örgütlü kadın yoldaşlar, komünist kadın hareketi için güçlü ve iyi bir eğitimden geçmiş taburlar, hatta tamı tamına bir ordu oluşturuyorlar. Onların komünist kadın hareketine getirdiği şey, onların proletarya diktatörlüğü devletinde ve onu yöneten Rusya Komünist Partisi içindeki sayısal gücü ve eşit haklara sahip olarak iktidarda bulunmalarından ger-

çekten daha fazla ve daha değerli bir şeydir. Bu, onların proletarya tarafından devlet iktidarının ele geçirilmesi ve korunması döneminde devrimci savaşçılar olarak; iktidarın sosyalist inşa doğrultusunda kullanıldığı zamanda birlikte çalışanlar olarak; görev ve sorumlulukla dolu bu her iki dönemde proleter ve köylü kitleleri, özellikle de emekçi kadın kitlelerini birlikte uyandıranlar ve eğitenler olarak edindikleri zengin deneyim hazinesinde yatınaktadır. Tabii ki, Sovyetler Birliği haricindeki komünist kadın hareketi için bu deneyimler, oradakinden başka tarhi koşullar altmda, düşüncesizce, kölece izlenmesi gereken şeyler olduğu anlamına gelmez, ama bir dizi verimli esinlendirici şeyler ve ipuçları verecektir. Kızıl Ekim'in, abluka zamanmın, müdahale ve içsavaşın kadın özgürlük savaşçılarının parlak kişisel örnekleri, ve bugünün sosyalist inşacılarının daha az kahramanca olmayan örnekleri, komünist kadın hareketi için devrimci güç ve isyanın tükenmez kaynağıdır. Sovyetik olmayan tüm ülkelerin kadın komünistleri devrim için nasıl ölündüğünü ve —ki bu çoğu zaman daha zordur— nasıl yaşandığını onlardan öğrenebilirler.

III. Enternasyonal'le birlikte, komünist kadın hareketi etkisini tüm dünyaya yayıyor. Yalnızca Kanada ve Birleşik Devletlerde, Meksika ve Orta ve Güney Amerika ülkelerinde, Güney Afrika ve Avustralya'da yaşayıp etkinlik göstermekle kalmıyor; aym zamanda Uzak ve Yakın Doğu'nun kadın yığınlarını da devrimcileştiriyor. O kadınlar ki, binlerce yıllık ekonomik ve toplumsal yaşam biçimleri tarafmdan zincire vurulmuş, cinsiyet kölelerinin en köleleştirilmişleridir. Hiç şüphesiz, oralara giren kapitalist ticaret ve bu ülkelerden bazılarında gelişen kapitalist üretimin etkileri, bir burjuva kadın hareketinin ortaya çıkmasına neden olmuştur ve bu hareket kayda değer başarılar göstermiştir. Ne var ki

bu hareketin burjuva özü ve burjuva hedeflerini bir kenara koyarsak, bu hareket uyandırıcı, sürükleyici bir biçimde toplumun derinliklerine inememiştir; dolayısıyla geniş kapsamlı hareketlerin ve yüksek hedeflerin atılımı bu harekette yoktur. Sovyet yıldızının hedef ve yolgösterici ışığı altında Doğu ülkelerinde, komünist partileriyle bağlantılı olarak komünist kadın hareketi ortaya çıkmaktadır. Özellikle Çin'de, kadın proleterleri, köylü kadınları olduğu gibi çok sayıda tahsilli ve küçük-burjuva kadınları ölümden korkmaz devrimciler haline getirmektedir. 1927 Uluslararası Komünist Kadınlar Gününde Hupee eyaletinde, eylem programına aşağıdaki açıklamayla giriş yapan bir kadın konferansı toplanmıştır: «Devrim, kadınların kurtuluşu için tek yoldur.»

Komünist kadın hareketinin gelişimi ve kazanımları takdire değerdir. Başarılar sarhoş etmemelidir, bilakis yükümlendirir. Komünizmin örgütlü öncü kadın savaşçıları proletaryanın, emekçilerin kadın kitleleri arasındaki eserlerini, çökmekte olan dünya kapitalizmi ve başlamış bulunan, durdurulamaz bir biçimde olgunlaşmaya devam eden proleter dünya devrimi döneminin önlerine koyduğu görevlerin büyüklüğü ve önemiyle değil de elde edilenle ölçmeleri, komünizme layık bir tavır olmaz. Komünist kadın hareketinin kadın ve erkek taşıyıcıları, bu hareketi olması gerektiği gibi değil, olduğu gibi görmelidirler. Sovyetler Birliği'ndeki gelişimi ve etkinliği bir tarafa konduğunda, o her iki bakımdan henüz zayıftır. Komünist Enternasyonal'in nerdeyse tüm ulusal seksiyonlarındaki merkezi yönetimler ve onların altındaki organlar, emekçi kadın kitlelerinin proletaryanın devrimci sınıf mücadelesine katılmasının gerekliliği ve değeri konusunda; bu katılımın tarihsel olarak var olan koşulları konusunda hâlâ yetersiz bir anlayış göstermektedirler. Emperyalist kapitalizmin hakim olduğu ve

sömürdüğü her yerde, komünist kadın hareketi onun ekonomisinin, devletinin, toplum düzeninin kuvvetlerini karşısında bulmaktadır; buna ek olarak da burjuva ve sosyal-demokrat kadın hareketlerinin en keskin, insafsız rekabetini. Komünist kadın hareketi henüz gençtir ve tarihi olarak anlaşılabilir sebeplerden dolayı, tek tek ülkelerin komünist partilerinin zaafları ve hataları, onun içerisinde özellikle güçlü bir şekilde ifadesini bulmaktadır. Komünist kadın hareketinin hızlı ve muazzam kabarışını engelleyen bu ve diğer koşullar cesaretimizi kırmıyor, bilakis iradenin ve gücün en yüksek derecede gelişmesini kamçılıyor. O diyalektik materyalizm temelinde Leninist titizlikle olgunlaşmasının ve etkinliğinin koşullarını araştıracak; sağlam bir şekilde temellendirilmiş teorik bilgisi sayesinde başarılı pratik eylemi güvenceleyecektir. Öğrenerek, çalışarak ve mücadele ederek komünist kadın hareketi karşısına çıkan engellerin ve zorluklarm üstesinden gelecektir. Devrimin, komünizmin güçleri olarak kadınların eşdeğerli kılınması talebini eylemleriyle pekiştirecektir. Örgütlü kadın komünistlerin, kendi teorik ve pratik anlayışlarının eksiklik ve hatalarını alaşağı etmeleri; ulusal seksiyonların devrimci proletaryanın yöneticisi kitle partileri haline gelmesi sürecine eşlik eden hata ve eksikliklerin aşılmasında en istekli, anlayışlı katılım göstermeleri, bu yönde özel öneme sahiptir. Komünist kadın hareketinin önünde, ilk proletarya diktatörlüğü devletinin coşturucu örneği durmaktadır. O proletarya diktatörlüğü devleti ki, Anayasasında kadın cinsiyetini tam eşit haklara sahip kılmış, bu hak eşitliğini emekçi kadınların mesleki ve genel kültürel eğitimi ve faaliyeti için kuruluşlar ve önlemlerle, ana ve çocuk için geniş kapsamlı toplumsal yardımlarla ve diğer temel yeniliklerle güvencelemiştir. Komünist kadın hareketi, emperyalist tekelci sermaye-

nin merhametsiz hakimiyeti altmda, istikrara ve rasyonalizasyona rağmen, burjuva toplum düzeninin sonunu çabuklaştıran objektif unsurlarm etkileri tarafından taşınmakta ve ilerletilmektedir. Kapitalist iktidarın tüm devletlerinde ve alanlarındaki örgütlü devrimci mücadele veren sömürülenler ile birlikte komünist kadın hareketi de, devrimin, komünizmin gerçekleştirilmesinin sübektif bir faktörü olarak ortaya çıkmaktadır. Böyle bir faktör olarak o, emekçi kadın kitlelerini devrim düşmanı burjuva ve sosyal-demokrat kadın hareketlerinden koparmalıdır. Onların övündükleri salt sayısal güçlülükleri, toplumda devrim yapacak, kurtarıcı bir gücü ifade etmez. Tayin edici tarihsel değere sahip olan şey, toplumsal gelişmenin, ve bu gelişme hedefi uğrunda sarfedilen irade ve eylem enerjisinin doğru değerlendirilmesidir. Bu tarihsel değerler bakımından, genç komünist kadın hareketi, her iki karşı-devrimci hareketten, evet burjuva toplumunun bütün güçlerinden çok üstündür. Eylemler aracılığıyla gözler önüne serilen bu bilgi, proleter, emekçi kadınları eğitecek ve onları kızıl sancağın altında toplayacaktır. Kadınları kurtaran güç olarak devrimin zaferi, komünist kadın hareketinin de eseri olacaktır.

«Die kommunistische Fraunbewegung».
Clara Zetkin
«Zur Geschichte der proletarischen Frauenbewegung Deutschlands»,
Verlag Roter Stern, s. 224 - 235.

SOSYALİZM YALNIZCA

PROLETER KADINLA YENECEKTİR!

Alman Sosyal-Demokrat Partisi
Gotha Parti Kongresi'nde Konuşma

16 Ekim 1896

Bachofen, Morgan ve başkalarının araştırmaları ile, kadının toplumsal ezilmişliğinin özel mülkiyetin ortaya çıkmasıyla aynı zamana rastladığının kanıtlandığı görülür. Aile içinde mülk sahibi olarak erkekle mülksüz kadın arasındaki karşıtlık, kadın cinsiyetinin iktisadi bağımlılığı ve toplumsal hak yoksunluğunun temeli haline geldi. Engels'e göre, sınıf egemenliğinin ilk ve en eski biçimlerinden biri bu toplumsal hak yoksunluğunda yatar. O şöyle der:

«Aile içinde o [erkek — ÇN] burjuvazidir, kadın ise proletaryayı temsil eder.* Buna rağmen, [bu dönemde — ÇN] sözcüğün modern anlamıyla bir kadın sorunu sözkonusu olamazdı. Modern kadın sorununu ortaya çı-

---

* *Marx/Engels, Seçme Yazılar, c. II, s. 216.*

kartan toplumsal altüst oluşları ilk kez kapitalist üretim tarzı meydana çıkardı; [bu toplumsal altüst oluşlar — ÇN], kapitalizm öncesi dönemde kadın kısmının büyük çoğunluğunun geçimi ve yaşam içeriği olan eski ev iktisadını viraneye çevirdiler. Kadınların eski ev iktisadındaki faaliyetleriyle ilgili olarak elbette ki kadının zamanımızdaki faaliyetiyle ilgili kavramları, değersizlik ve küçüklük kavramlarını kullanamayız. Eski aile hâlâ varolduğu sürece, kadın onun içinde üretici faaliyet ile yaşam içeriğini buluyordu ve bu nedenle de, her ne kadar kendi bireyselliğinin gelişmesine dar sınırlar çizilmişse de, toplumsal hak yoksunluğunun bilincine varmıyordu.

Aydınlanma [Rönesans — ÇN] dönemi, modern bireyselliğin enine boyuna tüm yönelimlerde yaşanabileceği gelişmesinin fırtına ve şiddetli arzu dönemidir. Burada karşımıza, iyilikte ve kötülükte dev cüsseli, din ve ahlak düsturlarını ayakları altında çiğneyen, cenneti ve cehennemi aynı şekilde hor gören kişilikler çıkar; toplumsal, sanatsal ve siyasal yaşamın odak noktası olan kadınları görürüz. Ve buna rağmen bir kadın hareketinin izi bile yoktur. Bu sıralar, işbölümünün etkisi altında eski aile iktisadı parçalanmaya başladığından, bu bir o kadar daha karakteristiktir. Binlerce ve binlerce kadın artık geçimini ve yaşam içeriğini aile içinde bulmamaktadır. Ama bir kadın sorunundan o sıralar sözedilebileceği ölçüde, bu sorun mümkün olduğunca manastırlar, vakıflar, tarikatlar tarafından çözüldü.

Ama makinalar, modern üretim tarzı, evde kendi başına üretimin zemininin altını giderek oydu ve o zaman binlerce değil, milyonlarca kadın için şu soru ortaya çıktı: Geçimimizi nereden sağlayacağız, ciddi bir yaşam içeriğini [uğraşını — ÇN], mizacımıza da uygun bir faaliyeti nerede bulacağız? Milyonlar, geçimini ve yaşam

içeriğini dışarda toplum içinde bulmaya yöneltildiler. O zaman bilinçlerine çıktı ki, toplumsal hak yoksunluğu, onların kendi çıkarlarını korumasının karşısına çıkmaktadır; ve o andan itibaren modern kadın sorunu ortaya çıktı. Modern üretim tarzının kadın sorununu keskinleştirmeye devam etmesine ilişkin olarak bazı rakamlar: 1882'de Almanya'da 23 milyon kadın ve kızdan 5,5 milyonu kazanç sahibiydi, yani kadın nüfusun nerdeyse dörtte biri geçimini artık aile içinde bulamıyordu. 1895 nüfus sayımına göre, geniş anlamıyla tarımda çalışan kadınların sayısı 1882'den beri yüzde 8'den fazla arttı, dar anlamıyla tarımdakilerin sayısı ise yüzde 6; aynı zaman süresi içinde ise kazanç sahibi erkeklerin sayısı sırasıyla yüzde 3 ve yüzde 11 azaldı. Sanayi alanında ve madencilik alanında çalışan kadınların [sayısı — ÇN] yüzde 35, erkeklerinki ise sadece yüzde 28 arttı; ticarette ise kadınların sayısı hatta yüzde 94'ten fazla, erkeklerinki ise sadece yüzde 38 arttı. Bu kuru sayılar, kadın sorununun çözümünün acilliği hakkında, şaşağalı açıklamaların yapabileceğinden çok daha canlı konuşmaktadır.

Ama kadın sorunu yalnızca, bizzat kendileri kapitalist üretim tarzının ürünü olan toplum sınıfları içinde vardır. İyice kısıtlanmış ve kalbura çevrilmiş de olsa doğal iktisadıyla köylülük arasında kadın sorununun olmaması bu yüzdendir. Ama modern üretim tarzının öz çocukları olan toplum sınıfları içinde kadın sorunuyla bal gibi karşılaşırız. Proletaryanın, orta burjuvazinin ve aydınların ve tepedeki onbinin kadınları için bir kadın sorunu vardır; bu tabakaların sınıfsal durumuna göre [kadın sorunu — ÇN] başka biçimlere bürünür.

Tepedeki onbinin kadınlarında kadın sorunu hangi biçime bürünmüştür? Tepedeki onbinin kadını mülkü sayesinde bireyselliğini özgürce geliştirebilir, kendi öz-

lemlerine uygun şekilde yaşayabilir. Ama evli kadın olarak hâlâ kocasına bağımlıdır. Eski zamanların cinsiyet vesayeti bir kalıntı olarak aile hukukuna kapağı atmıştır; orada hâlâ şu kural geçerlidir: O senin efendindir. Kadının erkeğe hukuken tabi olduğu tepedeki onbin ailenin durumu nedir? Daha kurulduğunda, böyle bir aile, ahlaki önkoşuldan yoksundur. Onun kurulmasını kişilik değil, para tayin eder. Orada şu geçerlidir: Sermayenin birleştirdiğini, duygusal bir moral ayırmamalıdır. («Yaşa!») Böylece evlilik ahlakında iki orospuluk bir erdem sayılır. Aile yaşamının biçimi ve tarzı da buna uygundur. Kadının artık yükümlülüklerini yerine getirmeye zorlanmadığı yerde, o eş, anne ve ev kadını olarak görevlerini ödenekli kiralık kişilere bırakır. Bu çevrelerden kadınlar yaşamlarına ciddi bir içerik verme isteği güttüklerinde, ilkönce kendi mülkiyetleri üzerinde bağımsız, özgür tasarruf talebini yükseltmek zorundadırlar. Tepedeki onbinin kadın hareketinin talepleri arasında bu talep işte bu yüzden odak noktasında durur. Bu kadınlar bu talebin gerçekleşmesi uğruna kendi sınıflarının erkek dünyasına karşı; burjuvazinin tüm hak önceliğine sahip zümrelere karşı, servet sahipliği üzerine kurulu tüm toplumsal ayrımların ortadan kaldırılması uğruna verdiği mücadelenin aynısını vermektedir. Bu talebin gerçekleştirilmesinde kişilik haklarının sözkonusu olmadığını, Reichstag'da* bay von Stumm'un bu talepten yana çıkması kanıtlar. Bay von Stumm ne zaman kişilik haklarından yana çıkmıştır ki? Bu adam Almanya'da bir şahsiyetten çok daha başka anlama gelmektedir; o, ete ve kemiğe bürünmüş sermayedir («Çok doğrul!»), ve eğer o ucuz bir kadın hakları dostu maska-

* *Reichstag: İmparatorluk parlamentosu — ÇN.*

ralığıyla ortaya çıktıysa, bu, sermayenin yasa sandığı* önünde dans etmeye zorlanmasından olmuştur. Bu aynı bay von Stumm, kendi işçilerini parmağına göre oynatamadığı zaman, ücretlerini azaltmaya daima hazırdır; ve işveren olarak devletin, sosyal politika yapmaya cesaret eden profesörlere ve doktorlara daha az ücret vermesi halinde, bunu hayırhah bir gülümsemeyle selamlayacaktır. Bay von Stumm'un amaçladığı, taşınabilir kıymetler için bir tür meşruta** ve kadınlarm da mirasçı olmasından başka bir şey değildir, çünkü serveti olan ve fakat çocuk seçiminde dikkatli olmayıp, mirasçı olarak sadece kız çocukları olan babalar da vardır. Sermaye aşağı kadınlığı da kutsamakta ve ona kendi serveti üzerinde tasarrufta bulunabilme yeteneği vermektedir. Bu, özel mülkiyetin özgürleşmesinin son basamağıdır.

Küçük ve orta burjuva çevreler içinde ve burjuva aydınları içinde kadın sorunu kendini nasıl gösterir? Burada aileyi çözen mülk değildir, kapitalist üretimin beraberinde getirdiği görünümlerdir esas olarak. [Kapitalist üretim — ÇN] muzaffer ilerleyişini tamamladığı ölçüde, orta ve küçük burjuvazi gittikçe yıkılır. Burjuva aydınları arasında ise bir başka durum yaşam koşullarının kötüleşmesine yol açar: Sermayenin zeki ve bilimsel eğitimden geçmiş işgücüne ihtiyacı vardır, bu yüzden [sermaye — ÇN] kafa emeği proleterlerinin fazlasıyla üretimini teşvik etmiş ve liberal meslek mensuplarının eski saygın ve yüksek kazançlı toplumsal konumunun giderek ortadan kaybolmasma katkıda bulunmuş-

---

* *Bundeslade: O dönemde yasa kitaplarının konduğu sandığa verilen ad. ÇN.*

** *Meşruta: Satılmamak koşulu ile bir kimseye, kalıtçılara ya da bir kuruluşa verilmiş mülk. Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük.*

tur. Ama [bu sınıf ve tabakalar içinde — ÇN] evlilik sayısı aynı ölçüde giderek azalmıştır, çünkü bir yandan maddi temeller kötüleşirken, diğer yandan bireylerin yaşamdan beklentileri artmıştır; ve bu çevrelerin adamı evlenmeye karar vermeden önce bu konuda işin ilerisini gerisini elbette iki kez, üç kez düşünecektir. Kendi ailesini kurmanın yaş sınırı gittikçe yukarıya çıkartılır, ve zamanımızda yaşı ilerlemiş bekar için, meşru karısı olmaksızın rahat bir yaşamı olanaklı kılan yeterince toplumsal kuruluş olduğundan, erkek bir o kadar az evlenmeye zorlanır. Proleter işgücünün kapitalistlerce sömürüsü, verilen çok az ücretlerle, erkek dünyasının talebine uygun büyüklükte bir fahişe arzını sağlar. Böylece orta burjuva çevrelerde evlenmemiş kadınların sayısı gittikçe artar. Bu çevrelerin kadınları ve kızları, kendilerine yalnızca ekmek sağlayan değil, aynı zamanda ruhlarını da tatmin eden bir iş kurmaları için dışarıya, toplum içine atılırlar. Bu çevrelerde kadın, daha yüksek çevrelerde olduğu gibi özel mülk sahibi olarak erkekle eşit hakka sahip değildir; proletarya çevrelerinde olduğu gibi kadın proleter olarak da hak eşitliğine sahip değildir; bu çevrelerin kadını, erkekle eşit iktisadi konumunu önce mücadeleyle elde etmek zorundadır, ve bunu ancak iki taleple gerçekleştirebilir: meslek eğitiminde eşitlik talebi ve her iki cinsiyet için mesleki çalışmada eşitlik talebi. Bu, iktisadi bakımdan, meslek özgürlüğü ve erkekle kadın arasında özgür rekabetten başka anlama gelmez. Bu talebin gerçekleştirilmesi, orta burjuvazinin ve aydınların kadınları ile erkekleri arasında bir çıkar karşıtlığı ortaya çıkarır. Liberal mesleklerdeki kadınların rekabeti, burjuva kadın hakları savunucularının taleplerine karşı erkeklerin direnişinin itici gücüdür. Çıplak rekabet korkusudur; kadınların kafa emeğine karşı ileri sürülen tüm diğer nedenler, kadın beyni-

nin daha küçük olması, onun anne olarak sözümona doğal mesleği (vs., vb. — ÇN) sadece bahanedir. Bu rekabet mücadelesi, bu katmanlardan kadınları, kendi ekonomik faaliyetlerinin henüz karşısında duran tüm engelleri siyasi müsadele içinde yıkabilmek için, siyasi haklar talep etmeye zorlar.

Ben burada sadece kökene, salt iktisadi etkene işaret ettim. Ama burjuva kadın hareketini salt iktisadi dürtülere indirgemek isteseydik ona haksızlık ederdik. Hayır, onun derinlemesine bir zihinsel ve ahlaki yanı da vardır. Burjuva kadını yalnızca kendi ekmeğini [kazanmayı — ÇN] talep etmiyor, aynı zamanda zihinsel faaliyet gösterme ve kendi kişiliğini geliştirmeyi de talep ediyor. Şu trajik, psikolojik olarak ilginç Nora tiplerini tam da bu katmanlarda —kadının taş bebek olarak evinde yaşamaktan bıktığı, modern kültürün geliştirilmesine katılmak istediği— buluruz; ve burjuva kadın hakları savunucularının çabaları hem iktisadi bakımdan hem de zihinsel-ahlaki bakımdan tamamıyla haklıdır.

Proleter kadın için ise kadın sorununu yaratan, sermayenin sürekli olarak en ucuz işgücü için ufku gözlemesi, sömürme gereksinimidir... Bu şekilde proletaryanın kadını da zamanımızın iktisadi yaşamının mekanizması içine çekilmiştir, atölyelere, makina başlarına sürülmüştür. [Proletaryanın kadını — ÇN], kocasının kazancına yardım etmek üzere [evinden — ÇN] dışarıya çıkıp iktisadi yaşamın içine girmiştir, ve kapitalist üretim tarzı onu çirkef bir rakibe dönüştürmüştür; aileye refah getirmek istemiş, sonuç olarak ise proleter aile daha büyük bir sıkıntı içine düşmüştür; proletaryanın kadını, çocuklarının yaşamını daha güneşli ve daha hoş hale getirmek istediğinden bağımsız kazanç sahibi ol-

muş, oysa çoğunlukla çocuklarının elinden zorla alınmıştır. İşgücü olarak erkekle tamamen eşit hale gelmiştir: Makina kas gücünü gereksiz hale getirmiş, ve her yerde kadın emeği, aynı erkek emeği gibi, üretim açısından aynı sonuçlarla istihdam edilmiştir. Ve o ucuz bir işgücü ve herşeyden önce uysal bir işgücü olduğundan, kapitalist sömürünün dikenine karşı ancak ender durumlarda karşı koymaya cesaret ettiğinden, kapitalistler sınai kadın emeğini en yüksek derecede kullanabilmek için olanakları çoğalttılar. Proleterin karısı bunun sonucunda iktisadi bağımsızlığını kazandı. Ama hakikaten! O bu bağımsızlığı çok pahalıya elde etti ve pratik olarak o an için bundan hiçbir şey kazanmadı. Eğer aile devrinde erkeğin kadını arasıra ılımlı bir şekilde kamçıyla cezalandırma hakkı vardıysa —Bavyera rejimi hukukunu bir düşününüz—, şimdi kapitalizm onu akreplerle cezalandırmaktadır. O devirde erkeğin kadın üzerindeki egemenliği kişisel ilişkilerle ılımlılaştırılmıştı, işçi ile girişimci arasında ise sadece bir meta ilişkisi vardır. Proletaryanın kadını iktisadi bağımsızlığını kazanmıştır, ama ne insan olarak, ne kadın olarak ve ne de eş olarak kendi kişiliğini tamamıyla yaşayabilme olanağına sahip değildir. Eş olarak, anne olarak görevleri için ona sadece kapitalist üretimin masada artık bıraktığı ekmek kırıntıları kalmaktadır.

Bu nedenle proleter kadının kurtuluş mücadelesi, burjuva kadının kendi sınıfının erkeklerine karşı mücadelesi gibi bir mücadele olamaz; tam tersine, [onun mücadelesi — ÇN], kendi sınıfının erkeğiyle birlikte kapitalistler sınıfına karşı mücadeledir. Onun, serbest rekabet açısından etrafına çekilmiş olan sınırları yıkmak için kendi sınıfının erkeklerine karşı mücadele etmesine gerek yoktur. Sermayenin sömürme gereksinimi ve modern üretim tarzının gelişmesi bu mücadeleyi onun

namına tamamıyla vermiştir. Tam tersine — proleter kadının sömürülmesine karşı yeni sınırlar dikmek gerekmektedir; ona, eş olarak, anne olarak haklarını geri vermek ve onları sağlama almak gerekmektedir. Onun mücadelesinin nihai hedefi erkekle özgür rekabet değil, tam tersine proletaryanın siyasi egemenliğinin kurulmasıdır. Kendi sınıfının erkeğiyle elele proleter kadın kapitalist düzene karşı mücadele etmektedir. Buna rağmen, burjuva kadın hareketinin taleplerini de onaylamaktadır. Ama o bu taleplerin yerine getirilmesini, amaca giden yolda sadece bir araç, mücadeleye erkek proleterlerle silah bakımından eşit donatımla girebilmek için bir araç olarak görür.

Burjuva toplumu, burjuva kadın hareketinin taleplerine karşı bunları ilkesel olarak reddeden bir konumda durmaz, çeşitli devletlerde daha bugünden hem özel hukuk hem de kamu hukuku alanında kadın lehine uygulamaya sokulan reformlar bunun kanıtıdır. Almanya'da bu reformlar özellikle yavaş gerçekleşiyorsa, bunun nedenlerinden biri, liberal mesleklerdeki erkeklerin korktuğu iktisadi rekabet mücadelesidir, ikincisi ise proletaryadan sınıfsal korku sihiriyle tarihsel görevlerini yerine getiremeyen burjuva demokrasisinin Almanya'daki çok yavaş ve zayıf gelişmesidir. O, böyle reformların yapılmasının yalmzca sosyal-demokrasiye avantaj sağlayacağından korkmaktadır. Bir burjuva demokrasisi bu korkudan ne kadar az hipnotize olursa, reformlara bir o kadar hazırdır. Bunu İngiltere'de görüyoruz. Hâlâ gerçekten güçlü bir burjuvazisi olan biricik ülke İngiltere'dir, oysa Alman burjuvazisi proletaryadan korkusundan tir tir titreyerek, siyasi ve toplumsal alanda reform yapmaktan kaçınmaktadır. Üstelik Almanya'da darkafalı anlayışlar hâlâ çok yaygındır; önyargının darkafalı saç topuzu Alman burjuvazisinin ensesinde ağır bir yüktür.

Burjuva demokrasisinin korkusu elbette ki çok basiretsizdir. Kadınlara siyasi hak eşitliği tanınacak olsa, gerçek iktidar ilişkilerinde değişen hiçbir şey olmayacaktır. Proleter kadın proletaryanın kampına gidecektir, burjuva kadın ise burjuvazinin kampına. Burjuva kadın hareketi içinde —sadece, burjuva kadınları kendilerini ezilenler olarak hissettikleri sürece ortaya çıkan— sosyalist hamlelere kanmayalım.

Burjuva demokrasisi kendi görevlerini ne kadar az kavrıyorsa, kadınların siyasi hak eşitliğinden yana çıkmak bir o kadar daha sosyal-demokrasinin görevidir. Kendimizi olduğumuzdan daha iyi göstermek istemiyoruz. Biz bu talebi bir ilkenin güzel hatırı için değil, tam tersine proletaryanm sınıfsal çıkarı için yükseltiyoruz. Kadın emeği, erkeklerin geçimi üzerindeki felaketli etkisini artırdıkça, kadınları iktisadi mücadeleye katma zorunluluğu o denli yakıcılaşacaktır. Siyasi mücadele her bireyin yaşamına müdahaleyi artırdıkça, siyasi mücadeleye kadınn da katılması o denli zorunlulaşacaktır. Sosyalistler Yasası, binlerce kadına, sınıf hukuku, sınıf devleti ve sınıf egemenliğinin ne demek olduğunu yeni kavratmıştır, binlerce kadına, aile yaşamına öyle vahşice müdahale eden iktidar hakkında açıklığa kavuşma gereksinimini yeni öğretmiştir. Sosyalistler Yasası, yüzlerce kadın ajitatörün yapamayacağı işi yapmıştır, ve Sosyalistler Yasası'nın babasına ve onun uygulanmasına katılan Bakan'dan polis memuruna kadar bütün devlet organlarma bu gayri-ihtiyari ajitatif faaliyetlerinden dolayı içten müteşekkiriz. Bir de biz sosyal-demokratları nankörlükle suçluyorlar! (Kahkahalar.)

Bir başka olay daha gözönünde bulundurulmalıdır. August Bebel'in «Kadın ve Sosyalizm» kitabının yayınlanmasını kastediyorum. Bu kitap üstün yanları ya da zaafları ile değerlendirilmemelidir, yayınlanmış olduğu

zaman itibariyle değerlendirilmelidir. O sıra bu sadece kitaptan öte bir şeydi, bir olaydı, eylemdi. («Çok doğru!») Kadın sorununun tarihsel gelişme ile hangi bağıntı içinde durduğu yoldaşlara ilk kez bu kitapta açıklanıyordu, şu çağrı ilk kez bu kitaptan yükseldi: Geleceği ancak, kadınları ortak savaşçılar olarak kazanırsak elimize alabileceğiz. Ben bunu takdir ederken bir kadın olarak değil, tam tersine Partili bir yoldaş olarak konuşuyorum.

Kadınlar arasındaki ajitasyonumuz için çıkaracağımız pratik sonuçlar nelerdir? Ayrıntıya kadar inen pratik öneriler yapmak Parti kongresinin görevi olamaz; sadece, poleter kadın hareketinin genel doğrultusunu saptamak olabilir.

Ve burada kılavuz düşünce şu olmalıdır: Görevimiz özel kadın ajitasyonu yapmak değil, tersine kadınlar arasında sosyalist ajitasyon yapmaktır. Kadın dünyasının yararsız anlık çıkarlarını ön plana koymamalıyız, görevimiz, modern proleter kadını sınıf mücadelesinin saflarına katmak olmalıdır. («Çok doğru!») Kadınlar arasındaki ajitasyon için hiçbir özel görevimiz yoktur. Bugünkü toplum içinde kadınlar yararına reformlar kabul ettirilebileceği ölçüde, bunlar zaten Partimizin asgari programında talep edilmektedir.

Kadın ajitasyonu, proletaryanın genel hareketi için ivedi önemde olan tüm sorularla bağlantı kurmalıdır. Kadında sınıf bilincini uyandırmak ve onu sınıf mücadelesine katmak kesin esas görevdir. Kadın işçilerin sendikal örgütlenmesi son derece zorlaştırılmıştır. 1892'den 1895'e değin merkezi birliklerde örgütlenen kadın işçilerin sayısı yaklaşık 7000'e çıkmıştır. Buna yerel birliklerde örgütlenen kadın işçileri de katıp, bununla sadece büyük sanayide 700 000 kadın işçinin çalıştığı olgusunu karşılaştırdığımızda, daha yerine getirmemiz gereken

büyük çalışmanın bir tablosunu elde ederiz. Bu çalışma, pek çok kadının ev sanayiinde çalışıyor olması ve bu yüzden çekilmelerinin zor olmasıyla bizim için daha da zorlaşmaktadır. Üstelik bir de genç kızlar arasında çok yaygın olan, sanayide çalışmalarının geçici olduğu ve evlilikle birlikte sona ereceği görüşüyle mücadele etmek zorundayız. Pek çok kadının boynunda ikili bir yükümlülük vardır, hem fabrikada hem ailede çalışmak zorundadırlar. İşçi kadınlar için iş gününün yasayla saptanması bir o kadar zorunludur. İngiltere'de herkes, işçi kadını sendikal olarak örgütlemek için ev sanayisinin ortadan kaldırılması, iş gününün yasayla saptanması ve daha yüksek ücret sağlanmasının son derece önemli olduğu konusunda fikirbirliği içindeyken, Almanya'da, anlattığım engellere ek olarak bir de dernek ve toplantı yasalarının uygulanması eklenmektedir. Bir yandan imparatorluk kanunları kadın işçilere tam koalisyon özgürlüğünü tamrken, öte yandan tek tek federal eyaletlerin eyalet yasalarının maddeleri [bu özgürlüğü — ÇN] hayali kılmaktadır. Hukuktan sözedilebildiği ölçüde Saksonya'da dernek hukukunun nasıl uygulandığına işaret etmeyeceğim, ama en büyük iki federal eyalette, Bavyera'da ve Prusya'da dernek yasaları, kadınların gittikçe sendikal örgütlere katılmasını imkansız kılacak şekilde uygulanmaktadır. Prusya'da çok yakın geçmişte özellikle «liberal» ebedi bakan adayı Bay von Bennigsen'in ili, dernek ve toplantı hakkmın yorumlanmasında bir insan tarafından yapılması mümkün olan herşeyi yapmıştır. Bavyera'da kadınlara kamuya açık tüm toplantılar yasaklanmıştır. Bay von Feilitzsch parlamentoda gayet açık bir şekilde, dernek yasasının uygulanmasında yalnızca [yasanın — ÇN] metninin değil, ama aynı zamanda yasa koyucunun niyetinin de hesaba katıldığını açıklamıştır. Ban von Feilitzsch, günün birinde Bavyera Bay

von Freilitzsch'i polis bakanı atama sevincini rüyasında görmeden önce ölüp gitmiş olan yasa koyucuların niyetinin ne olduğunu tam olarak bilme şanslı durumundadır. Bu beni şaşırtmıyor, çünkü tanrı kime bir mevki verdiyse ona aklı da vermiştir, ve bugünkü ruhçuluk devrinde tam da Bay von Feilitzsch mevki aklını elde etmiştir ve dördüncü boyutun yolu üzerinde çoktan ölmüş olan yasa koyucuların niyetini bilmiştir. (Kahkahalar.)

Ama şeylerin bu durumu, proleter kadınlarm erkeklerle birlikte örgütlenmesini mümkün kılmamaktadır. Bugüne değin [proleter kadınlar — ÇN] polis iktidarına ve hukukçu akıldaneliğine karşı mücadele etmek zorundaydılar, ve onlar bu mücadelede biçimsel olarak yenilmişlerdir. Ama gerçekte onlar yenen taraf olarak kalmışlardır; çünkü proleter kadınlarm örgütünü yıkmak için uygulanan tüm önlemler sadece onların sınıf bilincini gittikçe daha fazla uyandırma etkisini göstermişlerdir. İktisadi ve siyasi alanda güçlü bir kadın örgütü elde etmek için çabalıyorsak, o zaman ilkönce ev sanayiine karşı mücadele ederek, daha kısa çalışma zamanından yana olarak ve herşeyden önce hakim sınıfların dernek hukuku diye adlandırdıkları şeye karşı çıkarak, dolaşım özgürlüğü olanağını sağlamalıyız.

Kadın ajitasyonunun hangi biçimlerde yapılacağını bu Parti kongresinde saptayamayız; ilkönce kadınlar arasında nasıl ajitasyon yapmamız gerektiğini öğrenmek zorundayız. Sizlere sunulan kararda, kadınlar arasından, kadınlar arasmda sendikal ve iktisadi örgütlenmeyi teşvik etme, her yerde aynı ve planlı bir şekilde biçimlendirme görevine sahip güvenilir kişiler seçilmesi önerilmektedir. Öneri yeni değildir; ilke olarak Frankfurt' taki Parti kongresinde kabul edilmiştir ve tek tek yörelerde daha şimdiden çok iyi bir başarıyla uygulanmış-

tır; aynı şeyin daha büyük çapta uygulanmasının, proleter kadını daha kapsamlı olarak proleter harekete çekmek için uygun olduğu görülecektir.

Ama ajitasyon salt sözle yapılmamalıdır. Çok sayıda ilgisiz bizim toplantılarımıza gelmemekte, sayısız eş ve anne bizim toplantılarımıza gelememektedir bile — proleter kadını anne ve eş olarak yükümlülüklerine yabancılaştırmanın sosyalist kadın ajitasyonunun görevi olması mümkün de olamaz; tam tersine, [proleter kadın — ÇN] bu görevi bugüne kadar yaptığından daha iyi yerine getirmeye çalışmalıdır, ve bunu proletaryanın kurtuluşunun çıkarı uğruna [yapmalıdır — ÇN]. [Proleter kadın — ÇN] aile içindeki ilişkiler, evindeki etkinliği ne kadar iyi olursa, mücadeleye bir o kadar yetenekli olacaktır. Ne kadar çocuklarının eğiticisi ve yetiştiricisi olabilirse, onları o denli aydınlatabilecek, onların tıpkı bizim gibi saflarda proletaryanın kurtuluşu için aynı coşku ve özveriyle mücadeleye devam etmelerini sağlayabilecektir. Proleter o zaman «Benim karım!» dediğinde, zihninden şunları ekleyecektir: «benim ülkülerimin yoldaşı, benim mücadelelerimin arkadaşı, çocuklarımın gelecek mücadeleler için yetiştiricisi!» Kocasını ve çocuklarını sınıf bilinciyle dolduran bu anneler, bu eşler, toplantılarımızda gördüğümüz kadın yoldaşlar kadar çok şey yapacaklardır. (Canlı alkışlar.)

Dolayısıyla, 'Dağ yürümezse abdal yürümelidir': Kadınlara sosyalizmi planlı yazılı bir ajitasyonla götürmeliyiz. Ve bunun için sizlere bildiri dağıtımını öneriyorum: çeyrek forma boyu sayfaya tüm sosyalist programı sıkıştıran, yüzyılımızın tüm bilimini veren geleneksel bildiriler değil — hayır, bir tek pratik soruyu bir tek bakış açısından, sınıf mücadelesi bakış açısından açıklayan küçük bildiriler, esas mesele budur. Ve bildirilerin teknik yapımı sorunu da bizim kayıtsız kalacağı-

mız bir şey olamaz. Eskiden olduğu gibi en kötü kalite kağıt ve en kötü kalite baskı değil —basılı söze erkek proleter gibi bir saygı duymayan proleter kadın, böyle kötü biçimli bir bildiriyi buruşturup atar—, tam tersine, Amerikan ve İngiliz yeşilaycıların yaptığı gibi, 4 ile 6 sayfa içerikli, sayfa düzenlemesi iyi küçük kitapçıklar. Çünkü proleter kadın da: Ah, bu şeycik ne güzelmiş, bunu saklayayım diyecek kadar kadındır! (Kahkahalar ve alkışlar.) Ve önemli olan cümleleri büyük, kalın harflerle basmalıyız; o zaman [proleter kadın — ÇN] okumaktan korkmayacak, tüm zihinsel dikkati deyim yerindeyse ona takılacaktır.

Ayrı bir kadın gazetesi kurma planını onaylayamayacağım, çünkü benim, «Eşitlik»in kadın redaktörü olarak değil ama —bu gazete kadın kitleleri için değildir, ileri kadınlar içindir—, kadın işçiler arasında yazın dağıtıcısı olarak kişisel deneyimlerim oldu. Bayan Gnauck-Kühne'nin davranışından ilham alarak, belirli bir fabrikanın kadın işçileri arasında haftalar boyu gazete dağıttım ve onların gazetelerin içeriğinden aydınlatıcı olanı değil, tam tersine sadece ve yalnızca eğlendirici ve gülünç olanı edindiklerine kanaat getirdim. Bu yüzden, ucuz bir gazetenin gerektirdiği büyük özverilere değmeyecektir.

Ama kadın proleter, eş, anne olma sıfatıyla kadına sosyalizmi açıklayan bir dizi broşür yaratmak zorundayız. Bayan Popp'un güçlü broşürleri dışında, istenilen düzeyde bir tek broşürümüz yok. Günlük basınımız da bugüne kadarkinden daha çok şey yapmalıdır. Bazı günlük gazeteler ayrı bir kadın postası çıkararak kadınları aydınlatma girişiminde bulundular; «Magdeburger Volksstimme» iyi bir örnek oluşturdu, Zwickau'daki Goldstein yoldaş da bu yolda beceriyle ve başarıyla ilerledi. Ama bugüne değin günlük basın herşeyden önce

proleter kadını abone olarak kazanmakla yetindi, onu aydınlatmak yerine, onun aydınlanmamışlığını, onun kötü, eğitimsiz zevkini okşadı.

Yineliyorum, bunlar sizlerin oyunuza sunduğum esinlenmelerdir yalnızca. Kadın ajitasyonu zordur, yorucudur, büyük fedakarlık ve büyük kurban gerektirir, ama bu fedakarlıklar mükafatlandırılacaktır ve bu fedakarlıklar yapılmak zorundadır. Çünkü nasıl proletarya kurtuluşunu ancak, milliyet farkı gözetmeksizin, meslek farkı gözetmeksizin birlikte mücadele ederek elde edebilirse, tıpkı onun gibi kurtuluşunu ancak, cinsiyet farkı gözetmeksizin birlik olduğu zaman elde edebilecektir. Proleter kadınların büyük kitlesini proletaryanın kurtuluş mücadelesine katmak, sosyalizm fikrinin zaferinin, sosyalist toplumun inşasının önkoşullarından biridir.

Bugün kadının mesleki çalışmasının doğurduğu çelişmeyi ancak sosyalist toplum çözecektir. İktisadi birim olarak aile ortadan kalkıp ahlaki birim olarak aile onun yerine geçtiğinde, aynı haklara, aynı çabaya ve aynı hedefe sahip, erkekle birlikte ilerleyen yoldaş olarak kadın kendi kişiliğini geliştirebilecek, ama aynı zamanda eş ve anne olarak kendi görevlerini de en iyi şekilde yerine getirebilecektir.

«Nur mit der proletarischen Frau wird der Sozialismus siegen!».
Clara Zetkin,
«Ausgewählte Reden»,
cilt I, s. 95-111,

KADINLAR KARL MARX'A NE BORÇLUDUR

Mart 1903

14 Mart, Karl Marx'ın Londra'da ölümünün yirminci yıldönümüydü. Yaşamı, 40 yıl boyunca Karl Marx'ın yaşamıyla en içten biçimde çalışma ve mücadelede bağlı olan Engels, Marx öldüğünde, ortak bir dosta, New York'taki Sorge yoldaşa şöyle yazıyordu:

«İnsanlık bir kafa boyu kısaldı, bugün sahip olduğu en önemli kafaydı eksilen.»*

O bununla son derece isabetli bir değerlendirme yapıyordu.

Bu makale çerçevesinde, Karl Marx'ın bilim adamı ve devrimci savaşçı olarak proletaryaya ne verdiğini ve proletarya için ne anlam ifade ettiğini anlatmak, bizim görevimiz olamaz. Bunu yapmak, bugünlerde sosyalist basında onun ölçülemez derecede zengin, derin bilimsel ve pratik yaşam eserini, ve kendisini proletaryanın hizmetine sunan muazzam, mükemmel kişiliği hakkında yazılanları tekrarlamak olurdu. Bunun yerine biz, pro-

* *Karl Marx/Friedrich Engels, Seçme Mektuplar, Dietz Yayınevi, Berlin 1953, s. 432.*

leter kadm hareketinin, evet, genel olarak kadın hareketinin özellikle ona ne borçlu olduğuna kısaca değinmek istiyoruz.

Şüphesiz: Marx hiçbir zaman «başlı başına» ve bir «sorun olarak» kadın sorunuyla uğraşmamıştır. Buna rağmen o, yeri doldurulamaz bir şey, kadının tam hakka sahip olma mücadelesinde en önemli olan şeyi yapmıştır. Materyalist tarih anlayışıyla o bize kadın sorunu hakkında hazır reçeteler değil ama çok daha iyi bir şeyi, onu incelemek ve kavramak için doğru, emin yöntemi verdi. Kadın sorununu genel tarihsel gelişmenin akışı içinde, genel toplumsal bağıntılar ışığında onun tarihsel olarak koşullanmışlığını ve haklılığını açıkça kavramayı, onun harekete geçirici ve taşıyıcı güçlerini bilmeyi, onun yöneldiği hedefleri, ortaya çıkan sorunların çözümünün ancak hangi koşullar altında bulunabileceğini bilmeyi ancak materyalist tarih görüşü olanaklı kılmıştır.

Kadının aile ve toplumdaki yerinin sonsuza dek değişmez olduğu, bunlarm ahlak yasaları ya da tanrı buyrukları tarafından yaratıldığı şeklindeki eski batıl inanç paramparça yere serildi. Toplumun diğer kurumları ve varoluş biçimleri gibi, ailenin de sürekli bir oluşma ve geçip gitmeye tabi olduğu, ve onlar gibi, ekonomik ilişkiler ve bunlarca taşınan mülkiyet düzeni ile birlikte değiştiği açıkça ortaya çıktı. Ama üretim biçimini dönüştürerek ve onu iktisadi düzen ve mülkiyet düzeninin karşısma koyarak bu dönüşüme yolaçan işe iktisadi üretici güçlerin gelişmesidir. Devrimcileşmiş iktisadi ilişkiler ve bağıntılar temeli üzerinde insan düşüncesinin devrimcileşmesi, toplumsal üstyapının kurumlarını iktisadi temeldeki değişmelere bağlı olarak yeniden biçimlendirme çabası, mülkiyet biçimlerinde ve egemenlik ilişkilerinde kalıplaşmış olan şeyleri ortadan kaldırma

çabası gerçekleşir. Bu çaba, sınıflar savaşımı aracıyla kendini kabul ettirir.

Engels'in aydınlatıcı incelemesi «Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni»ne yazdığı önsözünden, burada geliştirilmiş olan teorik düşüncelerin ve bakış açılarının büyük kısmının Marx'ın mirası olduğunu, arkadaşının bunları eşsiz sadakatle ve dahice bir mirasçı olarak işlediğini biliyoruz.

Bu eserden tek tek hipotez olarak ayıklanabilecek, evet ayıklanması gereken şeyler ne olursa olsun; bir bütün olarak bu eser bize, bugünkü aile ve evlilik biçiminin, iktisadi ilişkilerin ve mülkiyet ilişkilerinin etkisi altında tedricen gelişmiş olduğu çok karmaşık koşulları berrak bir şekilde teorik olarak kavrayışın parlak bir yığınını vermektedir. Ve bu kavrayış bize kadının geçmişteki konumunu doğru bir şekilde değerlendirmeyi yalnızca öğretmekle kalmaz, bilakis kadın cinsinin bugünkü toplumsal konumunu, özel hukuktaki ve devlet hukukundaki yerini anlamak için de sağlam bir köprü oluşturur.

Bugünkü toplumsal düzende, bu durumu ve hukuki yeri temelden devrimden geçirecek ve kadının hak eşitliğini sağlayacak karşı konulmaz, durdurulamaz tarihsel güçlerin işbaşında olduğu, «Kapital»den ikna edici bir güçle çıkmaktadır. Marx burada klasiklere yaraşır bir ustalıkla, kapitalist üretimin gelişmesini ve özünü en ince dallarına, en karışık aşamalarına değin tahlilci bir biçimde ele alarak ve onun kendine özgü hareket yasasını artı-değer yasasında keşfederek, —özellikle kadın ve çocukların çalışmasını ele alan açıklamalarında— kapitalizmin kadının eski ev ekonomisi faaliyetinin temelini yıktığını, böylece eskiden kalma aile biçimini çözdüğünü, kadını aile dışında ekonomik olarak bağım-

sızlaştırdığını ve böylece onun eş, anne ve vatandaş olarak hak eşitliği için sağlam zemini inşa ettiğini ikna edici bir biçimde kanıtlamıştır. Ama Marx'ın eserlerinden şu da açık bir şekilde anlaşılmaktadır: sosyalist toplum düzeniyle kadın sorununun tam çözümü için vazgeçilmez toplumsal önkoşulları yaratabilecek olan ve yaratmak zorunda olan tek devrimci sınıf proletaryadır. Burjuva kadın hakları savunuculuğunun, proleter kadınların toplumsal kurtuluşunu ne mücadeleyle elde etme isteğinde ve ne de bu yetenekte olmadığını bir yana bırakırsak, onun, kapitalist toplum düzeni içinde, cinsiyetlerin toplumsal ve hukuksal eşitliği zemini üzerinde yeşermek zorunda olan yeni zorlu çelişkileri çözmekte de aciz olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çelişkiler ancak, insanın insan tarafından sömürülmesi ile birlikte bununla koşullu olan çelişkiler de aşıldığında ortadan kalkacaktır.

«Kapital»in bilimsel araştırma içinde ailenin dağılması ve bunun nedenleri hakkında öğrettiklerini, Marx ve Engels'in ortak eseri olan «Komünist Manifesto», müthiş bir güce sahip olan şu cümlelerle özetlemektedir:

> «Kol emeğiyle yapılan işlerde becerinin ve gücün gerekliliği ne kadar azalırsa, başka bir deyişle modern sanayi ne kadar gelişirse, erkek emeğinin yerini o ölçüde kadın emeği alır. Yaş ve cinsiyet farklılıklarının işçi sınıfı için hiçbir ayırt edici toplumsal geçerliliği kalmamıştır artık. Artık yalnızca, yaş ve cinsiyetlerine göre farklı masraflara yolaçan iş araçları vardır...
>
> Burjuvazi, aile ilişkilerinin dokunaklı-duygusal örtüsünü çekip almış ve onu katıksız bir para ilişkisine dönüştürmüştür...
>
> Eski toplumun yaşam koşulları, artık proletar-

yanın yaşam koşulları içinde yokedilmişlerdir. Proleter mülksüzdür; onun kadın ve çocuklarla olan ilişkisinin burjuva aile ilişkisi ile hiçbir ortak yanı yoktur...

Bugünkü aile, burjuva ailesi hangi temele dayanıyor? Sermayeye, özel kazanca dayanıyor. Bu aile, tam olarak gelişmiş biçimiyle, yalnızca burjuvazi için vardır; ama bu durum, proleterler arasında ailenin nerdeyse hiç bulunmamasıyla ve açık fuhuşla tamamlanıyor...

Büyük sanayiin etkisiyle proleterler için bütün aile bağları kopup parçalandıkça, proleterlerin çocukları basit birer ticaret metası ve iş aracına dönüştükçe, burjuvazinin yapmacık bir edayla aile ve eğitimden, anababa ile çocuk arasındaki kutsal ilişkiden dem vurması, bir kat daha iğrençleşiyor.»*

Marx, tarihsel gelişmenin yalnızca yıkmakla kalmadığına gözlerimizi açmakla yetinmiyor, aynı zamanda onun yeniyi, daha iyiyi, daha mükemmeli inşa ettiğine dair zafer dolu bir inançla da bizi dolduruyor.

«Kapitalist sistem içinde eski aile yapısının çözülmesi», diye okuyoruz «Kapital»de, «şimdi ne kadar korkunç ve iğrenç görünürse görünsün, buna rağmen büyük sanayi kadınlara, her iki cinsiyetten genç kişilere ve çocuklara ev ekonomisi alanının öte yanında toplumsal olarak örgütlenmiş üretim süreçleri içinde verdiği tayin edici rolle, ailenin ve cinsiyetler arasındaki ilişkinin daha yüksek bir biçimi için yeni ekonomik temeli yaratır.»* Marx ve Engels «Komünist Manifesto»da gururla

* *Karl Marx, «Das Kapital», Birinci Cilt, s. 515.*

ve üstün bir alayla, bu gelecek idealine ilişkin kirli suçlamaların karşısma, bugün varolan durumun acımasız karakterizasyonunu koyarlar:

«Burjuva, karısını basit bir üretim aracı olarak görür. Üretim araçlarının ortaklaşa kullanılacağını duyunca da, pek doğal olarak, herşeyin ortak olmasının kadınların da ortak olmasına yol açacağından başka bir sonuca varamaz.

Gerçek amacın, kadınların basit birer üretim aracı olmaktan çıkarılması olduğu, aklının ucundan bile geçmez burjuvanın.

Doğrusu, burjuvalarımızın, komünistler tarafından açıkça ve resmen kurumlaştırılacağını ileri sürdükleri, kadınların ortaklaşa kullanılması karşısında duydukları erdemli öfkeden daha gülünç bir şey olamaz. Komünistlerin kadınların ortaklaşa kullanılmasını getirmelerine gerek yoktur ki; çok eski zamanlardan beri varolan bir şeydir bu.

Burjuvalarımız, bırakalım genelev fahişelerini, yanlarında çalışan proleterlerin karılarına ve kızlarına keyiflerince el atmakla da yetinmez, birbirlerinin karılarını ayartmaktan sonsuz bir zevk alırlar.

Burjuva evliliği, gerçekte, evli kadınlarda ortaklıktır. Bu yüzden de Komünistler, olsa olsa, kadınların ortaklaşa kullanılmasını ikiyüzlülükle gizlenen bir şey olmaktan çıkarıp açıkça meşrulaştırılmış bir şey haline getirmek istemekle suçlanabilirler. Nerede kaldı ki, bugünkü üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılmasıyla birlikte, kadınların bu sistemden kaynaklanan ortaklaşa kullanılmasının, ya-

ni açık ve gizli fuhuşun da ortadan kalkacağı açıktır.»*

Ne var ki, kadın hareketinin Marx'a borçlu olduğu şey, onun, kendisinden başka hiç kimsenin yapmadığı gibi, kadın cinsini toplumsal kölelikten özgürlüğe, sakatlanarak körelmekten uyumlu, güçlü insanlığa yükselten acılı gelişmenin yolunu aydınlatmış olmasından ibaret değildir. Bugünkü toplumdaki sınıf çelişkilerinin ve onların köklerinin derinlemesine, basiretli bir tahlilini yaparak, o, çeşitli sınıflardan kadınları birbirinden ayıran aşılmaz çıkar karşıtlığını da ortaya çıkarmıştır. Burjuva bayanları ile proleter kadınları sözümona birleştirici bir bağla kuşatan büyük bir «kızkardeşlik» «gönüldaşlığı», materyalist tarih anlayışının havası içinde, tıpkı parlak sabun köpükleri gibi sönüp gitmiştir. Marx, proleter ve burjuva kadın hareketi arasındaki bağı kesip atan kılıcı dökmüş ve onu kullanmayı öğretmiştir; ama o aynı zamanda, birincisini [proleter kadın hareketini — ÇN] kopmaz biçimde sosyalist işçi hareketiyle birleştiren, proletaryanın devrimci sınıf mücadelesine bağlayan anlayış zincirini de yaratmıştır. Böylece o, mücadelemize, hedef açıklığını ve büyüklüğünü, üstünlüğünü kazandırmıştır.

«Kapital», kadın emeği sorununa, işçi kadınların durumuna, işçilerin yasal olarak korunmasının gerekçelendirilmesine vb. ilişkin olarak paha biçilmez zenginlikte olgular, bilgiler ve yol gösterici fikirlerle doludur. O, hem güncel talepler hem de yüce sosyalist gelecek hedefi uğruna mücadelemizde bizim için bitip tükenmez bir fikirsel donanım hazinesidir. Marx bizi, tam da proleter kadınların savaşma yeteneğini arttırmak için yakı-

---

* *Marx/Engels, Seçme Eserler, c. I, s. 39/40. (Manifesto'dan — ÇN).*

cı bir gereklilik olan küçük, çoğu halde verimsiz günlük çalışmaya layık olduğu değeri verme yönünde eğitmektedir. Ama o bizi aynı zamanda siyasi iktidarın proletarya tarafından ele geçirilmesi uğrundaki büyük devrimci kavgayı sağlam, ileri görüşlü bir biçimde değerlendirecek şekilde de ilerletmektedir, ki bu kavga olmaksızın sosyalist toplum ve kadın cinsiyetinin kurtuluşu parlak rüyalar olarak kalır. O bizi öncelikle, günlük çalışmaya değer ve önem veren şeyin, yalnızca o yüce hedef olduğu inancıyla doldurmaktadır. Böylece o bizi, tek tek olguların, görevlerin ve başarıların kalabalığı arasında hareketimizin özünün büyük temel bilgisini gözden yitirme ve güçleri kemiren günlük çabalar içinde, şafağın ışıldadığı geniş tarihsel ufku kaybetme tehlikesinden korumaktadır. O, devrimci düşüncenin ustası olduğu kadar, onun meydan savaşlarına katılmak proleter kadın hareketi için görev ve onur, mutluluk ve şeref olan devrimci mücadelenin de önderi olarak kalmaktadır.

Clara Zetkin
«Was die Frauen Karl Marx eerdanken».
«Die Gleichheit» (Eşitlik),
İşçi Kadınların Çıkarları için Gazete,
Stuttgart, 25 Mart 1903.

KADINLAR LENİN'E NE BORÇLUDUR

Ocak 1925

Tüm yerküre üzerinde milyonların derin bir üzüntüyle şu haberi almalarından bu yana bir yıl geçti: Bir büyük artık yok. Lenin öldü! Tüm yerküre üzerindeki milyonların acıyla yakındıkları bir yıl: En iyi, en öngörülü, en cesur önderimizi yitirdik. Lenin öldü!

Lenin gerçekten öldü mü? İşçi sınıfının ve küçük köylülüğün kadın ve erkekleri, dünyanın kuzey ve güneyindeki, doğu ve batısındaki ezilenler ve sömürülenler gerçekten de, onun sağlam ve zeki önderliği olmaksızın mı mülkiyetin kölelik iktidarından kurtuluş yolunu aramak zorundalar?

Hayır, binlerce kez hayır! Bizden ayrılan Lenin, onunla omuz omuza çarpışarak ilerleyen bizler için, yoksulluk ve kölelik zincirlerinden kurtulmayı isteyen çile çeken ve ağır yük altında ezilen kitleler için her zamankinden daha canlı. Bedensel ölüm hayatı durdursa da, onunkisi gibi dahiyane bir zeka ışıldamaya son veremez; onunkisi gibi sıcak bir yürek soğuyamaz; onunkisi gibi güçlü bir irade itici gücünü yitiremez. Lenin'in zekası, yüreği ve iradesi, onun bize bıraktığı zengin mirasta ölümsüzlüğünü sürdürüyor: Yazılarında ve konuşmalarında, oluşumları ve gelişimleri öncelikle onun eseri olan üç muazzam tarihsel oluşumda, Rusya Komünist

Partisi'nde, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nde, Komünist Enternasyonal'de [ölümsüzlüğünü sürdürüyor — ÇN].

Lenin, hepimizin değerli önderi ve öğretmeni olarak kalmıştır. Evet, ölümünden sonra her zamankinden daha fazla önderimiz ve öğretmenimiz olmuştur. Bütün ülkelerde eskiden olduğundan daha fazla sayıda emekçi kitleler, onun düşüncelerinden ve eserlerinden öğrenmek amacıyla bunlarla ilgileniyorlar. Ustayı kaybetmeleri, o olmaksızın burada burjuvaziye karşı iktidar mücadelesi sürdürmek, orada komünizmin yeni dünyasını gerçekleştirmek zorunda kalmaları, onların sorumluluk duygusunu artırdı. Buna bir de, dönemin onlara en ağır görevleri yüklemesi eklenmektedir. Dünya burjuvazisi, sallanan egemenliğini emekçileri amansızca yağmalama ve boyunduruk altına alma yoluyla sağlamlaştırabilmek için henüz her yerde saldırıyor. Daha henüz, politik iktidarın burjuvazinin elinden koparıldığı tek devlet oluşumu olan İşçi ve Köylü Cumhuriyetleri Birliği'ne karşı yeni saldırılar düzenlemeye yelteniyor. Bütün ülkelerin komünizme ilerleyen kitleleri, Lenin'in sözünde ve eyleminde, ortaya çıkan sorunlar için aydınlık ve kılavuzluk arıyorlar. Nasıl zafer kazandığını göstermek amacıyla, onun başlattığını onun ruhunda sürdürmek istiyoruz.

Emekçi kadınların Lenin'in öğretisini öğrenme, onları özümlemeleri için en zorlayıcı nedenler mevcuttur. Kuşkusuz, kapitalizmin etlerine işleyen zincirlerini parçalamak isteyen tüm diğer ezilen ve hor görülen tabakalardan; sözleri ve eylemleri ekonomiyi, toplumsal kurumları ve ilişkileri komünizm doğrultusunda kökten değiştirmeye yönelik olan diğer herkesten daha fazla zorlayıcı nedenleri [vardır — ÇN]. Kapitalizm varolmaya devam ettiği, zenginleri milyarder, yoksulları di-

lenci, zayıfları köle haline getirdiği sürece emekçi kadınlar çifte boyunduruk taşımak zorunda kalacaklar, iki yönden haklarından yoksun bırakılmak, ayaklar altına alınmak ve sömürülmek kaderleri olacaktır. Evde erkek, fabrikada ya da tarlada ise kapitalist, efendileri olacaktır. Yalnızca Komünizm onları hak yoksunluğundan ve alçaltılmaktan kurtarabilir. Ancak, milyonlarca emekçi kadın toplumun kökten değiştirilmesine bilinçli ve kararlı olarak katılmadıkları sürece, Komünizmin gerçekleştirilmesi olanaksızdır. Hem kapitalizme karşı savaşan kadın olarak, hem de yeni, daha yüksek bir toplumun oluşumuna katılan kadın olarak, proleter devrimine mümkün olan en fazla gücünü sarfedebilmesi için o Lenin'in bilgisinden yararlanmalıdır.

Lenin, «kadın sorunu» üzerine tek kelime yazmamış, tek sözcük konuşmamış olsaydı bile, hem zenginliğin emeği hâlâ sömürdüğü tüm ülkelerin çalışan kadınları için, hem de Sovyetler Birliği'nin proleter ve köylü kadınları için, kurtuluşları uğrunda üstün bir önder olurdu. Çünkü o, kadın cinsinin büyük kurtarıcısını, proleter devrimi hızlandırmak, onun ilk hayat belirtilerine zafere ulaşma gücünü vermek amacıyla çağımızdaki diğer herkesten daha fazla çaba gösterdi. Lenin, sosyalizmin dahiyane yaratıcıları Marx ve Engels'in kapitalizmi altetmek ve komünizmi kurmak için emekçilere bıraktığı en önemli bilgileri bağımsız olarak daha fazla açıklığa kavuşturdu ve daha da geliştirdi. Tam bir berraklık ve belirginlikle, komünizmi gerçekleştirmek için, yalmzca devlet iktidarını ele geçirmenin yetmediğini emekçilere kanıtladı. İşçi sınıfı, tam tersine, daha güçlü, daha amansız yumruğuyla burjuva devlet aygıtını parçalamalıdır. Bu aygıt, emekçilerin burjuvazi tarafından boyunduruk altmda tutulmasının ve sömürülmesinin aracıdır, çoğunluğun azınlık tarafından sömü-

rülmesine ve boyunduruk altında tutulmasına son vermek de işe yaramaz. Proletarya, kendi kurtuluşunun aracı olan devleti, komünizmle şekillendirmek zorundadır. Görevi, yeni bir devlet düzeni, proleter bir iktidar aygıtı oluşturmaktır.

Lenin, tüm aldatıcı yaldızı içinde, en ileri cumhuriyetçi aşamasında bile burjuva parlamentarizmini teşhir etti. Onu, kitlelere olduğu gibi gösterdi: Burjuvazinin emekçiler üzerindeki sınıf egemenliği, zenginlerin ve sömürücülerin çeşitli tabakalarından hangilerinin emekçi kitlelerden daha fazla zenginlikleri sıkıp çıkaracaklarına dair aile içi çatışmalarını üzerinde yürüttükleri mücadele zemini, Lenin, burjuva toplumunu ve onun devletini bu gerçeğin ışığında tartarak, burjuva toplumunun üzerindeki tüm parıltılı ve sahte yaldızı koparıp attı. Burjuva demokrasisi, zenginlerin ve güçlülerin ayrıcalıklarına ve egemenliğine hizmet etmesine rağmen, halk iradesi ve halk egemenliği gibi görünmeye çalışmaktadır. Parlak yalan-dolanları ile emekçi kitlelerin devrimci mücadele azmini zehirlemekte ve felce uğratmaktadır.

Lenin, emekçilerin kurtuluşu için, salt burjuva demokrasisine olan eski tehlikeli hayalleri parçalamaktan daha fazla katkıda bulundu. Büyük toprak sahipleri, fabrikatörler, tacirler, bankerler ve diğer tüm kapitalistlerin iktidarını tümüyle yok etmek amacıyla Sovyet düzeninin tek devlet biçimi, proletarya diktatörlüğünün zorunlu bir araç olduğu berrak bilgisini ortaya koydu. Yalnızca Sovyet düzeni altında, yalnızca proletarya diktatörlüğüyle, toprak, fabrikalar ve diğer büyük işletmeler ve işyerleri gibi hayatın gıdasını ve gereksinimini karşılayan, kültürü geliştiren şeylerin üretimi için gereken büyük araçlar bu efendilerin soyguncu ellerinden çekip alınabilir. Kol ve kafa güçleriyle verimli hale ge-

tirdikleri bu araçlar, ancak emekçilerin ortak mülkiyetine dönüştüğünde, azınlığın zenginleşmesine ve iktidarına hizmet etmeye son verirler, herkesin refahını, özgürlüğünü ve eğitimini güvence altına alırlar.

Lenin, bilimsel sosyalizmin temel öğretilerini, zenginlerin salonlarında fısıldamadı. İşçilere ve köylülere, despotizmi ve kapitalizmi parçalayarak özgür olabileceklerini söyleyenlere Çarlığın zindanları, Sibirya'yı, darağaçlarını öngördüğü bir dönemde, bunları fabrikalara, işletmelere ve mujiklerin* kulübelerine taşıdı. Lenin, her türlü haktan yoksunlara, proletarya diktatörlüğünü kurmak için tutmak zorunda kaldıkları tehlike ve kurban dolu çetin yolu, devlet iktidarını ele geçirmek için devrimci mücadele yolunu gösterdi. Köylülere müttefik olarak gereksinimleri olduğuna dair proleterlerin gözünü açtı. Yalnızca sanayideki kardeşleriyle birlikte kan emici büyük toprak sahiplerini ve tefecileri sırtlarından atabileceklerine mujikleri ikna etti. Mücadele için toparlanmaları, örgütlenmeleri, kendilerini her bakımdan donatmaları ve ona hazır olmaları amacıyla proleterlere ve köylülere çağrıda bulundu. Çarlığın boyunduruk altına aldığı tüm milletlerden, milliyetlerden ve ırklardan sömürülenleri ve ezilenleri devrimci mücadele arzusu içinde birleştirdi. Çetin ve tutkulu özen ve çaba yılları içinde şanlı Bolşevik Parti'yi, ona layık devrimci partiyi oluşturdu. Bolşevik Parti'nin ruhu ve örgütlenmesi, onu, Lenin'in kapitalizmin dize getirilmesi ve komünizmin kurulması üzerine öğretilerini proleter kitlelere taşımaya, mücadele ve zafer doğrultusunda önderliklerini üstlenmeye yetkin kıldı.

Lenin, mevcut koşullarm esaslı bir şekilde incelen-

---

* *Çarlık Rusya'sında köylüler için aşağılayıcı bir tanımlama. ÇN.*

mesi sonucunda tayin edici saatin geldiği, düşüncenin eyleme dönüşmesi gerektiği kanısına vardığında, ayaklanma çağrısını yükselttiğinde, kitleler, parti ve onların en büyük önderi olarak o, zafer kazanabilen ve zaferi kazanmaları gereken ayrılmaz bir bütün oldular. Rus proletaryası, köylülerin desteğinde, kahramanca devrimci mücadele içinde, dünya üzerinde ilk kez, devlet iktidarını eline geçirdi ve Sovyet düzenini ve diktatörlüğünü kurdu. Yerli ve yabancı karşı-devrime, açlık, soğuk ve her türden yoksunluğa karşı kurban dolu mücadele içinde, Kızıl Ekim'in kazanımlarını savundu, korudu ve pekiştirdi.

Bu tarihsel dev eser, Lenin'siz düşünülemez. En çok ona özgü olan şey, burada canlı ve etkin bir hale geldi, partinin ve kitlenin bilgisi, parti ve kitle yaşantısı, parti ve kitle iradesi oldu. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği, sınırları, dağları, denizleri aşarak, gelecek yüzyıllar boyunca Lenin'in özü ve çabasından sözedecek olan muazzam bir anıttır. O, dünya devriminin başlangıcını ve gücünü ilan eden ilk proletarya diktatörlüğünün alemidir. Dünya burjuvazisi için bir korku, onların insanları aşağılayan ve kitle katliamcısı sınıf egemenliklerinin kaçınılmaz sonunun habercisi, dünya proletaryası için devrimci güçlerinin onaylanması ve bu gücü artık tayin edici eylem için toparlamaları doğrultusunda bir uyarıdır.

Bunun emekçi kadınlarla ilgisi mi ne? Sovyetler Birliği'ndeki milyonlarca proleter ve köylü kadın bunu sevinçle ve gururla yamtlıyorlar. Artık, kapitalistin iş saatlerini gecenin derinliklerine kadar uzatması, kazançlarını açlık ücretleri derecesinde kısaltması, dükkanlarda ve pazarda soyması önünde; köyde büyük toprak sahibi, zengin köylü ve tefecinin, evdeki, bahçedeki, tarladaki arı çalışkanlığının sonucu elde ettiği ürünlerini el-

lerinden koparıp alması önünde korkuyla titremiyor. Artık, evde ve toplumsal yaşamda erkeğin egemenliğinden, ayrıcalıklarından, kadın olarak, anne olarak yasa koyucu tarafından ihmal edilmeleri, geriye itilmeleri ve haklarından yoksun bırakılmalarından korku duymuyorlar.

İşçi ve köylü cumhuriyetlerinin Sovyet düzeni, emekçi köylülere ektiklerini toplama olanağı tanıyor, çünkü toprak kamunun mülkiyeti haline geldi; proleterlere temsilcileri ve görevlileri aracılığıyla sanayideki çalışma koşullarını biçimlendirme yetkisi veriyor, çünkü dış ticaret, bankalar, demiryolları, deniz yolları gibi büyük işletmeler devletin elindedir ve kapitalistlerin kiralama ve imtiyaz yoluyla ellerinde bulundurdukları işletmeler için de aynı yasalar ve kurallar geçerlidir. Ama bu devlet, işçilerin ve köylülerin devletidir. Emekçiler, erkekler gibi kadınlar da, Sovyetlerde onun yasalarını yazıyorlar, uyguluyorlar, toplumsal kurumları ve toplumsal hayatı yönetiyor ve biçimlendiriyorlar. Sovyet yasa koyucusu, kadınlarda ve erkeklerde eşdeğere sahip insanlığın bulunduğunu ve bundan dolayı da bütün toplumsal alanlarda güçlerini özgürce eğitebilmek ve faaliyet yürütmek üzere her ikisinin eşit ve tam haklara sahip olduklarını kabul etmektedir.

Sovyet hükümeti ve diğer tüm Sovyet organları, samimi bir çabayla, kadın cinsinin tam hak eşitliğine sahip olduğunu ilan eden yasaların canlı hayat haline gelebilmesi için çalışmaktadırlar. Kadınların yasa çıkarılmasına, yönetime ve hükümete, tüm kamu organlarına, toplumun ekonomik ve kültürel olarak yeniden inşasına katılabilmeleri için kapıları sonuna kadar açıyorlar. Kadınların bu katılımı için gerekli olan eğitimin ve yeteneklerinin yükseltilmesi amacıyla okulları, kursları, önlemleri çoğaltıyorlar. Ev işlerinde ve çocukların ba-

kım ve eğitimindeki görev yükünü kolaylaştıran, kadınlara tüm güçlerini meslek yaşantısına, toplumsal hayata verme olanağı sağlayan ortak mutfaklar, yemek salonları, çamaşırhane ve tamirhaneler, kreşler, çocuk yuvaları, dinlenme tesisleri ve diğer kurumlar oluşturuyorlar. Hem emekçilerin önderi olan Komünist Partisi, hem de bizzat toplumsal ilişkiler, proleter ve köylü kadınlara, Sovyet dünyasının gelişip ortak bir komünist düzen haline gelebilmesi için enerjiyle ve erkek kardeşleriyle birlikte işe girişmeleri gerektiğine dair haklarını ve yükümlülüklerini anımsatmaktadır. Sovyet düzeni ve proletarya diktatörlüğü altmda, emekçi kadınlar çok eski zamanlardan bu yana ilk kez gerçekte ve pratikte eşit haklara sahip olanlar olarak yaşıyorlar.

Emekçi kadınlar, Rusya'daki proleter devrimi ve bundan dolayı da bu devrimin dahiyane önderi Lenin'e Sovyet cumhuriyetleri dışında ne borçludurlar? Emperyalist egemenliğin tahtlarında, emperyalist savaş ve ona refakat eden ve onu izleyen vahşet ve yoksulluk, kişisel mutlulukla birlikte, sosyalizmin onları hak yoksunluğundan, ezilmekten ve sömürülmekten kurtaracağma dair milyonlarca kadınm umudunu da ayaklar altına aldı. Çünkü bu korkunç olay, kapitalizmin kitlelerin sosyalizmi gerçekleştireceğine inançla güvendikleri II. Enternasyonal üzerindeki zaferiyle aynı anlama geliyordu. II. Enternasyonal, mücadele etmeksizin ve onursuzca, savaşm patlamasıyla birlikte burjuvazinin safına geçti. Kitle katliamının sona ermesinden bu yana kapitalizme hizmet etme, sosyalizme çamur atma ve ihanet etme şeklindeki alçakça eserini sürdürüyor. Emekçi kitlelerin çok büyük bir bölümüne bu, bizzat sosyalizmin sonu gibi geldi. Kana ve pisliğe bulaşmış önderlerine olan güvenle birlikte, proletaryanın gücüne, devrimle kapitalizmin ölümcül çemberinden kurtulmaya olan güvenleri de kı-

rıldı. Rus proletaryasının ölümsüz şanlı eylemi, sosyalizmin boş bir çılgınlık olmadığına, onu zafere taşıyacak gücün proletaryanın mücadelesindeki devrimci irade olduğuna dair büyük tarihsel kanıtı getirdi. Yoksul köylülerin desteğinde, Lenin'in başında bulunduğu Bolşevik Parti önderliğinde, Rusya'daki işçiler politik iktidarı ele geçirdi, çarlık despotizminin geri devletini parçaladı ve dünyanın en ileri devletini yarattılar: Sovyet devletini, emekçilerin devletini. Bu devlet zorunu, proletarya diktatörlüğünün iktidarını komünist toplumu inşa etme hedefine yönelttiler. Her çaba ve mücadele, tüm acılar ve eylemler, bu hedefe yönelikti. En çetin kurbanlardan ve en büyük zorluklardan umutsuzluğa kapılmaksızın, güçlü ve iyi donanmış düşmanları karşısında dize gelmeksizin Sovyet aleminde emekçi halk, kadınlar ve erkekler, muazzam eseri yaratıyorlar.

Dünyayı sarsan bu muazzam olay, umutsuzluğa düşmüş ve ezilen kadınlara sosyalizme inançlarını, proletaryanın toplumu yönetici gücüne güveni geri verdi. Kurtuluş umudu onların yüreklerinde yeniden canlandı ve devrimci mücadele azmi haline geldi. Son derece yüksek öneme sahip bir başka şey daha oldu. Kapitalizmin asla doymak bilmez bir canavar gibi girdiği Doğu'nun ülkelerinde Rus devrimi, dünyanın en köleleştirilmişlerini ve en ezilenlerini uyandırdı: Kadınları. Kendi insanlıklarının bilincine varan, insan olma hakkını talep eden kadınlar, yüzlerce yıllık özgürsülzük zincirlerini sarsıyorlar. Demek ki, Sovyet ülkesi dışındaki ülkelerde, sayıları milyonlara varan, Rusya'daki proletarya devriminin fırtınalarında ve alevlerinde Lenin'in sesini duyan bir emekçi kadın ordusu, Lenin'e umutlarının yeniden canlanmasını ve cesaretlerinin güçlenmesini borçludur; kapitalizmin üstesinden gelmenin yolu ve mücadele araçları konusunda berraklık; tunçtan ayak-

ları eskiyi yıkan ve yaratıcı eli kurtarıcı yeniyi biçimlendiren devrimin koşullarını kavrama; burjuvazinin sınıf egemenliğini parçalamada metanet ve mücadele hazırlığında cesaret [borçludur — ÇN].

Emekçilerin, kadınlara tam insanlığı getiren komünizm sayesinde kurtuluşu, bir tek ülkenin sınırları içinde gerçekleşemez; bu sınırlar içinde bir tek halk için bile tamamiyle gerçekleştirilemez. O, uluslararası bir olay olmak zorundadır, kapitalizmi her yerde kökünden sökmek, insanın insan tarafından boyunduruk altına alınmasının ve ezilmesinin her biçimini ve tarzını dünyada ilelebet yoketmek zorundadır. Rusya'daki proletarya devrimi dünya devriminin başlangıcıdır, ne kadar hayran olunacak, dev bir şey ise de, [dünya devriminin — ÇN] ancak başlangıcıdır. Bu hiç kimsenin, Karl Marx'ın geniş ve derin görüşlü öğrencisi Lenin kadar berrak, belirgin bir biçimde bilincinde değildi. Rus işçileri Sovyet düzenini, proletarya dktatörlüğünü ancak henüz kurmuştu ki, [Lenin'in — ÇN] düşüncesi ve eylemi sarsılmaz şekilde dünya devrimine yöneldi.

Tüm ülkelerin işçilerinin dev gücü, burjuvazinin sınıf egemenliğini uluslararası ölçekte alaşağı edecek denli güçlü, muazzam, karşısında durulamaz bir güç halinde birleştirilmek, biraraya toplanmak zorundaydı. II. Enternasyonal, proleter dayanışmayı, kapitalizmin korunmasının, sürdürülmesinin hizmetine sunarak onu kötüye kullanıyor, onun ırzına geçiyordu. Onun karşısına, devrimci mücadelenin bir proleter Entenasyonal'ini koymak gerekliydi. Lenin, Komünist Enternasyonal'in yaratıcısı oldu. O, Doğu'nun ayakları üstüne dikilen ırklarını ve halklarını da [Komünist Enternasyonal'in — ÇN] saflarına katarak, [Komünist Enternasyonal'i — ÇN] ilk iki Enternasyonal'in çerçevesi üstüne çıkara-

rak sömürülenlerin ve köleleştirilmişlerin gerçek bir dünya örgütü şeklinde genişletti. Hedefinden emin ve yolunu bilen bir şekilde o [Komünist Enternasyonal'i — ÇN], cesur olduğu gibi zeki bir şekilde ölçüp biçerek, dünya devrimine doğru ileriye yöneltti. Böylece Lenin, hem öğretisinde ve hem eyleminde, Marx'ın mirastan mahkum edilmişlere çağrısına yeni, güçlü bir yaşam verdi: Zincirlerinizden başka kaybedecek birşeyiniz yoktur, kazanacağınız bir dünya vardır. Bütün ülkelerin proleterleri, birleşiniz! Bu çağrı, emekçi kadınların şiarını kendi içinde kapsamaktadır: Erkek kardeşlerinizle mücadele ve devrim için birleşiniz!

Şüphesiz: Lenin, «kadın sorunu» üzerine hiçbir kitap, kapsamlı bir inceleme yazmamıştır. Toplumsal sorunları «genelde», soyut olarak incelemek onun hareket tarzı değildi. O, proletarya devriminin gerçekleştirilmesi için öneme sahip olabilecek herşey üzerine bir o kadar berrak, tutarlı düşünüp taşımrdı, bir o kadar belirgin, kararlı bir şekilde düşüncelerini açıklardı. Bu yüzden, kadının burjuva toplumundaki rezil, özgür olmayan konumu ve Komünizmin gerçekleştirilmesi için kadınların tayin edici önemi üzerine görüşü, onun eseri içinde tıpkı kızıl bir şerit gibi uzanır.

Kadın cinsiyetinin hak eşitliğinin ilkesel olarak tanınması uğruna savaş, Avrupa'da daha yeni başlarken, Rusya'da kazanılmıştı bile. İlkönce «gönül özgürlüğü» yazını olarak muhalif yazında, toplumsal içerikli yazında; ardından, kadınların tüm alanlarda tam hak eşitliği mücadelesi olarak, toplumsal-devrimci hareketlerin öncülü olan felsefi nihilizmle [kazanılmıştı — ÇN]. Bu mücadele, Batı'da olduğu gibi, cinsiyetler arasında eğitim, mesleki çalışma ve siyasi haklar uğruna bir rekabet mücadelesi olarak değil, tam tersine, «babalar ve

oğullar» arasında, iki kuşak arasında bir fikir mücadelesi olarak verildi ve kazanıldı. [Bu mücadele — ÇN], eski, feodal Rusya toplumunda liberal, demokratik, hatta devrimci akımların ortaya çıkmalarını, burjuvazinin ve proletaryanın oluşmasını müjdeledi. Tüm toplumsal-devrimci hareketler için, daha sonra ise sosyalist partiler için, kadın cinsiyetinin hak eşitliği, üzerinde tartışılmayan ve pratiğe hükmeden bir ilke idi. Kadınlar her yerde mükemmel bir şekilde faaliyet gösteriyor ve önde geliyorlardı. Bu durumda Rusya'da, burjuva-demokratik fikirleriyle ve şiarlarıyla proleter kadınların sınıf bilincini karartan bir kadın hakları savunuculuğu olmadı. Ancak ta devrim öncesi yıllarda kadın hakları savunucusu görüş ve örgütlenmelerin başlangıcı görüldü. Bunlar kendilerine elverişli bir zemin bulamadılar ve Rus burjuvazisinin ve aydınlarının toplumsal-devrimci fikirlerle flört etmekten vazgeçtiğinin ve yüzde yüz burjuva-liberal hale geldiklerinin işareti olarak görüldüler.

Bu yüzden Lenin, ne kadın cinsiyetinin hak eşitliğinin ilkesel olarak tanınmasını mücadeleyle elde etmek, ne de emekçi kadınların özgürlük ve kültür dürtüsünü burjuva kadın hakları savunuculuğundan berrak bir şekilde ayırmak zorunda kaldı. Onun gözünde görev, bir o kadar berrak ve acil bir biçimde, milyonlarca emekçi kadının ilkedeki hak eşitliğini proletarya devrimi sayesinde toplumsal gerçeklik halinde cisimleştirmek ve bu milyonların kendisini devrimin itici, taşıyıcı gücü durumuna yükseltmekti. Ayrı bir hareket ve ayrı bir örgütlenme içinde değil, tam tersine, eşit hak sahipleri olarak proletaryanın devrimci sınıf partisi, Komünist Partisi içinde, ve kitle eylemlerinde, emekçilerin kitlesel faaliyetinde.

Lenin'in bu soruna ilişkin uzunca açıklamaları az-

dır, ama en kuvvetli vurguyla kadınlar için tam hak talep ettiği ve en az aynı vurguyla devrimci savaşçılar olarak kadınların önemini ikna edici bir şekilde değerlendirdiği çok sayıda görüş, konuşmalarında ve yazılarında sağa sola serpiştirilmiştir. Onun sözleri ardında eylem durur. Rusya'da devrim [yapmak — ÇN] için yarattığı ve yönettiği partide, dünya devriminde proletaryanın yöneticisi olacak olan Komünist Enternasyonal'de Lenin ta başından itibaren ve sonuna değin, saflarda mücadele eden kadın yoldaşların tam hak eşitliği ve eşdeğerliğinden yana oldu, emekçi kadın kitlelerinin devrimci mücadeleye ve devrimci inşa çalışmasına katılması için uyandırılmasına, toparlanmasına, donatılmasına hizmet eden örgütsel kuruluşları, önlemleri talep ve teşvik etti. Onun yaratıcısı ve önderi olduğu devlet, yasalarında, kadınların tam, çok yönlü hak eşitliğini saptadı ve [yasalarından — ÇN], [kadınlara — ÇN] toplumsal olarak zarar verebilecek ve onları bastırabilecek herşeyi çıkardı; toplumsal durumları, hak eşitliği tam gelişme ve faaliyet gösterme olanağı haline gelecek şekilde dönüştürdü.

Başka türlü olması nasıl düşünülebilirdi? Lenin, proletarya devriminin en mükemmel önderiydi, çünkü onun o büyük, sıcak kalbi tüm haktan yoksunlar, köleleştirilmişler ve acı çekenlerle birlikte hissetmekteydi, çünkü onun, esaslı bir incelemeyle olgunlaşmış o keskin zekası, sömürülen emekçi kitlelerde devrimci savaşçıları ve yeni toplumun taşıyıcılarını görüyordu, çünkü onun o sarsılmaz iradesi devrimi hızlandırmaya, bir program maddesinden ve uzak geleceğe ilişkin bir dil ucuyla kabul etmeden günün görevi yapmaya, tüm çaba ve davranışların kendisine tabi olduğu canlı eylem yapmaya yönelmişti. Onun, insanlığın yarısının zor talihinin yanından kayıtsızca ve hissizce geçip gitmesi, bu talihin

dikenlerini acıyla hissetmemesi mümkün değildi. Ama Lenin, bu haklarından yoksun bırakılanların da, acılarının ve horlanmalarının ötesinde, büyük tarihsel görevini ve özgürlüğünü, bunlarm yaratıcı gücünü gördü. O, burjuva düzeninin haç taşıyan kadınlarında, cna karşı devrimci kadın savaşçıları, komünist toplumun kurucularını gördü. [O — ÇN] emekçi kadın kitlelerinin katılımı olmaksızın ne burjuvazinin sınıf egemenliğinin devrimci mücadele ile parçalanabileceğine, ne de ekonominin, toplumsal kurumların ve yaşam biçimlerinin komünistçe biçimlendirilebileceğine derin bir inançla doluydu.

Devrimin önderi olarak çabası ve faaliyeti, kesinlikle yalnızca kadınların konumunu yükseltmek ve onların alınyazısını kolaylaştırmakla sınırlı değildi. Aynı zamanda, kurtuluşlarının bizzat kendi eserleri olabilmesi için, emekçi kadınları uyandırmayı, eğitmeyi ve donatmayı hedefledi. Lenin, emekçi kadınların yalmzca dostu ve yardımcısı değil, aynı zamanda önderi ve öğretmeni idi. Onun için sözkonusu olan, kadın kitlelerinde, her proleter kadında, her köylü kadında devrimci enerji doğrultusunda devrimci duyum ve düşünce kaynaklarım bulup çıkarmak, devrimci topluluğun —parti ve sınıfın— örgütlü kendiliğinden işlemesine tabi olan, Komünizme yaşam ve biçim veren insiyatiflerini teşvik etmek ve gelştirmekti. Önceki yüzyılın doksanlı yıllarında, işçi kadmların uyandırılması, birleştirilmesi ve eğitilmesi için Rus dilinde yazılan ilk broşürün yazarının, Lenin'e denk, onun düşünce dünyasıyla içten bir şekilde içli-dışlı olan yaşam ve mücadele yoldaşı Krupskaya olması kayda değerdir.

Lenin, kadın cinsinin tümünün gerçek, tam toplumsal ve insani kurtuluşu için çaba gösterdi. Her kadm için budanmamış yasal hak, eğitim ve faaliyet için eşit

derecede uygun toplumsal koşullar talep etti. Şu doğrultudaki sözü meşhurdur: «Her mutfak kadını, devlet yönetmesini öğrenmelidir.» O bundan, her kadın için salt tam toplumsal hak eşitliği, ve faaliyet alanı hangisi olursa olsun eşdeğerli olma talebini anlamıyordu. O, böyle bir hak eşitliğinin salt kağıt üzerinde olmamasının toplumsal önkoşulunu da bunun içine katıyordu: proletarya devrimi. [Proletarya devrimi — ÇN], çoğunluğun azınlık tarafından boyunduruk altına alınmasına ve sömürülmesine [hizmet eden — ÇN] girift burjuva devlet aygıtın, metalarm basit yönetim mekanizması şeklinde yeniden kalıba döker. Onun görevleri basit ve herkesçe anlaşılabilirdir, çünkü herkesin yaşam ve çalışma koşullarıyla sıkı sıkıya bağlıdır. Onun çark mekanizmasında bir mevki üstlenmeyi herkes öğrenebilir, çünkü bilgi ve eğitim artık zenginlerin bir ayrıcalığı değil, tam tersine herkesin ortak malıdır.

Burjuva düzeninde kadınların tam uyumlu insanlığa doğru özgür gelişmesini engelleyen çalıları ve taşları zeminden ancak proletarya devrimi temizler. Tek başına yasal hak eşitliği emekçi kadını henüz kurtarmaz. Bunun ilkesel önemi ne denli azımsanamazsa, değeri de o kadar sınırlı ve yetersiz kalır. Bu son tahlilde burjuva demokrasisidir, burjuva sınıf çıkarlarınm kendisiyle oynadığı, içi boş, dışı altın kaplı bir cevizdir. Buna rağmen, bir tek burjuva devleti dahi, burjuva demokrasisinin salt biçimsel hukukunu bile kadınlar lehine tamamiyle uygulamaya cesaret edemez. Aile hukukunda, boşanmayla ilgili, nikahsız anne denilenlerin ve çocuklarının konumuyla ilgili yasa maddelerinde, burjuva demokrasisinin biçimsel hak eşitliği bile geçerli değildir. Bu nedendir? Çünkü sımsıkı sarılınan erkeğin üstünlüğü, arkasında burjuva toplumunun en kutsal şeyinin saklandığı, özel mülkiyetin saklandığı perdedir. Burjuva huku-

ku, ışık altında bakıldığında, insan hukuku değil, tam tersine, kristalleşmiş mülk iktidarı ve kristalleşmiş mülk korumadır.

Lenin bu gerçeği, güçlü bir kararlılıkla, emekçi kadınların konumu üzerine açıklamalarının odak noktasına koyar. Tamamen özgür olmak, vücudunuzu sıkan, ruhunuza gem vuran tüm zincirleri parçalamak mı istiyorsunuz, o halde proletarya devrimiyle üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin kaldırılması için mücadele ediniz!| İşte Lenin'in daima tekrar tekrar, berrak, ikna edici kamtlamalarla kadınların zihinlerine kazıdığı uyarı budur. Aym enerjiyle o, kadınlara kurtuluşlarımın bir başka koşulunu; tüm kapsamıyla ancak üretim araçlarının toplumsal mülkiyete dönüştürülmesiyle bağıntı içinde gerçekleştirilebilecek [bir başka koşulunu — ÇN] işaret eder. Bu, aile ev iktisadımn kaldırılması, onun fonksiyonlarının büyük toplumsal iktisada katılması, kadınların ise [toplumsal iktisatta — ÇN] yeralmasıdır. Burjuva düzeninde «hukuken», yani mülkiyet iktidarı tarafından acıya ve horlanmaya itilen kadınla, anneyle, çocukla, yani yetenekleri, geri, zaman, güç ve kaynak israf eden «bireysel» yemek ocağının ve çamaşır leğeninin başındaki çalışmada kötürümleşen ve solan bezgin, sıkıntı içindeki ev kadınlarınm algıladıklarını nasıl da algılamaktadır Lenin. O, kadmların ev köleliğini hafifleten ve bir gün tamamen kaldıracak olan tüm düzenlemelerin ve önlemlerin sıcak taraftarıdır.

Toplumun, dünyamn Komünizme dönüştürülmesi, tarihte bir sınıfın önüne koyulmuş en muazzam görevdir. Bu, uygulamalı bilim, devrim, tüm alanlarda yenilenme demektir. İktisatta, toplumsal durumlarda, insanlar arasındaki ilişkilerde, insanın doğa karşısındaki konumunda. Bu korkunç görev ancak bilinçli, planlı kitle eylemiyle çözülebilir. Bu görüşüne sadık bir şekilde Le-

nin, geniş emekçi kadın yığınlarının komünist inşadaki ve devlet iktidarının ele geçirilmesi ve proletarya diktatörlüğünün kurulmasıyla bu inşa için zemini temizleyen ve onun için gerekli milyonlarca yaratıcı gücü zincirlerinden boşandıran devrimci mücadelelerdeki faaliyetlerine yüksek değer verdi. Kadın ve erkek pek çok kişi için hâlâ, duygu ve düşünce dünyaları önyargılarla dolu küçük-burjuvalığın çekim alanı içinde yattığından «gayri tabii» bir şey olarak korkutan şey; yani kadının ev dışında mesleki çalışma yapması, yeteneklerini ortak mutfakta ya da onun yönetiminde çalışmaktan, büyük bir devletin yönetilmesine kadar tüm toplumsal görevlerde göstermesi, Lenin için gayet kendiliğinden anlaşılır bir şeydir. Lenin, kadının toplumsal yaşamda faaliyet göstermesinden en uygun sonuçları bekliyordu. Bazı toplumsal gereksinimlerin önemliliğine ve bunların karşılanmasının amaca en uygun araç ve yollarına ilişkin daha iyi bir anlayış, toplumsal yaşamın içeriğinin ve biçimlerinin zenginleştirilmesi.

[Lenin — ÇN] için tayin edici önemde olan, tek tek mükemmel kadınların parlak başarıları değil, daha ziyade milyonlarca kadının, en basit ve en mütevazi kadınların göze görünmeyen günlük çalışmalarıydı. Çünkü Lenin, daima küçük ve en küçük şeyde büyüğü, tümü gören ve bu küçücük şeyleri bütünle bağıntısı içinde vazgeçilmez, değerli bir şey olarak takdir eden o keskin zekaya sahipti. Mücadelede ve inşada bir tek gücün bile fazla olmadığını ve bunlardan her birinin devrime, komünizme yararlı hale getirilebileceğini güçlü bir şekilde hisseder. Sonra enerjik bir şekilde, kadınlar arasındaki onları kazanma ve eğitim çalışmasını şehirden köye genişletmek ve partisiz proleter ve köylü kadınları aktif çalışmaya çekmekte ısrar eder. Komünizm, kadınları ancak, onun kurulması için milyonlarca kadının

hararetli isteği ve enerjik faaliyeti, milyonlarca erkek kardeşlerinin isteği ve faaliyeti ile zorlayıcı bir Titan gücünde birleşip, emredici bir şekilde: «Olacak!» diyebildiğinde kurtarabilir.

Böylece daire kapanır. Lenin'in kadının hak eşitliği ve kurtuluşu konusundaki tavrı, onun genel devrimci inancının ve devrimci yaşam eserinin organik bir bileşenidir. Hem teoride, hem de pratikte; çünkü onda teori herşeyde eyleme hazırlanmayla, eylemin kendisiyle anlamlıdır. Kadınların Lenin'e ne borçlu olduğunu tümüyle bilmek isteyenler, onun tüm yazılarının derinliğine dalmalı, Bolşevik Partisi'nin, Komünist Enternasyonal'in, ilk İşçi ve Köylü Cumhuriyetleri Birliği'ni yaratan devrimin tarihini incelemelidir. Kadınların kurtuluşu da dahil, insan siması taşıyan her şeyin kurtuluşu için Lenin'in tüm üstün büyüklüğü ve önemi ancak ve yalnız o zaman kavranabilir.

Bu büyük ve iyi insan bize debdebeli bir zenginlik bıraktı. Bu zenginliğe minnattarız. Müteşekkir olalım. Lenin'den, bu büyük, eşsiz devrimciden öğrenelim, onun öğretilerinin, en geniş kadın ve erkek kitlelerinin miras payı haline gelmesine katkıda bulunalım. Komünist Partisi'nin ve kitlelerin dünyayı değiştiren bir devrim gücü halinde birleşmesi için, Komünist Partisi'nin «Bolşevikleştirilmesi» ruhunu teşvik edelim. Lenin'den, bu büyük insandan öğrenelim. O kendisini daima devrimin hizmetinde bir işçi olarak, eşitler arasında eşit olarak hissetmiştir. O, tüm yaşamı boyunca, aynı zamanda olgun bir usta ve mütevazi bir çırak, bilgi bağışlayan bir öğretmen ve bilgiye susamış bir öğrenci olarak kalmıştır. Böylelikle O, proletarya devriminin en birinci, en büyük işçisi, en dahiyane ve en başarılı önderi olmuştur. Gücümüzü en son kıvılcımcığına dek proleter dünya devriminin hızlandırılmasına, onun zaferine harcayarak O'na

layık olalım. O zaman, Lenin'e, savaşan proletaryaya hedefini ve yolunu göstererek örnek olan tüm büyüklere, özgürlük uğrunda mücadele edip düşerek yüceliğe erişen tüm isimsizlere ve meçhullere layık olan o biricik anıtın dikilmesine yardım etmiş olacağız. Bu anıt komünist toplumdur. Bu muhteşem binanın granit duvarları üzerine o zaman kurtulmuş kadınlar sevinçle ve teşekkürle şunu yazma hakkına sahip olacaklardır: Bu anıt, devrimci kadınların da eseridir.

Clara Zetkin
«Was die Frauen Lenin verdanken».
«Die Kommunistische Fraueninternationale»,
1925, Heft I, s. 1-12.

NADEJDA KONSTANTİNOVNA KRUPSKAYA VE EMEKÇİ KADINLAR

Şubat 1929

Bütün ülkelerin erkek ve kadın komünistlerine ve özellikle Sovyetler Birliği'ndeki kadın yoldaşlara, bu yılmadan savaşan, bu inşa eden ve yöneten kişiye ne çok ve ne değerli şeyler borçlu olduklarını hatırlatmak için, aslında Nadejda Konstantinovna Krupskaya'nın* 60. doğum günü olmasına gerek yoktu. Krupskaya yoldaş sıcak mücadeleler ve ağır çatışmalardan geçti, acı deneyimler ve en sancılı acılar onun üzerine çullandılar. Gene de onun yaşamı güzeldir; insanlığı harekete geçiren en yüksek düşünce: «Sömürülen ve ezilenlerin bizzat kendi bilinçli eseri olarak tüm sömürülen ve ezilenlerin kurtuluşu» uğruna çabalar ve çalışma bakımından zengin, çok zengindir. Yoldaş Krupskaya'nın, devrimci üretim koşulları temeli üzerinde yeşeren ve yeni bir toplumsal düzenin ifadesi olan bu düşüncenin gerçekleştirilmesi için yaptığı hizmet, silinmez harflerle Rus işçi hareketinin, 1917 Ekim Devrimi'nin, Sovyetler Birliği ve dünya proletaryasının tarihinde yeralmaktadır. Gene

* *Nadejda Krupskaya 26 Şubat 1869'da doğdu. ÇN.*

de, bu şerefli bir geçmiş değil, çalışma ve mücadele dolu [faal yaşanan — ÇN] bugündür.

Genç kız olarak tek tek her insanın alın yazısının toplumun tümüne bağlı olduğunu gördüğü ve yaşamına bilinçli bir toplumsal öz verdiği andan başlayarak, Nadejda Konstantinovna'nın göz önüne aldığı tek bir hedef vardı: İnsanları komünizm yoluyla kurtarmak ve alın yazılarının olgun efendileri durumuna getirmek. O, bu amaç uğruna özveri dolu kendini adamışlığın, bu amaca sarsılmaz sadakatin cisimleşmiş halidir. Buna hizmet etmek onun yaşamının içeriği ve yaşam sevincidir. Kapitalizmi yoketme ve sosyalizmin zaferi yoluyla insanları onları köleleştiren mülkiyet zorbalığından kurtarma kavgasında, Krupskaya yoldaş, her özel mülkiyete dayalı toplumsal düzenin kadınları sömürülen ve köleleştirilenler haline getirdiğini ve bu ayaklar altında çiğnenenlerin kurtuluş mücadelelerinin tarihin muazzam bir devrimci gücü olduğunu hiç unutmamıştır ve hiç unutmaz.

Krupskaya yoldaş genç bir öğrenci olarak devrimci işçilerin ve öğrenci gençlerin hareketine katıldığında, —Batı Avrupa'daki bir çok fikirdaşı gibi— onun birlikte çalışan ve birlikte mücadele eden olarak hakkını almak için kavga vermeye gereksinimi yoktu. Gizli çalışma, zeki, enerjik, davaya bağlı kadınların katılımı olmadan olanaksızdı. Böyle kadınlarm [Mitarbeiterinnen — birlikte çalışan kadınlarm — ÇN] kazamlmasımn ötesinde, Krupskaya yoldaş kadın işçiler arasmda propagandaya ve onların eğitimine en büyük önemi veriyordu. Kadın işçileri aydınlatmak, gruplara çekmek, onları fabrikalardaki kadın yoldaşlar arasında çalışırken görmek, ona özel bir sevinç verirdi.

Devrimci istek ve eylemde Lenin'le sağlam, içten dünya görüşü ve mücadeleye ortaklığı ortaya çıktı ve gelişti, bu Krupskaya yoldaşm yaşamını biçimlendirme-

sinde belirleyici oldu. Zorlu Sibirya sürgünü ve yurtdışındaki sürgünlük yıllarında Lenin salt Rus işçi hareketinin en iyi önderlerinden biri olmakla kalmadı, kesinlikle en mükemmel **önderi** oldu. Çeşitli sosyalist ve devrimci okul ve akımlarla teori ve pratik konusunda ateşli fikir mücadeleleri sırasında, Bolşevik Partinin ideolojisi ve örgütünü yarattı. Krupskaya yoldaş, bu yılların ateşli düşünsel meydan savaşlarına canlı bir biçimde katıldı, Lenin'in Rusya'daki ülküdaşları, gruplar ve örgütlerle olan ilişkisini ayakta tutarak ve sürdürerek, aktif biçimde özellikle değerli hizmet verdi.

O, ilk Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nde ve daha sonra ayrılan devrimci kanatta, Bolşeviklerin Partisi'nde, hiç durmadan kadın işçilere sınıf bilinci kazandırılması ve onların eğitilmiş mücadele güçleri olarak harekete üye olmaları konusunda ısrar etti. O, kapitalist devletlerdeki, özellikle de Almanya'daki proleter kadın hareketinin gelişmesini ayrıntılarıyla izledi. Krupskaya yoldaş eğitim görmüş devrimci bir Marksist olarak kararlılıkla, Almanya'da ve II. Enternasyonal içinde proleter ve burjuva kadın hareketinin tamamen birbirinden ayrılması ve kadın işçilerin, kadın proleterlerin sınıflarının sendikal ve politik örgütlerine çekilmesi için mücadele edenlerin safında yer aldı. O, bu ilkesel görüşün ışığı altında, devrimci sosyal-demokrat birliklerin kadın işçiler arasında enerjik, planlı faaliyetini talep etti ve böyle bir faaliyeti verimli esinler, teklifler ve yol göstermenin yanısıra parti organlarında, özellikle bolşeviklerin yayınlarında yazılarla vb. de teşvik etti.

Krupskaya yoldaş Sibirya'da kadın işçiler için ilk Rusça propaganda broşürü olan «Kadın ve Kadın İşçi»yi yazdı. Bu broşür anonim* olarak Şubat 1901'de yayın-

* *İmzasız — ÇN.*

landı ve o kadar çok başarılı oldu ki, daha Ağustos'da ikinci baskısı yapıldı. O, çabalarında, Rusya'da toplanan kadın işçileri Batı Avrupa'daki kız kardeşleriyle dayanışma içinde birlikte eyleme yöneltmeye uğraşıyordu. 1910'da Kopenhag'da Uluslararası Kadınlar Konferansı tarafından kararlaştırılan Kadınlar Günü, Rusya'da da tüm ülkelerin proleterlerinin dayanışmasını ilân etti. Bolşevik Parti, onun kadın meselesi olarak değil, daha çok partinin görevi olarak ve cinsiyet farkı olmaksızın proleterlerin gösterisi olarak uygulanmasını talep etti. Bu amacı berrak, sınıfsal tavrın benimsenmesi Krupskaya yoldaşın da kazanımıydı.

Bolşevik Parti, emperyalist dünya savaşının patlamasından sonra, tüm ülkelerin proleterlerinin uluslararası devrimci dayanışmasının II. Enternasyonal tarafından pisliğe atılarak çiğnenen bayrağını cesaretle ve örnek bir biçimde yükseğe kaldırdı. O, korkunç zorluklara rağmen, kadın proleterleri de bu bayrak etrafında toplamaya ve savaşa karşı ve devrim için uluslararası ve ulusal eylemin taşıyıcı ve itici bir gücü haline getirmeye çalıştı. O, bu hedefi gözönüne alan ilk enternasyonal eylemin oluşmasını aktif bir biçimde destekledi. Bu, 26, 27 ve 28 Mart 1915'deki Uluslararası Sosyalist Kadınlar Konferansı'ydı. Bu konferans sosyalist gençliğin devrimci bölümünün Uluslararası Konferansı'na cesaret verici bir biçimde öncül oldu. Kadınlar Konferansı, Zimmerwald ve Kienthal'den sonra, proletaryanın önderliği yolunda önemli bir aşama oldu. Krupskaya yoldaş Inesse Armand ve Lilina yoldaşlarla birlikte toplantıya katıldı ve onun devrimci karakterinin kuvvetle altının çizilmesine katkıda bulundu.

O, Rusya'nın büyük sanayi merkezlerinde kadın işçilerin devrimcileştirilmesi için sürekli çalıştı. Bolşeviklerin kadın proleterler arasındaki tutarlı, amaca yönelik

gündelik çalışmalarının tarihsel öneme sahip bir olay haline gelmesi de onun eseridir. 8 Mart 1917'de o zamanki Petrograd'daki Uluslararası Kadınlar Günü, savaşa ve çarlığa karşı Şubat Devrimi'nin çıkış noktası olan, muazzam kitlesel gösterilere yol açtı. Lenin'in Rusya'ya dönmesiyle Krupskaya yoldaş için bizzat proleter kitleler arasında yani bir, daha fazla aktif çalışma dönemi başladı. Muazzam kavgada proletaryanın en yorulmaz, en hedefi berrak ve iradesi güçlü olan Lenin, Fin sınırının diğer yanında kalmak, gizlenmek zorunda kalmıştır. Buna rağmen onun Petrograd'daki kamu yaşamının bütün olayları ve öncelikle de büyük işletmeler ve kışlalardaki ruh hali üzerine tam ve hızlı bilgilendirilmesi gerekmektedir. Nadejda Konstantinovna Krupskaya —ve Lenin'in kızkardeşi Mariya İlyiniçna— tehlike ve sorumluluk dolu durumlarda ilk ve en iyi sırdaş, sekreter, aracı, propagandacı olarak devrimci göreve bağımlılığın cisimleşmiş şeklidirler. Leningrad'da Krupskaya yoldaşın Viborg bölgesindeki özveri dolu faaliyetini anlatan kadın işçiler, partili kadın yoldaşlar da vardır.

Zayıf bir kapitalist gelişme ve kültürel gerilik içinde bulunan ülkede köylüler tarafından desteklenen proletaryanın devlet iktidarını ele geçirmesi, önder bolşevik partili kadrolardan ve öncelikle Lenin'den her bakımdan korkunç taleplerde bulunmaktadır.

Muazzam karmaşık mücadele, kadın kitlelerin devrimci faaliyetinin bütünüyle belirleyici önem taşıdığını gün ışığına çıkarmaktadır. Kadınlar; sanayinin, köylü işletmesinin, idarenin siperlerinde savaşmakta, toplumsal yaşamın çarkını döndürmektedirler. Yaralı ve hastaların bakımı sırasında dinlenme bilmemektedirler. Yorulmak bilmeden zaten kıt olan yiyecek ve diğer ihtiyaç maddelerinin dağıtımına yardım etmektedirler. Ortak mutfaklar, ana ve süt bebekleri için yurtlar, ana okulla-

rı, daha büyük çocuklar için bakım ve eğitim kurumları örgütlemektedirler Askeri cephelerde çalışmakta, savaşmakta ve ölmektedirler. Onların eylemleri, Sovyet yasasının metninden daha etkili bir biçimde kurtuluşlarının onların toplumsal hakkı olduğunu ilân etmektedir.

Krupskaya yoldaş bu dönemde de devrimci faaliyet içindeki kadın kitleleriyle tam bir bağ içindedir. Kollontai, Lilina, İnessa Armand, Somoylova ve diğer kadın yoldaşlar gibi, o da başlamış olan tarihsel yaratıcı şafağın kadınları yeni, ağır sorumluluk taşıyan görevlere çağırdığı her yerde, kadınlar arasında devrimin iç düşmanlarına karşı mücadele edilmesi gereken her yerde çalışmaktadır: Açlık, çıplaklık, kararsızlık, cesaretsizlik, sabotaj. O, hiçbir zaman kendini öne almamakta, ama kendisine ihtiyaç duyulan her yerde hazır bulunmaktadır: Önderlerin danışma toplantılarında, kitle toplantılarında, pratik önlemlerin uygulanmasında. O, görevini sade bir biçimde doğal bir şey olarak yerine getirmektedir. Bunun bir kanıtı, Krupskaya yoldaşın 1918 Ekimindeki büyük Tüm Rusya Kadınlar Konferansı'ndaki etkinliğidir. Krupskaya yoldaş, onun geniş etkisini değerlendirebildikleri için, faalyetleri sonucu konferansın başarısını güvence altına alan yoldaşlardan biridir.

1919 Martında Komünist Enternasyonal kurulur. Nadejda Konstantinovna da, Kuruluş kongresi'nin proletaryanın kurtuluş mücadelesinde kadınların katılımının tarihsel gerekliliği ve önemi konusunda komünistlerin temel görüşlerini tespit etmesine yol açan Rus kadın yoldaşların insiyatifinde belirleyici bir yere sahiptir. Kuruluş Kongresi kadın yoldaşların teklifine uygun olarak, diğer şeylerin yanısıra şunları da belirten bir karar alır:

«Komünist Enternasyonal Kongresi, hem kendisinin ortaya koyduğu tüm görevlerin, hem de

dünya proletaryasının nihai zaferinin ve kapitalist düzenin tam olarak yok edilmesinin, yalnızca işçi sınıfının kadın ve erkeklerinin sıkı sıkıya birbirine bağlı, ortaklaşa mücadelesiyle güvence altına alınmasının mümkün olduğunu tespit eder... Proletarya diktatörlüğü yalnızca işçi sınıfının kadınlarının canlı ve aktif katılımıyla gerçekleştirilebilir ve korunabilir.»*

1920'de komünistlerin II. Dünya Kongresi sırasında, komünist kadınları ulusal seksiyonlarda planlı örgütlü çalışma için biraraya toplaması gereken I. Uluslararası Kadınlar Konferansı yapılır. Doğal ki, Nadejda Konstantinovna, odak noktası Moskova olan bu çalışmaları bütün gücüyle destekler. Aynı yıl yaz sonunda, önerilen uluslararası komünist kadın hareketinin programatik «Yönergeler»ini denetleyen Kadın Komisyonu'nun toplantılarına aktif biçimde katılır; «Yönergeler» 1921'de II. Uluslararası Kadın Konferansı tarafından uygun bulunur ve III. Dünya Kongresi bunları onaylar. O, bu konferansa, bunu izleyenlere ve diğer buna benzer kadın toplantılarına delege ve konuşmacı olarak katılır.

Elbette ki bu kuru, zavallı bilgiler, Krupskaya yoldaşın tüm dünyadaki proleterler, sömürülenler ve ezilenlerle ve özellikle de aşağılanan ve isyan eden kadınlarla olan duygu birliğini yaratan güçlü dayanışmasını yansıtmaktan çok uzaktır. Ve bu dayanışma, duygudan öte bir şeydir, komünizmin kurtaracağı ve birleştireceği büyük insanlık ailesinin yıkılmaz birliği dünya görüşünün açık, sağlam temellere dayanan kavranışıdır.

---

* *«Komünist Enternasyonal I. ve II. Kongreleri. Kongre Belgeleri ve V. I. Lenin'in Konuşmaları», Dietz Yayınevi, Berlin 1939, S. 112 YN.*

Krupskaya yoldaş yorulmak bilmeden Sovyetler Birliği'ndeki emekçi yaratıcı kadınları kapitalist devletler ve sömürge ülkelerdeki kız ve erkek kardeşlerinin mücadeleleri için anlayış göstermeye ve etkin sempati göstermeye yöneltmek için uğraşır. O, proleter devrimin Sovyetler Birliği'ndeki yaratıcı gücünü, ancak yıkarak ve kurarak yerkürede zaferle ilerlediği takdirde tam anlamıyla gösterebileceğinin bilincindedir.

Sovyet devleti karşı devrimi dize getirir getirmez, derhal toplumdaki ekonomik ve kültürel durumları sosyalizm yönünde dönüştürme tarihsel görevine girişir. Bolşeviklerin Komünist Partisi, Proleter Devlet İktidarı'nın uygulayıcısı, yalnızca varolan tarihsel koşullarda hedefe giden yolu arayan, gösteren ve uygun şeklini veren proleter önderleri çıkarmakla kalmamalı, ancak uygulayan, kuran ve biçimlendiren yönetici güçleri de yaratmak zorundadır.

Nadejda Konstantinovna böylece onun yetenek ve çok yönlü yapıcılığına uygun, iç yapısmm kendini hazırladığı faaliyete de kavuşmuş olur. Elbette ki, o, politik yaşama ve örgütün yaşamına kopmaz bağlarla bağlı partili yoldaş olarak kalır eskiden olduğu gibi, ama, etkinliğinin ağırlığım daha çok yerine getirmesi gereken özgün kültürel görevlerden yana kaydırır. Krupskaya yoldaş Eğitim Halk Komiserliğine girer ve kelimenin en yüksek anlamıyla gücünü en büyük bir sevgi ve fedakârlıkla halkın öğrenim ve eğitimine adar. O, böylece, her zaman emekçilerin mümkün olan en yüksek derecede eğitilmelerini proleter devrimin komünizme doğru gelişmesinin ön koşulu ve devamı olarak gören Lenin'le tam bir uyum içinde davranmaktadır.

Nadejda Konstantinovna Krupskaya en yüksek mutluluğu gördü: O, proleter devrimi yaşadı. En büyük acıyı o da tattı: Ölüm Lenin'i onun yanından koparıp

aldı. Bu kaybın korkunç yarası hiç kapanmadı. Gene de onun devrimci çalışma için isteği o kadar güçlüdür ki, korkunç olan onu derin bir biçimde çökertmiş, ancak yıkamamıştır. Azalmayan bir güç ve fedakârlıkla Krupskaya yoldaş, emekçi milyonların içinde yatan zengin yetenekleri uyandıracak ve geliştirecek her türden eğitim ve öğretim kurumları kurulması ve geliştirilmesi için çalıştı. Bütün bilgi halka! Bütün sanat halka! Doğanın ve insanlığın tamamen yeşermiş ve canlı tüm sevinci halka! Bu onun büyük stilde halk eğitimcisi olarak çabasma yol gösteren ilkedir, bunun hedefi ise: 'Savaşan devrimci proletaryanın eseri olan sınıfsız ve sömürüsüz toplum, komünizm sayesinde her şey halk tarafından!' [dır. ÇN]

Nadejda Konstantinovna geniş kültürel çalışma alanında da uluslararası dayanışmanın bir teşvikçisidir. O, Sovyetler Birliği'ndeki öğreten ve eğitenlerin yurt dışındaki meslekdaşlarıyla uluslararası planda birleşmelerini ve eğitim bilimlerinin sonuç ve deneyimlerinin uluslararası değiş tokuşunu destekler. Yaratıcı kadın kitleleri onda bilim ve kültürü fethetme haklarının güvenilir bir savunucusuna sahiptirler. Krupskaya yoldaş işçi kadının, işçi karısının, köylü kadının gerilik ve kültürsüzlüğün ezen yükünü atıp kurtulmak yakıcı hasretini anlamaktadır. Tamamlanmakta olan kültür devriminin tüm kazanımları kadınlara da! Krupskaya yoldaş bu ilkeyi toplumu biçimlendiren çalışmaya uygulayarak, kadın cinsinin kurtuluşu ve hak eşitliğinin büyük öncü savaşçısı Lenin'in vasiyetinin sadık uygulayıcısıdır.

Krupskaya yoldaşın özü ve faaliyeti granitten bir birlik, ışıklı bir örnektir. Sayısız insan gerçek bir sevgi ve saygıyla onun 60. doğum yıldönümünü hatırlayacak. Kadın yoldaşlarla, Sovyetler Birliği'nin emekçi kadınlarıyla birleşmiş olarak, bir uluslararası komünist kadın-

lar mutluluk dileyenlerin saflarına katılıyor ve ona diyoruz ki: Sana bize verdiklerin ve bizim için ifade ettiğin anlam için teşekkür ediyoruz. Bu öne atılan, ileriye doğru çabalayan insanlık yaşamıdır.

Clara Zetkin
«Nadeshda Konstantinowna Krupskaja und die werktätige Frauen».
«Internationale Presse - Korrespondenz».
1929, Nr. 19, s. 401 - 402.

II. BÖLÜM

CLARA ZETKİN ÜZERİNE

- **CLARA ZETKİN'İN ANISINA**
  N. Krupskaya
- **CLARA ZETKİN — YAŞAMI VE MÜCADELESİ**
  Wilhelm Pieck

CLARA ZETKİN'İN ANISINA

N. Krupskaya

Clara Zetkin öldü. Yayınlanan pek çok mükemmel makale onun yaşam yoluna, bir devrimcinin yoluna, inanmış bir Marksist-Leninistin yoluna ışık tutuyor. Bu makale ve konuşmalarda sevgi ve saygı çınlıyor. Beh burada onun çalışmasının gazetelerde pek fazla değinilmeyen yanlarına ışık tutacağım.

Clara 1857'de Almanya'da (Sachsen) doğdu; babası bir köy öğretmeniydi. O köyde büyüdü ve köy yaşamını yakından tanıdı. O sıralarda Sachsen'de tekstil sanayii hızla gelişiyordu; işçiler (kadın ve erkek dokumacılar) henüz köy yaşamına sıkıca bağlı idiler. Clara, köylülerin ve işçilerin durumunu salt kitaplardan değil, yaşamın kendisinden öğrendi. Bunun daha sonra ona çok yararı oldu; o, köylülere ve kadın ve erkek işçilerin en geri katmanlarına ulaşmayı beceren ender kişilerden biri oldu.

Clara öğretmen olmaya karar verdi, Leipzig'e gitti ve orada kız öğretmen okuluna girdi. Orada Karl Marx ve Friedrich Engels'in öğretileriyle yüzyüze geldi; işçi toplantılarına gitmeye başladı ve Partinin çalışmalarını tanıdı. Ondokuz yaşında okulu bitirdiğinde, fabrikatör

kızlarına ders vermek zorunda kaldı, köy öğretmeni olmak ona kısmet olmadı. 1878'de Almanya'da Sosyalist Yasa (Anti-Sosyalist Yasa Ç.N.) yürürlüğe girdi; sosyal-demokrat parti illegal duruma düştü ve koğuşturmalar başladı. Birçok sosyal-demokrat Almanya'yı terketmek zorunda kaldı. Bunların içinde Rus göçmeni bir işçi olan, Clara'nın arkadaşı Üssip Zetkin de vardı. Clara da ülkeyi terketti, Zetkin'in karısı oldu ve 12 yıl —önce İsviçre'de, sonra Fransa'da— göçmen olarak yaşadı. Göçmenliğin tüm zorluklarını tanıdı, çok çile çekti; kocası öldü, kendisi iki çocukla çok zor bir durumda kaldı. Bütün bunlara rağmen göçmenlik sırasında çok şey öğrendi ve Marx ve Engels'in öğretilerini mükemmel bir şekilde özümledi.

Göçmenlikte çeşitli sosyalist partilerin çalışmalarını gözlemleme olanağı buldu; bu onun siyasi ufkunu genişletti ve onu özellikle uluslararası işçi hareketinin görevlerine yakınlaştırdı. Clara kelimenin gerçek anlamı ile bir enternasyonalistti. O, uluslararası ölçekte kadınlar arasındaki çalışmayı da yönetiyor, zamanının büyük bölümünü buna ayırıyordu. 1889'da II. Enternasyonal'in I. Kongresinde, kadınların politik yaşama katılma hakkına kavuşmalarının gerekliliği üzerine mükemmel bir konuşma yaptı.

Clara Zetkin tüm yaşamını emekçi kadınların kurtuluşuna, kadın işçilerin işçi sınıfı davası uğrunda mücadeleye katılmalarına adadı. Clara bu sorunu bir Marksist olarak ele aldı; bu sorunu işçi sınıfının kurtuluşu mücadelesiyle, sosyalizm mücadelesiyle sıkı bağ içerisinde gördü. Clara Zetkin, kadınların hak eşitliği sorununu sınıf mücadelesinden, köylü ve işçi kadınların yaşam ve çalışma koşullarından kopuk bir sorun olarak gören feministlere karşı sürekli mücadele verdi. Clara, yalnızca sosyalizmin işçi ve köylü kadınları tümüyle kur-

tarabileceğini açıkladı. Ve tam da bu yüzden kadın işçiler Sosyalizm için savaşanların saflarına katılmalıydılar. Clara sosyalizmi kaba bir şekilde kavramadı; onu bütün yönleriyle derinlemesine inceledi. Ocak 1889'da bir açık öğrenci toplantısında «Kafa Proleterleri, Kadın Sorunu ve Sosyalizm» üzerine verdiği konferans son derece ilginçtir. Bu konferansta, gelişen kapitalizm koşullarında burjuva ve proleter ailenin çökmesinin sebeplerini gözler önüne serdi. O, burjuvaziye ve entellektüel çevrelere özgü kadın hareketi tipini inceledi; bu hareketin yanlış yolda yürümesinin nedenlerini tahlil etti; burjuva bilim adamlarının (Rusya ve Amerika hariç) kadın hareketine düşman tavırlarının nereden kaynaklandığını açıkladı. O, yalnızca sosyalist devrimin kadınlara her yönlü gelişmeyi ve anneliği toplumsal faaliyet ve mesleki çalışma ile birleştirme olanağını sağlayabileceği; yalnızca sosyalist devrimin kadının kişiliğini özgürleştirebileceği ve tamamiyle gelişmesinn olanağım sağlayabileceği üzerinde durdu.

> «Emekçi kitlelerin ekonomik bakımdan sömürüsünü ve özgürlükten yoksun oluşunu ortadan kaldıran, böylece her bireye cinsinin en özgür şekilde gelişmesinin, en yüksek kültürün ve en yüksek mutluluğun güvencesini veren sosyal devrim,»

Böyle bir devrim, toplumun kültürel yaşantısının parlak dönemi için gerekli bir önkoşuldur.

Clara, aydın proletaryayı, öğretmenleri, yazarları, doktorları, sanatçıları proleter sınıfıyla birleşmeye, proleter hareketin saflarına girmeye çağırdı.

Bu yazının ilginç olmaması mümkün değildi. Clara, Friedrich Engels'in mücadele arkadaşı idi. Engels ise, kadının kurtuluşunun; onun işçi sınıfı hareketine, sosyalizm uğruna mücadeleye çekilmesinin ateşli savu-

nucusuydu. O henüz 20 yaşında bir genç iken şöyle yazmıştı:

«Ama, biz yeni'nin çocuklarının onunla birlikte ayakta durduğu ya da düştüğü düşünceler eğer gerçek ise, o zaman kadın kalbinin modern aklın düşünce çiçekleri uğruna —şimdi babaların mutaassıp inançları uğruna çarptığı gibi— sıcak sıcak çarpacağı dönem uzak değildir. Ve ancak genç kuşak bunu ana sütüyle özümsediğinde yeninin zaferi kapıyı çalacaktır!»

Engels'in «İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu», «Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni» adlı eserleri, işçi kadınların durumunu ve kadınların kurtuluşunun yolunu aydınlatıyor. 1923'te «Kadın Komünist»in 12. sayısında, Clara Zetkin'in redaksiyonu altında çıkan Alman gazetesi «Eşitlik»ten alınan, Clara Zetkin'in «Kadınların Karl Marx'a Borçlu Oldukları Şey» adlı fevkalade bir makalesi vardır.

«Materyalist tarih anlayışı ile», diye yazıyor Clara Zetkin, «gerçi o bize kadınlar sorununda hazır reçeteler bırakmadı, ama daha iyisini, onu araştırmak ve kavramak için doğru ve isabetli yöntemi verdi. İlk kez materyalist tarih anlayışı bize, kadın sorununu genel tarihi gelişmenin akışı içinde, genel sosyal bağıntılar ışığında, onun tarihi olarak koşullanmışlığı ve meşruluğu içinde açık bir şekilde anlamamızı, onun itici ve taşıyıcı güçlerini, bunların erişmek istedikleri amaçları, ortaya atılan sorunların ancak hangi koşullar altında çözülebileceğini anlamamızı sağladı.»

Ve devamla:

«Burjuva hanımlarıyla proleter kadınları sözümona birleştiren «yüce kızkardeşlik» üzerine

sevgi gevezelikleri, materyalist tarih anlayışının havasında, renk renk parlayan sabun köpükleri gibi patladılar. Marx proleter ve burjuva kadın hareketini birbirinden ayıran kılıcı döktü ve nasıl kullanılacağını öğretti; ama o aynı zamanda, birincisini sosyalist işçi hareketiyle kopmaz şekilde birleştiren, proletaryanın sınıf mücadelesine bağlayan anlayışlar zincirini de oluşturdu. Böylelikle o, mücadelemize berraklığı ve ululuğu, hedefimizin yüceliğini verdi. «Kapital»de, kadınların çalışması, işçi kadınların durumu ve işçileri koruma yasalarının gerekçeleri üzerine paha biçilmez bir olgu, anlayış ve ilham zenginliği vardır. Bu, güncel talepler uğruna mücadelemiz için olduğu kadar, gelecekteki sosyalist hedef için de tükenmeyecek bir zihinsel cephaneliktir. Marx bize, proleter kadınların savaşma yeteneklerinin artmasında acil bir gereklilik olan küçük güncel çalışmalara gereken değeri vermemizi öğretiyor. Ama o bizi aynı zamanda proletaryanın iktidarı ele geçirme büyük devrimci mücadelesini sağlam ve uzak görüşlü bir şekilde değerlendirme bilincine çıkartıyor. Bu olmaksızın, sosyalist toplum ve kadın cinsinin kurtuluşu parlak bir rüya olarak kalacaktır. O, bizi öncelikle, günlük çalışmaya önem ve değer veren şeyin yüce amacımız olduğu inancı ile dolduruyor. O, böylelikle hareketimizin büyük ilkesel özünün tek tek olayların, görev ve başarılarm kalabalığından zarar görmesini engelliyor ve yıpratıcı günlük çalışma içinde, ötesinde yeni bir çağın şafağının sökecek olduğu geniş tarihsel ufku kaybetmememizi sağlıyor. O, devrimci düşüncenin ustası olduğu kadar, devrimci mücadelenin de önderi olarak kalacaktır; onunla aynı cephede savaşmak, pro-

leter kadın hareketinin görev ve gururu, mutluluğu ve şanıdır.»

Bu makale Clara'nın Marksistliğini en isabetli bir şekilde karakterize ediyor. Clara Zetkin'in «Günümüzde Kadın İşçi ve Kadın Sorunu» adlı broşürü herkesçe bilinmektedir. Orada «Çocukların Eğitimi ve Kadın» bölümünde söyledikleri, Marx, Engels ve Lenin'in bu konuda düşündükleri ve yazdıklarıyla uyum içindedir.

Clara Zetkin'in uluslararası kadın hareketi için kazanımları büyüktür. Clara 1892'de «Kadın İşçi» adlı gazetenin yazı kurulu yöneticiliğini üstlendi. Kadınlar arasında ajitasyon ve propaganda için parti komisyonlarının oluşturulması da aynı döneme rastlar. Alman hükümeti bu komisyonları 1895'de yasakladı; bu komisyonlar ancak 1907'de yeniden canlandırıldı. Parlak bir konuşmacı ve örgütleyici olan Clara Zetkin, işçi kadınları sosyal-demokrat işçi hareketine çekmek için muazzam bir çalışma yaptı. 1907'de II. Enternasyonal'in VII. Kongresi ile birlikte ilk sosyalist kadın konferansı da toplandı. Alman sosyal-demokrasisi içerisinde kadın parti üyelerinin sayısı 1907 yılında sadece 10 000 iken, bu sayı 1913 yılında 150 000'e ulaştı. Aynı hızla olmamakla birlikte, diğer ülkelerde de kadınlar arasındaki çalışma gelişme kaydetti. 1910'da Kopenhag'da, her yıl 8 Mart'ın Uluslararası Kadınlar Günü olarak kutlanması kararının alındığı İkinci Uluslararası Kadınlar Konferansı toplandı.

Clara Zetkin, II. Enternasyonal'in sol kanadındandı ve her türden oportünizme karşı enerjik mücadele yürüttü. Savaş çıktığında Rosa Lüksemburg, Karl Liebknecht ve Franz Mehring ile birlikte emperyalist soygun savaşına karşı enerjik bir şekilde mücadele verdi. 1915'de Uluslararası Kadınlar Konferansını örgütledi ve

onun adına savaşa karşı bir manifesto yayınladı. Bundan dolayı tutuklanıp hapse atıldı. Ekim Devriminde Clara Zetkin'in tüm sempatisi Sovyet iktidarından yanaydı. 27 Haziran 1918'de üçüncü bir kişiyle Lenin'e bir mektup göndererek, kendisi, Mehring, Rosa Lüksemburg ve Karl Liebknecht'in «kafaları ve yürekleriyle» komünizmden yana olduklarını açıkladı. Bu dönemden itibaren Clara bir komünist, ve Sovyetler ülkesi de onun ikinci vatanı oldu. Sovyetler Birliği'ni ilk kez 1920 sonbaharında ziyaret etti. Her köşeden işçi ve köylü kadın delegeleri, milli azınlıkların kadın delegeleri onun yanına akın ettiler. Clara büyük bir arzuyla, kabaran devrimin etkilerini özümledi. Almanya'ya döndüğünde «Rote Fahne»de şunları yazdı:

> «Kapitalizm tarafından kendisinin carmıha gerilmesine hâlâ izin veren, açılan yaralardan kanayan, kültürel seviyesi yüksek bir proletaryanın olduğu bir ülkeden gelen kişi rüya görüyor sanır ama, gördüğü gerçektir. Gerçek, gözlerinde devrimci tutkunun ve sınırsız fedakârlığın Promete kıvılcımları parlayan, devrimci iradeleri «Enternasyonal»in ritmleriyle gürleyen sayısız binlerce kadın ve erkek proleterde cisimleşiyor. İnsanlıklarını kapitalist sömürü ve kölelik tarafından daha fazla çiğnetmek istemeyen proletarya kitleleri Rusya'da Kasım Devriminin yaşayan itici güçleriydi. Bedeni ve ruhu öldüren kapitalizmin geri gelmesine hisleri, düşünceleri, iradeleriyle ihtirasla başkaldıran; bu geri dönüşe her ne pahasına olursa olsun, —şimdiye kadar görülmemiş zorlukların altında ve binlerce fedakarlık ve bizzat yaşam pahasına— karşı koymaya kararlı proleter kitleler! Sovyet iktidarına can veren ve onu ayakta tutan güç işte bu proleter kitlelerdir.»

Rus proletaryasının tamamı, komünist Sovyet iktidarının üssü ve taşıyıcısıdır. Haklarından yoksun bırakılmış Almanya proletaryasının ve tüm dünya proletaryasının bu proletaryadan öğrenebileceği çok şey vardır. Clara «Kızıl Bayrak»taki makalesini «Rus proletaryası kılıç ve kepçeyle felsefe yapıyor» diye bitiriyor. Komintern'in III. Kongresinde Clara Zetkin Yürütme Komitesi üyeliğine seçildi ve ölümüne kadar öyle kaldı.

1920'den itibaren, SBKP Merkez Komitesi tarafından, kadınlar arasındaki çalışmaya ayrılan «Kadın Komünist» adlı gazete çıkarıldı. Clara bu gazetenin 10 yıllık yayın döneminde buna da katıldı. Bu gazetenin 3. yıldönümü vesilesiyle sıcak selamlar gönderdi. Bütün ülkelerin proleter kadınları ve en ileri kadın savaşçıları adına gönderilen bu mesaj öylesine coşkuludur ki, bugün aradan 10 yıl geçtikten sonra bile, okurken duygulanmamak elde değil.

Clara Zetkin, Gerçek Üyelerinden biri olduğu Komünist Akademisinin çalışmalarıyla da ilgilendi. Kadın hareketinin incelenmesi bölümünü yönetti. Yoğun devrimci çalışmasına, yaşma ve hastalığına rağmen, o burada da kadın hareketinin sorunlarının bilimsel araştırılmasını doğrudan ya da mektupla yönetmeye zaman ayırdı.

Clara tüm hayallerinin gerçekleşmesini, bütün toplumsal yaşamı ve insani ilişkileri değiştiren devrimci sosyalist inşada görüyordu. O, mücadelenin henüz bitmediğini, devam edeceğini, korkunç zorlukların henüz önde durduğunu görüyordu ama, zafer konusunda bir an bile şüpheye düşmedi.

Adı geçen mesajın yazılmasının üzerinden 10 yıl geçti. Bu yıllar Clara'nın kendini çetin devrimci mücadeleye tümüyle adadığı yıllar idi. Köylüler arasındaki kollektifleştirme hareketini nasıl da selamlamıştı! 1931'

de tamamıyla bozulmuş bir sağlıkla SSCB'ne geldiğinde, ilk talebi Orta Asya kolhozlarına gitmek oldu. O, geçtiğimiz yıl, her zamanki cesaretliliğiyle, tutuklanma ve hatta faşistler tarafmdan katledilme tehlikesinin bilincinde olmasına rağmen, Reichstag'ın açılışı için Almanya'ya gitmek üzere son gücünü toparladı.

«(Meclisin en yaşlı üyesi olma sıfatıyla — ÇN) Yaş başkanı olarak Sovyet Almanya'nın ilk Sovyet kongresinin açılışını yapma mutluluğunu tatmayı umut ediyorum»

sözleriyle Reichstag'm açılış konuşmasını bitirdi. Umutları gerçekleşmedi ama, o son dakikaya kadar, son nefesine kadar nöbeti tuttu.

Sevgili Clara, senin örneğin Komünizm davasının tüm savaşçılarını coşkuyla doldurmalı. Senin örneğin bilinçli erkek ve kadın işçileri, bilinçli erkek ve kadın kolhozcuları coşkuyla dolduruyor. Biz daha ciddi, daha iyi, daha tam bir örgütlenme ile çalışacağız; nöbeti devredeceğimiz bütün ülkelerin komünist gençlik birliklerine yardım edeceğiz; çocuklarımızı, komünizmin inşasını sonuna kadar götürecek savaşçılar olarak eğiteceğiz!

N. Krupskaya
«Unter dem Banner des Marxismus» adlı derginin 1933 yılına ait dördüncü sayısı s. 312-316'dan çevrilmiştir.

CLARA ZETKİN

YAŞAMI VE MÜCADELESİ

Wilhelm Pieck

1. Son Uğurlama

Clara Zetkin 20 Haziran 1933'te 76 yaşında bizden ayrıldığında, faşizmle birlikte Almanya üzerinde halkımızın tarihinin en karanlık gecesi gelip çattı. Faşizmin gölgeleri, sürgündeki Alman işçi sınıfının yaşlı öncü savaşçısına kadar ulaştı.

Clara Zetkin, uğraş zenginliği ve mücadele ile dolu yaşamının son yıllarını, Moskova yakınlarındaki Archangelskoye köyündeki bir sanatoryumda geçirdi. Yaşlılık ve hastalık vücudunu felç etmişti. Göz nuru nerdeyse sönmüştü. Ama tüm hastalıklara rağmen, tüm ülkelerin işçi sınıfının davası için, uluslararası dayanışma için, sosyalizm için çalışmak uğruna bedenini toparlamayı daima bildi. Onun dinlenme nedir bilmeyen ruhu, hastalık ve yaşlılığın zorladığı her türlü atılığa karşı başkaldırıyordu. Beyninde ve yüreğinde yüklü olan büyük enerji, Clara Zetkin'in, yaşamının son saatine ka-

dar, emekçi kitlelerin kurtuluş mücadelesinin büyük eserinde çalışmasını olanaklı kıldı. Ölümünden önceki gün dahi, 19 Haziran'da, bir makale dikte ettirmeye başlamıştı. Bu makalede, faşizme ve savaşa karşı birleşik cephenin yaratılmasını coşkuyla savunuyordu.

Clara Zetkin, yazı yazarken, teknik araçlardan yararlanmayı sevmezdi, tersine, tüm çalışmalarını titiz bir şekilde hokka kalemiyle yazardı. Ama göz nurunun nerdeyse sönmüş olması, hokka kalemini kullanmasını giderek imkansız kılıyordu, hokkadaki mürekkebin bitmesi ve kuru kalemle daha sayfalarca yazması da başına gelmişti. Düşüncelerini dikte ettirmeye zorlandığında ise hemen nefesi kesiliyordu ve çalışmaya ara vermek zorunda kalıyordu.

Bu koşullar altında çalışma kendisi için o kadar eziyetli olmasına rağmen, Clara Zetkin o zayıf vücudunu her seferinde zorlardı, çünkü önüne büyük görevler koymuştu. Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht'in biyografilerini yazmak ve kendi yaşam öyküsünü kaleme alarak kendi yaşam çalışmasının içeriğini işçi sınıfına miras olarak devretmek istiyordu. Ama o bu görevlerin, daha önemli görevleri yazacak durumda olamayacağı zamana kadar bekleyebileceği görüşündeydi. Böylece işte bir mücadele broşürü daha tamamlamıştı: «Emekçilere Karşı Emperyalist Savaşlar — Emperyalist Savaşlara Karşı Emekçiler.» Uluslararası Kızıl Yardım yönetiminin başkanı olarak yayınladığı bir çağrıda, dünyanın tüm ilerici insanlarına içtenlikle şöyle sesleniyordu:

> **«Can çekişen kapitalizmin kurtuluşunu faşizmde aradığı Almanya'ya bakınız! Faşizm, bir fiziksel ve zihinsel yoketme rejimi kurdu, vahşilikte bizzat ortaçağın korkunçluğunu bile çok geride bırakan bir barbarlık rejimi kurdu. Bütün dünya, faşist terörün zalimlikleri üzerine infial içindedir.»**

«... Emekçi kadınlar, sizlerin zorlu mücadelelerle elde ettiğiniz hakları faşizmin elinizden alması, sizin bağımsızlık ve çalışma hakkınızı reddetmesi üzerine kafa yorunuz. 'Üçüncü Reich'ın* sizi, erkeğin hizmetçisi ve doğurma makinası derekesine indirgemek istemesine kafa yorunuz. Faşizmin işkenceyle öldürdüğü ya da zindanlarında tutsak ettiği cesur kadınları, kadın savaşçıları unutmayınız.»

«... Bilimadamları, sanatçılar, öğretmenler, yazarlar, serbest meslek temsilcileri! Sizlerce yaratılan ve titizlikle korunan, yok edilmeleri insanlıktan, insanlığın gelişmesinin kaynaklarından birini mahrum bırakan kültür belgelerinin faşizm tarafından üzerinde yakıldığı odun yığınlarını unutmayımz.»

«... Başka ırklara mensup kişilere karşı yürütülen alçakça faşist kışkırtmaları unutmayınız, Yahudilere karşı girişilen alçakça soykırımım özellikle unutmayınız!»

«... Faşizmin tüm ülkelerdeki karşıtları! Kanlı zulümle, terörle, açlık ve savaşla birleşmiş faşizm paramparça edilip yere serilmeden, aramızdan hiç kimse dinlenme ve mola verme hakkına sahip değildir!»

Sürekli kuvvetten düşmesine ve doktorların tüm direktiflerine rağmen, Clara Zetkin durup dinlenmek bilmedi ve tekrar tekrar çalışmasını sürdürmeyi denedi. Ama kuvveti tükenmekteydi. Yaşamının son ayının bir gününde, yastığına dayanmış, alçak bir sesle, katledilen mücadele arkadaşı Rosa Luxemburg'dan sözetmeye başladı ve tükenmiş bir şekilde sustuğunda, güçsüz

---

* *Üçüncü Reich: Üçüncü Alman imparatorluğu; Nazi imparatorluğu. ÇN*

eliyle, Rosa Luxemburg'un alçakça öldürülmesiyle düşünce bağlantısı içinde, önünde duran bir kağıda Göring ismini yazıp altını iki kez çizdi. İşte o böyle, son saatlerine değin, arkadaşlarına ilişkin düşüncelerle, mücadeleye ilişkin düşüncelerle, düşmana ilişkin düşüncelerle dolu idi.

19 Haziran 1933'ün bunaltıcı ilkyaz akşamıydı. Uzaklarda bir fırtına çıkmıştı. Clara Zetkin, vücudunun tükenmek üzere olduğunu hissediyordu. Soluğu gittikçe düzensizleşiyordu. Yavaş, nerdeyse duyulmayacak şekilde yalnızca kalbi atıyordu. Tamamen hissiz bir şekilde orada yatıyor ve yakınlarının sözlerine nerdeyse hiç reaksiyon göstermiyordu. 20 Haziran gününün ikinci saatinde ölüm geldi.

Mücadele ve çalışmayla dolu bir yaşam sona ermişti. Emekçi kitlelerin kurtuluşu uğruna mücadelede büyük bir kadın önderin cesur kalbinin çarpması durmuştu. Barış davasının, uluslararası dayanışma düşüncesinin, emekçi kadınların kapitalist toplum düzeninin zincirlerinden kurtuluşunun, sosyalizmin öncü savaşçısı bizden ayrılmıştı. Onun ağır hastalığını bilen herkes, Clara Zetkin'in yaşamı üzerine titremesine rağmen, onun ölüm haberinden derinlemesine etkilendiler. Ölümün, daha iyi bir toplum düzeni için savaşanlar safında açtığı boşluk doldurulamaz haldeydi...

Clara Zetkin'in cenazesi Archangelskoye'den Moskova'ya nakledildi ve sendika binasının tarihi sütunlu salonunda katafalka konuldu. Sosyalist Moskova'nın 400 000'den fazla emekçisi, erkekler ve kadınlar, Kızıl Ordu askerleri, yüksek okul ve diğer okulların öğrencileri, Clara Zetkin'in tabutunun yanından geçtiler. Lenin ve Stalin'in sadık mücadele arkadaşı ile vedalaştılar. Moskova işletmeleri işçileri, Parti ve sendika fonksiyonerleri, Sovyetler Birliği Komünist Partisi ve sendikalarının

yöneticilerinden oluşan ihtiram nöbetçileri birbiri ardından onun tabutu başında nöbet tuttular. Matem senfonisinden yayılan sesler, muazzam holün içinde vakur bir şekilde titreşiyordu...

22 Haziran öğleden sonra saat 4'te son ihtiram nöbetçileri Clara Zetkin'in tabutu başında nöbete başladı. Önde, Marx, Engels ve Lenin'in mirasını yerine getiren ve ilerleten, sosyalizmin inşa ustası, tüm dünya emekçilerinin büyük dostu S t a l i n, ve onunla birlikte M o l o t o v, V o r o ş i l o v ve F r i t z H e c k e r t duruyordu. İçinde, önceki gece yakılan cesedin külünü barındıran kavanozu tabutla birlikte omuzlarına aldılar ve Rus matem marşının dokunaklı sedası altında salondan dışarıya taşıdılar. Sendika binasının önünde binlerce Moskova'lı kadın ve erkek, Leningrad'dan ve Sovyet ülkesinin diğer büyük işçi merkezlerinden gelen delegasyonlarla birlikte, Clara Zetkin'i son defa uğurlamak üzere bekliyorlardı. Cenaze alayı yavaş yavaş, yüzbinlerce emekçinin cenaze töreni için toplandığı Kızıl Meydan'a doğru hareket etti.

Sovyet iktidarının kurucusu Lenin'in yattığı mozolenin tribününde, bu tarihsel yerde, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin, Sovyet Hükümeti'nin yöneticileri ve yabancı komünist partilerin temsilcileri görülüyordu. Yaşlı Japon devrimcisi S e n K a t a y a m a, aramızdan ayrılmış olan Clara Zetkin'i takdir eden bir konuşma ile yas mitingini açtı. Onu, Enternasyonal adına konuşmacı olarak, 1918'de özgürlükleri için savaşan Sovyetler Birliği'nin işçi ve köylülerine karşı kullanılmayı kararlı devrimci dayanışmayla reddeden Fransız Karadeniz Filosu'ndaki ayaklanmanın kahramanı A n d r é M a r t y izledi. Marty, Clara Zetkin'in büyük uluslararası önemini vurguladı. Daha sonra Alman işçi sınıfının temsilcisi olarak F r i t z H e c k e r t konuştu, Cla-

ra Zetkin'in ölümüne duyduğu üzüntüyü, faşizme karşı savaş yemini ederek bitirdi. Clara Zetkin'in sımsıkı bağlı olduğu Sovyetler Birliği Komünist Partisi adına M o l o t o v konuştu. Rus işçi ve köylülerinin, Alman işçi sınıfının kurtuluş mücadelesiyle derin dayanışmasını dile getirdi. Lenin'in yaşlı can yoldaşı N a d e j d a K r u p s k a y a, Clara Zetkin'in bu en yakın arkadaşı, onun uluslararası devrimci kadın hareketindeki büyük kazanımlarını değerlendirdi.

Rus yas marşının ve Enternasyonal'in ezgileri altında kavanozla tabut, Kremlin Duvarı'na taşındı, sosyalizmin insanlığı kurtarıcı davası uğruna [şehit düşen — ÇN] unutulmaz savaşçıların yanına gömüldü. Mezar, Clara Zetkin'in adı ile doğum ve ölüm tarihini taşıyan bir anıt taşı ile kapatıldı. Yas marşı sustu ve sonra başlayan Enternasyonal'in güçlü ezgileri altında altı yüz binden fazla kişi, Clara Zetkin'in mezarı önünden Kızıl Meydan'a doğru geçtiler. Büyük bir kadın savaşçı aramızdan ayrılmıştı.

2. İşçi sınıfının en ön saflarına giden yol

Clara Zetkin 5 Temmuz 1857'de Eisner adlı Saksonya'lı bir köy okulu öğretmeninin kızı olarak dünyaya geldi. Onyedi yaşından yirmibir yaşına kadar Leipzig'de bir özel okulda öğretmenlik eğitimi gördü. Daha bu gençlik yıllarında, onu kendi sosyalist görüşleriyle tanıştıran bir grup Rus öğrenci ve göçmenle tanıştı. Bu tanışıklık yüzünden çok geçmeden ana-babasıyla ciddi çatışmalar içine girdi. Sosyalizmin yüce düşüncelerine kendini öyle kaptırmıştı ki, aile kaygıları artık onu sosyalizm yolundan çeviremezdi.

Elbette ki bu dönemde Clara Zetkin'in sosyalist görüşleri önemli ölçüde duygusaldı, ama o kendine özgü coşku ve enerjiyle bilimsel sosyalizmin incelenmesine yönelmeye başladı. Clara Zetkin, işçi hareketi saflarına fırtınalı bir dönemde girdi. Fransa'ya karşı 1870/71 savaşı, Almanya'nın Prusya Almanyası şeklinde birleşmesi, yenilen Fransa'ya dayatılan dört milyar Mark tutarındaki savaş tazminatı ve zengin cevher yataklarıyla Elsas-Loren'in felaketli ilhakı Alman kapitalizminin güçlü gelişmesini başlattı; ama bu, işçi hareketinin iktisadi temelinin genişlemesini de getirdi. Paris Komünü'nün şanlı örneği, tüm dünyanın hakim sınıflarını korkuya boğmuştu. Alman-Fransız savaşı sırasında August Bebel ve Wilhelm Liebknecht'in cesur enternasyonal tutumu, Paris Komünü'nü onaylamaları, zamanın tayin edici sorunlarında Marx ve Engels ile görüş birliği içinde olmaları, Alman işçi hareketinin yaklaşan büyüklüğünü ilan ediyordu. İşçi hareketinin harcıalem araçlarla vahşi takibata uğratılması onun zayıflamasına değil, bilakis Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nin Lassalle'cılarla birleşmesine götürdüğünden, Bismarck, Alman işçi sınıfının aklından sosyalizmi Olağanüstü Yasa terörüyle çıkartmayı denedi. Gerçi Sosyalistler Yasası'nın sıkıyönetimi ancak oniki yıl (1878 - 1890) sürdü, ama Alman işçi hareketi ağır ve kurbanlarla dolu bir dönem geçirdi. İşçi örgütleri dağıtıldı, işçi gazeteleri yasaklandı, işçi önderleri zindana atıldı, ülkeden kovuldu ya da bölgeden bölgeye kovalandı.

İşte tam da Alman işçi sınıfının bu zorlu mücadele zamanında Clara Zetkin kararlılıkla işçi hareketinin saflarına atıldı. Tehlikeler genç öğretmeni korkutmadı, haklı ve büyük bir dava uğruna savaşma bilinci onun kanaatini pekiştirdi.

Clara Zetkin, Leipzig'den tanıdığı, Rus mültecileri-

nin saflarından, Rus devrimcisi Ossip Zetkin ile de tanışmıştı; o, Alman sosyal-demokrasisine katılmış ve Marx ve Engels'in öğretilerinin hararetli bir savunucusu idi.

Leipzig'de sıkıyönetim ilanından sonra, Sosyalistler Yasası'na [Anti-Sosyalist Yasa — ÇN] dayamlarak Ossip Zetkin tutuklandı ve Almanya'dan sürüldü. Fransa'ya başvurdu. Clara Zetkin de Almanya'yı terketti, geçici olarak Avusturya'da ve İtalya'da eğitici olarak çalıştı, 1882 yazında İsviçre'de Zürih'te oturdu. Takibat altında olan Alman sosyal-demokratlarının illegal merkez organı «Sozialdemokrat»ı İsviçre'den Almanya'ya kaçak yollardan sokan Alman sosyalistlerinin çalışmalarına katıldı.

Öncelikle E n g e l s'in eleştirileri ve yardımlarıyla proleter devrimci bir karakter kazanan bu gazete, Alman işçi hareketinin gizli örgütlerinin inşa edilmesinde önemli bir rol oynuyor ve onların sosyalist yönde gelişmesine yardım ediyordu. Alman sosyal-demokrasisi tarihinde «Kızıl Postacı» şeref ünvanını almış olan J u l i u s M o t t e l e r, polis ve gümrük memurları ve Alman imparatorluğunun ihbarcı ve ajan orduları ile sürekli yıpratıcı bir çete savaşı altında en karışık gizli yollardan gazetenin illegal taşınmasını yürüten örgütün başında bulunuyordu. Clara Zetkin, Motteler'in çalışma arkadaşları arasında kısa zamanda önemli bir yere geldi. Yüksek bir sorumluluk duygusuyla yaptığı bu iş, onun sosyalist bilincini ve işçi hareketi davasına mutlak sadakatini güçlendirdi. O, Alman işçi hareketi içinde yönetici bir konuma doğru gelişmesinde tayin edici olan özelliklerin tümünü edindi.

Clara Zetkin P a r i s'e taşındı ve Leipzig'de kendisinin siyasi öğretmeni ve mücadele arkadaşı olan Ossip Zetkin ile hayatını birleştirdi. Ama bunlar, mülteci-

liğin haşin okulunda geçirilmek zorunda olunan çok zor ve karanlık günlerdi. Polis tarafından takip edilen, ev sahipleri tarafından ödenmemiş kira yüzünden sokağa atılan, çeviri işlerinden elde edilen kazançla çok kısıtlı bir şekilde beslenen iki çocuklu çift, çoğu kez gerçekten yoklukla karşı karşıyaydılar. Kocası ağır şekilde hastalanıp, yıllar boyu, ölene dek çalışamaz hale gelince, koşullar daha da ağırlaştı. Kocasının ve iki küçük çocuğunun geçimini sağlamanın tüm yükü artık Clara Zetkin'in omuzlarındaydı. O, proleter kadının ve ananın kapitalist devletteki dertlerini kendi bedeninde öyle ağır bir şekilde öğrendi ki, onda uluslararası proleter kadın hareketinin geliştirilmesi uğruna her şeyini ortaya koyma kararlı azmi bu zamanda olgunlaştı.

Ama Paris'te ikamet etme yalnızca dert ve mahrumiyet değil, bilakis Clara Zetkin'i Karl Marx'ın kızı Laura ve onun kocası P a u l L a f a r q u e ile birleştiren büyük dostluğu da getirdi. Buna, o zamanki Fransız işçi hareketinin önderlerinden biri olan J u l e s G u e s d e ile olan dostluk da eklendi. Bu ilişkiler Clara Zetkin için, teorik bilgisini geliştirdiği ve derinleştirdiği ciddi bir okul oldu.

3. II. Enternasyonal'in başında

Sosyalizmin ustaları Karl Marx ve Friedrich Engels'in bir eseri olan I. Enternasyonal, Paris Komünü'nün yıkılmasından ve uluslararası işçi sınıfının bunu izleyen geçici felcinden sonra tarih sahnesinden çekilmişti. Onun büyük tarihsel görevi, uluslararası proletaryanın sosyalizm uğruna mücadelesini geliştirmenin düşünsel önkoşullarını yaratma [görevi — ÇN] yerine getirilmişti.

1880'den 1890'a değin bütün ülkelerde işçi hareketinin hızla büyümesi, tek tek ülkelerde işçilerin sosyalist kitle partilerinin ortaya çıkması, Bismarck'ın Olağanüstü Yasa'sına [Anti-Sosyalist Yasa — ÇN] rağmen Almanya'da işçi hareketinin gelişmesi, sosyalist hareketin daha yüksek bir düzeyde uluslararası birliğinin önkoşullarını yaratmıştı; [bu uluslararası birlik — ÇN] 1889'da Paris'teki Dünya Fuarı sırasında II. Enternasyonal'in kurulmasıyla gerçekleşti.

Bu uluslararası kongrenin hazırlanmasında Clara Zetkin'in büyük payı oldu. O, Alman sosyalist basınında yayınladığı çok sayıda makaleyle, sınıf bilinçli Alman işçilerinin dikkatini kongreye çekmeye katkıda bulundu. Kongreye bizzat Alman Partisi'nin organı «Sosyal-Demokrat»ın çalışanı ve Berlin'li sosyalist kadınların temsilcisi olarak katıldı ve yaşamının büyük eserinin, uluslararası proleter kadın hareketinin örgütlenmesinin başlangıcını oluşturan bir konuşmayla öne çıktı. Büyük dil yeteneğiyle —Almanca anadilinin yanısıra Fransızca, İngilizce ve İtalyanca'ya tamamiyle vakıftı—, kongrenin çalışmalarını tercüman olarak da mükemmel bir şekilde desteklemeyi başardı.

Clara Zetkin o sıralar 32 yaşındaydı. Sosyalistler Yasası sırasında Alman sosyalist hareketindeki illegal çalışmada edindiği deneyimler, Paris'teki göçmenlik yıllarındaki teorik eğitim, onu politik olarak olgunlaştırmıştı. Kongredeki konuşmasında kadının çalışma yaşamında ve toplumda tam hak eşitliğini talep etti ve devrimci Marksizmin proleter kadın hareketi için mücadele programını, erkeklerin ve kadınların bu mücadelesinin ortaklığını ortaya koydu.

Clara Zetkin'in uluslararası sosyalizm alanında bu ilk ortaya çıkışı ona aynı zamanda bilimsel sosyalizmin iki kurucusundn hayatta kalanıyla, F r i e d r i c h

Engels ile tanışmayı da getirdi; Friedrich Engels ona tüm sempatisini ve dostluğunu gösterdi. 16 Mayıs 1889 tarihli bir mektupta Engels, Paul Lafarque'a şöyle yazıyordu:

> **«Clara Zetkin Berlin'de çıkan 'Tribune' için mükemmel bir yazı yazdı... Eğer (Fransa'daki — YN) olayların bu tam anlatımını üç ay önce bilmiş olsaydık, pek çok şey kazanmış olacaktık.»**

Bu ve başka onurlu değerlendirmeler, Clara Zetkin'in uluslararası sosyalist çalışmasının başlangıcında bulunur; bu çalışmanın sonu ise bu yaşlı savaşçının, Marx ve Engels'in büyük mirasçıları ve sürdürücüleriyle, Lenin ve Stalin'le dostluğu ile taçlandırılmıştır.

Clara Zetkin, birinci dünya savaşına kadar II. Enternasyonal'in tüm kongrelerine katılmıştır. O, ilk uluslararası kadın sekretaryasının kurucusu ve yöneticisiydi. II. Enternasyonal'in 1910 Kopenhag Kongresinde, her yıl yapılacak bir uluslararası kadınlar gününün kabul edilmesini önerdi ve bunun uygulamaya konmasını örgütledi.

Sosyal-Demokrat İşçi Partisini Marksizm zemininden saptırmak isteyenlere karşı kararlı bir mücadele yürüttü. Askeri sorunda ve sömürgeler sorununda böyle bir çizgiye karşı her şeyden önce Lenin tarafından şiddetli bir mücadelenin yürütüldüğü ve Lenin'in emperyalizme ve emperyalist savaşa karşı tutarlı bir Marksist tutum savunduğu II. Enternasyonal'in 1907 Stuttgart Kongresi'nde, ayrıca, odak noktasında Clara Zetkin'in durduğu bir başka çatışma daha vardı. Kongrenin Seçim Hakkı Komisyonu'nun bir oturumunda, Avusturya Partisi'ni, seçim hakkı uğruna mücadelesinde sınıf uzlaşmacısı motivlerle kadınların seçim hakkının propagandasından vazgeçmiş olmakla suçladı. Avusturya

Partisi'nin önderi Victor Adler bu suçlamaya karşı hiddetli bir tavır takındı. Ama Clara Zetkin buna kanmadı ve Enternasyonal'in, tüm partileri, seçim hakkı mücadelesini kitlelerin seferber edilmesi olarak, devrimci sınıf mücadelesinin bir parçası olarak, ilkesel bir mücadele olarak yürütmekle yükümlendirmesi gerektiğini, 'kadınlar için seçim hakkı' talebinden vazgeçmenin izin verilemez bir tavır olduğunu açıkladı.

4. Sosyalist kadın hareketinin önderi

II. Enternasyonal'in Paris'teki ilk kongresinde Clara Zetkin, daha önce bir broşürde yazmış olduğu şu anlayışı savundu:

> **«Kadın sanayi işçilerinin örgütlenmesi ve eğitimi, kadınların durumunu yükseltmek için yalnızca en önemli adım değildir, aynı zamanda genelde işçi hareketinin hızla ve güçlü bir şekilde ilerlemesi için önemli bir faktördür ve böylece varolan toplumsal ilişkilerin koşulların daha hızlı bir şekilde dönüştürülmesi için son derece büyük öneme sahiptir.»**

Eğer çalışan kadının rolüne ve kadın hareketinin önemine ilişkin bu anlayış işçi hareketinin ortak malı haline gelmişse, bunu esas olarak Clara Zetkin'in onyıllar boyunca sürdürdüğü çalışmasına borçluyuz. Clara Zetkin kadın hareketini daima işçi sınıfının tüm hareketinin önemli bir parçası olarak kavradı ve bu arada işçi hareketi içindeki çeşitli burjuva önyargılara karşı da mücadele etmek zorunda kaldı.

Bunu yaparken Clara Zetkin'in kitlelerle olan derin

bağlılığı çok yararlı oldu, bu onun için kendiliğinden anlaşılır bir şeydi ve doğrudan kitlelerle konuşmak için her fırsattan yararlandı. Bu, göçmenlikten geri döndükten sonra onun için çoğu durumda az zorluk çıkarmadı.

«Sosyalistler Yasası» 1890'da Alman İmparatorluk Meclisi'nde yeniden uzatılmadı ve Ekim'de yürürlükten kalktı. Büyüyen işçi hareketinin gücü önünde başarısızlığa uğramıştı, burjuvazi için yararsızlığı görülmüştü. Her şeye kadir Bismarck, «demir» başbakan işçi hareketi tarafından altedilmişti ve istifa etmek zorunda kaldı. Her ne kadar Olağanüstü Yasa yürürlükten kalkmışsa da, «yasal» Prusya-Alman kısıtlamaları ve işçi hareketi için zorluklar ortadan kalkmamıştı.

Uzun bir hastalıktan sonra kocası Ossip ölmüş olan Clara Zetkin, Sosyalistler Yasası'nın düşmesinden sonra derhal Almanya'da yeniden çalışmaya koyuldu. Leipzig' in işçi semtlerinden birinde bir halk toplantısı yapıldı. Pek çok işçi toplantının yapılacağı lokale aktı. Çok sayıda polis, mavi üniformaları ve modası geçmiş sivri tepeli miğferleriyle toplantı lokalini kordon altına almışlardı. Toplantımn gerçekten olup olmayacağı, polislerin ilan edilen konuşmacıyı son anda yakalayıp toplantı lokaline girmesini önleyip önleyemeyecekleri pek kesin değildi.

Lokale giren toplantı izleyicileri kalabalığı arasında sade bir şekilde giyinmiş, iki küçük erkek çocuğuyla el ele tutuşmuş bir kadın da vardı. Polislerden hiçbiri bu çocuklu kadına dikkat etmedi. Bu kadın Clara Zetkin'di, engellenmeksizin toplantı lokaline varabilmek için, polisleri yanıltmak amacıyla iki çocuğunu beraberinde getirmişti. Bu hile sayesinde toplantıda kadın ve erkek işçilere konuşması mümkün olmuştu.

Gerçekleştirilmeleri ve yürütülmeleri polisle sürekli mücadeleyi gerektiren böylesi toplantılar, Clara Zetkin'in bu yıllardaki faaliyeti sırasında çokça yapıldı.

Clara Zetkin Almanya'da sosyal-demokrat kadın çalışmasının yönetimini devraldı ve kadınların sınıf mücadelesine çekilmesi için kararlı bir mücadele yürüttü. Bu hedefin gerçekleştirilmesinin önünde büyük zorluklar duruyordu. Gerici yasalar kadınlara seçim hakkını vermemekle kalmıyor, aynı zamanda onların siyasi örgütlere üyeliğini, evet hatta siyasi toplantılara katılmalarını dahi yasaklıyordu. Her toplantı, eğer polis memurları öyle istiyorsa, siyasi bir toplantı ilan edilebilirdi ve kadınlar salondan çıkartılmadıkları taktirde, kadınların katılması gerekçe gösterilerek dağıtılabilirdi.

Bu durum, proleter kadınları, işçi kadınları politik bakımdan aydınlatmak ve birleştirmek için bir dizi uygun biçimler bulmaya zorladı. 1896 Gotha Parti Kongresi'nde, Clara Zetkin'in önderliği altında bir güvenilir temsilciler sistemi karara bağlandı; bu güvenilir temsilciler tek tek yörelerde kadınlar arasındaki örgütlü çalışmayı yöneteceklerdi.

Burjuva kadın hakları savunucuları, erkekle hak eşitliği uğrundaki mücadelelerinde birinci planda kadının yaşamını kısıtlayan dış ve biçimsel engellere karşı mücadele ediyorlardı. Herhangi açık politik bir hedefleri yoktu, çünkü kendi sınıfsal önyargılarının esiriydiler. Buna karşılık Clara Zetkin kadınları, kendilerinin özgürsüzlüğünün maddi nedenleri hakkında aydınlatmak ve kadınları kurtuluşları için esaslı mücadeleden alıkoymak doğrultusundaki tüm girişimleri çürütmek için her şeyi yaptı.

Alman sosyal-demokrasisinin 1906 Mannheim Parti Kongresi'nde kadınların seçim hakkı üzerine raporunda, sosyalist kadın hareketi ile kadının burjuvaca kur-

tuluşu arasındaki ilkesel karşıtlık çizgisini berrak bir şekilde geliştirdi:

> **«Proleter kadın... yalnızca iktisadi ve kültürel yaşam çıkarlarını savunmak için seçim hakkına ihtiyaç duymuyor, seçim hakkına örneğin kendi sınıfının erkek dünyasına karşı mücadele etmek için değil, bilakis her şeyden önce kapitalistler sınıfına karşı mücadele etmek için ihtiyaç duyuyor. Ve dolayısıyla o, burjuva topluma, kapitalist iktisat düzenine dayanak olmak için toplumsal reformu talep etmiyor. Hayır! Biz erkekle eşit politik hakları, bu toplumu devirmek, parçalamak için; yasal engellerle engellenmeden birlikte çalışmak için talep ediyoruz.»**

Clara Zetkin'in sosyalist kadın hareketinin başındaki bu mücadelesi, Alman işçi hareketi tarihinin en iyi sayfaları arasındadır. 1892 yılında Clara Zetkin, Alman sosyal-demokrasisinin kadın gazetesi, «Eşitlik»in [«Die Gleichheit»] redaksiyonunu üstlendi, bu gazeteyi 25 yıl boyunca, 1917 yılına değin yönetti. Onun yönetimi altında bu gazete işçi kadınların, proleter kadınların ve annelerin gerçek bir tercümanı, doğru Marksist politika uğruna mücadelenin organı haline geldi.

Clara Zetkin'in redaksiyonu altında sosyalist kadın hareketinin organı olarak «Eşitlik», uluslararası alanda tayin edici anlamı olan bir yüksekliğe çıktı. Bunu Clara Zetkin'in 60. doğum yıldönümünde F r a n z M e h r i n g'in şu sözlerle takdir ettiğinden daha iyi hiç kimse takdir edemezdi:

> **«Clara Zetkin'in tarihsel faaliyeti, ona modern işçi hareketinde kalıcı bir anıt sağlayan bu faaliyeti, Sosyalistler Yasası'nın düşmesinden sonra baş-**

ladı. O, bu yasanın düşmesinden sonra Almanya'ya geri döndü. 'Eşitlik'i zayıf ve kötürüm bir başlangıçtan devralarak, ondan uluslararası sosyalist kadın hareketine dayanak ve yön veren o güçlü organı yarattı. Bu gazetenin yönetimi ya da salt kadın hareketi onun yorulmak bilmez faaliyetini tüketmeye yetmezdi. O, yararlı olabileceği heryerdeydi, gayretle çalışmalara katılmadığı hiçbir seçim kampanyası yoktu. Ama onun bu onyıllar boyu çalışmasının ekseni ve özü, bu çalışma içinde sosyalist kadın enternasyonalinin ilk öğretmeni ve yöneticisi olarak yetişmesi, proleter kadınların yüreklerinin, kendi cinsiyetlerinin ve sınıflarının rezil kölelik zincirlerinden kurtuluşu için çarptığı her yerde böyle bir öğretmen ve yönetici olarak sevinçle kabul edilmesi ve selamlanmasıydı.

'Eşitlik' yıllıkları Clara Zetkin'in ölümsüz bir amtıdır. Bu yıllıklar tamamiyle sosyalist ilkelere uygun, onların düzeyindedir, bugün yaşayanlar arasında çok az kişi Marksist teori bilgisi bakımından Clara Zetkin'le boy ölçüşebilir ve şüphesiz hiçbiri bu bakımdan ondan üstün değildir.

'Eşitlik'in hiç de küçük olmayan üstünlüğü, onun okuyucularını salt pratik eylem ve teorik bilgi için isteklendirmesi değildi; onun bilakis en azından bunun kadar, okuyucularını sanatsal görüşe isteklendirmesiydi; onda yeralan yazılar son derece ince bir zevkle gözden geçirilmişti.

Clara Zetkin bu yıllarda ve onyıllarda, çalışmaları, uğraşları ve kaygıları ne denli çok olursa olsun, sağlığı bunlardan ne derece sert darbeler alırsa alsın, mutlu bir yaşam sürdü. Sosyalist bir savaşçı için, insanlığın kurtuluşu büyük eserinde

her geçen günün doğruladığı bir başarıyla çalışmaktan daha güzel bir başarı olabilir miydi.»

(Franz Mehring: «Leipziger Volkszeitung», 3.7.1917)

Clara Zetkin sayısız toplantılarda proleter kadınları sarstı, bu milyonlarca kitleyi sosyalist hareketin büyük ırmağından ayıran barikatta yeni yeni gedikler açtı. Bu geniş ve yorulmak bilmez ajitasyon, teorik açıklık uğruna sürekli bir mücadele ile, kadın hareketinin sorunlarına Marksist teorinin somut uygulanması ile bağlanmıştı.

Nasıl sosyalizm kendine yalnızca işçi sınıfını değil tüm insanlığı sömürü ve kölelikten kurtarma yüce hedefini koymuşsa, Clara Zetkin'in mücadelesi de yalnızca proleter kadınların kurtuluşunu değil, tüm kadınların kurtuluşunu hedefliyordu. Sözkonusu edilen Paris Kongresi'nde sosyalist işçi hareketine enerjik bir şekilde şu çağrıyı yapıyordu:

«Bayraklarına insan cinsinin kurtuluşunu yazmış olanlar, insan cinsinin yarısını iktisadi bağımlılık yoluyla köleliğe mahkum edemezler.»

Bu sözlerden çıkan düşünceye sadık olarak Clara Zetkin tüm yaşamı boyunca, kadını özellikle yaralayan toplumun haksızlığına cesaretle karşı çıktı, kadınları kendi durumlarının bilincine vardırmaya ve onlara çıkış yolunun tüm ezilenlerin daha iyi bir gelecek için ortaklaşa mücadelesinde olduğunu göstermeye çalıştı.

5. Marksizmin Bayraktarı

Clara Zetkin, Alman sosyal-demokrasisi içindeki sınıf uzlaşmacı eğilimlere karşı daima en sol uçta durdu.

Marx ve Engels'in öğretilerini revizyondan geçirme ve Sosyal-Demokrat Parti'yi uysal bir muhalefet partisine dönüştürme çabalarına karşı ta başından itibaren tüm gayretiyle mücadele etti. Eduard Bernstein 90'lı yıllarda önce «Neue Zeit»ta ve daha sonra da «Sosyalizmin önkoşulları» broşüründe Marksizmden vazgeçen revizyonist görüşlerini geliştirdiğinde, Clara Zetkin Marksizmin savunucularının en ön saflarında duruyordu.

Daha 1894 yılında Clara Zetkin'in eline, Marksist ilkelerin saflığına hor bakma eğilimlerine karşı uyanıklığını gösterme fırsatı çıkmıştı. Alman sosyal-demokrasisinin Frankfurt Parti Kongresi'nde bir tarım komisyonu seçilmişti; bu tarım komisyonu, daha sonra revizyonist olan David ve Vollmarın etkisi altında tümüyle Marksist olmayan bir tarım programı hazırladı. Ne var ki bir sonraki Breslau Parti Kongresi bu taslağı reddetti. Friedrich Engels bu taslağı 12 Kasım 1894 tarihli «Vorwarts»deki bir açıklamasında şiddetle protesto etmişti. Parti içinde tarım sorununun önemi üzerine teorik bulanıklık, ifadesini, en çeşitli yönelimlerden temsilcilerin, tarım programı taslağının gerek lehinde ve gerekse aleyhinde birleşmelerinde de bulmuştu. Örneğin August Bebel ve Wilhelm Liebknecht tarım komisyonunda taslağı onaylamışlar ve Parti Kongresinde savunmuşlardı. Clara Zetkin genel kural olarak August Bebel'in safında mücadele ederken, bu olayda Bebel'i şiddetle eleştirmiş ve Goethe'nin «Faust»undan bir cümle aktarmıştı: «Ruhum sızlıyor gördüğümde, seni bu cemiyet içinde.»

Clara Zetkin'in tarım programı taslağına yaptığı ateşli saldırılar, onun kabul edilmemesinde az etkili olmadı.

Alman işçi hareketi içinde ilkeler uğruna mücadele, tüm dünya işçi hareketinin önüne yeni, emperyalist çağ

koşulları altında devrimci mücadelenin sorunlarını ortaya seren 1905 Birinci Rus Devrimi ile özellikle şiddetli bir keskinleşmeye uğradı. Alman işçi hareketinin önderleri arasında, Alman sınırlarının ötesinde, diğer ülkelerdeki sınıf mücadelesinin sorunları için geniş bir ufka sahip olmasıyla da sivrilen Clara Zetkin, Ossip Zetkin ile ilk tanıştığı günlerden beri, sınıf mücadelesinin gelecek fırtına merkezindeki, Rusya'daki durumu incelemek için sürekli çaba gösteriyordu. Parti yönetimindeki vesveselere ve bazı direnişlere rağmen, Rus işçilerinin ve köylülerinin kahramanca mücadelesinin tanıtılması, değerlendirilmesi için toplantılar yoluyla geniş bir propagandaya girişti. Bu toplantılarda kitlelere, işçi sınıfının güçlü bir silahı olarak siyasi kitle grevinin önemini gösterdi. «Eşitlik»i, Rus devriminden kazanılan yeni devrimci bilgilerin sosyalist hareket içinde uygulamaya konmasından yana olan güçlerin toplanma noktası yaptı.

Kitle grevi üzerine tartışma, ideolojik bölünmede daha o zamandan ulaşılmış olan derinliği gösterdi. Sağcılar Marksizme karşı gittikçe daha açıktan ortaya çıkmaya başladılar; çoğunluk ise Marksizmden apaçık oportünist sapmaları biçimsel olarak mahkum ederken sürekli barışma ve uzlaşma arıyordu. Bu koşullar altında, başında Rosa Luxemburg ve Clara Zetkin'in bulunduğu sol kanat, ayrı bir ideolojik yönelim olarak gelişti. Daha sonra içinden Komünist Partisi'nin çıktığı, kendi içinde elbette ki ideolojik olarak homojen olmaktan uzak olan yönelim, emperyalist çağın özü ve bunun getirdiği görevleri tam olarak kavrayamamasına rağmen, teorik ve ideolojik zaafları ve hatalarının yanısıra, özellikle Karl Marx'ın öğretilerinin saf tutulması uğruna mücadelede, büyük tarihsel kazanımlara sahiptir. Clara Zetkin Rus devriminin ortaya atmış olduğu so-

runlardan bazıları hakkında ve tarım sorununda diğer sollardan daha berrak bir tavır almışsa da, buna rağmen çağın görevlerinin üstesinden gelebilecek bir partinin oluşturulmasına ilişkin tam kavrayış ona da kapalı kalmıştır.

Alman işçi hareketinde oportünizmin mevzi kazanması, emperyalizme ilişkin olarak barışçıl bir tutum eğiliminin saflara girmesi, partinin bir savaş halinde tamamıyla savaş yeteneksizliği tehlikesinin sinyallerini veriyordu. Daha dünya savaşının patlamasından önce Clara Zetkin, kitlelere tehdit eden tehlikenin sinyallerini vermek ve onları zorunlu devrimci tayin edici [savaşlara — ÇN] hazırlamak için tüm gücünü ortaya koydu. 1912 Basel Uluslararası Sosyalist Kongresi'nde, emperyalist savaş tehdidine karşı ateşli bir konuşma yaptı ve tüm ülkelerin işçilerini onu güçlü siyasi eylemlerle engellemeye çağırdı. Dünya savaşının başlamasından üç ay önce, parti başkanlığı istememesine rağmen, [Clara Zetkin — ÇN] büyüyen savaş tehlikesine karşı Berlin'de büyük bir uluslararası miting çağrısı yaptı.

«Eşitlik»te Clara Zetkin, planlanan halklar katliamına karşı en keskin bir şekilde tavır takındı. Savaşın patlamasından birkaç gün önce, 25 ve 26 Temmuz 1914'te Württemberg sosyal-demokratlarının eyalet parti kongresi, Clara Zetkin'in sunduğu, «kitleleri, tüm iktisadi ve politik gücünü barışın korunması uğrunda özveriyle ortaya koymaya hazır olacak şekilde devrimci sınıf mücadelesi zemini üzerinde toparlamak ve eğitmek» önergesini oybirliğiyle kabul etti.

Birkaç gün sonra emperyalist savaşın yangınları parlayıp, İmparatorluk Meclisi'nin sosyal-demokrat fraksiyonu savaş kredilerini onayladığında, Rosa Luxemburg 5 Ağustos'ta, sol kanatta durduğunu bildiği belli başlı sosyal-demokratlara yaklaşık 300 telgraf çek-

ti ve onları Berlin'de ortak bir muhalefet konferansına çağırdı. Olumlu bir yanıt verenlerin sayısının son derece küçük olması endişe verici bir işaretti. Bu az sayıdaki kişiden biri Clara Zetkin'di. Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht ve Franz Mehring ile birlikte o, tüm sosyalistleri savaşa karşı mücadele ile yükümlendiren uluslararası sosyalist hareketin ilkelerinden ve uluslararası kongrelerin resmi kararlarmdan vazgeçmeye karşı bir protesto yayınladı. Dostları ile birlikte yurtdışındaki sosyalist basında, halklar katliamına karşı Alman sollarının cesur mücadelesinin başlangıç işareti olarak bir açık mektup yayınladı.

Alman İmparatorluk Meclisi'nin savaş kredileri üzerine ikinci oylamasında, 2 Aralık 1914'te Karl Liebknecht emperyalist savaşa karşı açık bir savaş ilanıyla ortaya çıktı ve savaş kredilerine karşı oy verdi.

Mart 1915'te Clara Zetkin İsviçre'de emperyalist dünya savaşına karşı bir uluslararası sosyalist kadınlar konferansı örgütledi. Konferans kararları hâlâ ideolojik zaaflar ve yalpalamalar gösterse de, konferansın yapılmış olması olgusu ve Almanya ve diğer savaşan ülkelerde illegal olarak yayılan Manifesto, emperyalizme düşman güçlerin tümü üzerinde güçlü bir etki bıraktı.

İmparatorluk hükümeti, Clara Zetkin'in savaşa karşı mücadelesini, «ihtiyati tevkif» altına alma ile yanıtladı. Rosa Luxemburg ve emperyalist savaşa karşı diğer dürüst savaşçılar gibi, nerdeyse 60 yaşındaki [Clara Zetkin — ÇN] de tutuklandı ve Karlsruhe'de zindana atıldı. Hasta halde zindandan salıverildikten sonra derhal illegal devrimci çalışmaya yeniden başladı. 1916 yılının yılbaşı günü, kendilerine, kendileri tarafından yayınlanan, ama elbette ki derhal yasaklanmış olan derginin başlığı dolayısıyla «Enternasyonal Grubu» (Gruppe Internationale) adını veren, Sollar arasından çıkmış

bir grup fikir yoldaşı Berlin'de bir imparatorluk konferansı için biraraya geldiklerinde, Clara Zetkin şahsen katılmaktan engellenmişti ama bu konferans tarafından kabul edilen «Uluslararası Sosyal-Demokrasinin Görevleri Üzerine Yönerge»nin hazırlanmasına katılmış ve «Spartaküs Mektupları» denen bültende çalışmıştı; grup bu isme atfen kendine bundan sonra Spartaküs Grubu diyecekti.

1 Mayıs 1916'da Spartaküs Grubu Berlin işçilerini emperyalist savaşa karşı açık bir mücadele gösterisine çağırdı. Berlin'in göbeğinde, Potsdam Meydanı'nda, kalabalık bir grup kararlı devrimci kadın ve erkek işçi toplandı. Kitlelere «Kahrolsun Hükümet! Kahrolsun Savaş!» şiarını haykıran Karl Liebknecht polisler tarafından yakalandı, tutuklandı ve savaş mahkemesi tarafından iki davada ağır zindan cezalarına mahkum edildi.

Bu 1 Mayıs gösterisi ve Liebknecht'in mücadele çağrısı Almanya'nın işçileri arasında canlı bir yankı buldu. Cephane fabrikalarında kitle grevlerinin ilk dalgası başladı, siperlerde Liebknecht'in sözü duyuldu ve bu sözler cephenin ötesinde diğer ülkelerdeki savaş karşıtı güçler üzerinde yüreklendirici bir etkide bulundu.

Stuttgart yakınlarındaki Degerloch'ta ikametgahı bulunan Clara Zetkin, özellikle Württemberg eyaletinde, devrimci şiarların kitleler arasında yayılmasını yorulmak bilmeksizin örgütledi. Sosyalist ilkeleri ayakta tutmak ve kendi savaş karşıtı tutumunu dile getirmekte «Eşitlik», askeri sansür ile sürekli bir mücadeleyi gerektiriyorsa da, çok etkili bir araçtı; sık sık «Eşitlik»te, sansür tarafından çıkartılmış boş sayfalar, ve hatta bomboş beyaz sayfalar çıkmıştı. Bu sansür önlemleri bile, savaşın ve savaş politikasının niteliği hakkında bir aydınlatma aracı haline gelmişti. Ayrıca Clara Zetkin Alman diline usta bir şekilde hakim oluşuyla, dev-

rimci düşüncelerini kitleler tarafından anlaşılan ve fakat buna rağmen sansüre işe el koymak için herhangi bir bahane vermeyecek şekilde dile getirmeyi biliyordu. Bu koşullar altında, Parti başkanlığının Mayıs 1917'de «Eşitlik»in redaksiyonunu, resmi partinin siyasi çizgisi ile redaksiyonun çakışmadığı gerekçesiyle Clara Zetkin'den alması, yalnızca işçi hareketi içindeki muhalif, savaş karşıtı yönelime indirilmiş bir darbe değil, bilakis aynı zamanda şahsen Clara Zetkin'e de indirilmiş bir darbeydi.

«Eşitlik» tümüyle Clara Zetkin'in eseriydi. O Alman sosyalist kadın hareketinin bu dergisine uluslararası üne sahip bir düzey ve değer kazandırmıştı. «Eşitlik», yaşam eserinin o zamana kadarki en önemli parçası olmuştu. «Eşitlik»ten mecburi ayrılığı ne kadar güç olduysa da, bu darbe de kendisini yüreksizlendirmedi. Her taraftan, sosyalist kadınlar, kadın toplantıları, kadın konferansları tarafından uzlaşmaz tutumunda güçlendirilmesi ve sosyalist kadın hareketi davası için kalemle de mücadeleye devam etmeye çağrılması, ona onur ve teselli verdi. Ona bu olanağı Leipzig'in sosyalist kadınlarının çağrısı sağladı. Clara Zetkin «Leipziger Volkszeitung»un kadın ilavesinin redaksiyonunu üstlendi, askeri diktatörlüğün tüm zorluklarına karşın korkusuz mücadelesini burada sürdürdü. 1920'de uluslararası sosyalist kadın hareketinin yönetimini üstlenerek onu Marksizm-Leninizmin ruhuna uygun olarak sosyalist işçi hareketinin büyük bir güç faktörü doğrultusunda inşa etti ve Almanya'daki kadın hareketine de güçlü bir itilim verdi.

6. Ekim Devrimi'nin Hararetli Savunucusu

7 Kasım 1917'de Lenin'in «Herkese!» başlıklı ünlü radyo mesajı dünya emekçi kitlelerine Sosyalist Ekim Devriminin büyük olaylarının ve Sovyet iktidarının kuruluşunun bilgisini verdiğinde, Clara Zetkin bu dünya çapındaki tarihsel olayı derhal hararetle selamlayan ve herhangi bir ihtiyat kaydı koymaksızın sosyalist devrimin ve onun önderlerinin yanında saf tutan az sayıdaki Alman işçi hareketi önderinden biri oldu. Bu bir raslantı değildi. Clara Zetkin öteden beri Rus devrimcileri ile en sıkı bir bağlantı sürdürüyordu. Daha sosyal-demokrasinin 1903 Dresden Parti Kongresi'nde, Çarlık Rusyası'ndaki devrimci harekete ilişkin olarak ateşli bir şekilde inancını dile getirdi. Yeni yüzyılın eşiğinde devrimci merkezin batıdan doğuya kaydığını ve o zamana kadar gericiliğin ve istibdadın kalesi olan Rusya'nın, devrimci enerjinin kaynağı, işçilerin, köylülerin ve tüm emekçilerin uluslararası cephesinin ileri karakolu haline geldiğini görmüştü. 26 Temmuz 1905 tarihli «Eşitlik»te, Rus proletaryasının «devrimci proletaryanın, ama özellikle Avrupa proletaryasının yarışma birincisi haline geldiğini» yazıyordu. Bunlar, Marx'ın 1848 devrimi ve Paris komünü öğretilerini gözönünde bulundurmayan, devrimci strateji ve taktik üzerine Marksist öğretileri gözardı eden ve dolayısıyla Rusya'daki olayları dünya çapında tarihsel altüst oluşların başlangıcı olarak kavramayan reformistlerin sözlerinden değişik sözlerdi. Ama Clara Zetkin doğudan gelen işaretleri kavramıştı. 1905 Rus devrimi sırasında o, uluslararası işçi sınıfının öncüsü olarak Rus işçi sınıfının deneyimlerini Alman işçi sınıfına iletmek için son derece büyük bir etkinliğe girişti. Olayları coşkulu bir şevkle izledi. O sı-

ralar Franz Mehring'e şöyle yazıyordu: «Eğer duygularımla hareket edebilecek durumda olsaydım, şimdi derhal Rusya'ya hareket ederdim.»

1905 devrimi başarıya ulaşmamış olmasına rağmen, Clara Zetkin doğudaki erkek ve kız kardeşlerin kahramanca mücadelesinin meyvelerini vereceğini biliyordu. Marksist öğretinin Lenin tarafmdan ustaca uygulanmasını dikkatle izledi. Kendisini Rus işçi sınıfıyla sımsıkı bağlanmış hissediyor ve Rusya'nın sosyalist kadın hareketiyle özellikle içten bir temas sürdürüyordu. Rusya'nın sosyalist kadınları 1913 ve 1914 yıllarında çarlık terörüne rağmen ilk kez uluslararası kadınlar gününü gerçekleştirdiklerinde, Clara Zetkin bu devrimci kararlılığı selamladı. İkinci uluslararası kadınlar günü dolayısıyla Rus kızkardeşlerine şöyle sesleniyordu:

> **«Uluslararası kadınlar gününü örgütlemenize ilişkin cesur kararınız dolayısıyla sizleri selamlarım. Sizleri cesaretinizi kaybedip elinizi böğrünüze bağlamadığınızdan dolayı selamlarım. Can-ı gönülden sizlerle birlikteyiz.»**

1917 yılında Clara Zetkin, Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin dünyayı altüst eden olaylarını yaşadı. Burjuva basını her ne kadar olguları ve dünya çapındaki tarihsel olayların önemini çarpıtmaya çalışıp, duyulmadık yalanlar yaydı ve askeri sansür Ekim Devrimi'ne ilişkin her haberi kitlelerden gizlemeyi denediyse de, Clara Zetkin, başında Lenin'in olduğu Rusya'da, Rus işçilerini ve köylülerini kapitalistlerin ve jünkerlerin sömürüsünden kurtarmak üzere tek doğru yoldan gidildiğine emindi.

Sosyalist Ekim Sevrimi'ni ve Sovyet iktidarının güvence altına alınmasına ilişkin alınan önlemleri Clara Zetkin büyük bir coşkuyla savundu.

«Leipziger Volkszeitung»un kadın ilavesinde, Temmuz 1917'de silahsız Petrograd işçilerinin gösterisini yaylım ateşe tutan, Bolşevikleri illegaliteye geçmeye zorlayan ve kudurganca iftira kampanyalarıyla kitleleri tutarlı Marksizmin bayraktarlarından ayırmaya çalışan Geçici Hükümet'in karşı devrimci davranışını şiddetle eleştirdi. Devrimin düşmanlarının her başarısızlığına ve devrimci kitlelerin her zaferine sevindi. 16 Kasım 1917 de şöyle yazıyordu:

> **«Petersburg'daki devrim ve onun zaferi, tutarlı olarak bağlı kalınan ve uygulanan, Bolşeviklerin ilkesel ve taktik görüşlerinin zaferidir.»**

30 Kasım'da sevinçle şunları yazıyordu:

> **«Bolşevikler, eşi görülmedik cesurca bir saldırıyla hedeflerine ulaştılar, iktidar Sovyetlerin elindedir.»**

Alman askeri sansürü her ne kadar Clara Zetkin'in Ekim Devrimi'ni, Kurucu Meclis'in dağıtılmasını, Brest-Litowsk barışının imzalanmasını, karşı-devrimin bozguna uğratılmasını onaylamasını güçlü bir şekilde engellediyse de, Clara Zetkin buna rağmen Ekim Devrimi'ne ilişkin görüşlerini dile getirmenin araç ve yollarını daima buldu. Sosyal-Demokrat Parti'den kopmuş olan Bağımsız Sosyal-Demokrat Parti 1918 ilkyazında illegal bir konferans yaptığında, Clara Zetkin konferansa bir yazıyla başvurdu, fakat bu yazının okunmasına Bağımsız Sosyal-Demokrat Parti'nin parti başkanlığı cesaret edemedi, tersine yazıyı rafa kaldırdı. Bu yazıda Clara Zetkin şu soruyu ortaya atıyordu:

> **«Sosyalist toplum idealinin gerçekleştirilmesine ilişkin Bolşeviklerin kahramanca mücadelesi örnek alınmalı mıdır, bu yoldaşlarca uygulanan ilkeler ve yöntemler diğer ülkelerdeki sosyalist partile-**

rin pratiği için de esas haline gelmeli midir, oralarda öteden beri geçerli olan ilkelerin ve taktiklerin gözden geçirilmesine götürmeli midir?»

Clara Zetkin bu soruları devrimci olgular yaratan ve Lenin'in usta uygulamasıyla dünya çapında ilk tarihsel zafere götüren biricik ve gerçek Marksizmi kayıtsız koşulsuz onaylayarak yanıtlar:

«Ben kararlılıkla Bolşeviklerin yanındayım. Görüşüme göre tarih, iktidarın Rus işçileri ve köylüleri tarafından ele geçirilmesinin doğru olup olmadığına ilişkin teorik soru-cevap oyununu çözüme bağlamıştır. Ekim Devriminin dev cüssesi önümüzde duruyor, ateşli soluğu uluslararası proletaryaya haykırıyor: Varım, varolacağım! Beni izleyin!»

Bu devrimci mücadele ruhuyla yanıp tutuşan Clara Zetkin, daha 1918 başında Lenin'e, Rusya Marksistleriyle hararetle dayanışmasını bildiren bir mektup yazmıştı. Lenin cevabında, böylesi proletarya savaşçıları tarafından desteklenmenin Bolşevikler için bir övünç olduğunu yazdı.

Clara Zetkin, Ekim Devrimi'ni doğru bir şekilde anlayan büyük Almanlardan biriydi. Rus işçilerinin ve köylülerinin kurtuluş eylemine ilişkin doğru uğruna hararetle mücadele etti. Rusya'daki olayları kendi dağarcıklarındaki reçeteye uygun bulmayan, gerçek yaşamın ve yaratıcı devrimin olayları şemalarına uymayan ve hatta Rusya'daki devrimin vaktinden erken geldiği ve uygulanan araçların amaca uygun olmadığım kanıtlamak isteyen Marksizm dönekleriyle iğneleyici bir şekilde alay etti.

«Tarihsel materyalizm», diye yanıtlıyordu Cla-

ra Zetkin doğudaki devrimci yaratı karşısında onu anlamaksızın duranlara, «toplumsal doktorlar, şarlatanlar ve ezcacılar için hazır bir reçeteler toplamı değildir. O, insanlığın tarihsel gelişimini araştırmak, aydınlatmak ve anlamak için en mükemmel araçtır.»

17 Kasım 1917'de şöyle yazıyordu:

«Devlet iktidarını ele geçirmek, bu şu demektir: Devrim Rusya'yı politik bakımdan altüst etmekle yetinemez; o, yeninin ortaya çıkması için aynı zamanda iktisadi ve toplumsal olarak çekiçle de felsefe yapmak zorundadır.»

Clara Zetkin, sosyalist devrimin gidişatının ortaya attığı tüm sorularla ayrıntılı bir şekilde uğraştı, ve öngörülü bir şekilde yazdığı sayısız makaleyle Alman işçi sınıfına sosyalist devrimin içeriğinin doğruya sadık bir tablosunu verdi. Özellikle Alman kadınlarının aydınlanması için çalıştı. O zamana kadar ezilen ve şimdi iktidarda olanların yeni devleti üzerine onları bilgilendirdi:

«Yaratıcısı ve önderi Lenin olan işçilerin ve köylülerin devleti, koyduğu yasalarla kadınların çok yönlü hak eşitliğini sağlama aldı. Devlet toplumsal koşulları/ilişkileri, hak eşitliğini kadınların gelişme ve eylem yeteneğinin kaynağı haline gelecek şekilde yeniden biçimlendirdi.»

Lenin'in Clara Zetkin'e büyük saygısı vardı. Daha 2 Kasım 1907 tarihli «Proletari» de Stuttgart Kongresi üzerine makalelerinde ve «Herkes için Takvim» 1908'de, onun çeşitli siyasi sorunlarla ilgili takındığı tavırlara değinir ve «Eşitlik»teki makalelerinden alıntılar yapar. Clara Zetkin'in Lenin'le tanışıklığı Ekim Devrimi'nden

on yıldan fazla zaman önce başlar ve sosyalist kongrelerdeki ve konferanslardaki biraraya gelmelerden ve Lenin'in göçmenlik sırasında Münih'teki ikametinden gelir.

Clara Zetkin 1920'de Komünist Enternasyonal'in II. Dünya Kongresi vesilesiyle ilk kez Sovyetler Birliği'ne geldi. Sovyetler Birliği işçi ve köylülerinin yaşamını ve faaliyetini kendi gözleriyle gördü. Çarlıktan ve kapitalizmden kurtulmuş bu ülkede sosyalizmin gerçekleştirilmesi yönündeki kahramanca çabaları yürekten bir ilgiyle izledi.

Clara Zetkin, usta bir konuşmacı olduğu kadar usta bir yazardı da. Çalışmalarında, geçmiş toplum düzeninin zengin kültür mirası, proletaryanın sınıf mücadelesinin ve hedeflerini gerçekleştirmesinin hizmetinde canlandı. Bir yontu gibi işlenmiş sözcükleri ve keskin kaleminin tüm gücünü, muzaffer Ekim Devrimi'nin dünyanın altıda birinde kapısını açtığı sosyalizmin propagandasının hizmetine verdi. Lenin ve Stalin'in partisinin işçi sınıfı iktidarını nasıl ele geçirdiği ve sağlamlaştırdığı, kitleleri sosyalizm yolunda nasıl yönlendirip yönettiği, daha önce çarlık tarafından vahşice ezilen halklar için ulusal sorunu nasıl çözdüğü, eşi görülmedik boyutta bir kültür devrimini nasıl başlattığı, emekçi kadınların kurtuluşu büyük sorununun nasıl ustaca üstesinden geldiği — tüm bunlar Clara Zetkin'in yaşamı ve faaliyeti üzerinde derin bir etki yaptı. İlk politik faaliyeti sosyalist hareketin başlangıcıyla bağlı olan, zengin yaşamını sosyalist davanın hizmetine sunmuş olan Clara Zetkin, yaşamının sonuna doğru, onyıllar boyunca uğrunda çalışmış olduğu şeylerin gerçekleşmesini gördü. Bu bilinç, bu büyük deneyim, Clara Zetkin'in Sovyetler Birliği'ne tavrını belirledi.

Clara Zetkin yaşamının son gününe değin, sosyalizmin gerçekleştirilmesindeki tüm yeni kazammları, her ilerlemeyi büyük bir ilgiyle izledi. Bunu şu sözlerle dile getirdi:

«Lenin'in büyük davasımn sürdürücüsü olarak Stalin yoldaşm önderliği altında, dünya çapında tarihsel öneme sahip zaferler kazanılmıştır.»

Clara Zetkin, Komünist Partişi'nin önderliğinde ve Sovyet Hükümeti'nin siyasetinde Stalin'in ne büyük öneme sahip olduğunu anladı. Ölümünden birkaç ay önce, oturduğu Moskova yakınlarındaki Archangelskoye'de yaptığı konuşmada —yaptığı son konuşma oldu bu— şunları söyledi:

«Marx, Engels ve Lenin'in eşsiz ve ölümsüz tarihi yapıtı ile çok sıkı bağ içinde, insanlığın kurtuluşu tarihi, onların yakın ve en yakın öğrenci ve çalışma arkadaşlarının olağanüstü faaliyetini de tespit etmelidir. Hayran olunacak enerjisi ve sadakatiyle tüm gücünü sosyalist inşaya, üç büyük önder Marx, Engels ve Lenin'in kıymetli vasiyetinin gerçekleştirilmesine veren, Sovyet devletinin olağanüstü, dahice yöneticisi Stalin yoldaşı içten bir takdirle selamlarım.»

Friedrich Engels'in en son çağdaşı ve mücadele arkadaşımn ağzmdan bu sözler aynı zamanda bu büyük ölümlünün, onun eserini devam ettiren, sosyalizmi geleceğin bir hedefi olmaktan çıkarıp günün muazzam bir eylemine dönüştüren yaşayanlara vasiyetidir.

7. Faşizme ve Savaşa Karşı Mücadelede Clara Zetkin

Kasım 1918'de Almanya'da devrim patladığında, işçi sınıfı bölünmüştü ve teorik, stratejik ve taktik bakımdan devrimdeki görevlerine hazırlanmamıştı. Bu felaketli bölünmenin üstesinden işçi sınıfının en iyi, en sınıf bilinçli kesimlerini Marksizm zemini üzerinde sağlam bir şekilde duran bir Parti içinde birleştirerek gelmek ve böyle bir partinin bayrağı etrafında kitleleri birleştirip, Alman emperyalizminin yenilgisi tarafmdan tarihsel olarak öne koyulan görevleri çözmek — işte Aralık 1918'de gerçekleştirilen Almanya Komünist Partisi'nin [KPD] kuruluşundaki taşıyıcı düşünce buydu. Clara Zetkin, ideolojik bakımdan çok çelişkili bir bileşime sahip olan ve dolayısıyla ömrü kısa olan Bağımsız Sosyal-Demokrat Partiyi Komünist Partili işçilerle birleştirmek için her şeyi yaptı.

Clara Zetkin'in daha sonraki mücadelesi KPD'nin tarihiyle, onun tüm iç tartışmaları ve açıklığa kavuşma süreçleriyle sıkı sıkıya bağlıdır. O, Alman Sollarının geçmişinden ileri gelen yalpalamalardan ayrı kalmadı. Alman işçi hareketinin en iyi geleneğinin taşıyıcısı olan o, hatalı bir gelişmenin bazı kalıntılarından kurtulmak zorundaydı. Tutarlı Marksizme giden yol, onun için de kendini aydınlatma zor bir süreç oldu. Ama o, bir devrimcinin o olmaksızın yaşayamayacağı ve mücadele edemeyeceği, gelişip olgunlaşamayacağı o büyük yeteneğe sahipti: eleştiri ve özeleştiriden çekinme nedir bilmedi; hatalarından öğrenmeyi, onları aşmayı ve onların üstüne çıkmayı bildi.

Tüm bir insan yaşamı boyunca sosyal-demokrat hareketin ve II. Enternasyonel'in safları içinde mücadele

eden, August Bebel ve Wilhelm Liebknecht'in yoldaşı Clara Zetkin, yaşamının yetmişinci yılında Lenin'in ateşli bir öğrencisi ve dostu oldu. Bu eşsiz insanın gelişmesinde, yaratıcı bir şekilde geliştirilmesini Leninizmde yaşayan Marksizm yansımasını bulur. Clara Zetkin, Leninizmin asla salt Rusya'ya özgü bir şey değil, tam tersine, çağımızın Marksizmi olduğunu kavradı.

İşte tam da bu yüzden bilimsel çabanın kutsal ateşiyle, emperyalizm, kapitalizmin dengesiz gelişimi, bir tek ülkede sosyalizmin mümkün olması, yüzyılın dönümünden önce ve II. Enternasyonal'in tasarımlarında olduğundan tamamiyle farklı koşullar altında ulusal bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm uğruna mücadele öğretilerini kendine maletti. Emperyalizme ve onun en kötü yaratığı faşizme karşı ateşli bir savaşçı haline geldi. Clara Zetkin 1921'den beri Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi ve Prezidyumundaydı* ve Komünist Enternasyonal kongrelerinde dünya proletaryasının dünya gericiliğine karşı davasını büyük bir hararetle savundu. Clara Zetkin, Hitler faşizmine ve onun küstah ve provokatif yeni bir dünya savaşı hazırlığına karşı Alman proleterlerine büyük bir mücadele örneği oldu. Nasıl ki mücadelesi savaş canilerine karşı ve barışın korunması uğruna yöneldiyse, aynı şekilde emekçi kitleleri tehdit eden büyük faşizm tehlikesini gördü ve onları buna karşı uyardı.

Faşistlerin iktidarı ele geçirmesinden daha on yıl önce, Nisan 1923'te Clara Zetkin, Ren-Westfalya eyaleti işletme temsilcileri tarafından çağrılan Frankfurt konferansında şu sözlerle faşizme karşı birleşik cephe çağrısı yaptı:

---

* *Prezidyum: Başkanlık. ÇN.*

«Faşizm, emperyalist dünya savaşı sırasında yaşamış olduğumuz barbarlık, alçaklık ve cinayetin hepsinden daha kapsamlı ve barbar olacak yeni bir dünya savaşına insanlığın itilmesi tehlikesi demektir.

Zayıflığa, baş eğmeye yer yok; faşizme karşı başından itibaren mücadele güçlü bir şekilde yürütülmelidir. Sözkonusu olan yalnızca çetin, uzun mücadelelerle elde edilen mütevazi kazanımlar değildir, bizzat yaşamınız sözkonusudur. Faşizme karşı mücadele en meşru müdafadır. Düşmanı yenmezseniz, yenileceksiniz, ölümüne vurulacaksınız.

Tüm mesleklerden, tüm siyasi ve sendikal yönelimlerden, tüm toplumsal ve dini inançtan kadınlar ve erkekler, faşizme ve savaş tehlikesine karşı mücadele için birleşin!»

1932 yılında Almanya'daki gelişme, tekelci sermaye ile emekçi kitleler arasındaki sınıf mücadelesinde korkunç bir keskinleşme gösterdi. Tekelci efendilerin ve junkerlerin* hakim katmanı, yükselen kitle hareketinin kendilerini tehdit eden tehlikesini gördü. Faşizmi şaha kaldırarak, işçi hareketini vahşi terörle bastırmaya ve sonra kurtuluşu emperyalist dünya fethi savaşında aramaya hazırlandı.

10 Nisan 1932'de yeniden Alman Cumhuriyeti'nin başkanlığına seçilen imparatorluk feldmareşali Hindenburg, 1 Haziran 1932'de, faşist diktatörlüğün kuruluşunu hazırlamak üzere Papen hükümetini kurdurdu. Weimar Cumhuriyeti'nin daha önceki hükümeti tarafından yasaklanmış olan faşist SA ve SS terör çeteleri yeniden legalleştirildi. Faşizmin parababaları, büyük finans kapi-

---

* *Junkers: Burjuvalaşmış toprak ağaları. ÇN.*

talistleri tarafından finanse edilen bu terör çeteleri, işçi semtlerini istila ettiler, işçilere ve onların önderlerine karşı cinayet ve bombalı suikastler düzenlediler, proletaryanın sendika binalarına, örgütlerine ve kuruluşlarına karşı kundaklama ve suikastler düzenlediler.

Eski Reichstag* Papen hükümeti tarafından dağıtıldı ve 31 Temmuz'da yeni seçimler ilan edildi. Daha önceki hükümetler tarafından zayıf politikalarıyla büyük hayal kırıklığına uğratılan kitleleri sahte vaatlerle kandırmak faşistler için zor olmadı. Seçim sonuçları, faşist milletvekilliklerinde korkunç bir artışı gösterdi. Yeni seçilen Reichstag'da bunların karşısında, faşizme karşı en keskin şekilde mücadele etmeye kararlı komünist fraksiyon yer alıyordu. Parlamento kurallarına göre, parlamentonun en yaşlı üyesinin, yeni seçilen Reichstag'ı açması gerekiyordu. Bu görev, devrimci önder Clara Zetkin'e düştü. Clara Zetkin o sıralar 75 yaşındaydı ve Moskova'da bulunuyordu. Faşistler, Reichstag'ın Clara Zetkin tarafından açılmasını her halükarda engelleyecekleri, buna rağmen o buna cesaret edecek olursa, «bolşevik ajana» uygun bir «ibret dersi» vereceklerine dair kıyameti koparıyorlar ve tehdit ediyorlardı. Bu koşullar altında yerine getirilecek olan bir eylem tehlikelerle dolu bir zorluğu içinde barındırıyordu, çünkü, mücadeleye azimli bir gösterinin gayet açık siyasi niteliğine sahip olmalıydı. Sözkonusu olan, bu gerici Reichstag'da, faşistlerin büyük sayısına rağmen emekçi halkın sesini, mücadelenin sesini yükseltmekti.

Clara Zetkin Moskova'dan Berlin'e doğru yola çıktı. Bedeni, eziyetli yaşamıyla, sert mücadeleler ve yorulmak bilmez çalışma ile dolu bir yaşamla, ileri yaşla zayıflamıştı ve hastaydı. Uzun dönemden beri hasta ya-

---

* *İmparatorluk parlamentosu. ÇN.*

tağına bağlanmıştı, gözleri ancak çok güçlü optik araçların yardımıyla görmesini mümkün kılıyordu. Tüm dostları, zayıf bedeninin bu büyük zorlamayı kaldırıp kaldıramayacağı hakkında büyük kaygı içindeydiler. Ama Clara Zetkin'de, o asla sönmeyen devrimci mücadele azmi yanıyordu, ve bu azimle tüm kaygıları geri çevirdi. Yola koyuldu.

30 Ağustos'ta Reichstag'ın açılış saati gelmişti. Tüm sağ taraf, kahverengi üniformalarla gelen faşistlerle doluydu. Tribünler ağzına kadar doluydu, Berlin'in en büyük işletmelerinden işçi temsilcileri oradaydı. Gazeteciler tribününde, Alman ve yabancı basın temsilcileri sıkışık düzen oturuyorlardı. Salonda büyük bir gerilim hakimdi. Clara Zetkin'in başkanlığı üstlenip üstlenmeyeceğini Komünistlerin dışında hiç kimse bilmiyordu. Milletvekillerinin yerlerini almaları sinyali tüm binada çınladığında, gerilim uç noktaya vardı. Oturumun açılmasına ilişkin son çan işareti verildiğinde ortalığı derin bir sessizlik kapladı. Başkanlık mevkiinin arkasında bulunan kapı perdesi aralandı. Clara Zetkin içeriye girdi, iki kadın refakatçinin arasında Başkanlık sandalyesine ilerledi.

Komünistler, emektar mücadele yoldaşlarını hararetli bir sevinçle selamladılar, tribünlerdeki işçiler de buna katıldılar. Clara Zetkin'e ölüm ahdeden faşist paralı askerlerin kahverengi ordu kampı, banklarında taşlaşmış gibi oturuyorlardı. Clara Zetkin konuşmaya başladı. İlk kelimeler ağzından güçlükle çıktı. Herhangi bir parlamento üyesinin kendisinden yaşlı olup olmadığı biçimsel sorusunu sordu. Hiçbir cevap gelmedi. Bunun üzerine büyük çaplı bir siyasi konuşma yapmaya başladı. Savaş canilerine karşı cesur bir suçlama konuşması yaptı, yaklaşan emperyalist dünya savaşının tablosunu çizdi ve kitleleri savaşı önlemenin biricik yolunda ilerle-

meye çağırdı: Tüm emekçilerin birleşik cephesinin yaratılması. Tüm konuşması, faşizme karşı, kapitalizme karşı, savaş canilerine karşı bir suçlama kampanyası idi. Barış ve sosyalizm uğruna mücadele çağrısı yaptı ve o tarihsel Reichstag oturumunda şu unutulmaz cümleleri zihinlere kazıdı:

«Anın emri, faşizmi püskürterek, köleleştirilmişlerin ve iliğine kadar sömürülmüşlerin gücünü, onların örgüt gücünü, ve hatta onların fiziksel yaşamını sürdürmek için, tüm emekçilerin birleşik cephesidir. Bu kaçınılamaz, tarihsel zorunluluk karşısında, siyasi, sendikal, dinsel ve dünya görüşüne ilişkin görüşler geri planda kalmalıdır. Tüm tehdit edilenler, tüm acı çekenler, haydi faşizme ve onun hükümetteki vekillerine karşı birleşik cepheye! Krizlere, emperyalist savaşlara ve onların sebebi olan kapitalist üretim tarzına karşı birleşik cephenin ilk önkoşulu, emekçilerin faşizme karşı kendilerini başarıyla savunmasıdır.»

Alman kadınlarına ve Alman gençliğine ateşli sözler yöneltti ve Almanya'da faşizmin yenilgiye uğratılmasından sonra işçilerin, köylülerin ve tüm emekçilerin temsilci kurumunu en yaşlı kişi olmak sıfatıyla başkan olarak açabilmeyi görmeyi dileyerek konuşmasına son verdi. Bu dileğin yerine gelmesini ölüm engelledi.

8. Uluslararası Dayanışmanın Propagandacısı

Clara Zetkin, uluslararası dayanışma düşüncesinin, Uluslararası Kızıl Yardım'ın büyük eserinin büyük bir propagandacısıydı da. Ölümünden birkaç gün önce, uluslararası yardım haftası için bir çağrı yazdı. Bu çağ-

rıda tüm dünya proletaryası, Alman işçilerinin Hitler faşizminin katliam terörüne karşı kahramanca mücadelesini desteklemeye çağrılıyordu. Çağrı şu sözlerle sona eriyordu:

«Tüm ülkelerdeki faşizm karşıtları! Sizleri, Uluslararası Kızıl Yardım vasıtasıyla uluslararası dayanışma yükümlülüğünüzü yerine getirmeye çağırıyorum. Uluslararası Kızıl Yardım'ın sizlerden talep ettiği özveri, devrimci işçilerin faşizme karşı kahramanca mücadelelerinde her gün verdikleri can ve kan kurbanıyla karşılaştırıldığında küçücük kalır. Peşinden kanlı zulmü, açlığı, terörü ve savaşı getiren faşizmi paramparça edip yere serinceye dek hiç birimiz durup dinlenme hakkına sahip değiliz.»

Dünya emekçi kitlelerinin gözü önüne Clara Zetkin daima, Sovyet kadın ve erkek işçilerinin takibata uğratılan ve zindana atılan anti-faşistler için günbegün yaptıkları özverinin parlak örneğini getirdi.

1924'ten beri o, Uluslararası Kızıl Yardım'ın başkanıydı. Bu dayanışma örgütü onun önderliği altında tüm dünyada bir kitle örgütü haline geldi, dünya gericiliğinin kanlı rejimine karşı mücadele ve dayanışma hareketinin ve onun kurbanlarının desteklenmesi için en güçlü dayanak oldu. Eşi görülmemiş vahşetle, küstahça bir provokasyon olarak Reichstag kundaklamasıyla ve katliam terörünün boyutuyla Hitler faşizminin Almanya'da emekçi kitleler üzerindeki egemenliğini kurması ve sürdürmesi, uluslararası dayanışmaya muazzam görevler yüklüyordu. Georgi Dimitrov'u faşist cellatların elinden kurtarmak —faşist cellatlar onu Reichstag'ı kundaklamak sahtekarca suçlamasından aklamak zorunda kaldıktan sonra—, ancak tüm dünyanın emekçi kitlele-

rinin Alman işçileriyle dayanışmalarını göstermeleri, kendi ülkelerinde faşist canilere karşı Birleşik Mücadele Cephesi'ni oluşturmaları sayesinde mümkün oldu.

Clara Zetkin, 3 Mart 1933'te faşistler tarafmdan tutuklanan, Almanya'nın emekçi kitlelerinin en popüler önderi Ernst Thâlmann'ın Hitler faşizminin kanlı pençelerinden kurtarma mücadelesine tüm dünyanın emekçi kitlelerini çağırdığında, uluslararası dayanışmanın devrimci faaliyetine ilişkin büyük bir örnek daha sundu. Clara Zetkin'in onunla yaşam eserini noktaladığı hararetli çağrımn içeriği, zindanlardaki tüm anti-faşistlerin kurtarılması, Hitler faşizmini devirerek faşist zindanları yerle bir etme mücadelesiydi.

Yaşamının ve mücadelesinin doruğunda tüm güçlerini uluslararası proleter dayanışmanın büyük dünya hareketinin hizmetine sunması ve 1924'te Uluslararası Kızıl Yardım dünya örgütü kurulduğunda bu örgütün başkanı seçilmesi, onun tüm faaliyetine uygundu. Bu büyük dayanışma eserini faşist teröre karşı uluslararası mücadelenin ve faşist terörün kurbanlarına karşı geniş kapsamlı bir yardımın sağlam bir üs noktası haline getirmek için her şeyini ortaya koydu.

9. Onun Bize Verdikleri Asla Geçip Gitmeyecektir!

Alman işçi hareketi, tüm ilerici insanlık, Clara Zetkin'in ölümüyle, dürüst bir savaşçıyı, asil bir insanı yitirmiştir. Onun yaşamıyla ve mücadelesiyle insanlığa verdikleri asla ortadan kalkmayacaktır. Almanya'nın birliği, onun demokratikleşmesi, adil bir barış anlaşması uğrundaki mücadelemizde Clara Zetkin'in mücadeleci ruhu ve halkımızın ulusal, siyasal, iktisadi ve kül-

türel gelişmesi ve tüm halklarla, özellikle de Sovyetler Birliği halklarıyla barış ve dostluk uğrundaki müthiş iradesi yaşıyor.

Clara Zetkin bir defasında, katledilen mücadele yoldaşları Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg'un mezarları başında, ölümün insanı bitirip bitirmediği sorusunu şu sözcüklerle yanıtlamıştı:

«Bir tarih efsanesi, Katalonya topraklarındaki bir halklar savaşında hasımların öyle bir kinle savaştıklarını bildirir ki, ölümden sonra ruhları havada mücadele etmeye devam ederlermiş.

Bizim unutulmaz şehit savaşçılarımız mücadelelerine havada değil, bizim aramızda, bizimle birlikte devam ediyorlar. Onlar ölemezler: onların bize verdikleri asla ölmeyecektir. Tüm bunlar, sayısız proletarya kitlelerinin canına ve kanına işlemiştir, onlarda bilince, iradeye, eyleme dönüşmüştür...

Bugün Almanya proletaryasında ve tüm dünya proletaryasında, fikirlerinin yüceliği ve saflığı, karakter sağlamlığı, göreve sadakat, cesurluk ve özveri bakımından, öldürülen önderlerle boy ölçüşebilecek binlerce yeni savaşçı doğmuştur. Bu yüzden yakınmıyoruz, mücadele ediyoruz! Borular yeniden çalıyor, yeniden mücadele gündemde!»

Bunun gibi Clara Zetkin'in eseri de kapitalist ülkelerdeki ve sömürgelerdeki milyonlarca kitlenin yoksulluktan ve kölelikten kurtulma, halklar arasında barışı koruma mücadelesinde sürüp gidecektir. Clara Zetkin'in yaşam eseri onlar için büyük, yüceltici bir örnek olacak, ondan cesaret alacaklar, ondan yeni yeni güç alacaklar ve bu onlara sosyalizm yolunda, tüm zorluklara rağmen tüm ülkelerin ezilenlerinin ve sömürülenlerinin

yüce hedefi yolunda sonuna değin yürüme yeteneğini verecektir.

Faşizm tarafından oniki yıl boyunca yanlış bir kahramanlık öyküsü uğruna ölmek için eğitilen özellikle kendi gençliğimize sesleniyoruz: Halkımızın büyük bir insanını mı öğrenmek istiyorsunuz, gerçek insanlığın ne olduğunu mu bilmek istiyorsunuz — Clara Zetkin'in yaşamı size örnek olsun.

Wilhelm Pieck,
«CLARA ZETKİN — Leben und Kampf»,
Dietz Verlag Berlin, 1948.

Clara Zetkin, 1889 Paris Uluslararası İşçi Kongresi sırasında.

Clara Zetkin, sekreteri Hertha Gordon-Osterloh (bugünkü adı Hertha Walcher) ile birlikte, 1922.

Clara Zetkin ve Rosa Luxemburg, 1910 Magdeburg Parti Kongresi'ne gidiyorlar.

Clara Zetkin, en yaşlı üye sıfatıyla başkan olarak Reichstag'ı açış konuşmasını yaparken, 30 Ağustos 1932.

Clara Zetkin, Reichstag üyeleri Lore Agnes (SPD'li) (solda) ve Mathilde Wurm (USPD'li) ile birlikte, 1920.

ISBN 975 – 7349 – 41 – 0

inter
yayınları

